

БІБЛІОТЕКА

180

Ж

23 911

**З БІБЛІОТЕКИ
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА**

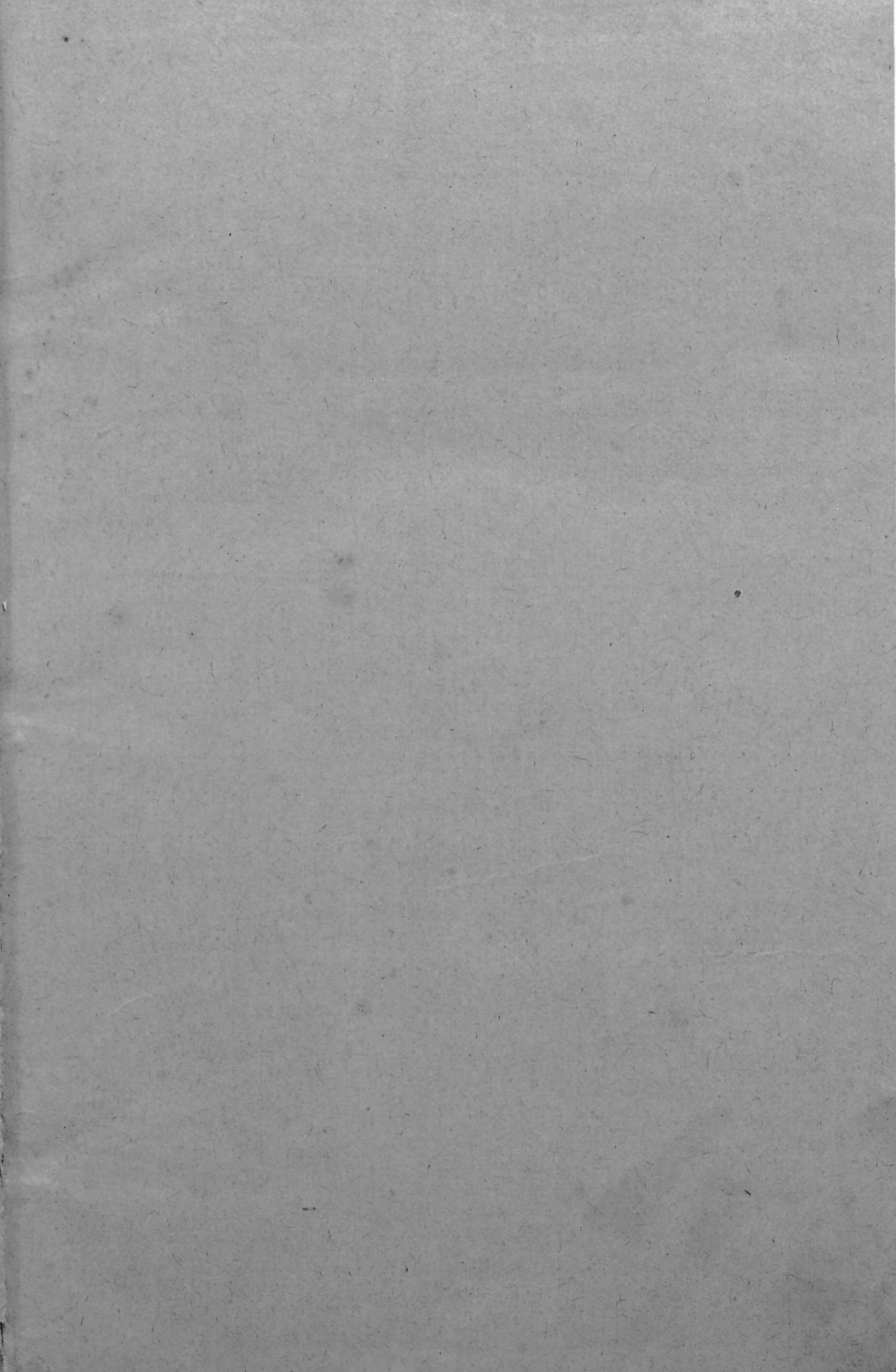
Імені

ШЕВЧЕНКА

У ЛЬВОВІ.

Ч.

~~8767~~

8767

жк - 23 911

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ і СУСПІЛЬНИМ.

≈ РІК 1912 ≈

Під редакцією сьвящ. Ярослава Левицкого.

Рад. 145-25/11-50

ТОМ ІХ.

У ЛЬВОВІ
З друкарні Ставропільського Інститута
під зарядом М. Рефля.

1912.

8,30р

З М І С Т.

I. Наукові розвідки.

Методичні стремління в науці катехизму (о. Теодозій Кудрик) — ст. 15.

Чи Христос жив? (Андрій Ішак) — ст. 45, 70, 151, 192.

Сьвятий Іван. Новий Сучавский (о. Іван Ших) — ст. 156, 229, 255, 308, 345, 398, 429.

Багато бо званих, мало ж вибраних (Йоган Гшпан) — ст. 313, 350.

Синтеза сьвітоглядів (Антін Стельмах) — ст. 333, 381, 436.

Модерний юдео-християнізм або новий спосіб борби живітства з Христом (о. Ст. Білинський) — ст. 467, 523, 560, 609.

Бог у вселенній (Антін Стельмах) — ст. 471, 511, 567.

Напись Галіона і нова хронологія подорожий св. Ап. Павла (Андрій Ішак) — ст. 519.

Початок всесвіта (Антін Стельмах) — ст. 618, 678.

Як вбирало ся в старовину українське духовенство (К. Широцький) — ст. 635.

Дещо про жіноче питанє (за Гавом) — ст. 704.

Чернеча република (о. М. Лада) — ст. 694.

II. З церковного життя.

Схизматицька і русофільська пропаганда між нашим народом (свщ. Володимир Герасимович) — ст. 1.

Церковна літопись — ст. 24, 52, 98, 133, 172, 201, 238, 278, 318, 412, 493, 542,

Пробудім ся зі сну! (о. М. Галуциньский Ч. С. В. В.) — ст. 33.

- „Да приїдець царствіє твоє Евхаристійное“ (о. Ник. Садовский) — ст. 48.
- Приналежність до релігії — а характер. (Волод. Лиско) — ст. 56.
- Пересуди і бевосновні закиди супротив духовенства (о. Юліян Дзерович) — ст. 65, 119.
- О науці релігії на основі теперішних учебників шкільних (о. Леонід Лужницький) — ст. 74.
- Із подорожи по нашій а не своїй землі (М. Антонів) — ст. 81.
- Кілька стрічок в справі „Основи“ (В. Володимирко) — ст. 113.
- Греко-католицька церков в Боснії — ст. 125.
- В обороні львівських катехитів і сотрудників (о. М. Щепанюк) — ст. 128, 164.
- Вплив радикалів на нашу політику і наші суспільні відносини (о. Евст. Цурковский) — ст. 145, 185.
- Про церковні відносини в Америці (о. Ів. Сендецкий) — ст. 160, 198, 234, 258.
- Дар сьвященства для о. Маркіяна Шашкевича (о. Ом. Горчинський) — ст. 217.
- Ладьмо ся до евхаристійного конгресу у Відни (о. М. Щепанюк) — ст. 249.
- Кілька правил для християньского проповідника (Юрій Шерер) — ст. 261.
- Впов. п. Радникови Ол. Барвінському під розвагу (о. М. Щепанюк) — ст. 268.
- Відповідь на „Політичну саламаху“ (о. Евст. Цурковский) — ст. 273, 297.
- З нагоди петицій нашого духовенства о дорожняний додаток (Юл. Дуткевич) — ст. 329.
- До статі о. Евст. Цурковского (Очевидець) — ст. 354.
- О службі св. Йосифа і Найсв. Серця Ісусового (о. прал. Із. Дольницькій) — ст. 360.
- Вражія після „Ниви“ на російській Україні (Юр. Стрижавський) — ст. 377.
- Самопоміч (о. Ів. Сендецкий) — ст. 402.
- Перші збори Католицької Унії у Відни — ст. 425.
- Про „Голос громади“ (о. Евст. Цурковский) — ст. 445, 532, 574.
- Чи справді облатинщене нашого обряду? (о. М. Щепанюк) — ст. 457, 505, 553, 601.
- Очевидцеви на его заміти (о. Евст. Цурковский) — ст. 478.
- Небезпека православної пропаганди і як їй противділати? (о. Теоф. Прийма) — ст. 538, 584.
- Участь Українців в евхаристійнім з'їзді у Відни (о. М. Щепанюк) — ст. 587, 640.

Знов на історичнім становищи — ст. 665.

III. Бібліографічні записки.

Ст. 31, 143, 246, 496, 547, 649,

IV. Дописи.

Допись з Америки (о. Лев Сембратович) — ст. 94.

Допись з Епар. Перемиської — ст. 180.

Кілька заміток до дописи о. Л. Сембратовича (о. В. Петрівський) — ст. 242.

V. Проповіді.

Проповідь на 16 неділю по С. С. Д. (Вас. Лиско) — ст. 487

О відплаті заподіяної кривди (Пять проповідей -- Антона Мельника), додаток до ч. 5. „Ниви“, — ст. 1—20.

VI. Всячина.

(важнійша)

„Regeat національна ідея, vivat попофобія“ — зт. 27.

Причинок до русофільско-православної пропаганди — ст. 59.

Віддаване темпоралій — спростоване ґрунтових книг — спірні справи ерекцій — ст. 61.

Причинок до православної пропаганди — ст. 103.

Ще кілька слів в справі С. С. Василянок і „Народного Дому“ — ст. 107.

Поступова етика — ст. 108.

Загальні збори Товариства катехитів — ст. 109.

Потреба на часі — ст. 139.

Права съвященьства при виборах громадских — ст. 142.

Прозора політика — ст. 178.

Вшепольска дурійка — ст. 182.

XXIII. міжнародний Конгрес Евхаристийний у Відні 13—15 вересня 1912 — ст. 210.

Хто є причиною схизми? — ст. 211.

Православна пропаганда в львівському повіті — ст. 214.

Єще про Устав церковний — ст. 215.

Православе а католицизм — ст. 215.

Невинні ягнятка — ст. 244.

„Поступове“ учительство — ст. 245.

Ernest Hello про сьвіт — ст. 282.

„Церковний Востокъ“ і ще С. С. Василянки — ст. 285.

Москвофіли і схизма — ст. 288.

„Умственна сдержаность“ русофільского духовенства — ст. 324.

Котрі віроісповідання суть нині в Австрії признані як стоваришеня релігійні? — ст. 366.

Малярство релігійне — ст. 367.

Що каже статистика Галичини за послідне 10-літе — ст. 370.

Монашества у нас брак — ст. 373.

На евхаристийний конгрес до Відня — ст. 416.

В справі збираня жертв на будову монастиря і церкви С. С. Василянок — ст. 417.

Наші гаразди — ст. 422.

У відповідь на спростоване проф. Д-ра Ів. Раковского — ст. 449.

Як поборювати радикалізм в нашій рускій суспільности? — ст. 499.

Наші критики — ст. 501.

Внесенє в справі конгруи парохіяльного духовенства — ст. 548.

Про образ п. Івасюка „Вїзд Хмельницького в Київ“ — ст. 548.

В справі віддання темпоралій — ст. 549.

Некультурне поведене львівского лікаря зглядом руського сьвященика — ст. 551.

Перехід з православя на католицизм — ст. 594.

Папска конституція в справі св. Причастия — ст. 595.

„Рідний край“ про галицке проповідництво і проповідників — ст. 596.

Добрі ради та під кепскою адресою — ст. 597.

З нашої преси — ст. 653.

Етика польского Єзуїта — 655.

- Брацтво Ч. Покрова Пресв. Богородиці в Сокали — ст. 657.
Українські псевдокатолики — ст. 661.
Статистика висших шкіл в Австро-Угорщині — ст. 662.
О парохіяльній хроніці — ст. 663.
Небезпечна дорога — ст. 721.
Спосіб св. Причастія в нашій обряді — ст. 725.
Мої бажання — ст. 727.
Дволичність наших русофілів — ст. 728.

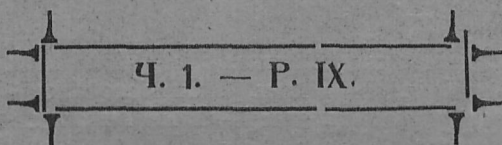

8767

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ⌘

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефця.

1912.

НИВА

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодинокое число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. I.

З М І С Т:	
<i>о. Володимир Герасимович:</i> Схизматицька пропаганда між нашим народом.	1
<i>о. Теодозій Кудрик:</i> Методичні стремління в науці катихизму.	15
Церковна літопись.	24
Всячина: („Регесат національна ідея, vivat попофобія“. — Партийні з'їзди. — Спростоване. — З Загребу пишуть нам. — Нові книжки. — Оповістка.)	27

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Не темере“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над п'очайвским „Богогла-сником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціяльна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенцідкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів ззиваючих грішника до по-каєння, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дісципліна грецької деркви, Львів 1910, ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

Видавництва Товариства св. ап. Павла.

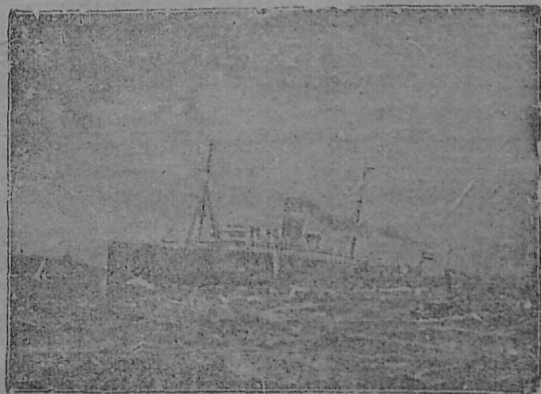
1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова аполюгія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звірину	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Воротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставете дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. сьвящ. Т. Лежогубский — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ сьвящ. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу кількість сеї послідної книжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Нопернина ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білеті залізничні до кожної місцевости північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Німецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 1.

Львів, 1. січня 1912.

Рік ІХ.

Схизматицька і русофільська пропаганда між нашим народом.

„Никто не может насъ заподозрѣть въ поддерживаніи православной пропаганды. За все время существования нашихъ изданій не было у насъ ни разу сдѣлано даже намека въ подобномъ дѣхѣ“.

(Прик. Русь, Ч. 616. 7. XI. 1911).

Подібні заяви невинности, як висше наведена, час-до-часу залюбки поміщає згадана часопись як і другі їй подібні посестри. Та мимо сього, хоч як сього рода заяви напрошують ся повірити, що в пресі того відлomu нашого суспільства пропаганди за цареславієм нема, ми пгеїж є свідками, як між нашим народом зараза російського цареславія чимраз більше ширить ся. А факти, які переживаємо і які нас еше ждуть, виказують наглядно, що не лиш не іде до ліпшого, а навряд. Та хочби „Прикарпатская Русь“ і еї посестри і сотки разів відхрещували ся, що вони до сеї зарази не прикладають своїх рук, то ми в те повірити неможемо, бо день за днем бачимо на еї шпальтах сю пропаганду, висловлювану то сьміливійше, то хитрійше. Вонож і не може бути инакше. Хто раз станув на становище тотожности нашого народу з народом великоруським і бажає сього, щоби наш народ зілляв ся в одно з тим другим народом хоч би тільки на основі культурного і літературного єдинства, мусить стреміти до сього, щоби всі ідеали великоруської нації перещіпити на наш ґрунт. Зваживши далі, що нашим русофілам припадають до вподоби як раз ідеали отсего великоруського громадянства, яке тепер групуєть ся в партії „русскихъ націоналистовъ“, то прямо силою послідо-

Львівська бібліотека
АН УРСР
№ ИП 50830

вности мусять свою роботу між нашим народом робити під девізою тої партії, а якою є: „народность, самодержавіе, православіе“.

„Народность“ вже є. Завдяки тій обставині, що наш народ, але виключно в лиш Галичині і в Холмщині здавен давна навик уживати на означене своєї національності стародавнього прикметника „руський“, яким також всі Великороси означують свою народність, — з сим дуже легко було упорати ся. Додало ся лиш одно „с“ в письмі, якого в вимові не чути і тим пересвідчило ся нашого громадянина і інтелігента і хлопа, що він такий самий „русскій“, як „русскимъ“ є той, що мешкає в Москві, або коло Москви, як „русскимъ“ є той цар, що тим народом володіє. Щастє сприяє їм де далі. Тамтой „русскій“ народ вживає мови, яка в письмі через уживанє тих самих букв дуже на погляд подобає на нашу мову а еще більше скидаєть ся на нашу богослужєбну мову церковно-славянську. Від першого ідеалу „народности“ треба іти до другого „самодержавія“. Отже не пишеть ся тай не говорить ся просто і отверто: „люди добрі, стремім до того, щоби як найскорше опинити ся під ласкавою рукою могучого „русского царя“, — бо за те можна би відповідати перед судом, лиш представляєть ся теперішне жите бутє нашого народу як страшний угніт під чужим мачошим правлінням Австрії і Польщі а рівночасно в ряди-годи відхиляєть ся занавісу того раю, який є тамечки за кордоном, де то всьо своє, рідне: і свій „русскій“ цар і своє „русское“ правительство, і свої „русские“ порядки ну і . . . . . але се вже обережніше... своя „русская“ церков і віра.

А пишучи про сі два краї, вживаєть ся на їх означене і спеціально спрепарованої термінології: се бач, де ми жиємо називаєть ся: „Подъяремная Русь“, а тамтой закордонний рай „Державная Русь“. І так поволеньки прислугують ся своїм хлібодавцям до приспішеня тої хвилі, коли би в якийсь щасливий момент змогла „Державная“ висвободити „Подъяремную отъ австрійско-польского ига“ в формі анексії і прилученя єї до прочих „русскихъ“ земель. Щоби-ж на сей случай „гнобителі“ т. є. Австрія і Польща не мали в місцевім населеню підмоги, се населенє відповідно підготовлюєть ся, щоб в даній хвилі приймало освободителів з отвертими раменами. Хто цікавий, як те підготовленє виглядає, нехай переїде ся до села Чехів в Брідщині або до деяких сіл на Лемківщині. Часом нашим домородним русофілам не дуже хочеть ся висловлювати ся занадто ясно, а тут час не жде. В такім случаю замавляєть ся з Державної Руси якусь брошурку і єї відтак у Підяремній пускаєть ся в рух. Ось останніми днями появила ся у Львові така брошура, написана в Росії нашим таки земляком „И. И. Гумецкимъ“ а єї заголовок: „Значеніе Русского Прикарпатья для России“. — „Прикарпатьє буду-

шее - второе Приамурое для Россіи въ предстоящей ей борьбѣ съ вѣроломною Западною Европою, изложилъ И. И. Гумецкій⁴. Автор брошури мабуть той сам Іван Іванович Гумецький, який в 80 роках минулого століття крутив ся в редакції тодішньої „Червоной Руси“ у Львові і в 1888 р. видав друком проспект на задуманий собою „научний твір“, під назв. „Тайна примиренія нарѣчій руского языка“. Звичайна доля ренегата. Пішов в Державную, став апостатом, як всякий, що тамтуди вибрав ся тай тепер присилає своє посланіє подяремній братії. Не гадаю довше спинювати ся над сею брошурою, бо вона докладно обговорена в (чч. 260—265) Руслані, та всеж як взорець умових елюкубрацій автора приведу два цитати з брошури. І так в однім місци потішає підяремних земляків, що вневдовзі прийде час „когда Россія волей-неволей будетъ заставлена не только обратитъ свое вниманіе на эту неспокойную страну (т. є. Галичину), доставлявшую ей постоянно лишь столько хлопотъ, но даже просто будетъ принуждена вѣшать ся въ ея внутреннія дѣла, чтобы разъ на всегда положитъ конецъ этой крамолѣ (розумієть ся українському мазепинству) і т. и. Ав дальшім уступі ломлячи руки над нещасним положенем нашого народу в Галичині під зглядом релігійним через накинене йому злощасної унії, каже, що так зле не є, що народ почуваєть ся „православнымъ“ і що ту „крѣпость православія“ ще поки що кріпко держать в руках „наши борцы“, себ-то галицькі русофіли, але ворог вже починає користувати ся побідами і розоставляє по всіх кутах сіти „ультрамонтанскаго паука“. Нашу Церков називає „лжеуніей“, „отступленіемъ отъ православной вѣры“ і каже, що галицька Церков не уніятська, але „Римомъ порабощенная Галицко-русская православная Церковь“.¹⁾

Про се все писало ся чимало в нашій пресі а недавно заговорила об сім і віденська німецька часопись Reichspost (в ч. 468 з 10. X. 1911) та від всього сього розумієть ся відпекувала ся русофільска преса і своїми статями і перекладами спростовань надісланих до Reichspost русофільским послом Д-ром Куриловичем. А тактика у русофілів така: Як вдарити по пальцях то вони тоді вдесятеро закленають ся, що вони найльоальнійші горожани Габсбурської Династії і що все се, про що їх обвинувачуєть ся, то не ними видумана і пущена в народ пропаганда, а то, бачите, вже таке вроджене нашому народови почуванє і стремліне до культурного і національного єдинства з прочим „русскимъ міромъ“.

¹⁾ Руслан ч. 262. з 12. XI. 1911.

Та не нам сьогодні згастанавляти ся над шкідливістю вщиплювання сих двох перших русофільських ідеалів в наш народ. Полишім се нашим ученим і політикам. А ми придивім ся сему третьому стовпови ідеології „русскихъ націоналистовъ“, чи і як він в нашім народі защіплюєть ся? Детам. Навіть сліду чогось подібного нема. Найкрасшим свідощвом ось хочби сей цитат з Прикарп. Руси, виписаний мною дослівно на переді отсих стрічок. Та ба! Сим цитатом кінчить редакція як раз свою передовицю, в якій виливає весь свій жаль, всю свою лють, всю свою жовч на снятинського старосту, що поважив ся наложити пеню на апостата батюшку Гудиму, який осів в збаламученім цареславною пропагандою селі Залучу і тамечки в хлопській хаті відправляє „православную обѣдню“. В сій передовици кличе згадана часопись про-Бі! до всього христіянського миру, що „этимъ поступкомъ снятынскаго старости нанесена неслыханная обида всему русскому народу, оскорбленному въ своихъ святѣйшихъ чувствахъ, такъ какъ сто милліонъ русскаго народа исповѣдываетъ православленную вѣру“*). А відтак кличе в розпуці: „Какое удовлетвореніе административныя власти согласны дать оскорбленному чувству не только жителей Залуча но и всего русскаго народа и цѣлаго христіянскаго міра?!“ —

Се так пише газета, яка кількома стрічками в зад відпекуєть ся, що не пропагує схизми. Колиб хотів твердити противне і доказувати, то треба би зі згаданої часописи наводити цитати майже з кожного числа а на се за малі рамці отсеї розвідки**). Досить сказати, що число, в яким се надруковано 616 від початку істнованя Прик. Руси. А ся газета не сама одна. Вона має собі до помочи ще два популярні виданя, що стоять на єї програмі, а то: „Голосъ Народа“ і „Русскую Волю“, а попри сї несогирше сповняють в сїм згляді свою ролю буцім соперниці згаданих газет: „Галичанинъ“ і „Русское Слово“. Ось що пише пр. „Галичанинъ“ про факт переходу Залучан на схизму: „Того рода пропаганда не можетъ выйти въ пользу галицко-русскаго населенія, особливо, если сообразить, среди канихъ именно обстоятельство и по канимъ поводамъ населеніе села Залуче присоединилось къ православію“. Значить ся, що Залучани не тому зле зробили, що вирекли ся своєї сьв. католицької віри, а тому, що за скоро, не в пору се вчинили. Треба, мовляв, було підіждати на догіднійші обставини, може трошки пізнійше, як буде вже більше таких сіл до сього підготовлених. А далі пише таке:

*) Прик. Русь ч. 616 з 1911 р.

***) Гляди мою статью в „Руслані“ з 1910 р. чч. 64, 65, 66. п. н. „Грипетська язва“. В. Г.

„Въ релігійозныхъ вопросахъ слѣдовало бы смотрѣть и считать ся болѣе съ душой народа и ея потребностями и не вести простонародіе на рискованный путь“. Треба, мовляв, скривати ся поки що зі своїми задушевними почуваннями і бажаннями, бо поки ще не пора їх проявляти на зверх. І тільки всього. „Галичанинъ“, газета, що правда, нині вже мало почитана, але будь що будь читана переважно часткою русофільського духовенства, в якій видавничій спілці засідають переважно святицики, всього на такі слова здобула ся в залучанській справі. Якогось осудженя злого вчинку апостазії ані, ані...

А Злуче, сеж не спорадичний випадок. За ним вневдовз пішов Теляж в Сокальщині з батюшкою Ілечком, а відтак Ждиня на Лемківщині з батюшкою Сандовичем. І хитро-ж обдумано. Щоби обійти місцеві закони, не спроваджуєть ся родовитих закордонних батюшок, лиш тутешним галицьким молодим людям-очайдухам, відповідно підготовленим в місцевих русофільських бурсах подаєть ся помічну руку, уміщуєть ся їх в закордонних схизматицьких духовних заведеннях; вони там „доучують“ ся, висвячують ся на батюшок і якби зівсім нічого, вертають до своїх сіл, купують собі хати тай „служать православні обідні“. І пропаганда іде смирно-тихісїнько. Такий батюшка балакає собі в селі з одним-другим і поволеньки зискує собі прихожан. Як доносять часописи, сі „отці-місіонарі“ мають бит забезпечений. „Діло“ в ч. 253 з м. р. пише, що Сандович зі Ждині дістає з російської казни квартално по 600 рублів а доносить також, що на сих трьох постерунках не кінець. Бо Росія в невдовзі має прислати до Галичини ще нових трьох місіонарів, які осядуть в Стрілісках в Бобреччині, в Беньківцях в Рогатинщині і в Батієві в Брідщині. Знов же „Руслан“ в 215 ч. з м. р. подає до відома, що виховуєть ся в сім році в Житомирі около 20 душ. В ч. 242 „Руслана“ читаємо, що перед двома-трема тижнями, значить десь при кінці вересня м. р. „кружляло між довіреними людьми русофільського табору письмо: „до русскихъ студентовъ Прикарпатской Руси, в якім не підписаний комітет „ревнителей православия“ взиває русофільську молодіж громадно в православні духовні семінарі. Услівя легкі: низша гімназія і посьвідка від Р. Н. О. (мабуть „русской народной організації“), що кандидат є „русскихъ убѣжденій“, за те з'обов'язуєть ся по скінченю студій присвятити свою працю „въ западныхъ рубежахъ Россіи, включая Австрійскую область“. В новіших газетах дістаємо знов нові веселі вісти: Ось „Діло“ (з 4/XI 1911. Ч. 256) в приватних телеграмах а „Руслан“ (з 8/XI 1911. Ч. 259) в передовиці повідомляють нашу суспільність, що російські правлячі і церковні круги ладять для нас з весною 50 свѣжих батюшок, яких має сюди прислати осібне товариство, що зветь ся „Русская православная миссія“, а тамошні півофіціальні ор-

гани преси як „Новое Время“ і „Московскія Вѣдомости“ накликують всі міродатні чинники до віднови галицької православної церкви і до заснованя православного єпископства в Галичині. —

Та „Прикарпатская Русь“ мимо того всього заявляє, що вона далека від якої небудь пропаганди схизми в нашім краю. І має по часті слухність. Вона ж схизми не пропагує отверто. Вона знає, що се на мало придало би ся, як би вона взяла в руки „восьмиконечный крестъ“, вийшла між наш народ тай кричала: „Християнський мире під'яремного Прикарпатя, покидай злосчасну унію а вертай до своєї праїдної православної віри, до віри всеї державної Руси“! Ні, так не вдало би ся. Далеко красший спосіб так хильцем, боками, критим штихом по рецепті тої істіно-руської приповідки, що і „капиталъ приобрѣла и цѣломудріе соблюла“. Отже від часу своїх уродин, від коли єї лиш гр. Бобрінский у сьвіт Божий пустив та своєю мошонкою поблагословив, стараєть ся вона своїм читачам на всякий лад з'огиджувати їх рідну католицьку віру і Єрархив рідної Церкви і певна сього, що тим способом суггестії найкрасше прочинить ся до зненавидженя нашим на родом своєї рідної сьв. Віри і Церкви а консеквентно вкаже йому, що йому, як малозначному відломкови великого „рускаго народа“ слід причалити до тої віри і церкви, до якої сєй народ належить, себ-то до царславної схизми. Тож передівсім плюгавить нашу церковну Єрархію. Без поданя якихось конкретних фактів всі русофільські часописи раз-в-раз торочать аж до змудженя, що наш Високопреосвященный Митрополит сьвідомо і пляново стремить до златинщеня нашої Церкви, а йому ідуть під лад всі другі Владики бо вони Його креатури і сліпі орудія, що тойже Митрополит і не може инакше поступати, бож Він „польській шляхтычъ“, „бывшій австрійській офицеръ отъ улановъ“, що Він а місцева краєва польська управа то одно і те саме, що Він разом з намісником Д-ром Бобжинським всіх сил добувають, щоби спольщити наш народ і т. и. *usque ad dulce infinitum**). А така популярна газета як „Голосъ Народа“ ще собі лїпше позволяє. Там аж кишить в кождім майже числі від таких соковитих епітетів на адресу наших Преосвященних Владик як: „українски бискупы“, „іезуито-базыльяне“ і т. и. „Русская Воля“ знов, яка є явною царславною експозитурою „русской народной організації“ вже без найменшої церемонії позволяє собі шкалювати нашого Найдорожшого Архієрея такими прїзвищами як „Шептюхъ“ або навіть „głupi Jedryk na Szeptycach“. І то всі сї „изданія“ шкалюють свого Архипастиря як раз тоді, коли Він в тяжкій недузї бореть ся між житєм а смертию, коли вся галицька, католицька Русь заносить горячі молитви до Все-

*) Гл. „Прик. Русь“ чч. від 580—630.

вишнього о двигнене з ложа болізни. Тоді то Прикарпатская Русь в ч. 528., ніби то в дописи з Америки пише ось як: „Можеть-ли русскій народъ молить ся за архіерея, подъ руководствомъ котораго составляются проекты, какъ выбросить изъ русской церкви церковно-славянскій языкъ а на его мѣсто ввести баденіевскаго бастарда, украинскую гутирку? Можеть ли народъ молиться за архіерея, прогоняющаго найболѣе преданныхъ народу богослововъ изъ духовнаго училища. Русскій народъ не имѣетъ своего архіерея, а зато имѣетъ какъ церкви такъ и своего замаскированнаго лютаго врага. По християнскому ученію слѣдуетъ молиться и за враговъ, однако самая искренняя молитва галицко-русскаго народа не превратить польскаго графа въ искренне-русскаго — это несомнѣнно!“.

Такого дждав ся наш Архіерей від тих, що чванять ся, що вони стоять на сторожі чистоти нашого сьв. Обряду. І чиж треба ще прямої пропаганди православія, чи треба ще взагалі чогось більше, щоби нашим непросьвіченим, темним людям з’огидити їх сьв. Католицьку Віру, їх сьвятий східний Обряд, їх духовних провідників Архіпастирів? І чи з такої лектури не то селяни, але і інтелігенти чи сьвітські чи духовні можуть набрати ся привязаня до своєї Віри і Церкви? А до тої як раз фракції русофільства, репрезентованої висше згаданою пресою належить ціле gros русофільського нашого духовенства і з ого духовенства двох є соймовими послами, що видко в цілости пишуть ся на програму і пресу тої фракції, коли ніколи ні словечком публично не обізвались на обиди нанесені своїм Архіереям і далі вважають відповідним бути в соймі репрезентантами сеї фракції, бо не поскладали мандатів ані з партії не виступили?

Чиж не мусить у читачів такої преси виробити ся т. зв. *Zweisellensystem*? І така духовна страва іде без ніякого протесту у хати інтелігенції сьвітської і духовної і під стріху селян і до русофільських читалень, де переважно головами є русофіли сьвященики. А ті, що в горі там при редакціях вже добре пильнують справи, щоби завсїгди удержати ся на своїй висоті і свою їдь на всякі способи присолоджену пускати спровола, по капельці, але постійно між своїх читачів. Ся так подавана отруя робить своє, і доводить до сього, що навіть і сьвященик того напряду, коли раз враз такого начитаєть ся а не читає нічого иншого, то доходить опісля до такого видосконалення, що коли дістане приміром пастирське посланіе до відчитаня вірним в церкві, то без ніякого скрупулу опустить се місце, де говорить ся про сьв. Сьвящмч. Йосафата Такий факт мав місце в селі Р... Г...го деканату. Про сей факт писав торік

покладно о. Щепанюк в ч. XV—XVI. „Ниви“. Та поки що досить про пресу.

Другим таким посереднім агітатором цареславія треба вважати всілякі русофільські товариства і заведеня. Про бурси і пансіони вже й не згадую, бо про се досить начитало ся по газетах. Але товариства. Пригляньмо ся приміром „просвѣтительному обществу им. Мих. Качковскаго“. Те товариство, се властиво „капище“, в якому управляеть ся культ божища цілого сторонництва апостата Наумовича. „Отець протоіерей Іоаннъ Григорьевичъ Наумовичъ“ се альфа і омега. Як найбільшими похвалами його заслуг для Подяремної Руси всякі збори згаданого товариства починають ся і кінчать ся. А вже сего року на загальних зборах товариства дня 29 вересня 1911. не було кінця і міри восхваленіям і величаніям сего „просвѣтителя“ Галицької Руси. Голова товариства в своїй інавгураційній промові сказав між иншим ось що:

„И такъ сего року минае 20 лѣтъ съ дня смерти первого учителя и просвѣтителя Галицкой Руси а учредителя нашего Общества. Но сколько намъ приходится терпѣти изъ-за того великого челоуѣка. Намъ вмѣняють въ вину, що мы его почитаємъ... Онъ намъ ѣрвавъ на вернути Востокъ на унію. Средствомъ, котре его должно було привести до цѣли, була чистка обряда отъ латинскихъ примѣсей. Но сталось иначе. Обстоятельства такъ сложились, що Онъ не бувъ въ состояніи приблизитися до своего идеала и вмѣсто на вернути Востокъ на унію, бувъ прямо принужденый самъ присоединитися до православія“ *). Такі слова в устах голови товариства, призначеного для просвіти народу католицького віроіспоріданя мабуть не потрібують коментарів. А дотичний пасус своєї промови кінчить ш. голова дослівно так: „Если бы вамъ, дорогой братья, приказали оплювати своихъ родителей, чи вы то сдѣлали бы? Подѣбно и намъ невозможно отказаться отъ почитаня великого Наумовича. **Обрядова справа тутъ не при чомъ**“... Ага, то апостазія від сьв. Віри і Церкви то то дрібничка, то то називаєсь тільки „обрядова сторона“. Відтак на тихже зборах ще двох бесідників-селян промовляло теплими словами про того народного великана а один навіть (Летник із Пальчинець в Збаращині над самим кордоном) взиває до складок на здвигнене йому пам'ятника. І чиж на сих зборах не було ані одного сьвященика, який би був спростував слова шановного голови і який би був вияснив зібраному народови, що то була не якась там „обрядова сто-

*) „Русское Слово“ ч. 41 в 1911 р.

рона“, але таки по просту мерзка апозтазія. Скаже дехто, що то може можна би простити, що се лиш так сего року вирвало ся, бо то ювілейний 20 рік від смерти Наумовича, а всеж він основатель товариства і в початках ним чимало займав ся, то і треба було про нього згадати*).

Але ні. Такі поклони і похвали в його честь повторяють ся кожного року на загальних зборах, в осібно видаваних книжочках, у всяких привітних письмах і депешах на збори. Досить переглянути памятну книжку в 25 літній ювілей общества написану в 1899 р. другим апостатом Осипом Мончаловським і тогож автора другу книжку видану в тімже році п. н. „Иванъ Наумовичъ, его жизнь и дѣятельность“. Як се товариство мусіло вміти подбати про удержане нашого народу в привязаню і любови до своєї св. католицької Церкви і Єї Архипастирів, досить заглянути в першій з наведених книжок на стр. 153 і перечитати привітну телеграму, прислану на ювілейні збори з Дрогобича. Вона звучить: „Духъ пок. Михаила и на будущее время да владѣть на св. Руси на пользу ея вѣрныхъ сыновъ и для очищенія ея отъ „Андреевъ“ — Русскіе мѣщане“. Також дещо цікавого можна дочитати ся на стр. 165. тойж книжки, як привітствує ювілей апостат Лука Цирик, протоєрей з Радома в Росії. Він пише так: „Честъ имѣю поздравить достохвальное Общество съ радостнымъ народнымъ юбилейнымъ торжествомъ 25-лѣтія его учрежденія просвѣтителемъ галицкой Руси о. прот. Ив. Гр. Наумовичемъ, съ сердечнымъ благопожеланіемъ ему на тернистомъ пути-поприщѣ его всякаго благоуспѣванія въ подвигахъ для блага св. церкви и многострадальной галицкой Руси. Вашъ землякъ Лука Цирикъ“.

Заходить питанє, яку то церков вважав пок. протоєрей святою, для якої складає общество бажаня дальшого „благоуспѣванія въ подвигахъ“, чи сю, яку покинув, а якої вірними є майже всі члени общества, чи сю, до якої пристав??

І дивувати ся, коли темний народ, начитавши ся сього рода „изданій общества“, от хочби згадати з найновіших: Ч. 423. „Безбрачіє и бракъ нашого русского духовенства“ (11.000 екземплярівъ) або Ч. 427. „Савонарола“ (11.000 екземпл.), дальше статей по ріжних „народнихъ газетахъ“

*) Тут годить ся зазначити, що в сам день ювілею смерти а зглядно самоубійства через отроєне сего апостата (чого навіть не перечить його біограф О. А. Мончаловський) т. в. 17. VII. 1911 всі наші русофільські львівські газети вийшли з відповідними передовицями повними похвал для сего „спрадальца за рускій народъ“ якъ виражаєть ся „Галичанецъ“ і з портретами ювілята. (Гл. „Руслан“ ч. 191 з 1911 р.) В. Г.

и „русскихъ календаряхъ“ про Унію, про сьв. Йосафата і т. и. та надививши ся по тихже виданях на рисунки ріжних великолїпних цареславних храмів в Росії і портрети цареславних діячів, — прийме радо між себе місіонарів „русской православної вѣры“? —

Коли такъ слїдити по всїляких русофільських газетах, брошурах і книжках, то побачимо сей дивний обяв, що автори і письменники-публіцисти сього напряду, коли прийдець ся їм писати про віру, то між нашою католицькою вірою у східнім обрядї а між російським цареславїем майже нїякої не роблять ріжницї, лиш хиба вздыхають, що наш обряд попсований латинськими додатками, але в сути річи одно і друге дуже собі близьке, майже те саме. Колиж на відворіт роблять порівнане між нашим обрядом а латинським, то тоді рів непроходимий, одно і друге щось собі дуже далекого. І коли в своїй уяві доглянуть, що нашому обрядови грозить якась лиш тїнь лятинїзації, ого, громи сиплють за громами, а де знов розходить ся о апостазію від нас до цареславїя, то згадують евфемїчною фразою: „Н. Н. присоединился къ православію“. Кїлько то газетярскої бібули з'уживаєть ся нашими русофілами на торочене теревенїв, що наші Владики заганяють нашу Церков у латинство. Вони сами добре знають, що то неправда, але торочать таке раз томў, щоби приподобати ся своїм хлїбодавцям а по друге томў, бо лють їх бере, що Господь Бог дав нам від недавнього часу вже всїх таких Архієреїв, які сьвідомі того, якого народу є Архипастирями, і які пильнують, щоби дорогою якої небудь контрабанди цареславна їдь не мала приступу у нутро нашої Церкви. Чомуж ті добродїї не викажуть коли у своїй пресї, але так точка за точкою тих мнмних лятинїзаторських затїй наших Владик? Чи се може лятинїзація, коли наш Епископат заохочує свою паству до піднесеня культу сьв. Йосафата, нашого рідного сьвященномученика за нашу рідну Церков? Або може се латинщене, що Владики не спротивляють ся сьому, як по наших церквах править ся в маю наш таки рідний параклис до Пр. Д. Марїї?

Ага, хиба ще се, що не боронять засновувати по Церквах брацтва Найсолодшого Серця Ісусового, розповсюдненого з дуже гарним вислїдом в цілім католицькім сьвіті? Четвертого можливого закиду вже мабуть не знайдуть. А чи ті добродїї сього не бачать, що як раз за керми теперїшніх Преосьвященних Владик, яких вони і їхні проводирі так безпощадно а голословно огидять і в своїх письмах і навіть з парламентарної трибуни, — в нашій Церкві завела ся яка така обрядова однообразність, багато давних чисто східних практик при богослуженях відновило ся, які справді були або пішли в забуте або таки дійсно за давнїйших Владик златиншили ся. Як раз тепер зачинає у нас щезати максима: „що попїк, то типїк“. Та я відважу ся зрадити справжні задушевні гадки сих добродїїв.

Вони тому таким тараном бють на теперішню нашу Церковну Єрархію, бо знають гаразд, що безповоротно минули ті часи, коли то можна було заманити Владик до окраси на якісь свої збори чи політичні чи наукові під претекстом благодіяння для сьв. Руси, щоби відтак можна було там, де сего треба, похвалити ся, що, мовляв, з нами і Церков і народ. Інші часи настали. Минуло ся, не вернетъ ся.. Нинішні Архієреї їм заваджають, вони боять ся їхньої контролі і викидають їх навіть зі становищ почетних протекторів деяких інституцій, які коли-бу були загально-народним добром а опісля опинили ся в руках русофільської фракції. Хтож не тямить того соромного для русофілів случая, як виділ „Галицко-русской Матицы“ на своїх загальних зборах з 24 мая 1900 року зважив ся скинути зі становища свого протектора і випросити зівсім з товариства їх Ексц. Впреосьв. Митрополита Кир Андрея і то як пише сей виділ „єдинодушно“, мимо сього, що членами згаданого товариства є чимало сьвящеників. І той виділ мав ще чоло в своїм письмі до Високопреосьвященого Архієрея оправдувати ся, що зробив се в наслідок ухвали зміни статута, яку хвалено тому, бо члени „Гал.-рус. Матицы“ прийшли до пересьвідчення, що „взаим оотношеніе между греко-католическими Владыками и русскимъ населеніемъ Галичины стало замѣтно слабѣть. Греко-католическіе Владыки, примѣняясь къ натынутымъ политическимъ отношеніямъ, водворившимся между правительствомъ и верховою въ Галичинѣ польскою партією съ одной а русскимъ населеніемъ съ другой стороны, начали все больше уклоняться отъ народныхъ стремленій“ *). А далі звиняють ся, що мусіли так вчинити, бо придержували ся резолюції, ухваленої зїздом „мужей довѣрія русскаго населенія Галичины въ Львовѣ 27/І. 1900 года“, яка звучить :

„Существованіе, сила и величіе русскаго народа почивають на двухъ основныхъ началахъ : на сознаніи племеннаго и культурнаго единства всего русскаго народа и на нерасторжимости русской народности отъ русской народной церкви“. Чи до отсеї резолюції ще треба поясненя, що „русскою народною церковю“ сего народу, в якого імени отсе нажить ся є ніщо инше як лиш російська царславна схизма?! Се скандальне письмо підписав тодішний голова Матиці пок. Богдан Дїдицький і секретар пок. апостат Осип Мончаловський. А мабуть для піднесеня любови і привязаня до Свого Архієрея видано його друком і розкинено між „свій“ народ...

*) Гл. брошуру : Митрополитъ Андрей Шептицькій и Галицко-русская Матица, Львовъ 1905 г. В. Г.

Третьою інституцією, яка також посередно чимало причиняєть ся до пропаганди русофільства і цареславія є „Народный Домъ“. Ся почасті цісарська даровизна, віддана в 1849 р. Русинам міста Львова, а по часті інституція здвигнена складками всеї Галицької Руси, якої цілею мало бути служити для культурного піддвигнення нашого народу, опинила ся остаточно в руках русофільської фракції. Русини з народного табору раз від разу протестували проти того загарбання і остаточно сьогодня справа ужиткованя сеї інституції русофілами вже лиш на волоску висить і в Бозі надія, що вже незабаром перейде в руки природних своїх властителів. Та ба! Дотеперішня управа Народного Дому, в якої склад входить шістьох греко-католицьких священників, забагла перед своїм уступленем окрити ся такою славою, такою вічною памятю в народі, з якою перейшли до історії всякі Герострати, Нерони, Діоклетіяни, Атилі, Батії і. т. и. Трагедія з 19 вересня 1911 р. всякому звісна. Розповідати єї не потрібно. Католицькі священники викинули на улицю католицьких монахинь лиш за те, що сї останні в своїм дівочім інституті виховували наших дівчат в дусі сьв. католицької Віри і привазаня та любови до свого рідного українсько-руського народу. А верховний орган русофільства „Прикарпатская Русь“ в своїм виданю з 26/VIII 1911. так мотивує сей геростратовий вчинок управи Народного Дому: „Упорствующія монашенки, нашедшія себѣ милостивый пріютъ въ подвопросномъ помѣщеніи русскаго Народнаго Дома, въ этомъ отношеніи перещеголяли даже жолковскихъ базильянь. Послѣдніе вѣдутъ антинародную агитацію путемъ изданій (Міسیونар, Міسیونарчик і т. и.), первыя же содержатъ пансіонъ и школу, въ которыхъ путемъ тенденціознаго воспитанія превращаютъ русскихъ дѣвушекъ въ фанатичныхъ мазепинскихъ ненавистничекъ“. Колиж тільки дали знати СС. Василянки про намір викиненя їх, зараз повідомлено про се в радісних словах, як доносить „Руслан“ в ч. 215 з м. р., протектора нашого русофільства гр. Бобрінського і „Сьв. Синод“ в Петербурзі, що „католичество падаетъ подъ наборомъ русской православной вѣры“.

Коли о тім брутальнім викиненю безпомічних СС. Василянок, як і взагалі про всілякі подвиги нашого русофільства заговорили з обуренем крім краєвих часописий також віденські газети, як висше мною наведена Reichspost а опісля Vaterland в ч. 465 з 12/X 1911. п. н. „Russophile und schismatische Umtriebe in Galizien“, то управа „Народного Дому“ надіслала до „Vaterland-y“ спростованє, в якім звиняєть ся, що вона Василянок викинула лиш тому, бо була до сього приневолена „angesichts der sich immer steigenden Wohnungsnot und der enormen Höhe gestiegenen

Miethzinse in Lemberg“, і обіцяє дотеперішній монастир (а певне також і Церков) завалити і на тім місци побудувати кілька 3—4 поверхових каменниць, щоби бідним Львовянам лекше було знайти помешканє. Може воно й так коли буде, що мешканці Львова збогатять ся о кільканацять помешкань, а греко-католицьке населенє Львова збідніє о одну Церков, але поки що, як читаємо в ч. 626 „Прикарпатской Руси“ з 20/XI. 1911. колишній монастир віддав тепер Совіт „Народного Дому“ на касарню для Союза Русскихъ Дружинъ. І тамъ дня 18/XI., пише Прик. Русь. „въ 3 ч. дня, въ домѣ по ул. Зыбликевича № 30. гдѣ раньше жили иконоборцы-базилянки, состоялось публичное испытание делегатовъ провинціальныхъ Русскихъ Дружинъ“.

Там, де недавно наші инокинї заносили свої молитви до Всевишнього і трудили ся над вихованем наших дївчат, там ось тепер розносить ся грімка московська команда русофільської „Народної міліції“. Чи по такій щасливій заміні льокаторів можна у членів Совіта Народного Дому сподівати ся горячого привязаня до сьв. католицької Церкви? А як тойже Совіт виховує хлопців в своїй величавій бурсі при Курковій улиці, про се також досить було заміток в щоденній пресі, тож про сю бурсу і згадувати не треба. Є у нас ще одна інституція, яка повинна би бути гордістю нашого народу, а є на жаль також розсадником тих погубних ідей, бо в руках тої самої фракції. Се наш стародавний Ставропігїон. Інститут властиво церковний, брацтво, яке має головну накладню церковних книг. І той то Ставропігїон дає в своїй каменіці приміщенє жіночому русофільському товариству „Жизнь“ з його школою шитя і бурсою для дївчат. Бурсачки сього товариства попри науку шитя вчать ся ще „русской исторіи“ і „русского литературного языка“.

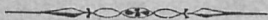
В „Прикарпатской Руси“, ч. 591. з дня 9/X. м. р. читаємо на самім переді телеграму такого змісту: „Радомъ 8/X. — Сегодня состоялось здѣсь освященіе и открытіе памятника, посвященнаго бл. п. протоіерею Лукѣ Цыбику, благодѣтелю львовскаго Общества русскихъ женщинъ „Жизнь“. Памятникъ сооруженъ на средства Общества „Жизнь“ и дочери покойнаго. На освященіи присутствовали представительницы о-ва Жизнь. — Гумецкая“.

Отже всьо в порядку. Жіноче товариство, зложене з членів-католичок, в якого виділі засідають жінки наших сьвященників, справляє памятник апостатови-схизматикови і висилає делегацію на „чинъ освященія“. Торік знов писав „Руслан“ в ч. 38., що учителька великоруської мови в тім пансіоні водила бурсачок на богослуженє до львівської схизматицької церкви. Видко, що поведене в тій бурсі і взагалі в тім товаристві чомусь несподобало ся львівській поліції, бо вже в 564 ч. Прик.

Русь доносить жалібну вість, що Ставропігія під пресією поліції вимовила „Жизни“ дотеперішне приміщене.

Ставропігія в своїй книгарни в осібній габльотці виставляє книжки з російської схизматичької богословської літератури, тамошні жита святиців, описи монастирів, лавр, скитів і т. и. І такий крам виставляє на приману тай розпродує греко-католицьке церковне брацтво! Як умотивувати потребу виставлюваня і продаваня сього рода книжок у Львові, де схизматичьких душ нема може й 10, се питане полишаю отвертим... Лиш так для аналогії прошу собі представити, чи було би се можливим, щоби якесь приміром німецьке католицьке товариство, що має свою книгарню тай ще в чисто католицькім місті, виставляло за вікнами, захвалювало і продавало богословські лютеранські або кальвінські книжки?

Наші русофіли раз хитрі людці. В своїх, так сказати-б офіціальних органах преси вони буцім то прямо не пропагують царславія. Та до інтензивнійшої в тім згляді роботи вони мають, як я вже висше згадав, такий собі ніби покутний органчик „Русскую Волю“. Се вже цілком явний, щирий і отвертий орган пропаганди схизми. „Русская Воля“, се газета, яка тільки лиш має до роботи, що плюгавити нашу греко-католицьку Церков і нашу гр. кат. Єрархію а рівночасно кричить, що ми всі повинні бути схизматиками. Друга єї робота — заваблювати щорічно десь під кінець серпня збаламучених селян на „богомоліе до русскихъ святынъ Почаева и Кіева“. Таке паломництво їздило і сего року і як пише київська „Рада“ в ч. 187 з м. р приїхали вони в числі кількох десятків душ на російську стацію Радивилів дня 12 ст. ст. серпня. Там стрітив їх звісний архімандрит з Почаева о. Виталій і в своїй промові сказав до них між иншим, що прийде час, коли „подъярменная, зарубежная Русь“ порве свої кайдани і злучить ся „съ единой, недѣлимой, самодержавной русской державой и подъ скипетромъ православныхъ монарховъ“ зазнає того щастя, що й інші частини Мало-росії. Колиж „Рада“, в дальшій тягу сеї своєї статі наклеїла кириною наших схизматичьких агітаторів то „Прикарпатская Русь“ в ч. 565 з м. р. обурила ся на се, бо се, як каже „паломничества галицко-русскихъ крестьянъ въ Почаевъ и Кіевъ, эти центры религиозной жизни всего русскаго міра і т. и.“

Та досить того доброго. Що-ж нам ввиду сього діяти? Наш святий обовязок як святичників сьв католицької Церкви і як добрих синів українського народу в інтересі релігійного і національного добра освідомляти та остерігати народ перед сею погубною струєю, хоронити його перед сим подвійним

спроневіренем найвзнеслійшим ідеалам та утверджувати його у вірності для сьв. католицької Церкви і української нації. —

Терпилівка 29/XI. 1911 р.

Свящ. Володимир Герасимович.

о. Теодозій Нудрин.

Методичні стремління в науці катехизму.

(К о н е ц ь).

В и к л а д. Два молодці були склеповими помічниками або як кажемо субектами. Батьки їх були убогими, однак виховали їх в чесноті. Недавно покінчили оба практикувати а вже заробили тільки, кілька їм потрібно було на жите. Однак їх заробок був замалий, щоби ще часто могли забавити ся зі своїми товаришами. Під той час здибали они в склеповім магазині мошонку, в котрій було близько 3. марки. Знали отже, до кого належить мошонка, бо бачили, що до магазину ходив лише властитель skleпу. Мимо того умовили ся гроший не віддавати а справити собі якусь забаву. Запитані властителем, чи не знайшли згуби, заперечили. Однак слідив таки властитель їх обох та переконав ся о їх несовісности не мав вже до них довіря та з часом видалив їх із служби. Иньшої служби вже не могли найти, бо кождий, хто їх хотів прийняти, випитував попередного властителя а сей розповідав правду. Через се попали у велику нужду і рішили ся крадежию роздобути собі гроший. З початку крали малі суми, відтак щораз більше, аж вкінци вкрали велику суму гроший. Крадіж обдумав старший. Не був однак на стілько відважним влізти в чужий дім, тому виправив молодшого; колиж молодший поповняв крадіж, старший проходжував ся перед домом і вважав, чи не буде хто переходити дорогою. Иньшим разом також присвоїли собі більшу грошеву суму. Знали іменно, що оден богатий чоловік мав переходити сам лісом. Тому, вислідивши дорогу, котрою переходив, напали на него і відобрали ему гроші. А що сей чоловік боронив ся, замордували его. Поділили ся грішми і удали ся до чужо-

го міста, де їх ніхто не знав. Старший зложив склеп з годинниками і дорогоцінностями, молодший потратив всі гроші і далі крав. Коли украв щось золотого, як годинники або перстені, приносив се своєму старшому товаришови Сей платив єму десяту часть вартости і продавав сесі річи в своїм склепі. Старший збирав ще гроші в той спосіб, що продавав деякі годинники за цілком золоті, хотяй в дійсности були лише позолочені. Через то ставав ся чим раз багатшим. Однак чим більше складав, тим більше бажав мати. Єго жадоба росла з дня на день. Коли прийшов який убогий і просив милостині, відганяв без милосердя та ще й ганьбив. Одного разу просить єго знакомий о позичку 100 марок, був в потребі, бо через хворобу попав в нужду. Купець з початку опирав ся позичці, а вкінци позичив тих 100 марок під услівем, що той єму заплатить за позичене місячно 10 марок. Но прийшло таки нещастє на него. Єго молодшого спільника придержано на крадежи. Купець бояв ся, щоби спільник єго не видав, тому постановив утечи до Америки. Спакував свої дорогоцінности і допустив ся єще ось такого обману. Пішов до многих із своїх знакомих і позичив багато грошей. Обіцяв небавом віддати. Коли вже мав гроші в руках, всів на корабель, котрий прямував до Америки. Тимчасом спільник оповів всьо перед судом. Зателеграфовано до поліції в Америці і коли купець хотів вже в американській пристани висісти з корабля, тоді арештовано єго. Мусів віддати весь маєток набутий нечесно і відобрав заслужену кару.

Поясненє. а) (Розбій і крадіж). Купець, о котрім я вам що йно оповів, став ся через крадіж богачем. З початку оба товариші допускались меньших крадежий, пізнійше однак крали що раз більше. Так звичайно буває у злодіїв. Початково не йде з крадежию так легко. Совість не дає їм супокою. З часом однак замовкає совість. Злодій стаєсь несовісним і нічого собі вже з сего не робить, коли допускаєсь більших крадежий. „Хто малим зачинає, великим кінчає“ каже пословиця, яку маєте і в катехизмі. (Повторити). Оба помічники зачали малими крадежами і доправили вкінци до того, що допускались великих крадежий. Ба, одного разу поповнили навіть розбій і морд. Не мали наміру замордувати сего богатого чоловіка, хотіли єго лише обдерти, однак в таких случаях дуже легко приходить до морду. Так також стало ся. Оба були початково злодіями, а вкінци стались розбишаками і убийниками. До сего може кождий дійти, хто лише зачинає малою крадежию. Діти! стережіть ся отже крадежи! Не присвоюйте собі ані одного феника, котрий до вас не належить. Не беріть яблука, яке є чужою власностию. Совість не повинна вам дозволити навіть на крадіж дрібничок в дома. І родичам не вільно нічого забирати. Крадіж заборонює сема заповідь Бога. „Не кради“ приказав Бог. Спам'ятайте собі: „Сема заповідь кажує

шкодити ближньому на его майні розбоєм або крадежию". (Казати повторити).

б) (Співділанє). Останньої великої крадежи допустив ся сам молодший помічник. Він іменно вліз вікном і виніс гроші з хати. Однак старший завинив так як і молодший, бо радив молодшому до сего, об'яснив ему, як має се виконати і до поміг ему до сего, бо стояв перед домою і уважав, чи хто не надходить. Через се поповнив він такий самий гріх як властивий злодій. Спамятаймо собі: „Розбоєм або крадежию грішить нейно лише той, котрий поповняє розбій і крадіж, але також всіті, котрі ему до сего радять або помагають“. (Казати повторити).

в) (Посередництво). Старший помічник, по морді в лісі, перестав красти. Мав досить грошей, щоби розпочати торговлю, з котрої міг мати тільки зиску, кілько потрібно би було на жите. Однак крадежи розбудили в нім таку жажду, що бажав ще більше мати. Нічо отже дивного, що було се ему на руку, коли молодший товариш зносив до него крадені річи. Злодій сам не міг тих річий продавати, бо сейчас викрилик крадіж. Купця знова не посуджували, щоби міг мати такі предмети, длятого супокійно їх передержував і перепродував. Купець був отже посередником в крадежи. Так звуть ся тоті люди, котрі крадені річи переховують і продають. Посередник є так лихим чоловіком як і злодій. Значить, купець завинив при тих крадежах так як злодій. Длятого посередника карають так само як злодія. І наш катехизм говорить виразно о посередниках: „Розбоєм і крадежию грішать нейно самі розбишаки і злодії, але також і ті всі, котрі крадені предмети купують“. (Казати повторити).

г) (Обманьство). Ще иньшого способу уживав купець на своє збогаченє. Продавав іменно годинники за золоті, хотяй они в дійсности не були золотими: Люди мусіли платити за них так як за золоті. Та несовісність купця зове ся обманьством. В сей спосіб купець кривдив людий так, неначе би їх впрост обкрадав. Через обманьство люди зазнавали кривди на майні. Длятого і обманьство є заборонене, і коли Г. Бог взиває: „Не кради“, хоче через се заборонити нейно крадіж, але також і обманьство. Затямте собі: „Сема заповідь Божя заказує шкодити ближньому на его майні обманьством“. (Казати повторити). Обманьства стережіть ся! Було би пр. обманьством, колиб ти продав своему товаришови оловець та сказав ему, що він більше коштував, як в дійсности ти заплатив. Стережіть ся також обманювати своїх родичів. Коли родичі посилають вас на купно, не вільно вам нічого купувати з тих грошей а відтак сказати, що товар більше коштував. Так само післанцям не вільно при купні задержувати для себе грошей.

г) (Лихва). Ще одного, дуже обридливого діла допустився купець тоді, коли его знакомий був змушений у него позичити гроші. По причині хороби попав сей знакомий в нужду і потребував сто марок. Богатий купець був початково без серця і не хотів позичити грошей. Але коли роздумав, що з позички може мати гарний зиск, позичив бажану суму. Однак зажадав за кожний місяць десять марок проценту. Спершу бідний чоловік не хотів пристати на се. Однак конечно потребував грошей і вкінці мусів згодити ся так високий процент платити. Сума того проценту на рік виносила 120 марок, а купець повинен був взяти на рік найвисше чотири марки! А крім сего бідний довжник мусів звернути і довг. Так використав купець нужду ближнього. Таке поступоване також нечесне і є тяжким гріхом; сей гріх називає ся л и х в о ю. Коли власть довідає ся про лихву то карає л и х в а р а дуже строго. Лихва є властиво крадежию, також отже до лихви відносить ся сема заповідь Божа. „Сема заповідь Божа за казує кривду ближнього на его майні лихвою“. (Казати повторити).

д) (Знайдені річі). Першою несовісністю тих обох помічників було, що не звернули знайденої мошонки з грішми. Знали добре чия була. Ніхто иньший не міг згубити, як лише властитель склепу. А ще коли їх властитель спитав, чи не подибали его мошонки, могли бути певні, чиї се були гроші. Мимо того задержали знайдене собі. Колиб були здибали мошонку на улиці, тяжко булоб відгадати, до кого она належить. Тоді могли би були собі задержати гроші. Колиж були несовісні. Несовісного діла допустили ся тому, бо не заробляли еще богато. Гроші вистарчали їм лише на конечні потреби, они однак хотіли піти до театру, напити ся пива, курити тютюн. На се не вистарчав їх заробок. Длятого пішли за пожаданем і присвоїли собі знайдену річ. Розуміє ся, не було нічого лучшего, як вкрасти свому панови три марки. Ті три марки були чужою власністю і ту чужу власність они собі присвоїли. Запам'ятайте то добре: „Розбоек і крадежию грішать нейно лише властиві розбишаки і злодії, але також і ті всі, котрі не віддають знайдених річей“. (Казати повторити).

є) (Довги). Остання несовісність, якої допустив ся купець полягає на тім, що робив довги і рівночасно постановив їх не віддавати. Хто затыгає довги, сей має обовязок їх віддати як лише може. Однак купець постановив із позиченими грішми виїхати до Америки, а звідтам вже не дати о собі знати. І таке поступоване не є цілком лучше від крадежи. Повторіть за мною: „Розбоек або крадежию грішать нейно лише властиві розбишаки і злодії, але також і ті всі, котрі не віддають довгів“.

ж) (Несовісна кривда). Бачите, що є богато гріхів протів семої заповіді Божої. Повторіть кілька таких гріхів. Можна

сказати: Кождий, хто тільки шкодить ближньому на майні, грішить против самої заповіді Божої. Говоріть за мною: „Сема заповідь Божа наказує шкодити ближньому на его майні“. Наш купець шкодив своїм ближнім на всі можливі способи і то способами нечесними. Колиб був жадав купець від своїх гостей лише такої ціни, яку в дійсности мали товари, колиб був жадавав уміреного проценту від позички, тоді не було би жадного гріху. Тільки тоді поповнює ся гріх, коли ближньому шкодить ся в нечесний спосіб. Повторіть за мною: „Сема заповідь Божа наказує шкодити ближньому на его майні в нечесний спосіб“.

Зібранє. Сема заповідь є: „Не кради“. (Пит. 1.) „Сема заповідь Божа наказує шкодити ближньому на майні розбоем або крадежию, обманьством, лихвою, або в якийсь иньший нечесний спосіб“. (Пит. 2.) „Розбоем або крадежию грішать не лише властиві розбійники або злодії, но також і ті всі, котрі їм дораджують або помагають, котрі крадені річи купують, знайдених не віддають, довгів не платять“. (З замітки): „Хто малим зачинає, великим кінчає“.

Приноровленє. а) Г. Бог покарав крадіж одного разу дуже строго. Було се за часів Ісуса Навина. За божою помощою здобули Жиди місто Ерихон. Начальник Ісус Навин заявив Ізраїльтянам, що після приказу Божого, часть добичі належить жертвувати Богови. Говорив іменно: „Стережіть ся і не дотикайте ся сего, що вам є зборонене. Що є із срібла та золота, мідяні і залізні начиня мають бути Господеви посьвячені і для Него зложені“. Місто здобуто а оден із Ізраїльтян забрав деякі дорогоцінности, назначені Богови на жертву. Зобачив між здобутими предметами дорогий плащ пурпуровий, золоту штабу і 200 золотих предметів. Злакомив ся на се і закопав в землю біля свого намету. Небавом однак спіткала его кара. Коли Ізраїльтяне хотіли здобити одно сусідне місто, Бог відмовив їм помочи і тому були побуті. Ісус Навин не знав, що Ахан допустив ся крадежі, звернув ся до Бога з просьбою о ласкаве поданє причини, длячого програно борбу. Бог сказав до него: „Згрішив Ізраїль, недодержав умови тому, що забрали посьвячені предмети і укрили під землю. Доти не поконасте свого ворога, доки не згладите сего, котрий допустив ся крадежі“. За ласкою Божою переконав ся Ісус Навин, що Ахан був злодієм. Тоді післяв службу до намету Ахана і ті віднайшли укриті річи, віднесли до Ісуса Навина і висипали перед своїм паном. Тоді Ісус Навин приказав впровадити Ахана, а з ним его доньки і сини та винести его майно перед намет. Ахана укаміновано разом з дітьми. Намет із всіми річами спалено. На трупах повстала велика гора з каміня. Бо Ахан згрі-

шив не й но против сеюї заповіді Божої, але також і против першої заповіді Божої гріхом съвятотатства (крадіж посьвячених Богови річий); тому то така строга кара. Також его сини і доньки понесли смерть; бо були посередниками і співділателями.

б) Застановіть ся, які гріхи сповнили ви против сеюї заповіді Божої?. Допустили ся ви деякої крадежи? Може задержали деколи гроші при купні?..

Ось так в цілости виглядає катехиза після монахійскої методи. Stieglitz-a катехизи мають більше в собі, так сказатиб, жизненної сили. Особливо его послідна часть: приноровлене, є все назвичайно совісно оброблена.

Отся метода з початку була названа „психольогічною методою“, однак против сеї назви виступило багато противників. Відтак дехто от пр. Dr. W. H. Meunier звали єї „методою Stieglitz-a“; сам Stieglitz пропонував назву: „генетична метода“. Вкінци запропоновано назву „монахійска метода“ а взглядно „монахійска катехитична метода“ і на сю назву загально згоджено ся разом із творцями тої методи.

Монахійска метода повстала на основі формальних степенів філософа і педагога І. Ф. Herbart-a (1776—1841). Звернув свою увагу на Herbart-a сам Stieglitz і свої перші катехизи випрацьовував цілком невільничо за Herbart ом. Так само і Weber. Его знова катехизи перші (числом 8) були о ласці божій, в котрих навіть невільничо держав ся гербартівскої термінольоґії степенів. (1. подане ціли 2. сполучене-Verknüpfung, 3. наглядність-Anschauung, 4. розвинене понятя-Begriff, 5 зібране-System, 6. вправа-Übung). Дальша зміна а властиво розвиток монахійс. методи опирає ся на педагоґії Д-ра Willman-a. Праці сего чоловіка на поли педагоґії є незвичайно цінени. Нині він є одною з перших поваг наукових а діла его є на основах чисто християнских. Дятого від тепер (1900 р.) за Willman-ом закинено офіціально числити пять степенів (частий) в поодинокій катехизі а числить ся вже лише три головні части а прочі дві побічні (як се висше подано). Розуміє ся, що части монах методи що до значіня, а деякі і назви, ріжнять ся від гербартівских.

Монах. метода позискала від разу дуже багато приклонників. Між ними були й такі, які в основі годили ся на ту методу, рівночасно однак виказували єї слабї сторони річевою критикою. І коли нинішні катехизи після сеї методи цілком інакше виглядають, як в попередних роках, то се як раз завдяки тим критичним замітам. Самі творці монах. методи не опирають ся, бо йде їм о се, щоби тоту методу о скілько лише можна усовершити. Правда, не можна винайти такої усовершеної методи, котру можнаб приноровити до всіх дітий і у всіх школах, так як то мріяв Pestalozzi, але всеж таки добрі основи научаня недопустять до блуканини і дадуть красші висліди у науці. І се є також одною з причин повстаня монах. методи. У кате-

хизах витворив ся в великій мірі спосіб катехизованя егзегетичного, додавши до того ще абстрактність самого катехизму, виходила лекція нудною та сухою. А наслідок сего кождому ясний *). Цілковитою новостию монах. метода не є. Ціла вага сеї методи лежить в тім стараню, щоби предмет подати наглядно а через се має ся вплинути найбільше на чувство та волю і тим способом лишити катехуменам подану правду живою на ціле житє. До тої ціли стреміли вже так сказатиб предтечі монах. методи. Що правда, нема у всіх точного опредїленя катехизи на основі психології, однак чим близші они нашому часови, тим се виразнійше виступає. Угольним каменем тої індукційної методи є сьв. Августин в своїм ділі: „De catechisandis rudibus“. Відтак заступають той напрям: Bossuet, Fenelon (1651 — 1715)**); Overberg (1754—1826); Gruber († 1835 архієпископ Сольногороду; G. Мей сучасник і иньші. Особливо Gruber цілковито підходить своєю метою до монахійців. Докладну аналізу поглядів Gruber-а і сю згуду его катехиз із монахійцями подає I. Eising в „Die katechetische Methode vergangener Zeiten in zeitgemässer Ausgestaltung“. Wien 1905.

Тепер перейдемо до противного табору, то є до приклонників аналізи (поясняючої аналізи) або егзегези.

Як було висше згадано, аналітики забирають також своє слово в справі методики. Були змушені заговорити. Як звісно, монахійській методі надавано спершу назву „психологічна“. Конечна консеквенція була така, що пояснююча аналіза є хиба „непсихологічна“. Впрочім Stieglitz цілком отверто твердить і доказує непсихологічність пояснюючої аналізи***). Доказує іменно в той спосіб, що виходить із засади: Omnis cognitio incipit a sensu. Значить: змисли наші понимають предмет, душа творить собі з того духовий образ (phantasma) а через осуд і заключене то переміняєсь в понятє. Отже дорога пізнаня є: змисловий образ — фантастичний образ — понятє. У пояснюючій аналізі є се відворотно. Зачинає ся вже готовим понятєм, розчленовуєсь его і аж на кінци даєсь відповідний примір. Длятого отже, що тота метода властиво не веде до понять і занедбує а радше безсилна своїм впливом на чувство і волю, длятого повинно ся єї уживати лише виїмково і то як раз там, де вже позискалось понятє і при повторенях.

Иньшої однак думки є аналітики. Виступили они в обороні аналізи будьто таки в монах. органі: „Katechetische Blätter“ будьто осібними ділами. До визначнійших належать:

*) W. Pichler: Unser Religionsunterricht. Wien 1907 (Unterrichtsmethode стр. 128).

**) Д-р. Р. Кельнер: Коротка історія педагогії. Львів 1895. стор. 74. і 128.

***) J. Stieglitz: Die Münch. Meth. (M. kath. kurs 1905) стр. 171 і 172.

J. Schraml: „Das Prinzip der modernen Anschauung und die Anschauung im Religionsunterricht“ та „Auf der Grenze der christlichen und modernen Pädagogik“. Regensburg 1899, 1900; Dr. W. H. Meunier: „Die Lehrmethode im Katechismusunterricht“. Köln 1905.; Dr. Jos. Hollweck: „Die textanalytische Methode“ видана в: Der Münchener katechetische Kurs 1907. Kempten und München 1908. —

Отсі автори стають в опозиції до монах. методи, роблячи її багато закидів. Особливо Dr. Meunier, в згаданім ділі, обробив незвичайно совісно з критичного становища обі методи: синтетичну (розвиваючу аналізу) і аналітичну (поясняючу аналізу). Яко рішучий аналітик в багато разях за строго осудив монахійців а за багато приписав егзегетичній методі. Всеж таки, застановляючись над вартостию і значінем обох метод, признає дві добрі прикмети монахійській: 1) она держить ученика в тревалій увазі, 2) змушує ученика до духової самодіяльності. Поясняюча аналіза має знова ту добру сторону, що не потреба їй багато часу а через се є она в спроможі подати всякого рода средства наглядности. Аналітик отже унагляднить одну і ту саму надприродну правду порівнанем, контрастом, оповіданем, нарисом, етичним образом, всякими родами бесідничої концентрації та узглядненем відносин. Монахійска метода сего не може зробити, бо держить ся унагляднюючої єдності. Тому монах. метода пригожа для низших клас, бо у тих дітей є неврозвинене думанє.

Після пояснючої аналізи поступає ся ось так*): Катехит або ученик відчитує 2—4 питання виразно, в голос. Відтак слідує поясненє чужих чи незвісних слів в той спосіб, щоби діти зрозуміли і зміст питань. Отсі питання діти мають вивчити на память. На найближшій годині відпитувано заданє і тепер щойно зачиналась властива катехиза. А катехиза складаєсь із пяти або шести методичних частий. Пр. після Meunier-a: 1) поясненє, 2) доказ, 3) опрокиненє, 4) приноровленє до житя, 5) впоєнє. Після нашої (о. Гузара) катехитики: 1) введєнє, 2) виклад, 3) поясненє, 4) доказ, 5) приноровленє, 6) впоєнє. Поясненє йде слово за словом, реченє за реченєм. Дуже часто стрічаємо ся із загальними поняттями, яких основні знамена треба дефініцією означити. До твореня тих понять можна двояко доходити або аналітично або синтетично. Аналітично, коли даю відразу дефініцію і єї осьвітлюю примірами, синтетично, тоді коли від поодиногого (приміру) доходу до загального понятя, значить до дефініції. Впрочім прочі части переводять ся цілком після правил методики. Коли в монах. методі при кожній катехизі мусить узгляднити ся всі пять частий без взгляду на предмет, так при аналізі буває інакше. Иньша рч, що не все вдаєть ся

*) Dr. W. H. Meunier l. c. стр. 49. 50.; Dr. Fr. Noser. Katechetik 1901, стр. 75.

монахійцям перепровадити катехизу точно після тих п'ять частий, бо нераз декотрі зливають ся або прямо бракує їх, однак в засаді старають ся таки перевести. При аналізі (пояснюючій) узглядняєсь правда і сли можливо всі часті приноровити то добре, а ні то лише ті, котрі дадуть ся. Залежне се отже від можливости і конечности. Пр. подаю правду против котрої нема закидів. В катехизі відпаде опрокинене. Попаю правду якої всі понятя ясні, відпаде в катехизі пояснене. Також розвиток дітий та відповідний час впливають на се, чи ужити всіх методичних частий чи ні. Впрочім не всі аналітики держать ся тих п'яток чи шістьох частий. Так пр. згаданий Dr. J. Hollweck на катех. курсі в Монахіїм 1905. р. у своїм викладі: „Die textanalytische Methode“ поручає лише три методичні часті: 1) Propositio, 2) Expositio, 3) Applicatio. Тоді expositio містить доказ, пояснене і опрокинене. Noser*) знова у своїй катехизії подає чотири степені на то, щоби угрунтувати знане катехизму а ім.: 1. приготоване, 2. подане нового (тут належить: виклад, пояснене, впоєне), 3. поглиблене, 4. приноровлене до житя.

Маючи погляд на одну та другу методу стоїмо перед питанням: котру методу вибрати? Дуже влучно відповідає сам Mешієр: Є вроджені аналітики, є вроджені синтетички. Та метода хиба найлучша, котра найшвидше та найпевнійше веде до цілі. І як раз о се розходить ся. Будь що будь нового руху на полі методики не можна мовчанкою збути. Монах. метода має свої слабі сторони, але й має багато доброго. На перший плян багато трудности робить унаглядняюча єдність. На однім взорі чи примірі мусить вивести ся кілька правд. Дійсно тяжко замаркувати на тім взорі всі знамена правди. Бо коли деякі знамена виступлять на примірі виразно, так другі вже слабше. І се цілком природно. Іноді буває й так, що виходить путанина в катехизі через се, що утруднює ся докладне відріжене понятя, які входять в склад, дефініції. Дальше закидають сій методі незвичайно довгі поясненя та зібраня. Через се на годину дасть ся переробити найвисше два питання. За то доброю стороною є, а навіть найважнійшою, вплив на чувство і волю та узгляднене прав асоціацій.

Монах. методу старав ся я примінити в практиці і в школі на нашім терені. В минувшій шкільнім році аплікував в III і IV. клясі народної школи міського типу через-оден піврік (літний). Із результату того був ще по більшій часті невдоволений тому, що йшло мені нескладно. Найбільшою трудностю було наломати ся до унаглядняючої єдности а відтак перепитуване заданих лекцій. Сего року вже аплікував я монах. методу в гімназії в перших двох клясах (I. і II.) до середного катехизму в зимовім півроці. В першій клясі вдало ся з малими виїмками подати катехизи сею методою (Символ віри). В другій клясі вже

*) 1. с. стр. 102.

мусів обмежити катехизи на монах. методі. Пр. пять запов. церковних годі було так обробити. Переглядаючи предмет і на другий піврік тих двох кляс, прийшов до переконання, що дещо дасть ся обробити після монах. методи, дещо лише способом індукційним без узгляднення монахійських степенів а дещо навіть способом аналітичним. Свою пробу виконував я в той спосіб, що в однім відділі подавав катехизи монах. методою, в другім рівноряднім переважно аналітичною. Більший інтерес та більшу інтензивність було слідно в першім відділі, хочай і в другім відділі, старав ся я предмет унагляднити після вимог методики. За то другий відділ упорав ся зі своїм предметом скорше чим перший.

Монах. метода повинна бути для шкіл сільського типу прямо ідеальною. Взявши на увагу ріжнородність дітей (степені) в однім відділі та їх чисельність, як годен иньшим способом дібрати ся до їх уваги та впливу на чувство і волю, як не катехизою монахійскою Взагалі монах. метода має перед собою будучність. Праця над єї усвершенем поступає швидко. Самі катехитичні курси є свідомством сего, а відбули ся такі: в Сольногороді 1903., Відни 1905 і 1907., Монахові 1906, 1908 і 1910.

В такім разі аналіза мала би бути злишною. Однак так не є. В багатьох разях сї обі методи мусять лучити ся а аналіза, після деяких авторів, має своє приноврене головно у висших клясах, де то ученики мають вже певний засіб катехизмових відомостей. В кождім разі стоїмо перед великою переменою на поли методики научування катехизму. А пізнанє сеї методи принесе вже нині чималий хосен —

Церковна літопись.

В конференції австрійского Епископату. На послідній конференції австрійского Епископату раджено передовсім над декретом Папским, який зменшає число святя. Більшість епископів заявила ся за задержанем дотеперішного стану. Справу предложено до порішення Папі, додаючи просьбу, щоби позволив і на дальше обходити святя Божого Тіла в дни, на котрий припадає оно нині і щоби полишив для Австрії бодай одно святя в честь Матери Божої. Дальше ухвалено уладити в вересни с. р. (від 12 до 15) евхаристичний конгрес у Відни і утворено в тій ціли центральне бюро, котре буде приймати зголошеня і уділяти

всяких інформацій. (Гл. „Нива“, ч 23, р. 1911, ст. 734). Відтак раджено над потребою поліпшення конгруї парохів і підвищення священикам п'ятилітних додатків. Ухвалено просити правительство о попере теї справи. Застановляла ся також конференція над справами шкільництва і вихованя молодіжи та заявила ся рішучо за творенем в середних школах Марійских конгрегацій. Дальшим предметом нарад були апостазії старших учеників і рух умів, якого цілю відірване як найбільшого числа вірних від Риму. Говорено також о наміренім основаню католицкого університету в Зальцбурзі, о опіці надемігрантами і о місіях на желізничних двірцях. Врешті ухвалено вислати адресу до португальского Епископату.

Новий єпископ краківский. Дня 29. падолиста м. р. преко́нїзував съвятїишій Отець на Консисто́рії між численними иншими новими єпископами також нового князя-єпископа краківского, князя Адама Сапігу. Новий єпископ краківский учив ся богословских наук у Львові, відтак в Інсбруці, а вкінци в Римі, де осягнув докторат з канонічного права. В Римі за́пізнав ся і заприя́знив ся з нинішнім кардиналом секретарем стану Мері дель Валь. Висвячений в р. 1893 (в 26 році житя), працював вперед як сотрудник в Язлівці, відтак як віцере́ктор духовної семина́рії у Львові, а пізнійше як соборний крилошанин у Львові. Займав ся живо справами суспільними, реміеничою молодіжию, організацією і пресою католицкою, брав участь в католицьких вічах, був віцепрезесом місцевої ради Товариства съв. Вінкентого а Павльо і т. д. Покликаний до Риму був в Ватикані речником польского народу і причинив ся до заложеня в Римі польского госпіціум.

Католицкі віча. По вічах в Перемишли і в Берні Моравским, відбули ся е́ще в листопаді м. р. два загалні католицкі віча, а то віче в Вінер-Найштатт (Долішна Австрія) і віче угорских католиків в Пешті. Долішно-австрійске віче удало ся знаменито. Учасників було до 8000. На вічу порушувано справи шкільні, організаційні, робітничі, жіночі і т. п. — Віче угорских католиків відбуло ся в Пешті від 11 до 14 листопада м. р. Була се величава маніфестація живого католицкого руху і глибокого пересвїдченя о дуже важних завданях католицизму на Угорщині. Мимоходом згадаємо, що католицкий рух на Угорщині в послїдних часах сильно розвинув ся. Один католицкий союз людовий числить вже понад 250.000 членів. — Найзнаменитшою бесїдою на вічу була бесїда бувшого міністра віроісповідань гр. А. Аппонього о конфесіоналізмі. Також засїданя поодиноких секцій і організацій були дуже інтересні. На них обговорювано справи школи, організації молодіжи, робітників, слуг, жінок, недільного відпочинку урядників і торговельних помічників. Вельми актуальну справу порушив на послїднім публичнім засїданю по-сол Д. р. А. Сімоні-Семадама о секуляризації церковних дібр, котра то справа є в програмі угорских жидів і їх християнских прислужників.

Моральність католицького духовенства. Недавно появилася німецька брошура якогось Брікнера, в котрій представлено проступки католицьких священників, свіцких і монахів, за послидних 10 літ. Річ природна, що цілї брошури з'огидити духовенство. Отже серед 400.000 священників і монахів знайшов той Брікнер аж 38 негідних і з великою радістю ділить ся зі світом таким вислідом своїх дослідів. Та якраз те так мале число негідних, і то протягом розмірно довгого часу, дає моральности католицького духовенства найкрасше свідощтво. Та й тут еще не кінець. Як ствердило бюро католицької преси в Франкфурті, то і з тих 38 „фактів“ поданих Брікнером є багато не правдивих. І так стверджено, що Францішканина, який за неморальні діла мав бути засуджений на півтретя року вязниці, не було і нема на світі... Стверджено також, що „факт“ неморального поступку одного Єзуїта в Карвіні з особою, до котрої его покликано з Найсв. Дарами, є нікчемною клеветою. Стверджено дальше, що „факти“ увязнення в р. 1895 і 1896 аж 176 італійських священників за неморальні діла, є чистою видумкою. Італійський міністер справедливости, до котрого віднесло ся франкфуртске бюро о інформації, відповів, що про якісь увязнення священників в такім числі нічого не знає... — Отсе повинні собі зятямити редакції „Громадского Голосу“ та „Землі і Волі“.

Протест тирольських селян проти реформаторів супружа. Дня 17. грудня м. р. відбули ся в Інсбруці загальні збори тирольского Селяньского Союзу, на котрих ухвалено між иншими таку резолюцію: „Загальні Збори протестують торжественно проти заміреної парламентом зміни теперішнього супружого закона католиків і проти зогиджуваня при тій нагоді католицької Церкви та її священників. Збори жадають, щоби всі послї Селяньского Союзу і католицької Австрії заступили ся за нерозривностию супружа і всіми силами поборювали заходи около усунення сеї таїнственной установи“.

Важне рішенє. Адміністраційний трибунал з нагоди одного спеціального випадку рішив, що діти католицьких родичів мусять бути хрещені. Сей обовязок не устає і тоді, коли би родичі признали себе безвіроісповідними, бо після устави дитина вирваді до 7 року належить до віроісповіданя родичів, але безвіроісповідність не є віроісповіданєм; рішаючим отже є віроісповіданє попередне.

Італійські неповодження. Сей рік є для Італійців фатальний. Не тільки що неповодить ся їм в війні, але неповело ся їм також дуже в сегорічними виставами з нагоди ювілею сполученя Італії. Величаві вистави в Римі, Туруні і Фльоренції мали стягнути сотки тисяч чужоземців, а між ними також монархів, а тимчасом монархів не приїхав ніхто крім сербского Петра, туристів прибуло дуже мало, а паломництв не було зовсім. Многих вздержав від виїзду на вистави згляд на Святїйшого Отця, а більшу еще часть відтрашила обава холери, котра якраз в тім році на-

вістила Італію, головнож портові міста. А треба знати, що мешканці того краю живуть головно з туристів. Тож відчули вони діямаюч сей рік. Многі родини попали через те в матеріальну руїну, чого доказом численні банкрутства ріжних торговельних підприємств котрі дійшли в однім дни в самім Римі до числа 77. Торговці творів штуки і старинностей не знаходять покуннів, властителі готелів і пансіонів нарікають на брак гостей, ювілейні вистави м ло хто звиджує.

ВСЯЧИНА.

З нагоди Різдва Христового і Нового Рок8 засилено нашим Вп. Предплатникам, Читачам і прихильником баждан Веселих Євкат і Щасливого Нового Рок8!

„Regeat національна ідея, vivat попофобія“.

Здавалось би, що національна ідея, яку перший на галичкій Україні видвигнув Маркіян Шашкевич, згуртує в гіднім відсьвяткованю Єго роковин всіх, кому дорога та національна ідея. Оно так повинно би бути і так буває у других культурних народів, лиш не у нас; у нас завсїгди знайдуть ся люди або й цілі організації, котрі в хвилях, скажім, рокових видвигнуть свій партійний антагонїзм.

Доказом сказаного є відтягненє ся сїчової організації від Маркіянового обходу Бережаньщини дня 17 падолиста а дотичну заяву (поміщену в „Дїлі“ Ч. 254 з 15/11 1911) годить ся пригвоздити на вічну памятку яко доказ національної безідейности радикально-сїчової організації. Яко причину усунєня ся від Маркіянового єввята подала сїчова організація, що член комітету о. Дубіцький на проповіді в Лісниках виступив проти сїчового здвигу, а о. Кордуба враз з польськими єсьондзами підписав протест до староства, щоби заборонило похід сїчовий.

Все одна і та сама девіза радикалів: вєсьому винні попи, отже они і завинили, що Січи Бережаньщини відтягнули ся від кого народного єввята. Після спростованя („Дїло“ Ч 259) о. Дубіць-виходить, що він не лиш не виступав проти сїчового здвигу, але противно візвав був Січ до участи в здвизі з тим, щоби

січовики яко християни були вперед на Службі В. а на будуче, щоб вплинули на свою організацію, щоби она січові обходи визначувала на час поза Богослуженем, а не на 9 год. рано, як то було зі здвигом.

Що до о. Кордуби, то також неправда щоби він протестував проти січового походу, як видко з его спростованя („Діло“ Ч. 265); але навіть коли би так було, що о. Кордуба протестував проти січового походу, то чи его протест вже мав бути достаточною причиною відтягнення ся від національного обходу? Чи Маркіянова ідея вже не варга тільки, щоби при ній уступили на бік всякі партийні рахунки? Не дивуватиб ся, колиб під дотичною заявою підписаний був який там Лаврук або сам д-р. Трильовский але дивне, що єї підписав Д-р. А. Чайковский, чоловік немало заслужений для народної справи. Похвальна є партийна солідарність, але не вільно забувати, що основою народної партії чи організації мусить бути національна ідея. Коли однак та ідея не була в силі притягнути січову організацію Бережанщини до вспільного Маркіянового обходу, то видко, що в тій організації ідея національна грає маловартну ролю. І оно так дійсно є; не національна ідея, але якесь антипопівство висунулось на перший плян в січовій чи радикальній організації. Відома загально річ, що панове радикали залюбки ширять свою кириню там, де сьвященик-Українець працював або працює над піднесенем народної сьвідомости; але щоби они противставляли свою роботу москвофільству або польонізації, то до того їх нема. Який занепад національної сьвідомости густо-часто у найбільших радикалів, нехай буде доказом факт, що на польско-русофільську лісту увійшов до ради повітової Кол., колишній найбільший сторонник Трильовского. Найревіційший читач „Громадського Голосу“ не уміне ся о права рідної мови, хоть як переконують его, що волос з голови ему не спаде, коли не прийме польского наказу платничого або якого письма від властей, він похитає головою, тай тільки. Коли приходить ся такому „вченому“ радикалови щось підписати, то питає, чи писати по польски чи по руски, і наконець показуєсь, що він по руски майже не уміє. От і маєш національну ідею.

На сей темат неодно мігби розповісти всякий, що приглядаєсь радикальній роботі пр. в Коломийщині або Снятинщині. Тай не дивниця. „Громадський Голос“ і д-р. Трильовский (vide хотьби календар „Запорожець“ на р. 1912) висиплюють цілий свій розум лиш на нищене „попівства“; для них попівство то червона плахта для бика. В виду того промова атамана січового при відслоненю пропамятної таблиці Маркіянової в Коломії (8 грудня) являєсь хиба іронією над ідеєю Маркіяна. Цікава річ, що „Діло“ не уважало за відповідне налягнувати з національного становиска поступок січової організації Бережанщини. —

Партийні з'їзди.

В часі латинських Різдвяних свят відбулись з'їзди всіх наших політичних партій, а то партії націонал-демократичної, християнсько-суспільної, радикальної, соціалістичної та обох фракцій русофільських. З тих з'їздів замітний є передовсім з'їзд русофільських новокуреників, а відтак з'їзди націонал-демократів і християнських суспільників. Русофільські новокуреники се партія наскрізь православна і радикальна. Та помимо того русофільські священики беруть в ній живу участь, а навіть належать до її заряду. Се просто шкандал, можливий хіба лише серед наших ненормальних відносин. Із зборів націонал-демократів годить ся піднести заяву одного бесідника, прийняту гримкими оплесками усіх присутніх, що націонал-демократична партія стоїть на основах християнських. Коби лише сю заяву переводили націонал демократи завсїгди послїдовно і в практиці... Збори християнсько-суспільної партії замітні ухвалами між іншими отсих резолюцій :

1. Збори хр.-сусп. союзу протестують рішучо проти осуджувань, які стали відомі в останних часах, мовби то союз надживав християнських клубів для низких цілей і п'янують їх як злобну і нічим не доказану клевету.

2. Збори солідаризують ся з домаганнями інших народних партій в справі реформи соймової виборчої ординації і жадають такого числа всіх мандатів соймових, яка відповідає чисельній силі руского населеня в краю.

3. Збори уважають начерк виборчої реформи проф. Старжинського незгідним з інтересами, достоїнством і дійсною чисельною силою руского населеня в краю і тому неможливим до прийнятя.

4. Збори домагають ся поправи положеня (щоби ввійшло в уставу, а не дар ласки) вдів і сиріт по священиках, а також матеріяльного положеня руск-кат. приходників, а особливо побільшеня платні сотрудників.

Спростованє.

В 23. ч. „Ниви“ м. р. появилась під заголовком „В справі осудження „Ниви“ на вічу в Станіславові“ інформація одного з учасників того віча, підписаного буквою С., незгідна з дійстним станом річи. Прошу проте о поміщенє в найблизшій числі „Ниви“ слїдуючого спростованя :

1) Не єсть правдою, що резолюції против „Ниви“ віче зовсім не ухвалило ;

2) Не єсть правдою, що на віче прибуло 150 священиків, та що на полудневих нарадах було всего около 35 священиків і то переважно самі „молоді“ ;

3) Не єсть правдою, що при ухвалюваню резолюції із сих „відважнійших“ повиходили, а лишились самі такі, що видячи, як

перші ОО. мітрати та каноніки підносять руку, немогли і своєї не піднести ;

4) Також не єсть правдою, що коли прийшла черга на резолюцію против „Ниви“, на сали було всього кільканайцятьох наймолодших священників і неправдою єсть, що аранжери віча з ними вже безпардонно поступали ;

5) Врешті не єсть правдою, що над резолюцією в справі осудження „Ниви“ не було голосованя і що проти „Ниви“ не було взагалі ніякого голосованя.

Взагалі треба зазначити, що тон цілої сеї статі „Всправі осудження „Ниви“ зміряє до того, щоби повагу віча і вартість ухвлених на нїм резолюцій по можности як найбільше обнизити.

Шкода, що редакція „Ниви“, не постарала ся о якогось певнішого кореспондента, або не вислала когось з поміж членів свого комітету редакційного *). Тодги і інформації для загалу руского духовенства були би певно вірніші і більше об'єктивні **).

Єсть фактом, що на вічу було понад 200 священників, що на полудневих нарадах були з незначними виїмками майже всі ті самі учасники, що на ранішних нарадах.

Не обнизило би то зовсім поваги віча, наколиб на нїм були самі молоді священники, — але то не єсть згідне з правдою, бо власне на вічу в Станіславіві було много старших священників, — мігбим навести що найменше 50 назвиск самих старших священників.

Спеціально що до дискусії в справі резолюції о „Ниві“, річ сю вияснив виконаний комітет священничого віча в „Русані“ (ч. 283 м. р.), тому не виджу тут потреби ще раз то само повторяти ***).

За президію віча священників станіславівської Епархії

о. Антоній Глодзінський.

З Загребу пишуть нам :

Читав я в 22. чис. „Ниви“ м. р. „Заяву“ Виділу Товариства сьв. ап. Павла у Львові, яка звернена передовсім до священства русофільської партії, членів Совіта і Общества. В ній запитує ся їх „прилюдно, чому в хвилі досьвіду не дали доказу sentiendi cum Ecclesia, чому не обстали за католицким монастирем і інститутом і т. д.“ (ст. 674).

*) Редакційний Комітет незапрошений, а навіть не повідомлений, не міг нікого висилати на віче. — Р е д.

**) Можливо, але хто сему винен, що так не сталось? Кому мала Редакція більше вірити, чи тим, що легкодушно і без найменшої підстави, осудили „Ниву“, чи людям для неї прихильним, а при тім вельми поважним і взірцевим священникам? — Р е д.

***) На нашу думку Комітет нічого не вияснив. — Р е д.

Яко греко-католик і Русин вже довший час пильно сліджу за рухом, працею та усіми змаганнями духовенства в Галичині. Смуток обгортає серце, коли читаю, що в послідні часи діє ся там у Вашім краю, як наглядно готує ся терен до схизми. З власного досвіду знаю, що руский нарід дуже слабо обучений в річах віри тай що справді грозить йому небезпеченство схизми. Єще більший смуток обгорнув моє серце, коли я довідав ся, що наміряє ся у Львові зробити зі сестрами Чина сьв. В. В. — і що в дійсности з ними зроблено. Гадав я, що бодай сей факт потрясе душами усіх правдивих католиків тай що в протягу одного тиждня усї дадуть вираз своєї влячности зглядом Сестер за їх труди і працю на поли релігійнім і народнім. Думав я: Г. Бог допустив сей тяжкий удар передусім на сьвященство, щоби його збудити, з'єдинити, тай щоби воно піднесло для Сестер, а тим самим і для сьв. Церкви і для своїх дітий достойні помешканя достойний дім виховавчий, з якого будуть виходити будучі матери, виховані в душі католицькім, які би відновили в душі Христовім увесь нарід руський не лиш в Галичині, але й в Росії, Америці, Канаді, Угорщині, Хорвації, Босні і т. д. Однак і сей тяжкий удар неначе за слабій. Виділ Тов. сьв. ап. Павла домагає ся від сьвящеників Совіта і Общества Народного Дому, щоби вони словами пожалували за сей страшний факт, якого допустили ся. А чиж чоловік не говорить більше ділом як словом? Думаю отже, що сим вдоволати ся не можна, але, сли дасть ся, треба підняти ся якогось иншого способу в тій цілі

Що до помешкань для Сестер Василіянок важу ся подати ось таку пропозицію: Най усе католицьке руське духовенство добровільними складками вибудує помешканє для Сестер Василіянок. В тій цілі обіщю ся давати через 10 літ по 100 К., сли мені Господь піддержить жите і здоровє. Много й много вибудувало сьвященство для ворогів Божих і своїх, найжеж раз і для Бога підійме ся отсега красного діла, в честь Непорочно Зачатої, а під патронатом сьв. Йосафата. —

Загреб, 19/12, 1911.

о. д-р. Діонисій Піяради ректор гр. кат. семшар.

Нові книжки.

Д-рь Діонисій Дорожинскій. Матеріялы до исторіи жита и смерти св. священномученика Йосафата Кунцевича, архієпископа Полоцького. I. Катехизмъ отъ слуги Божяго Йосафата сочетаный. Отбытка изъ „Церковного Востока“. — Львовъ 1911, ст. 35.

„Катехизм“ попереджений вступом, в яким говорить шан. Автор про потребу видаваня творів сьв. Йосафата, про его „Катехизм“ і вкінці відповідає на заміти Д-ра Щурата, поміщені в „Неділі“ (ч. 15 з м. р.).

Д-рь Діонисій Дорожинскій. Матеріялы до исторіи жита и смерти св. священномученика Йосафата Кунцевича, архієпископа По-

лоцного. **II. Регулы Йосафата для своїх пресвитеровъ.** Отбытка изъ „Церковного Востока“. — Львовъ, 1911, ст. 26.

В короткім вступнім слові представлений моральний стан сучасного сьв. Йосафатови руского духовенства, а тим самим пояснена генеза Регул сьв. Йосафата. Як Катехизм, так і Регули були долучені до актів беатифікаційного процесу сьв. Йосафата.

Звіт з діяльності Красевого Союзу Шкільного (від засновання дня 4. марта 1910 до 1 жовтня 1911 р.) Львів, ст. 9.

У Звіті подана вперед коротка історія засновання К. Союзу Ш. і его розвій, а відтак звіт касовий.

Ювілейне видане комітету для обходу 50 тих роковин Т. Шевченка у Львові, 1861–1911. Кобзар, збірка композицій до слів Т. Шевченка в укладі на мішаний хор. Зредагував д-р С. Людкевич. Ст. 24. Ціна 2.40 кор.

Зміст „Кобзаря“ такий: 1) М. Лисенко: Ой діброво, темний гаю!; 2) М. Лисенко: Калина; 3) М. Лисенко: На городі коло броду; 4) Ф. Колесса: Ой умер старий батько; 5) Топольницький: Ой три шляхи; 6) Ст. Людкевич: Закувала зазуленька; 7) М. Волошин: Чого мині тяжко; 8) І. Воробкевич: Думи мої; 9) І. Біликовський: Думи мої; 10) Д. Роздольський: Сонце заходить.

В переднім слові до отсего Музичного Кобзаря каже его видавець Др. Ст. Людкевич таке: „Отся збірка має хоч в части зарадити загальній пекучій потребі і недостачі добрих а легких хоральних творів до Шевченкових поезій, пригожих до продукцій нашими міщанськими і селяньськими хорами на провінції з нагоди рік-річно устроюваних вечерниць поета по всім закутинам галицької землі. — Узглядяючи сю потребу, комітет. поручив... окремі комісії. зладити... відповідне видане композицій до „Кобзаря“ Шевченка в укладі на мішаний хор, оригінальних, як і перероблених з мужеских хорів і інших, які сьвітністю і легким укладом не переходилиб технічної спроможности виконання нашими хорами на провінції“...

Дохід з розпродажі призначений на „Рідну Школу“. Набувати „Кобзар“ можна в Книгарні Тов. ім. Шевченка, Львів, ринок, 10.

О П О В І С Т К А.

У всіх справах сьвященничих поручаю Всч. Духовенству горячо і совісно канцелярію адвокатску П. Совітника Д-ра Макса Левицкого, Львів, ул. Валова ч. 23, який дав мені в справі з Прокураторією Скарбу сьвітлу раду і поміч, за що єму щиро дякую. — *о. М. Феденшин*, парох в Білківцях.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає **св'ящ. Ярослав Левицкий.**

З друкарні Ставропільської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицарська ч. 18.
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровздила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтари і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлеця іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позопоченя чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків спільницями свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домінікавська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не по ести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иншого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителей.

„Дністер“

дав підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дніста“ вносять з кінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбинациях (на житє, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежі з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСЬКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТІЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вбудована на найсолідніших основах.
„Карпатія“ приймає забезпечення на життє у всіх
найдогідніших комбінаціях при найкористні-
ших умовах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія“ дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нижчий стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія“ оснований на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дивіденди членам.

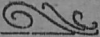
„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руського асекураційного това-
риства на життє лиш одна, одвісінька „КАРПАТІЯ“.

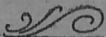
Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТІІ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інформації що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановського
ч. 12. Дирекція приймає також зголошеня внесків на
обезпечення на життя і ренти.

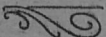
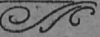

З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

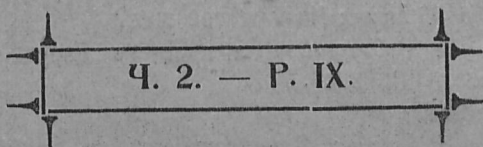

8767

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

ЛЬВІВ ⌘ З друкарні Ставропільського Інститута ⌘ 1912.
під зарядом М. Рефця.

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 2.

З М І С Т :	<i>о. М. Галуцький Ч. С. В. В. :</i> Пробудім ся зі сну.	33
	<i>Андрій Іщак :</i> Чи Христос жив?	45
	<i>о. Н. Садовський :</i> Да прийдець царствіє твоє „Евхаристічне“.	48
Церковна літопись.		52
	<i>Волод. Лиско :</i> Приналежність до релігії — а характер.	56
Всячина :	(Причинок до русофільско-православної пропаганди. — Віддаване темпоралій — спростоване ґрунтових книг — спірні справи ерекцій. — Нова часопись. — Подяка для „Достави“).	59

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терцінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терцінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свєніціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

Видавництва Товариства св. ап. Павла.

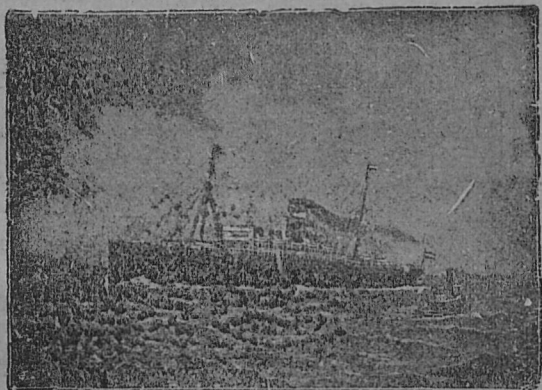
1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова аполюгія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звіррина	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. сьвящ. Т. Лежогубский — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ сьвящ. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скількість сеї послідної кияжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

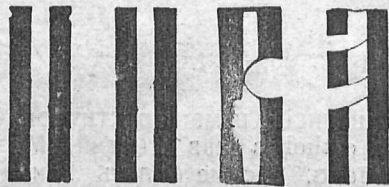
Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини
найдешевше перевозить
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 2.

Львів, 15. січня 1912.

Рік IX.

Пробудім ся зі сну!

(Причини та жерела схизми в нашім народі).

„Настали люди, котрі Богу єдність сьв. Церкви хотять в нас розривати, до стада словесних овець Христових зближає ся вовк, що шукає, розхитити і розпудити вівці... Отож перед тими фалшивими пророками перестерігаємо вас дорогі братя, перестерігаємо також перед всіми книжками і часописями, котрі вам дають“. Сими словами звернули ся всі три русько-католицькі єпископи дня 31/3, 1910 в спільнім посланію до вірних своїх епархій, та заґрїли свою паству до більшого привязаня до католицької церкви та стереженя ся фалшивих пророків

Від хвилі, коли єпископи напїмнули вірних, лихо не тільки що не зменшило ся, але зростає, більшає — та запустивши глибоко коріне в землю, підриває віру католицьку в одних, а в других сильно її ослабляє. Послїдними часами боляк сей показав ся вже на зверх — вже оснóвують православні парохії, а вірні католицької церкви зголошують свій перехід на схизму. А як півурядові газети російські, „Новое Время“, „Москов. Вѣдомости“ та орган сьв. Синода „Церк. Вѣдомости“ звїщають: се іно початок. Надїя є, по їх думці, що 200 парохій перейде на лоно синодальної, схизматицької церкви.

Де корінь сему лиху та що ми, католицькі сьвященники маємо робити? *)

*) Я сьвідомий, що Поляки використають сю статью, щоби нас очернити перед сьвітом католицьким. Най робять, що хотять. Тільки пригадую їм, а) що клір польський був одною з причяч, чому унія не розвинула ся; б) між єпископами польськими були навіть примаси, що хотїли з'орґанізувати народну польську церков.

I.

1. В нас сьвящеників нема практичного знаня, що то є *sentire cum ecclesia catholica* (св. Ігнатий). Ми не жиємо вповні її житем, не відчуваємо, нас не болять кривди єї нанесені. Не одно сьвято обходить католицька церков, не одну побіду тріюмфує, а ми навіть не зареєструємо сих сьвітлих моментів в наших дневниках. Вороги висьмівають церкву, обкидують її болотом, докладають всякого з'усилля, щоб знищити каголицькі догми, кидають богохульства в твар Христови, ставлячи Єго Маєстат на рівні з особою Будди а Непорочну Діву хотять скинути з престола Божої Матери, здираючи з неї найдорослий Єї жемчуг, дівство; — а ми мовчимо, найбільше одним другим словом опрокинемо їх закид. Ледво кілька деканатів запротестувало против редакції „Діла“, яка зневажила найсьвятійші наші почуваня релігійні. Мати Церков терпить розпята, а ми ледво від часу до часу вискажемо їй наше співчуте. Ми, католицькі сьвященики, занимаємо ся більше собою, більше обходить нас політика, більше приманюють нас кличі лібералів-політиків, як бажаня св. Церкви.

2. Сьвященики нашої церковної провінції, передовсім твердої партії, мало доторкують ріжниць між церквою католицькою а схизматичною. А за через се наш народ, ввірений нашій опіці духовній, мало ознакомлений з догмами католицькими. Погляди церковні нашого простолюдина та інтелігенції не много ріжняться ся від поглядів Уніятів з часів перед катастрофами нашого церковного організму за Катерини II, Николая I, та Александра II. Колиб Галичина була прилучена до Росії та колиб чиновники російські подібно поступали, як се робили за Семашки та Попеля, я переконаний, що не тільки загал руссофілів, але навіть частина народовців перейшла би на схизму.

Що більше, сьвященики русофільської партії з проповідальниць апотеозують апостата-Наумовича; ні словечком не згадують, що ми діти католицької церкви. Чи чув хто з уст русофіла-сьвященика на проповіді: віра католицька або церков католицька; чуєш лишень часто: „сьвята Русь“, „наша віра“, „наша церков“. Многі з русофілів не почитають св. Іосафата, наслідуючи в тім Попеля*): „Іншіи тои самои школы ложній пророки говорятъ, та еще по книжкахъ смѣють писати, що нашъ св. священомученикъ Іосафатъ не святымъ. Въ безбожности своей йдутъ такъ далеко, що на память того великого святого кидають брідкй клеветы“**).

*) I. B. Ostatnie chwile Unii pod berłem moskiewskiem, Lwów, 1878. стор. 106.

**) Посланє Пастырске до вѣрныхъ своихъ епархій, Жовква, 1910, стор. 11.

Не почитають Серія Хр. Що більше навіть перед другими Слов'янами на Велиграді в присутності руского єпископа виступають против сего набоженьства. По думці многих русофілів-святеників набоженьство до Божого Серця є латинським набоженьством, немов би латинники мали иньшу науку християнську, як ми орієнтали-католики: „Деяки знова кажуть, що Божественному Серцю Христа Спасителя не належить ся вѣдь людей богочитане, або що почитати любовь и милосердіє Христа Спасителя єсть чужимь нашому обрядови, а иншій кажуть, що частійше причащати ся то не наша установка“*).

Иньші не відправляють богослуженя церковного на празник Непорочного Зачатя Матери Божої, бо, кажуть воно не апробоване церковним синодом, хоч львівський синод не тільки дотичне богослуженя апробував, але приказав місто давнійшого уживати та відправляти богослуженя, зладжене о. прал. Дольницьким**). За навіть оден святеник католицький забирає ся спалити богослуженя Непор. Зачатя М. Б., прислане еп. ординартом — лишень порушений просьбою побожної невісти дарує їй відносне богослуженя.

Ледво хто з русофілів відважить ся пояснити сї справи своїм парохіянам, бо знає, що народ ним самим навчений, назве його поляком, зрадником „русскої“ віри. Робяць то, що зробив провідник святююрців еп. Куземский: „Czy nie popełnił (Куземский) zbrodni rozdziału kościołów, czy nie wykroczył, chępiąc się, że nigdy w kościołach łacińskich mszy św. nie odprawiał, że Unia będzie silną, gdy się oprze na prawosławiu, tj. schizmie? Zerwawszy ją, zewnętrznie, rozrywa się zarazem wewnętrzne węzły j. dności. Świąt nakazanych synodem Zamojskim, zawsze uroczyście obchodzonych: Bożego Ciała z całą oktawą; św. Józefa, patrona Unii, którego nieskazitelne zwłoki w Białej, w tej diecezji spoczywały, jakby na świadectwo świętości obrządku a zbrodni schizmy, — wcale nie święcił, aby schizmy nie obrażać“***). Попель разом з иньшими апостатами, вносячи просьбу до царя о приняте до церкви православної, ось так відзиваєть ся:

„Obecnie w katolicyzmie, z inicjatywy tegoż papieża (Pia IX) wprowadzone zostały dogmata, jak to: o niepokalanem Poczęciu przenaświętszej Maryi Panny i o nieomylności papieża, nieznanne starożytno-chrześcijańskiemu światu, nieznanne i naszym przodkom przy zawarciu unii“****). Подібні переконання нуртують в серцях

*) Послане пастырське. Жовква, 1910, стор. 12.

***) Извлечение из церковного устава на годъ 1911, о. Ореста Свиртинського, стор. 59, в „Ниві“ 1911, ч. 2, стор. 63 слід.

****) I. B. Ostatnie chwile Unii pod berłem moskiewskiem, Lwów, 1878, стор. 82. Ruś chełmska, napisał E. Bańkowski, Lwów, 1887, стор. 63—96.

*****) Czas, 1875, n. 90; знаходить ся просьба-акт апостатації також в „Ostatnie chwile unii pod berłem moskiewskiem“, стор. 200—209. та в Ліковського: Історія Унії в 18 і 19 вв.

русофілів. Острими словами нап'ятували їхню роботу єпископи в спільнім посланію: „Въ многихъ селахъ настали люди чи самі вже збсуті, чи черезъ иншихъ збаламучені, котрі хотѣли бы якъ найбільше вѣрнихъ христіянъ вѣдѣвати вѣдъ святои єдности церковнои. Всюда баламутятъ васъ, представляють вамъ, що наша вѣра єсть вѣрою православною, одною и тою самою якъ православна въ Росіи, кажуть навѣть, що въ Росіи вѣра лѣпша вѣдъ нашої“*).

3. Газети русофільскі, одні („Голосъ Народа“ і „Прикарпатска Русь“) піддержувані русофілами-св'ящениками, а другі навіть св'ящениками редаговані („Галичанинъ“, „Русское Слово“) нападають на Церков католицку, висьмівають набоженства католицкі, понижають єпископів католицких, лайками підривають їх значіне церковне, — а залюбки записують на своїх шпальтах важнійші події з життя православної церкви та єпископів схизматичких, зтирають різниці між католицкою церквою а православною, індиферентно відносять ся до справ католицкої церкви. Що більше одні потайки та обережно, а другі отверто та ясними словами заохочують до схизми, до злуки з схизматичкою церквою.

Не буду згадувати, що названі газети роблять з історією уніятської церкви, як представляють житє св. Йосафата. Се кождому зана річ, — вистарчить тільки пригадати календар „Галичанина“, в яким поміщено історію унії, та житє св. Йосафата в „Рускім Слові“: се аж надто ясні докази. Та хоч єпископи, „Нива“ і „Руслан“ безнастанно звертають увагу на кертичну роботу, названі газети нич собі з того не роблять — а з св'ящеників-русофілів ледво один-другий відважить ся за протестувати проти такої підпольної роботи.

Пособляє тій роботі „Ц. Востокъ“, який вже в I. зошиті заявляє, що русофіли зглядом начальства церковного „будуть здержаны и осмотрительны“.

4. Руссофіли-св'ященики — як безнастанно доносять газети — пособляють паломництвом до матушки Росії, де Галичани мають придивити ся великолїпію богослуженя церковного та обучити ся в правдивій, православної вірі, щоби вернувши домів могли ширити православіє. Поручають або самі висилають діти католицкі до шкіл православних в Росії, де вони виховують ся на апостатів релігійних та ренегатів національних. Ту саму задачу сповняють русофільскі бурси в Галичині, що зістають — на жаль — під доглядом та опікою духовних католицких русофільских — св'ящеників. Під їх то омофором викладають академики або і самі професори по бурсах історію церковну православної церкви та катихизм схизматичкий. А

*) Пастырске посланіє, 1910, стор. 10.

вже годї згадувати про твори, які видають русофіли, навіть сьвященники, товариство ім. Качковського та Ставропігія. Єслиби чужий нам чоловік взяв до рук дотичні твори та зачав з них судити о нашій вірі, бувби зневолений сказати, що ми схизматики.

5. А що найбільше: вони спокійно ведуть свою роботу, бо ніхто не потягає їх до одвічальности — пособляють схизмі, бо деякі з консисторії захороняють їх своєю протекцією.

6. Та й народовці менше вражливі стали на ширене схизми. Борять ся проти неї більше з мотиву національного. А на се впливають нац. демократичні газети, що небоять ся зневажати найдоросші сьвятощі релігійні. Зневажити богохульством Ісуса Христа або Матір Божу — се по думці редакторів: нескладна фраза. Реєструвати тільки звіти соціалістичні та радикальні, се для інформації конче потрібно.

7. Не менше завинили і Поляки, що за часів історичної Польщі спиняли розвій Унії, — а тепер протегуючи русофілів, даючи їм лучші парохії, представляючи їх перед рядом Віденьським за консервативних, а з другої сторони висьміваючи наш обряд та переводячи тисячі Русинів на обряд латинський: — самі викликають схизму („nie zaszkodzi trochę schyzmu“).

II.

Другим чинником деструктивним: се обрядовщина. Хоч тільки лиха нам накоїла, все таки до неї вертаємо. Ми не тільки хочемо задержати чистоту нашого обряду, але все нам подобає ся, що було колись в нашім обряді, хоч воно противить ся вірі католицкій та не відповідає потребам часу і душі людскої. Що є в православній церкві, російськім обряді, ми в себе заводимо, хочби воно було зверхним висловом схизми. А заражені обрядовщиною не іно русофіли, але навіть многі народовці. По тій причині кілька заміток.

1) По многих церквах наших відправляє сьвященик богослужене церковне з православних тріод, міней, требників. Тому не дивниця, що нераз почути можна з уст сьвященика науку не схожу з догмою католицкою. Деж причина сему? В деяких церквах лишили ся книги богослужební ще з часів, коли галицькі епархії були схизматичними. А коли старі книги знищать ся або їх зовсім нема, просить сьвященик Ставропігію о прислане дотичних книг літургічних. А Ставропігія, яка відай ніколи не була щиро-католицкою, присилає книги літургічні, передовсім міней, схизматичкі. Прийде ся в недалекім часі заперечити, що *lex orandi є lex credendi**). Католицкі сьвященики почитають сьвятих російських, в рують практично в науку схизматич-

*) Нива, 1911. ч. 2. стор. 33—41.

ку. Ба навіть що до католицьких видань тріоди, требника і ин-
потрібно другого Атаназя Шептицького, який би всьо справив.
І его порученє не всюди виконане. Ог пр. „Замѣчательно, что
даже и изъ этихъ еще службъ неразумный Шептицкій хотѣлъ
было вычеркнуть службу св. Іоанну Постнику, 2 го сентября, —
вѣроятно на томъ основаніи, что этотъ святой угодникъ пер-
вый принялъ такъ любимый папами титулъ вселенскаго (т. е.
патріарха). Впрочемъ базиліане почаевскіе настолько были умны,
что не послушались его, и имя Іоанна оставили во всѣхъ своихъ
богослужебныхъ книгахъ, гдѣ есть святыи*). Такими словами
осуджує роботу Ат. Шептицького Хойнацкий, а хвалигъ Васи-
ліян, що в так важній справі не хотіли послухати свого настав-
ника церковного.

Про сю недочаху в нашім обряді ось так відзиває ся
князь Макс: *Alius defectus qui aliquando invenitur in liturgiis
orientalibus, est defectus sanae criticae, est nimia facilitas in reci-
piendis rebus apocryphis vel dubiis. Imo scripturae apocryphae
(молитва Манасії на Повечерію в.) nonnunquam in liturgia graeca
adhibitae sunt. Ita v. g. in prophetis veteris testamenti deberent
sufficere illi laudes, quos verae scripturae illis tribuunt. Tamen prae-
ter haec synaxaria etiam apocryphas et fabulosas narrationes de
vita prophetarum simul indicant. Imo quoad vitam divini Salvato-
ris in perpaucis rebus evangelia apocrypha adhibita sunt. Etiam
quoad sanctorum vitas res non satis certae, imo certo falsae adhi-
bitae sunt. Lugendum est v. g. quod adhuc exstet festum septem
dormientium Ephesinorum“ **).*

2) Многим обрядовцям подобають ся церемонії російскі,
хочби навіть їх ніколи в нашім обряді не було. Наслідують ві
всім Росіянам, заводять в нас практики церковні російської цер-
кви. Промощують дорогу до схизми, як се робили Семашко,
Лужинський, Попель. Вони всі зачали від чищення обряду, а
скінчини на апостазії. І в нас вже викидають дзвінки. І
Лужинський в Полоцкій епархії зачав від сего: „Лужинскій на-
стоятель на устранинені изъ употребленіи въ уніятскихъ церквахъ
при богослуженіи колокольчиковъ и устраивавшихся въ свѣтлую-
великую субботу гробовъ“***). Инші скидають з престола цвѣти,
уживають ріпиди, доливають до Найсв. Крови теплогу св.
Духа (горячу воду), приодівають (навіть вже один народовець)
російску рясу, робять обходи без Святих Тайн, тільки з кре-

*) А. Хойнацкий, Западно-русская церковная Унія въ ея богослу-
женіи и обрядахъ, Кіевъ, 1871, стор. 433. (Х. в сѣм творі змішав з бологом
наш обряд).

**) Maximilianus, Princeps Sax., Praelectiones de liturgiis orientalibus,
Bernae, 1904, p. 39:

***) Г. Шавельскій, Послѣднее Возсоединеніе съ православною цер-
ковію уніатовъ Бѣлорусской епархіи (1833—1839), С.Петербургъ, 1910, стор.
872, гл. стор. 223.

стом в руді. Ассесор ун. Консисторіі Ігнатович „16 сентября 1835 г. въ отсутствіе пр. Василя (Лужиньскаго), совершилъ въ Полоцкомъ Софійскомъ соборѣ крестный ходъ по латинскому обряду, не съ крестомъ, а съ дароносицей“. За що зараз донос зроблено на него до Петербурга*). По думці наших обрядовців всюда має бути поступ, розвій, жите — тілько один обряд має стати архівом, съвятощі церковні старими ґратами, недопасованими до обставин часу і потреби душі.

3) Тою дорогою йшли люди, що завели наші рускі епархії в Росіі в обійми схизми. Тому не дивниця, що про уніятских архієпископів Полоцких Лісовскаго і Красовскаго, що перші зачали чистити наш обряд та заводити практику російско-православної церкви, ось так Шавельскій висловлює ся: „Счастье. было, выпало на долю Витебской губернии съ другой стороны: въ концѣ 18 и началѣ 19 вѣковъ ея архипастырями были Лисовскій и Красовскій, которые, если и не имѣли въ виду воссоединенія уніатовъ съ православною церквою, то своими преобразованіями церковно-бого служебнаго уніятскаго чина невольно вели ихъ на путь соединенія“ **).

На більшу скалю робили се Лужиньскій, Семашко, Куземскій, Попель. Помагали їм в тій роботі російскі чиновники. „Витебскій гражданскій губернаторъ Шредеръ отъ 13 октября 1833 г. писалъ министру внутреннихъ дѣлъ Блудову: а) что во многихъ уніятскихъ церквахъ помѣщены иконы съ изображеніями святыхъ въ католическихъ монашескихъ орнатахъ, поставлены монстранціи, вмѣсто паникадилъ — высокіе подсвѣчники; б) что употребляются колокольчики, коими одѣтые по католическому обряду, вмѣсто стихарей, въ бѣлыя полотняныя рубашки сверхъ платья, мальчики дзвонятъ для подачи знака, когда падать на колѣни; в) что значительно измѣненъ напѣвъ церковный, а въ нѣкоторыхъ церквахъ заведены органы; г) что во многихъ церквахъ устроены скамьи; д) что въ церквахъ, обращенныхъ въ православіе, замѣчено, что прежде не совершалась предъ литургіей проскомидія, не читались Часы, не употреблялись копыя, просфоры и агнецъ приготавлился не священникомъ, а постороннимъ лицомъ“ ***).

Білорусскій генерал-губернаторъ Кн. Хованьскій доносить дня 30/12 1834, до обер-прокуратора съв. Синода: „По нѣскольку разъ въ одинъ день совершаютъ на однихъ и тѣхъ же престолахъ шептаныя мши или литургіи, проскомидіи не всегда отправляются (!); агнецъ для священныхъ даровъ приготавливается иногда за мѣсяць и болѣе въ комнатахъ священослужите-

*) Г. Шавельскій, Послѣднее Возсоединеніе. стор. 203.

**) Г. Шавельскій, Послѣднее возсоединеніе. стор. 4, гл. стор. 47, 64, 66.

***) Г. Шавельскій, Послѣднее возсоединеніе. стор. 22.

лей, вино употребляется нерѣдко столовое бѣлое, а не красное (біле вмѣсто червоного); разныя римскія одежды еще не оставляются при уніятскомъ богослуженіи; царскія врата во время литургіи не затворяются... Великаго входа не бываетъ; священники, облачаясь въ діаконостскія одежды, отправляютъ несвойственную ихъ сану должность діакона, произнося, къ отправляющему богослуженію священнику: „благослови владыко“, царскія врата отворяють и затворяють дьячки“ *).

А коли в Петербурзі рѣшено за радою Семашки знищити Унію, згодили ся цар, Блудов і Семашко, що підготованем до заведення православія може бути тільки примінене уніятского обряду до православного: „Слѣдуетъ замѣтить, что до времени назначенія въ Полоцкъ еп. Смарагда (православный еп. в Полоцку з 1833—37 р.) и командировки туда же Лужинскаго вопросъ о бытіи уніи былъ рѣшенъ окончательно, плянь ея уничтоженія Сѣмашкою виробстанъ, министромъ внутреннихъ дѣлъ Блудовымъ принятъ и Государемъ одобрень. По плану этому было предложено постепенное перерожденіе уніятской церкви и сближеніе ея съ православною, посредствомъ переустройства, согласно правиламъ греко-восточной церкви, уніятскихъ храмовъ и преобразованія богослужебнаго чина. Черезъ первоспитаніе народа, а главнѣе всего — черезъ первоспитаніе и разположеніе къ православію уніятскаго духовенства“ **).

Примір ві всім давали апостати, що ще перед консекрацією обіцяли перевести епархії свої на православє, Семашко та Лужинський, які за собою тягнули старого, немічного, боязливого, хоч вірі католицкій відданого, уніятского митрополита Булгака. Ще перед р. 1839. від 1833 р. приказували відправляти богослуженє з православних літургичних книг, заводили звичаї російскі православної церкви, зірвали всяку звязь з Р. мом, клириків образовано по їх приписам з православних догматик, — викидали з обряду церковного всяку церемонію, що завели уніяти, навіть тоді, коли церемонії уніятскі були висловом зверхним віри католицкої, — а принимали ві всім дисципліну і обряди православної церкви і то навіть такі, що були зверхним запереченям віри католицкої Очищеню обряду через Семашку і Лужинського найдокладнїше інформують записки, зладжені через обох названих апостатів ***).

*) Г. Шавельскій, Послѣднее воссоединеніе, стор. 23, гл. стр. 76 слѣд.

**) Г. Шавельскій, Послѣднее воссоединеніе, стр. 74.

***) а) Записки Василія Лужинскаго, архієп. Полоцкаго написані в 1870 р. а видані академією дух. Казаньскою в р. 1885;

б) Записки Гософа (Семашки), митрополита Литовскаго видані в р. 1883. Петерб. Академією наук.

По 1839 р. лишила ся тільки одна епархія уніятська в Росії, еп. Холмська, яка в недовзї ділити мусіла долю своїх по-сестр. Вже р. 1840 єпископ Шумборський, під напором з сторони Николая I. видає послане до вірних, в якім змінює сам без дозволу Риму деякі обряди уніятські; але напімнений папою Григорієм XVI. та листом ученого уніятського мітрата холмського Павла Шиманьського перепрошує вірних за дане згіршене та відкликує р. 1844 попередне розпорядженє, але робить се словами, які наглядно вказують, як покірна і віруюча була його душа *).

Дальше пішли його наслідники, передовсім еп. Куземський та псевдо-адміністратор Попель. Єпископ Куземський, хоч може в добрій вірі, підготовав ґрунт до прийнятя схизми. Куземський ненавидить латинізм, апробує всі розпорядки адміністратора Войціцкого, хоче на православію оперти унію, не святкує Божого Тіла і сьв. Йосафата, приказує, щоби вояки уніяти сповідали ся не перед латиньским, але православним священником, роздає молитвослови православні, нагромаджує православні книги, щоби їх в відповідній хвилі роздати, чистить обряд та достроює його ві всім до обряду православної церкви **).

Назначений тільки цивільною властію на адміністратора, Попель доводить до кінця роботу заініційоновану Куземским. Роздає книги літурґічні православні, викидає вітвар сьв. Йоса-

у) „Воспоминанія о греко-уніятской церкви въ западномъ краѣ“, архієп. Антонія Зубко“ помічені в журналі „Русскій Вѣстникъ“ р. 1864, т. 53; — 1889 видані осібно Кояловичом.

Література :

- 1) Русская греко-уніятская церковь въ царствованіе имп. Александра I-го. П. О. Бобровскаго, 1890 г. Спб.
- 2) Состояніе уніятской церкви въ царствованіе имп. Александра I-го П. О. Чистовича (Правосл. обозр. 1879 г.)
- 3) Подготовка реформъ въ русской греко-уніятской церкви (1803—1827) П. І. Бобровскаго (Литовск епарх. вѣд. №№ 49, 50 і 52, 1888 г. и № 1—6, 1889 г.).
- 4) Къ предстоящему пятидесятилѣтію воссоединенія русскихъ уніятъ 1839 г.“ М. О. Кояловича (Церковн. Вѣстникъ, 1889 г № 9—1).
- 5) Обильну літературу подає Шавельскій в ділі: „Послѣднее воссоединеніе съ православною церковію уніятъ Вѣлорусской епархіи“. (1833—1839 г. г.). С. Петербургъ. 1910, стор. X—XXIV.

*) I. B. Ostatnie chwile Unii pod berlem moskiewskiem. str. 14—24. E. Bańkowski, Ruś Chełmska, 22—28.

**) Ostatnie chwile Unii pod berlem mosk. str. 63—92. E. Bańkowski, Ruś Chełmska, str. 77—96. J. Pelesz, Geschichte der Union der ruthenischen Kirche mit Rom, Wien, 1880, 2. B. s. 857—861. E. Likowski, Geschichte des allgemeinen Verfalls der unirten ruthenischen Kirche im 18 und 19 Jahrhr. Posen, 1887, 2. B. 198—211.

фата, сповідальницї та лавки з церкви, викидає також монстранції, дзвінки. Місто ручника по його приказу уживають до Сл. Божої губки; до чаші доливають горячу воду (теплоту Духа св.); на Службі Б. споживає дїякон Найсвятїйші Тайни не на престолї, тільки на проскомидийнику; заводить всюди Попель заслону над вратами царськими; викидає бічні престоли. Викидає з символа віри: *Filioque*; зносить свята: Божого Тїла, Непорочне Зачате М. Б., св. Йосифа. Одним словом перемінює обряд уніятский, викидає догми католицкі, багнетами та переслідованєм при помочи цивільної влади приготує, а в кінці сам з иньшими апостатами соборно переходить на схизму*).

Як розважимо історію Унії та історію обряду уніятского, немов против волї насуває ся чоловікови конечний висновок з такого розважання, що чим більше приноровлювано наш обряд до російского (Лісовский, Красовский, Семашко, Лужинский, Куземский, Попель), тим скорше переходили уніяти на православїє а відносні обрядовцї були менше вразливими на перехід уніятів на православїє. З другої же сторони, чим більше при збереженю суцнних складових чинників нашого обряду заводжено конечні зміни, достосовані до потреб часу і душ людских (митр. Жоховский, синод Замойский Кішка, Атаназ Шептицкий), дух католицизму в нашім народї збільшав ся, доходив до великого розвою**).

III.

Що нам робити?

1) Обзнакомити народ докладно з ріжницями догматичними між церквою католицкою а схизматичкою. На проповідях та катехізаціях об'яснити треба науку о церкві, о обовязках кожного християнина належати до правдивої церкви. Вже Григорій XVI. в посланію 17/7, 1841 до митрополита Левицкого пригадує сей обовязок: „*Illud vero dolendum, quod ex servata apud Ruthenos Catholicos sui Ritus disciplina occasionem arripiunt Graeco-Russi acatholici, ut eos subdole avertanta Romana ecclesia, quasi in diverso ritu diversam habente religionem, atque adeo impellant facilius ad schismaticam suam communionem, quam vix in paucis ac nullius pene momenti rebus ab illorum cultu distingui commiscuntur. Probe autem nosti, Venerabilis Frater, quanta penes rudiores praesertim populum vis esse soleat in hujusmodi cavillationibus ex rerum similitudine externaque veluti facie fetitis. Ne*

*) *Ostatnie chwile Unii pod berlem moskiewskiem*, стор. 93—253; *Likowski*, II. В; стор. 212—284; *Pelesch*. II. В. стор. 862 слїдуючі.

**) Цїкаві замїтки в справі нашого обряду подає Павло Шиманський в листї до еп. Шумборского. Лист видрукований в *Przeglądzie Poznańskim*, г. 1860, I. та I. В. *Ostatnie chwile Unii pod berlem rosyjskiem*, Lwów, 1878.

desistas itaque toto pastoralis vigilantiae studio prospicere, ut tuus iste grex iis fraudibus minime capiatur. Hunc vero in finem praecavere primum oportet, ne idem illud seductionis periculum majus esse evadat ex nova aliqua commutatione, qua scilicet Rutheni catholicorum ritus ad pleniorum cum schismaticis similitudinem accomodentur... Huc imprimis spectat, ut intento jugiter animo caveas, ne clerus populusque iste missalia accipiant, aut catechismos, aut alios liturgicos seu religiosos quoscumque libros, qui ex officinis schismaticorum prodierint *).

2) Крім проповідий, розмов приватних треба звернути велику вагу на видане відповідних брошурок, книжок. Вже крок перший зроблений, примір гарний дав нам о. сов. Лежогубский, який недавно видав брошуру: „Де знайти правду?“ Жовква, 1911. Сказав я, що велику вагу власти треба на видаване відповідних брошурок, бо православні розкидають вже між народом свої видання, розсилають по різних околицям свої схизмофільські газети.

3) Піднести треба жите релігійно-моральне в нашій народі. Можна се легко зробити, коли троха доложимо праці в тім напрямі. Часте приймає сьв. Тайн, закладане ріжних брацтв та конгрегацій церковних сильно роздмухають огонь запалу релігійного та піднесуть жите моральне в нашій народі. Є тільки дві трудності. Перша: се збільшене праці церковної, а священики вже і без того обтяжені многими заняттями. На мою думку при добрій волі та хоч малім пожертвованю з нашої сторони ту трудність можна усунути. Друга трудність се запозичуване практик церковних з иньшого обряду. При збереженю суцних річий нашого обряду, думаю, що тільки той може піднести подібну трудність, що не розріжняє обряду від догми, форми від змісту та сліпим і не чулим є на потреби душ людських.

4) А що до змін, реформ в нашій обряді треба нам конечно тримати ся норм поданих Павлом Шиманським, Григорієм XVI, Пійом IX, та посланем вспільним всіх трох наших русько-католицьких єпископів **).

На мою думку лист П. Шиманського є так великого значіння, що бувбим дуже вдячним, еслиби Хв. Ред. „Ниви“ помістила його лист в „Ниви“ або осібною відбиткою. Шиманський обзнакомлює нас з розвойом нашого обряду та подає норму, по якій можна би заводити зміни в нашій обряді.

*) Лист Григорія XVI, опублікований митр. Левицким в посланію до вірних з дня 11/X. 1841. Григорій XVI, висказує в своїм листі жалє з причини апостаазі Свямьшки, Лужинського, Зубка.

***) а) Лист Павла Шиманського до єп. Шумборського тл. в горі;

б) лист Григорія XVI. до митр. Левицкого з дня 17/7, 1841 р.

в) лист Пія IX. до єпископів руских 23/5, 1874 (Acta S. Sedis, t.

Наведу дотичні норми словами Пія IX :

a) „Ea regula omnino servanda est, qua statuitur, inconsulta Sede apostolica, in sacrae liturgiae ritibus nihil esse innovandum, etiam nomine instaurandi caeremonias, quae liturgiis ab eadem Sede approbatae magis conformes esse videantur, nisi ex gravissimis causis et accedente Sedis apostolicae auctoritate.

Hiscе porro juris principiis, quo pro universis ritus orientalis ecclesiis sapienti consilio fuerunt sancita, regitur quoque, ut pluries data occasione declaratum est, praesertim in superius memorato brevi Pauli V., liturgica disciplina Ruthenorum.

b) Maerentes adhuc prae oculis habemus circulares litteras, die 2 octobris anni 1873 editas, quibus infelix ille pseudo-administrator (Попель) divini cultus exercitium sacramque liturgiam innovare audeat, ea plane mente, ut in catholica Chelmensi dioecesi schismaticorum liturgia inducatur; et ut rudes et simplices decipiendos, eosque facilius decipiendos, eosque facilius ad schisma impellendos, ipse non erubescit in medium proferre nonnullas apost. sedis constitutiones, earumque sanctionibus in suum sensum detortis fraudulenter abuti.

c) Nec alicujus momenti est, quod ad fucum faciendum aducitur, nimirum liturgicas hujusmodi innovationes proponi, ut orientalis ritus expurgeretur et ad nativam integritatem restituatur. Quandoquidem Ruthenorum liturgia nulla alia esse potest, nisi quae ve a sanctis ecclesiae Patribus fuit instituta, vel synodorum canonibus sancita, vel legitimo usu inducta, apostolica sede sive expresse sive tacite semper approbante;

d) et si quae variationes temporis lapsu in eadem liturgia occurrerunt, eae profecto non inconsultis Romanis Pontificibus et potissimum ea mente invectae sunt, ut hujusmodi ritus a quavis haeretica vel schismatica labe eximeretur, atque ita catholica dogmata ad incolumitatem fidei tuendam et bonum animarum promovendum rectius et clarius exprimeretur. Quocirca sub dolosa specie ritus expurgandi eosque in integrum restituendi nihil aliud intenditur, nisi parare insidias fidei Ruthenorum Chelmensium, quos ab ecclesiae catholicae gremio distrahere, et haeresi ac schismati devorere perditissimi homines admittuntur.

e) Praedecessores nostri, R. Pontifices, satius consultiusque duxerint, ritus hujusmodi, qui in parte nec fidei catholicae adversantur, nec periculum generant animarum aut ecclesiasticae derogant honestati, approbare seu permittere*).

Agitur de re gravissima, videlicet de salute animarum, cum illegitimae innovationes catholicam fidem et sanctam Ruthenorum unionem in summum discrimen adducant.

*) Лист Пія IX. до руских єпископів в дня 25/3 1874.

5) А однак многих змін потреба в нашім обрядї. Нормою в тій справі повинно бути переконанє, що обряд є зверхним висловом віри нашої душі, достосованим до потреб не одиниці, але цілого загалу, відповідаючим вимогам часу, а передовсім потребі душі людскої*).

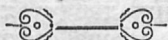
Кристинопіль 20/XII, 1911.

о. М. Галущинський Ч. С. В. В.

АНДРІЙ ШАК.

Чи Христос жив ?

Се питанє видвигнене на арену спорів протестанцкою теологією XIX віка здає ся бути вже давно полагодженим. Про історичність особи Христа не сумніваєсь нині найповажнійший між протестанцкими теологами, знаний скрізь проф. берлінського університету Гарнак — для своєї поваги протестанцким папою названий. Література, що обговорює се важне питанє так много дала доказів за історичністю Христа, що здає ся всяка дискусія на сю тему вже злишна. Не лише в кожній католицькій апологетиці можна знайти перегляд шкіл, що ставили різні теорії що до автентичности Євангелій і описаних в них містерій Христового життя, не лише кожда книжка з осягату нашої біблійної літератури боронить історичности Христа, але далеко богатша що до біблійної літератури ліберальна протестанцка теологія вважає історичне істнованє Христа за річ доказану.

А прецінь! А прецінь питанє се наробило знов остатними роками много шуму, викликало до публичної дискусії людей різних відтінків і напрямів серед протестантів, не перестало обговорюватись нині так в протестанцкій як і в католицькій пресі, що гірше зі сторони протестанцкого радикального клира ідуть з'усилля дорогою публичних відчитів „усвідомлювати“ народ, що Христос є мітичною особою а ціле Ёго жите описане Євангелистами і Апостолами се комплекс орієнтальних мітів і жидівских передань про відеалізованого Мессію.

*) Гл. мою статю в „Ниві“, 1911, ч. 2 і 3.

Сї незвичайні розміри прибрало питанє про історичну статть Христа від часу, коли проф. філософії на університеті в Карльсруге, Артур Древе, написав книжку про Христові міти (Arthur Drews — die Christusmythe 1909. I. Bd. I. Aufl. 1910, II. Aufl. 1911, II. Bd.), а союз моністів зробив для неї рекламу в американськїм стилю. Врешті виступив сам автор в р. 1910, 31. сїчня і 1 лютого з публичним рефератом в Берліні, де не пощастило ся єму в диспуті з Гарнаком і Соденом, опісля в Дармштаді, Єні і иньших містах Німеччини, щоби в той спосіб розповсюдити між протестантами свою науку. Однак і в тих містах дістав слушну відправу зі сторони протестанцких біблістів Ензена, Гункля і др. Рівночасно розвинула ся богата письменна література, пішла дискусія так в протестанцких як і в католицких журналах, появились з обох сторін грубі томи книжок на тему: Чи жив Христос?

Серед ріжнородних голосів сеї горячої полеміки переважає один голос — се згода всіх біблістів так протестанцких як і католицких, що твердженє Древе є пороненим плодом нефахового ділетанта, який не має понятя про стан біблійної науки і впрост іїнорє орієнтальну археольогію і лінгвістїку*). Се доказано Древеви на всіх публичних диспутах, а кождий з рецензентів не вагає ся сказати за Н. Weinl'ом знаї слова Павльзена про Гекля: „Man müsse sich eigentlich schämen, dass ein deutscher Universitätsprofessor ein solches Buch hat schreiben können“. Моя задача вказати на головні елементи теорії Древе і зібрати головні докази проти неї з сеї цікавої і непозбавленої для нас вартости полеміки.

I.

„Я з Е. Гартманом і В. Шнегенем є того погляду, що те так зване християнство ліберальних пасторів містить в собі під кождим взглядом повно суперечностей, що оно є наскрізь неправдиве, що оно своєю зворушаючою балаканиною, своєю безлично позірною науковостію систематично закопує простий змісл правди у нашого народу. Тому треба безвзглядно поборювати той романтичний культ Христа, що найуспішвійше можна довести до кінця, коли єму усуне ся з під ніг ґрунт в приймаю історичного Христа“. Так каже Древе в своїм вступнім слові, яке є неначе єго програмою і заявою єго партійної приналежности. Она ясна і очевидна. За всяку ціну, навіть за ціну пожертвованя наукової вартости своїх виводів на радикальнім жертвеннику своєї партії, хоче Древе одним гротесковим ґестом знищити „романтичний культ Христа“, згасити те сонце;

*) Так пр. цитуючи знаєє місце Ізаїї: Се дїва во чревї зачнець (7, 14), признає сам Древе, що не вміє читати єврейского тексту. (Katholik 1911, 88).

що свѣтитъ еще на христiянськiм горизонтi. Що бiльше, вiн стараєсь переконати себе i других, що робить се — *risum teneatis* — в iнтересi самоi релiгiї, з пересвѣдченя, що вi дотеперiшнi форми нинiшнiм вже не вiдповiдають, що передовсiм „езуанiзм“*) iсторичноi (лiберальноi) теологiї є в самiй основi нерелiгiйний i для того становить найбільшу перешкоду в правдивим релiгiйним поступi. Коли взяти еще те пiд увагу, що реформувати христiянство лiберальних пасторiв взяв ся нефаховий теолог, але професор фiлософiї в Карльсруге, який вiрно вступає в слiди монiстичноi фiлософiї Гартмана, то кождому стане очевидним, про що ся розходить. Не йде ту о розв'язанє важного питаня, над котрим наука теологiчна ломить собі голову — не йде о рiшенє справи при помочи нових документiв i наукових дослiдiв. не йде о пiднесенє в гору серць вiрних, а йде про чисто деструкцiйну роботу, яка має знищити все, що в теологiї iснує, усунути в iм'я релiгiйного „поступу“ Христа з горизонту релiгiї i з серцець вiрних. Не здобули ся на се противники Христа в часi найзавзятiйших боротьб христологiчних 4 i 5 го вiка — треба було монiстичноi фiлософiї 19-го вiка, щоби цiле жите Христа узнати мiтом i категорично заявити, що iстория нiчо не знає про сю статю. Першi христорборцi Цельзiй i Порфирiй узнавали лиш деякi моменти Христового жита за легендарнi i мiтичнi, але нiколи не важили ся вичеркнути з iсторiї особи Христа.

Щоби дати мiсце повному радикалiзмови мусiла сотворити новочасна фiлософiя иньшi основи свѣтогляду. З поширенєм iдей Спiноци i Канта зачато розрiзнявати мiж iсторичним i догматичним Христом, що до нинi є догматом лiберальноi теологiї. Тепер хочачи поступати наперед нема иньшого виходу, як усунути всi „легенди“ жита Христового i лишити з Христа лиш скелет, який може кождий дослiдник оживити власною кровю т зн. пiсля свого суб'єктивного уподобаня — або признати догматичного Христа, що значить зрезигнувати зi становища лiберальноi теологiї. Щоби уратувати лiберальну теологiю вiд сеi другоi консеквенцiї повстає напрям радикальний, який „в iм'я релiгiйного поступу“ хоче усунути „романтичний культ Христа“ i вичеркнути особу Христа з iсторiї. Напрям сей сотворила однак не наука бiблiйна а монiстична фiлософiя. Почавши вiд Гегля, Шеллiнга, Шопенгавера а кiнчачи на Гартманi i Дреусi усунено цiлковито значiнє особи в людськiм житю а висунено на вi мiсце iдею. Абстрактнiй фiлософiї Гегля дав Маркс конкретну форму в матерiалiстичним способi пониманя iсторiї а брем'яньский пастор Kalthoff застосував марксiвську методу до iсторiї повстаня христiянства в своiх книжках „das Christusproblem“ (Leipzig 1902) i „die Entstehung des Christentums

*) Сего виразу ужив перший Шпеген, щоби нап'ятувати культ Христа зi сторони лiберальних протестантiв.

(1903). Кальтгоф перепроваджує радикально марксівські ідеї, що не одиниця, але маса творить історію.

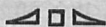
Жадного героя не узнає ся за історичний фактор. Таксамо християнство не є ділом одного героя, але масовим рухом римського пролетаряту. Християнство витворило ся серед найнижших верств народа і зляло ся опісля з етичними стремліннями часу. В образі євангельского Христа не треба видіти нічо иньшого, як ідеал перших християнських громад. Позірно історичні малюнки треба приймати аллегорично. Коли йде мова про терпіння і смерть Христа то се в образ терпінь пролетаряту і смерти хрестної так великого числа бідних-невільників. Апостол Петро символізує римську громаду, котру опановують централістичні думки; слово Христос є гаслом, якого уживає пролетар в своїх розрухах. Се матеріалістичне поняття історії, яким так хвалить ся нинішня соціал демократія, мовлячи, що перший Маркс „поставив філософію Геґля, що ходила на голові на ноги“, є одним з елементів, які входять в склад світогляду Древеа і його книжки.

(Дальше буде).

о. Ник. Садовский.

Да прійдетъ царствіе твое „Євхаристійное“!

Жиемо в часах, в котрих ненависть ворогів до Христа і до Ёго католицької Церкви є так велика і завзята, що християнин, бачучи ті ворожі атаки і злобні напади на саму згадку про се дрижить та ставить собі питанє: „Що дальше буде? До чого те все доведе? На чім оно скінчить ся?“

Жиемо в часах, в котрих слова Отченашу: „Да прійдетъ царствіе твое“ і слова св. Ап Павла висказані про царство Христа: „Подобаєть бо Ёму царствовати, дондежи положить вся враги подъ ногама своїми“... видають ся н-імовірними і не до здійсненя на землі межи людьми, бо бачимо з страхом і переляком, що на світі межи сучасними людьми не йде до сего, щоби Христос царствував, але радше до сего, щоби Христа зі свята з життя, з душ і серць людських зівеім усунути та прогнати.

Одначе сей страх і переляк може повстати тільки в душі християнина такого, що в него є дуже слаба віра в Христа. Адже ми бачимо з другої сторони, як сучасна модерна філософія і наука, ворожа науці Христовій, допровадила до банкрутства всякої мисли *). Ми бачимо, як поступ, культура, о скільки не оперті на засадах науки католицької церкви, стають ся руїною щастя людства **). Ми бачимо у цілім житю сучасного людства брак висших і взнеслих гадок, провідних гарних ідей, а замість сего видно тільки велику анархію в житю і апатію до життя.

А се банкрутство мисли, ся руїна щастя людського, ся анархія і апатія до життя, що бажають запанувати над Христом, самі собі дають сьвідощтво, що не тільки, що не запанують над Христом, але що мусять ся покорити Христу і впасти до Ёго святих дорогих ніг Божих.

Ми християне-католики маємо нині сей особливий обовязок показати нашу віру в Христа і давати повний доказ, що в наших душах, в наших серцях, в нашім житю, в нашім народі ніхто не може і не сьміє панувати тільки Христос, і то той Христос, що лишив ся посеред нас, що живе разом з нами, що перебуває в наших Домах Божих у Найсвятишій Тайні Евхаристії утаєній.

Нині цілий сьвіт католицький живе під знаменем Евхаристійного культу. Та про сей Евхаристійний культ бажаємо де-що написати.

В чім лежить Евхаристійний культ? Евхар. культ лежить у богочитаню Найсв. Евхаристії, у віддаваню Божої чести і поклону утаєному під видами Хліба і Вина Ісусу, у побожнім поведеню в Церквах в часі Богослужень, у достойнім призначеню сьв. Причастія, у як найчастійшій сьв. Причастію, в обходах і процесіях з Найсв. Дарами у з'їздах і конгресах Евхаристійних, взагалі культ сей лежить у живій вірі і любові Ісуса в Евхаристії.

Евхаристійний культ у перших початках християнства стояв дуже високо; пізнійше занецав, а разом з ним занепадо і християнське житє.

Нині сей культ підносить ся у цілім католицькім сьвіті і стає ся тим доскональшій, чим яснійше є пізнанє Ісуса, чим живійша віра, чим тіснійша звязь, лучність і любов до Ісуса.

Кождий християнин-католик, на коли тільки зверне увагу на се, що є Евхаристія, мусять признати, що культ Евхаристійний, що розвиток і поступ его, є не тільки справою одною

**) „Розум і наука“ о. Н. Садовського.

*** „Модерна суспільність а щастє людства“ тогож автора.

з найперших і найважнійших, але таки самою найпершою і найпотрібнішою.

Тому про се не будемо говорити, а скажемо про те, від кого залежить розвиток сего культу?

А відповідь на се питанє дуже легка. Розвиток Евхарист. культу від нікого так незалежить, як від католицьких священників. Ми скажемо єще більше. Слава і честь Ісуса в Евхаристії не так залежить від самого Господа Нашого Ісуса Христа, як від священника. Се дивні слова, а однак так є!

Адже наколи священник католицький не відправить сьв. Літургії, то нема в єго церкві Ісуса в Евхаристії; а наколи відправить, то є.

Наколи священник не поучить вірних про присутність Ісуса в Евхаристії, то вірні не будуть знати; а наколи поучить, то знати будуть.

Наколи священник Ісусу в Евхаристії не віддає Божої чести і поклону, то і люде не будуть віддавати; а наколи він буде віддавати, то і люде те саме учинять.

Наколи священник не заохотить вірних, щоби приступали до Ісуса, наколи Кивот замкнений держить і тільки кілька разів в році отворить, то Ісус буде закритий для вірних, буде замкнений, а про Ісуса ніхто не буде знати, та ніхто не буде до него приступати.

Чи ж не правда?

У нас Евхаристийний культ єще вельми слабо розвинений. І не міг розвинути ся а се по части з вини самого духовенства. Адже не буду далекий від правди, наколи скажу, що єще донедавна, заки основувано в нас Братства Найсьв. Тайн, дуже мало і рідко коли проповідало ся о Ісусі в Евхаристії. У великім пості була може одна або дві науки на сю тему і на тім конець. А нераз діялось таке, що неоден священник за 20—30 літ свого священства може ані одного разу не сказав проповіді про Найсьв. Евхаристию.

А сама пословиця, яку нераз чуємо з уст наших людей: „Пан-Біг високо, а цісар далеко“ є найлучшим сьвідоцтвом браку живої віри в Ісуса Утавного. Наш селянин вірить в Господа Бога, але єму здаєть ся, що Господь десь дуже далеко від него, десь аж в небі. Він знає, що Ісус жив тому 19-сот літ на землі, що Жиди Єго розпяли, що воскрес, що взніс ся на небо.. але є багато таких, що не знають, що Ісус є у кожній Церкві на престолі під видами Хліба і Вина, є багато таких, що їх знанє у тій так важній і сьвятій справі є дуже неясне, непевне і темне.

Тому нічо дивного, що при таких обставинах Евхаристийний культ у нашого народу розвинути ся неміг. А культ сей нині є так вельми конечний. Таж ми нині не маємо способу як ратувати народ перед невірством з одної сторони, а апоста-

зиєю з другою. Ми в тім згляді безрадні не маємо жадного ліку. А однак спосіб є, рада є, лік є, а то Евхаристійний культ! І нічо так, як Евхаристійний культ!

Адже наколи ми сьвященики попрацюємо на поли Евхар. культу, наколи розширимо і поглибимо знанє і почитанє Евхаристії, наколи допровадимо до сего, що наші вірні будуть переняті живою вірою і памятю о Ісусі, наколи по кожній сповіді будуть стеречись гріху, щоби як найбільше разів приступити до сьв. Причастія, наколи будуть відчувати потребу бути все з Ісусом, з Ісусом мислити, бажати і жити, наколи повстане така тісна звязь і жива лучність з Ісусом — о якій говорить сьв. Ап. Павло: „не живу азъ, но Христосъ въ мнѣ“ тоді 10 таких сьвятих душ наверне сто невірних, а 100 сьвятих наверне тисяч апостатів.

Отверто скажемо, що, хочби який сьвященик 20 літ працював з найбільшим посьвяченєм і пожертвованєм, з найбільшим напруженєм своїх сил, хочби уживав всяких найкрасших, найуспішніших способів до двигненя свого народу в Божім житю, до піднесена єго на висшій степенє сьвятости, то за 20 літ не доконає того, що може дуже легко доконати за 1—2 роки, коли заведе в парохії Евхаристійний культ.

Скажемо єще більше. Хочби який сьвященик, щоби навернути до Бога своїх вірних, житє своє дав, то однак своїм мучеництвом не причинив би ся так до слави Ісуса і до спасеня своєї душі, як через піднесене почитаня Ісуса в Евхаристії.

Адже Ісус в Евхаристії більше значить, як жите не тільки одного чоловіка, але жите цілого людства!

Нехайже слава і часть Ісуса в Евхаристії буде цілєю і завданєм всеї нашої духовної праці на рік 1912. Нехай влиє нове жите і в нас і в наш народ! А праця наша нехай буде більше-менше така:

1. Що місяця у першу неділю скажім у кожній парохії при виставленю Найсьв. Тайн проповідь о Найсьв. Евхаристії чи о утановленю, чи о присутности Ісуса, чи о сьв. Причастію.

2. Научім всіх вірних, почавши від дїтий, сеї коротенької молитовки: „Будь Господи Ісусе благословенний, в Найсьвятїйшій Тайні утєвний“. Ту молитовку нехай кожний скаже, к лєко разів входить і виходить або переходить коло церкви. Нехай не буде ні одной душі, котра би сих слів не знала.

3. Научім поклін віддавати Ісусу, щоби він був дійсно божим поклоном, а не якоюсь комедією.

4. Научім, щоби вірні у Церкві, а передусім підчас осьвяченя і сьв. Причастія в найбільшім скупленю клячали.

5. Заохотім, щоби як найчастїйше приступали до сьв. Причастія.

6. Де нема єще Братства Найсьв. Тайн, а є єще кілька сот таких церков, щоби в сїм році конечно оснувати.

Се нехай буде робота передусім для всіх членів товариства св. Ап. Павла на рік 1912. А дасть Бог дочекати на р. 1913 будемо мати інше завданє!

Ся робота є так конечна, як конечною є слава і честь Ісуса, як конечно є спасєне душ наших і наших вірних.

Ся робота є так сьвята, як сьвятий Ісус в Євхаристії присутній — що є жерелом всякої сьвятости.

Ся робота є ангельска робота; бо наколи ангели у небі славлять безнастанно Ісуса дивлячись „лицем к лицу“ то ми на землі маємо безнастанно славити Ісуса утавного під видами Хліба і Вина в Найсв. Євхаристії

Кінчу словами: „Да прийдець царствіє твоє Євхаристійное“!

Церковна літопись.

„Gazeta kościelna“ у відповідь на резолюцію о. сов. Стефановича. Навівши цілу резолюцію о. сов. Стефановича, прийату на довірочних зборах руского духовенства д. 7/XII м. р. в справі латинізації, додає до неї редакція „Gaz. kośc.“ від себе такі уги: „1) Аж надто очевидна річ, що українське духовенство, зібране 7. грудня м. р. в сали „Сокола“ при ул. Рускій, не мало на оці інтересів релігії і католицької Церкви, лише зле понятий інтерес власного народа. Ми будувмо костели і каплиці, щоби ратувати наших вірних, котрих стратили вже сотки тисячів якраз тому, що не мали ані костелів, ані духовної опіки на місци, а стратили завдяки ревної акції руского духовенства в користь єго обряду і народности. Каплиці ті приносять немало користий також Русинам., а український патріотизм видить в кожній нашій каплиці замах на свій нарід і стремліне до „перетягуваня на лат. обряд“.

2) О „деморалізації учеників через обідянки стипендій“ ми не чули ніколи — просимо о факти! 3) Як ми вже писали в „Gaz. kośc.“, рук водять ся справді деякі наші сьвященники перекованєм, що не потребують вже вязати ся Конкордиєю, коли по рускій стороні мало хто єще її заховує і коли в нинішних обставинах сей уклад виходить лише в користь Русинів. 4) З радостю перечитали ми послідні реченя резолюції о. Стефановича: і ми бажаємо горячо, щоби Апостольска Столиця зводила якнайскорше вглянути в єю справу, щоби прислала своїх делегатів, які би прослїдили докладно і безсторонно на місци

причини борби, що веде ся в східній Галичині о душі, які би прослїдили, в скільки випадках і серед яких обставин нарушено Конкордію від р. 1863 до нині з боку руского і з боку польского, які би представили Святійшому Отцю небезпеку, що грозить Унії і душам народа — не від польского духовенства! — Заки се наступить просимо поновно всіх Веч. Співбратів, які щось знають про нарушене Конкордії через Русинів, аби зволили оголошувати всі такі факти в „Gaz. kośc.“. Доси оголосили ми вже цілий їх ряд, але се доперва мала частина з загального числа“...

Таке пише „Gazeta kościelna“ у відповідь на звісну резолюцію о. сов. Стефановича. До сеї відповіді хочемо додати кілька слів.

Під точкою 2) просить редакція „Gazet-и kośc.“ о факти деморалізації учеників через обіцянки стипендій. В сій справі — за фактами — просимо редакцію „Gaz kośc.“ удати ся хочби до заведеня ОО. Воскресенців при ул. Цекарській, а саме до кс. ректора Нетчука. Він сам може достарчити безліч автентичних фактів, потрібних польській редакції. Просимо лише пригадати йому учеників, давніших, або теперішних, як Штойка, Вачинського, Томашівського, Калиновича, братів Пришляків, Петрика і багато-багато інших. Просимо дальше удати ся до ґрундвальдської бурси і поспитати ученика Кошманюка, що его спонукало до переходу на лат. обряд? Цікаво було би також прослїдити причини переходу на лат. обряд учеників львівських ґімназій як: Бучми, Байцара, Войтиньского, Крисоватого, Герматюка, Дикого, Штоґрина, Кривіцького і ин.

Під точкою 3) пише „Gaz. kośc.“, що лише „деякі“ польські священники ломлять Конкордію. Се свїдома лож. Сама польска церковна найвисша ерархія в східній Галичині стоїть на чолі акції, якої ціль перетягувати рускі душі на лат. обряд. Треба на се доказів? Вистарчить прочитати в дневниках щомісячну статистику переходу з одного обряду на другий. Що говорить ся статистика? Вона говорить якнайяснїйше, що польські єпископи приймають без дозволу Риму рускі душі до свого обряду. Дальші докази можна знайти по руских консисторских реґістратурах. Тут переховують ся акти, в яких польський Ординаріят повідомляє рускі духовні власти, що ті а ті особи перейшли на латиньство. А вкінци канцелярія кс. Лібревского при костелі св. Анни у Львові, під боком Ординаріату, чи не достарчає наглядного доказу на те, що не лише „деякі“ польські священники, але сам польський єпископат ломить Конкордію?

Як „Gaz. kośc.“ з свого боку, так „Нива“ знов з свого боку просить поновно Впр. Отців о надсиланє фактів перетягуваня Поляками руских душ на лат. обряд для оголошеня їх в нашій часописи.

Цінне признанє. В тижневнику „Русское Слово“, ч. 52 з 28. грудня м. р. в статі „На чисту воду“. читаємо таке: „Те-

пер же застановім ся над вопросом так зов. православія. Переходять українські громади на православє, а ми уже тїшмось, що то не наші і хочем, без потреби, ділати новокуреників білими, хотя знаєм, що они чорні.. Нема где правди діти, і треба справу раз поставити на чисту воду. Наші новокуреники взялись на правду до православної агітації і ведуть ю всюда, где лиш попадут! „Русское Слово“ не єсть релігійною газетою, аби розбирати доґми віри і доказувати, що та віра добра а та недобра, но зі взглядів політичних (!), „Русское Слово“, яко жаєлюще нашому народу добра — мусить рішительно виступити против новокурсної роботи! Новокуреники ширять в народі ворохобно, агітують за переходом на православє — не ізза релігійної ревности... Но агітують за переходом на православє для того, аби показати своїм хлібодателям зза кордона, що они не дармують, що їм не даром дає їсти ґр. Бобринський. Гірка то правда, але правда“...

Реформа супружного закона в парламенті. Внесене звісного всенімця Маліка, предложене парламентови в часі обряд над бюджетовою провізорією, а взиваюче правительство до внесеня проєкту закона, який змінив би обовязуючий тепер в Австрії супружий закон, відкинено, але на жаль дуже незначною більшостою, бо 197 голосами проти 177. Голосоване було поіменне. За внесенем Маліка голосували з руских послів Д-р. Трильовський і Лаврук. Інші усунули ся від голосованя. Значить, що жаден з присутних тоді в парламенті руских послів, не почував ся католиком... А що подумати собі про деяких справдішних католиків, котрі на так важнім засіданю не явили ся?

3 Росії. Дума державна приняла перший параграф проєктованої через правительство устави толеранційної. Сей параграф звучить, що перехід на инше віроісповіданє є дозволене до перва по осягненю повнолітности (т. є по 21. році житя). Дальше дозволений є перехід лише з одного віроісповіданя християньского на инше християньске, або також з нехристияньского на християньске. — Суд окружний в Петербурзі засудив редактора католицької часописи „Вѣра и жизнь“ о. Около-Кулака, обвиненого о богохульство, на замкненє в кріпости через пів року. Згаданого „злочину“ мав допустити ся о. Около-Кулак в статі: „Католицизм і старообрядовість“.

Віроісповідні відносини в австрійскім парламенті. В Австрії (без Угорщини) виносить (після конскрипції з р. 1900) число католицького населеня ріжних обрядів 91 процент, жидівского до 5 процент, протестанцького і православного разом до 4 процент, а старокатолицького і безвіроісповідного до 1 процент. А в австрійскім парламенті з р. 1907 було на 514 послів 459 католиків (27 ґр. обр., 2 вірм. обр.), 11 православних, 7 протестантів, 2 старокатоликів, 14 жидів і 21 безвіроісповідних. В теперішнім парламенті упало число католиків на 439 (менше о 20), т. є. 86

процент, число Жидів на 12 (менше о 2), т. є. $2\frac{1}{2}$ процент; за те зросло число старокатоликів о одного; послів протестантів є тепер 25 (більше о 18), т. є. $4\frac{1}{2}$ процент, а безвіроісповідних 24 (більше о 3), т. є. 4 процент. Лише православні ($2\frac{1}{4}$ процент) полишились в тім самім числі. Католицькі послі становлять більшість серед всіх народностей, заступлених в парламентах (Кроати і Словінці суть навіть всі католиками); тільки Румуни (5), Серби (2) і Русини буковинські суть православними. З німецьких послів належить 22 до протестантського віроісповідання; крім того є один протестант в клубі чеськім, а два (Д-р. Бузек і Д-р. Міхейда) в клубі польськім. Жидівські послі походять переважно з Галичини; 7 з них засідає в клубі польськім. Двадцять чотири послі зголосили ся як безвіроісповідні. З сих належать майже всі, бо 22, до клубів соціалістичних (10 Німців, 9 Чехів, 2 Італійців і оден Поляк). Поза соціалістичними клубами є безвіроісповідним один німецький народовець і один руский радикал — Д-р. Л. Бачинський.

З'їзд німецьких учителів-католиків відбув ся недавно в Кайзерлявтерн. Учасники рішучо осудили шкільництво, виключаюче виклад релігії і ведене в душі свьєцізм. Союз католицьких учителів прилучив ся отже своїм виступом до вказівок баварського єпископату і виразно зазначив своє становище на випадок вибуху шкільної борби. Союз є сильною і скоро розвиваючою ся організацією, котра в р. 1890 числила 649 членів, а нині має їх вже 19 674. В католицькій Німеччині освьєдомлене католиків є, як відомо, значно більше, чим деінде, а в наслідок того розвій католицької преси і письменства є величавий. Існуюче від 65 літ товариство свв. Кароля Боромея для розширюваня добрих книжок числить нині 151 000 членів і має 3 265 філій по містах і селах. Видає річно на цілі пропаганди пів мільона марок. Також брацтво свв. Йосифа числить нині 200 000 членів. Протягом 10 літ розкинуло се товариство по краю пять мільонів примірників поважних наукових католицьких книжок. Католицький союз пресовий в Баварії з'єднав собі протягом 5 літ вже 10 000 членів і має понад 100 читалень та 55 бібліотек. Найповажніший союз в Німеччині, що існує 40 літ, так зв. Augustinus-Verein, має більше як 1000 членів, самих дзевникарів, посередничать їм в праці, веде пресове бюро і уділяє запомогі на випадок неспосібности до праці.

Приналежність до релігії — а характер.

В р. 1905. появилася книжка І. Марціновського п. з. „Нервовість а світогляд“, в якій автор висказує погляд, що модерний, особливо сучасний, нервовий чоловік, який під впливом різних житєвих питань більше терпить, як колинебудь, може досягнути спокої не так через спосіб житя, як радше через відповідне по н и м а н н е житя.

Поминувши иньші річі, які автор висказує в своїм ділі, з тим однак мусимо згодити ся, що лише ясний і свідомий ціли світогляд може дати чоловікові внутрішній спокій, може его здібности і склонности спровадити на одностайний і послідовний шлях думаня і діланя. Се потверджують також досвідчені лікарі*), коли кажуть, що спокійний і ясний стан душі і свідоме ціли стремління є могучим лічним средством особливо для тих, що хорують на „розбиті“ нерви або терплять вже наслідки такого стану.

Непевний і невироблений світогляд подибуємо переважно у старшої гімназьяльної і академічної молодіжи.

Тим ще не хочемо твердити, що наша старша молодіж загально є нервова, но і в цілости не перечимо сего, бо хто слідить житє нашої молодіжи, особливо академічної, не може заперечити, що її поступованє має щось спільного зі станом нервовости.

Оно в часті і річ природна. Непогамовані пориви і почуте молодечої сили спричинює легко певного рода несталість в думаню і діланю.

До сего приходять різні преріжні впливи зо внї. Різні напрями в теорії, найріжнородніші форми житя і приміри в практиці, зустрічають молодого академіка і если він досї зіставав під певним впливом і задержував певний спосіб житя, впроваджують его в замішанє. Бурі із всіх сторін — із внутр — із внї, з гори і з долу старають ся майже насильно рівновагу его нутра порушити — Таку борбу у нас мусить переходити майже кожний, бо у нас за мало звертає ся уваги в школі на виробленє характеру, зглядно до тепер ще нічо не зроблено, а по друге, такі виробили ся відносини, що дуже легко попасти в вневіру і піддати ся корупції. — Но молодий чоловік повинен всім тим бурям оперти ся і з отвертим умом і піднесеним чолом стремити до ідеальної ціли. Він повинен вроджені свої здібности і склонности при помочи своєї волі так образувати, щоб ціле его думанє і діланє йшло послідовно і рівномірно до ідеа-

*) Dr. Baumgarten, его виклади в Vörlshofen.

ду, до добра. Він не повинен руководити ся ані хвилимовим уподобанем, ані настроєм, ані переходовими внішніми впливами, але протівно, цілу свою енергію повинен звернути в сторону ідеалу і добра — иншими словами: він повинен досягнути, — не лише досягнути, але посісти і щораз більше розвивати ті прикмети, які загально звемо сильним характером.

Чи можливе вироблене характеру без одноцільного, ясно понятого світогляду? Ні. Хто не вмів на старі і вічно нові питання: Що значить цілий світ, а передовсім чоловік? Звідки він повстав? Яка його ціль? Хто радить его совістю? Хто царює там над зльїздами? — хто не вмів на ті питання дати собі відповіді, сей не буде міг свого думаня і свого діланя оперти на якимсь сталім фундаменті, а опре їх на змінчивім уподобаню або хвилимовім настрою.

Свїжим приміром суть от хочби послїдні новини нашої літератури.

На днях видав студ. філь. Волод. Юринець збірку поезій: „Чергою хвиль“, яка дає наглядний доказ про душевний стан нашої молодїжи і є заразом доказом, який стан душі може бути, коли чоловік не має виробленого світогляду. Нїякого ідеалу... нїякої ціли... Поет вчить „лиш красу цїнити“, а сам „мандрує хъщами тернини і не безжалісно одразу“... То знов „від всїх дарів краси-природи втікає“ і „із нїдра вириває все що стїїє, тревале, що миле, любе, гармонїйне“... То знов „як розбавлена дитина нахиляєсь по дикі цьвіти“, у які „переливає свою тугу неясну“, „а в серцю чуєсь порожнеча“. („Світ“ поета, то „світ глухої ночі“ а „ідеал — нічим не бути“. П. Юринець признає ся у вступі, що ще не має виробленого світогляду і тому цілу вартість кладе на се, що хвиля несе. „Вартість бачу — каже — в кожній своїй хвилині.. як дитину пригортаю її до себе. А щоб в друге не побивали грудий, а грали легким, пестливим тоном спомину, кладу їх на часинку у спід серця, припешую огляданем принадної, скінченої краси“..

Так! Хто не має виробленого світогляду, сталого фундаменту, ділає під впливом хвилимового настрою, або „принадної краси“.

А чи може пр. такий безжурний світогляд, який дає монїзм, виробити сильний характер? Знов ні. Бо хотїй-би монїзм дав нам ясний погляд на всі средства, якими повстала панорама всесвїта, то на питанє, який змисл того всего вдоволяючої відповіді дати не вмів.

Самож жите з монїстичного пункту видженя — се нужденна глупота. Без вигляду на жите позагробове, без надїї на особисту безсмертність, на справедливість, тратить оно змисл і значїне. —

Тому не трудно зрозуміти, що люди, які виходять з того пункту видженя, так легко піддають ся під вплив пануючих

пристрастий, хвилевих зворушень і змінчивих вражіннь. —

Виробити і утвердити характер може лише теїстичний світогляд, релігійний, передовсім християнська релігія. — Християнська релігія в вдоволяючий спосіб розв'язує всі так зв. загадки світа, дає вдоволяючу відповідь на основні питання життя. Она видає личности, які вміють взнести ся понад буденщину, отрясти ся о скільки можливо з її залежностей, які вміють свої пристрасти, нориви і хвилеві настрої поконати і витревалю ступають по сильній основі любви і добра. --

Понялось християнську релігію в її властивім значіню, то бачити ся, що християнська релігія має сталі і незмінні засади і до людий ставить она строгі і невідмінні домагала. — Віруючий християнин о стілько є звязаний релігією. Але як-раз та звязь домагає ся сили характеру. Она хоронить чоловіка від безнастанного блуканя поміж так ріжнородними поглядами сучасности, она не дає его серцю так легко піддаватись впливам змисловости, она зараз на початку ставить ему перед очи ясну норму его думаня і ясну ціль его діланя і показує средства до її осягненя. —

Але мігби хтось запитати, чи не противить ся свобідній індивідуальности чоловіка, щоб він все в своїм думаню і діланю був — що так виражу ся — границями обставлений? Чи гідне є молодого академіка давати себе так вязати? Чи не повинен він веі ті звязи пірвати, оперти ся на самім собі, собі самому витворити світогляд і доперва в сей спосіб доспівати до самослійного характеру? В певнім розуміню можемо і мусимо на веі ті питання притакнути. Як раз кат. Церков не лише позваляє, она домагає ся строго наукового досліджуваня сушпозицій і основ віри.

Проти гіпотез недовірків, які думаютъ, що мають для свого безвірства наукові основи, стоїть віруючий не з безосновною сліпою вірою — противно він має для своєї віри найважнійші основи розуму *) І о скільки хтось більше поступив в образованю, науці, тим основнійше і всестороннійше може і повинен основи віри поглиблювати і вияснювати. Віра з одної сторони сягає в вічність і незмінність Божого ества, з другої лежить в глибині людского серця і в основах людского знаня. Мимо сего, а радше власне тому, що она неспокійний і колибаючий ся людский ум нормує, робить его правдиво свобідним, свобідним від непевности і сумнівів в важних нераз рішаючих питаннях життя, свобідним від пристрастий, змінчивого успосібленя і настрою. Тому то принадлежність до релігії є наймогучійшим чинником виробленя сильного

*) Собор Ватиканський.

характеру. Глибоко релігійні християни були і суть, як свідчить історія і досвід, все внутрішньо вироблені і на вні сильні характери. —

Волод. Лиско.

Всячина.

Причини до русофільско-православної пропаганди.

Зі Шнирива пишуть нам: Село Шнирів дек. брідського лежить на самій границі російській, куда переходить маса емігрантів російських до Австрії. Дня 6/12 1911 р. з'явився в Шнирові в корчмі вечером перейшовший границю селянин галицький з п'ятьма хлопцями на пів закованими. Називаєся Василь Баран з Бринців церковних, повіт Віврка, і перед місцевими селянами, запомороченими по часті впливом почаївським, повів, що його змусило виправляти ся в Росію — і відтак в нужденний спосіб вертати. —

З сусідньої парохії від Бринців церковних, о. Андрей Яворський з Борусова, вербував в серпні м. р. в їх селі молодих хлопців до виховавчого заведення в Росії обіцяючи, що діти вийдуть з того заведення священиками, лікарами, адвокатами, а яко священики будуть могли відтак вернути до Галичини. Зголосили ся до него родичі умовленого дня з дітьми; о. Яворський збирає ся, їде з ними на колію, на стації однак декотрі утекли додів, а п'ятьох поїхали з о. Яворським до Львова. У Львові забавив о. Яворський з дітьми два дни, де з'явив ся коло них якийсь молодий пан, котрому діти були поручені. Коли однак сей панок впав в підозріне поліції, що тільки дітей селянських має коло себе, задержано його на поліції. З'являє ся тогди о. Яворський на поліції, посвідчає, що протокол сего панка правдивий і поліція львівська по телеграфічнім запитаню родичів в Бринцях, пустила діти. Але в дальшу подорож з дітьми їде сам о. Яворський до Бродів. З Бродів не їде до Радивилова колією, лишень висідає в Бродах на стації з дітьми і пішки їде з ними до села Вучини, де за селом недалеко ліса єсть російський постерунок російської сторожі пограничної, але жадного правного переходу через границю нема.

Лишивши діти на території австрійській, сам о. Яворський удав ся до коменданта постерунку і по конференції комендант дав салдата, котрий мав попровадити та показати стежку полеву і о. Яворський забравши діти по ввазівам салдата пішов

до Росії. А треба знати, що перехід туди для кожного іншого єсть немислимий, бо навіть з документом в руках т. є. перепусткою або паспорттом мусить ся йти за Бродами через рогачку, де єсть до того крім салдатської сторожи осібний уряд, де чиновники відимують документа. —

Діти умістив о. Яворський в Яблонові, де були під доглядом батюшки російського. Перший місяць пасли вівці, другий вовну дерли, а з науки вчили ся лишень російського язика. То суть хлопці 12—13 літ віку, в Галичині ходили до 3 і 4-ої кл. нормальної, отже коли побачили, що в науці не поступають, а завернули їх в Росію до 1-ої класи, тай не розуміють бесіди російської, а до того ще голодовати мусять, бо харчовано їх по песьому, остогидло їм все те жите в Яблонові і написали лист до родичів в Галичині в Бринцях, що їм зле єсть і они радіби вернути. Зробив ся в Бринцях межі родичами гармідер, пишуть до Яблонова, щоби діти точно описали, під яким взглядом зле їм. По вказівкам відай (таки чи не з Борусова) дістають хлопці в Яблонові наказ, що не сьміють до родичів писати без дозволу заряду. Коли не надходила з Яблонова жадна вість, родичі в Бринцях (межі ними одна вдовиця) виделеговали з помежи себе з початком сего місяця Василя Барана і тойже вибрав ся до Росії, взявши з собою 160 кор. Коли приїхав до Яблонова, діти рвались до Галичини, але заряд видай їх не хотів. Отже Василь Баран на другий день взяв ся на спосіб. Сказав, що діти з ним лиш перейдуть ся троха, він їм дещо купить а відтак приведе їх до заряду. В той спосіб удало ся єму діти вивести і з ними вертати до Галичини. — Але в Радивиліві не пустили через таможню, отже шукає ратунку в пачкарів, котрим солено мусів оплачувати ся так, що з 160 кор. взятих з собою мав коло границі 11 кор.

На дворі сніговиця, студено, а пачкар граничний через два дни тримав Василя Барана з дїтьми в стодолі в сїні побоюючись, щоби в хаті з салдатів котрий або їх довіреників не застав Василя Барана. Коли прийшла відповідна хвиля зміни сторожи показує пачкар, куда В. Баран має через границу і річку утікати. Бере В. Баран свого хлопця на плечі, а прочі дрищуть за ним по колїна в снігу, а відтак переходять річку в пояс глибоку і студену. Перейшовши щасливо границу, непостережені салдатом, знайшли ся в пустім поли, а що то було в вечер, то не могли бачити сусідного села. Натрафляють на стирту соломи двірської і постановляють в тій стирті переночувати, де могли на завсїгди заспати. Але на щасте, коли мокрі усадовились в стирті, надїхав чоловік з Корсова. Хлопці закликали о поміч і чоловік їдучий показав їм блиське село Шнирів, котрого через мраку не бачили. Дали ногам знати і за пару хвиль знайшлись в корчмі, де Василь Баран зібраним людям все оповідав. Хлопці до себе, люди забрали до теплих хат, а на другий день В. Баран з п'ятьма хлопцями і 11 коронами вибрав ся до Бродів, а звідси поза Львів до Бринець церковних.

Віддане темпоралій — спростоване ґрунтових книг — спірні справи ерекцій.

I. Митрополича Консисторія закомунікувала в Арх. Відомостях з р. 1909 в ч. IX з дня 25. жовтня в друге розпорядок Президії ц. к. Намісництва з 12. падолиста 1902 р. ч. 29335 до всіх староств, яким приказує ся, щоби віддане ерекціональних ґрунтів перепроводжували на місци з означенем катастральних парцель і фактичних границь, а в разі дослідження, що границі суть нарушені, розслідити справу нарушення зараз на місци, списати докладний протокол, котрий би міг служити до перепроводження ревіндикації присвоєного ґрунту; вкінци приказано, що Всч. бенефіціяти будуть обовязані домагати ся в кождім случаю передачі темпоралій на місци і в катастральних границях. — Порушую так важну квестію, щоби духовенство підняло в тій справі конечно якусь акцію.

Если з Намісництва вийшов такий розпорядок, то знак, що справа дуже важна. А однак від 1902 р. до нині не чути голосів духовенства, як практикує ся віддане ґрунтів парохіяльних, хотяй розпорядок М. Консисторія закомунікувала духовенству ще 5. грудня 1902 ч. XVI, ст. 115. Арх. Від. Не знаю, чи розпорядок Намісництва всюди не виконує ся, та в Старостві Збо. знаю два случаи, де в одном, в парохії В. староста не віддав ґрунту на місци, заслонюючи ся тим, що Консисторія є в непорозуміню, а в другім в парохії Бе. вийшов на подвірє і сказав: віддаю в границях о. М. (і то на жадане сьвященника). Отже лише літерально вимовив а в дійсности сьвященника викпив. Щоби сей розпорядок не пішов в забуте, треба конечно не приймати такого віддання, евентуально жадати втягнення до протоколу жаданя пароха і відмову або й протоколу не підписати і сейчас донести М. Консисторії цілу подію, а власти мусять остаточно виконати свій обовязок, бо єсть такий розпорядок. Та до сего треба всюди однакової акції пр. обговорити всюди на соборчиках і солідарно домагати ся в кождім случаю віддання темпоралій в мисль розпорядку Намісництва.

II. Тепер відбуває ся спростоване книг ґрунтових, тож кождий парох повинен домагати ся від комісара для спростованя ґрунтових книг перемінення і означеня ерекціональних границь, особливо непевних парцель. Практика: в парохії Б. домагав ся парох від комісара зі Зб. того, однак той заявив, що треба 4. місяці наперед донести до суду, тоді може комісар сповнити жадане. Та відкиж ми се знаємо, що є такий закон, чи норма, щоби зголошення надсилати аж 4 місяці наперед і очевидно знов яких 40 літ буде дальше непевність, нарушення границь і спори з селянами. На разі, поки не одержимо інструкції від Всв. Консисторії в тій справі, варта би, щоби кождий парох сейчас урядово доніс до суду і просив, щоби при спростованю ґрунтових книг з весною 1912 р. також ерекціональний ґрунт обмірено.

III. Спірні справи парохій зн. ерекціонального маєтку парохій перед судом, має заступати, як звісно ц. к. Прокураторія

Скарбу. Однак Прокураторія Скарбу, не маючи фондів на се і відповідного числа концептових сил, делегує звичайно пароха, як заступника прокураторії перед судом і звалює весь тягар клопотів на священика. Які се трудности, неприємности і кошти (непотрібні) для священика.

Наперед Прокураторія не хоче понести жадних коштів процесу пр. вела судово комісія їде на місце спірної парцелі, треба з гори вложити гроші (найдалше до 8 днів). Суд відносить ся з тим жаданем до Прокураторії а Прок. до священика з візванем або й з просьбою, аби покрив сам ті кошти, а по скінченню процесу буде ему се звернене. Але, як звісно, парох не має права видавати процесу о власність (скарга віндикаційна); провізорию може після закона також сам виточити, однак з засади не повинен того робити (ізаа коштів), лише прокураторія. Отже льогічно і для засади неповинен ні оден священик поносити жадних коштів процесу за Прокураторію, хотяй би на початок і на око ходило о дрібну квоту. Дальше йдуть належитости свідкам, яким треба заплатити. Знов суд відносить ся до Прокураторії а та до священика. Найгірше, що ми не маємо в тім згляді інструкції, не знаємо і не маємо жадної норми. Оден в багатій парохії платить зн. покриває за Прокураторію, другий на убогій парохії нехоче, бо і звідки? Хто предвидить кінець процесу? А на случай програна для тих, що платять (закладають за Прокураторію) спадають консеквентно потім всі кошти і... кількисот корон.

З другого згляду прецінь ніхто не занедбає при нарушенню якої парцелі боронити правди, хотяйби судом, між присягаємо, що не запропастимо майна парохіяльного. Для представлення нашою в тім згляді невиносимого дальше а просто понижаючого положення, ілюструємо приміром. В селі Б. мотало ся десятки літ з одною парцелею ерекц. (бо декотрі священики з доброго серця або прямо з недбалства не боронили), на якій люди з початку спорадично а відтак на добре пасли худобу. Осталоchnо треба зробити якийсь кінець і парох пробує на ній виконувати посідане, та коли люди по просту не дають, не хочуть чути о нійкій табулі, посіданю попередників, виточує Прокураторія Скарбу процес о власність, отже делегує священика, як свою заступника до суду. Священик не хоче або й не може прийняти делегації, бо пр. хорий, або того дня перешкоджений в годині терміну функціями, або якась „vis maior“ не дозволяє їхати до суду. Прокураторія не хоче згодити ся на се ніяким чином, навіть скаржить священика до Консисторії, що він не хоче подбати про свою справу. Що робити? Остаточно їде. Переслухані свідки жадають належитости свідка. Суд відносить ся до Прокураторії а та каже священикови платити. Сей знаючи, що хтось мусить програти, боїть ся евенчуально поносити сам всіх коштів, звертає Прокураторії і заявляє, що рішучо не буде платити.

Тепер Прокураторія ухвалює... екзекуцію і суд переводить справді на ерекції екзекуцію! Як страшно, як соромно!

Удаючи холодність і спокій заявляє парох ексекуторови, що ерекція не має рухомого майна... ексекутор відходить. Тепер на пустім селі думай отче що з того буде! Може за тиждень прийти з порученем секвеструвати твое майно. Треба додати, що провінціональні адвокати нич не порадять на се, бо таких справ з Прокураторією і ерекціями не практикують. Борони майно парохіяльне, борони засаду!...

Іде нещасний по всіх, радить ся, питає; ніхто не знає. Случайно довідує ся аж у Львові, що там є оден адвокат, емеритованый радник ц. к. Прокураторії Скарбу, може той порадить. Справді находить такого добродія; сей порадив і зробив. Інтервеніює в Прокураторії і в Намісництві, представляє, що такі видатки і кошти повинен покривати фонд релігійний, сеж не особиста справа сьвященника. Помогло і гроші на кошти сьвідків асигновано з релігійного фонду.

Та кілько то клопоту, мозоли, страти здоровля і гроший. При тім „odium“ людий, яким ніхто не в силі вияснити, що тут Прокураторія Скарбу сьаржить і процесує ся. І сьвіт не милий а Прокураторію треба заступити. Чи ще і того треба, щоби сьвященик мав бути адвокатом! Яке положене в суді. Повномочник півзваних адвокат а заступник Прокураторії, державної інституції — сьвященик, який має тільки правничого знаня, що день перед розправою з напруженем по цілоденнім занятю, перегляне устав процесовий з правотаря Евина. І така „сила“ заступає Прокураторію!

Гадаю, що хто вирозуміє все те а ще, як мав таку практику, певно, як і ніхто не заперечить, що так дальше не може бути. Духовенство кожної дієцезії повинно і мусить мати свого синдика, для всіх таких справ сьвященичих, сплачуваного ричалтово найраціональнійше з релігійного фонду. Такий спеціаліст-синдик полагоджував би всі ті справи сам, солідно і однаково а тоді не було би такого хаосу і зайвих історій.

На закінчене додам, що Прокураторія Скарбу висилаючи делегацію парохови до заступства єї, робить се в остатних днях і „per express“, неоплаченого післанця. Такого урядового, неоплаченого письма, ніхто не повинен приймати; се спрактикував пишучий і коли тих експресів було за много, остаточно більше не прийняв і вже більше не діставав неоплачених депеш.

Таких справ є річно в Галичині багато. В повіті Зб. знаю сего року о трох справах, де парохі ізза спору о посіданє мали подібні клопоти а особливо в парохії П — Справа преважна. Треба єї все мати на серцю, всюди обговорити на соборчиках, поставити внесеня і просити Преосьвящені Ординаріяти, аби постарали се нам о дієцезальних синдиків. Се конечно, бо дотепер наше положене понижаюче. — *о. Мел—ий.*

Нова часопись.

З днем 1-го січня 1912 р. починає видавати Руське Товариство лікарське у Львові місячник „ЗДОРОВЛЕ“ орган посьвячений

гігієнічно-санітарним справам українсько-руського народу. Редагує Д р. Євген Озаревич. В орґані сім містити ся будуть: 1) Статі з області наукового досліду, казюістики, відносин здоровних, руханки і фізичного вихованя. 2) Збірні звіти зі стану сих наук. 3) Подрібні звіти, рецензії і бібліографія. 4) Всячина змісту санітарно-гігієнічного. 5) Порадник гігієнічний. 6) Термінологічний куток. 7) Хроніка. Часопись ся буде змісту науково-популярного і буде містити все цікаве, що в тім напрямі приносьть теперішній поступовий сьвіт. Буде она не лиш першим таким фаховим орґаном в українській мові, котрий буде сьвідчити про культурність нашого народу, але буде загалом цікавим материялом до лектури для кожної інтелігентної одвиці. Проте не повинна она бракувати в ніякім домі нашої української інтелігенції, бо кожний знайде в ній щось інтересного до прочитаня. З огляду, що адміністрація бажає як найскорше упорядковати наклад, просить ся присилати як найскорше передплату. Передплата вносить: річно 4 К. піврічно 2 К. квартално 1 К. Поодинокє число 50 с. Редакція: Львів, Підвале 7. І. поверх. Передплату належить пересилати на руки: Вп. Д-ра Ів. Березницького, Львів, Підвале ч. 7. партер. Для Росії 2 руб. Для Америки 1 доляр.

Подяка для „Достави“.

Високоповажана Дирекциє!

З правдивою приємністю спішу донести, що іконостає ужє цілковито укінчений. Вчєра відбуло ся благословєне. Люде дуже ним тішатя ся, бо виглядає імпазантно. Робота у всіх деталях солідна, артистична і відповідаюча духови нашого обряду. Цілість робить дуже добре і чаруюче вражєне, — ддятого виражаю Вп. Дирекції, так моїм як і моїх парохиян іменем, глибоку, та вповні заслужєну подяку Щастє Боже! до дальших трудів на вибраній дорозі, а наші церкви незадовго завдяки праці і стараням Вп. Дирекції будуть заосмотрєні у артистичну і солідну утвар за відповідно не велику ціну.

Різьбяр Ваш се правдивий свого рода артист, чоловік незвичайно солідний і чесний; єго набутку для „Достави“ можна тілько як найсердечнїше поґратулювати.

Русько кат. Уряд парохияльний в Озерянци д. 1/І 1912.

свщц. Петро Чумак в. р.

парох і декан.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає

свщц. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицерська ч. 18
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх
робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші,
монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти,
процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає за-
мовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₀,
уважаючи вкладчиків співлиниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Русна 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домінікавська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожий Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожий Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

ракуе найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10⁰/₀.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителїв.

„Дністер“

дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1910 року
3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексселенция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсоліднійших основах.

„Карпатія” приймає забезпечення на життє у всіх
найдогіднійших комбінаціях при найкористній-
ших умовах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає забезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки забезпечення і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємності і має на увазі
лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє
власне асекураційне товариство і забезпечитись лиш в
„КАРПАТИІ”.

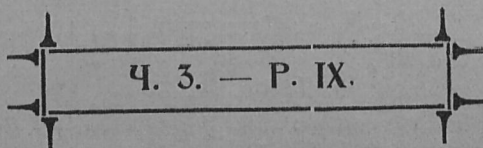
„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блишні інфрмациї що до забезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошення внесків на
обезпечення на життя і ренти.

З друкарні Ставропігійського Інститута
під 'зарядом М. Рефія.

Н И В А

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

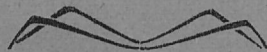
Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 3.

З М І С Т :	<i>о. Юліян Дзерович</i> : Пересуди і безосновні закиди супротив духовенства	65
	<i>Андрій Іщак</i> : Чи Христос жив?	70
	<i>Леонід Лужницький</i> : О науці релігії на основі теперішніх учебників шкільних	74
	<i>М. Антоїв</i> : Із подорожи по нашій а не своїй землі.	81
	<i>о. Лев Сембратович</i> : Допись з Америки.	94
Церковна літопись.		98
Всячина :	(В справі заяви о. ректора Д-ра Ніярадия. — Причинки до православної пропаганди. — Ще кілька слів в справі С. С. Василянко і „Народного Дому“. — Поступова етика. — Прогулька до Італії. — Загальні Збори Тов. Катехитів. — Наш проповідничий додаток. — Відозва).	103

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Руси Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Пояснення до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївським „Богомисником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпіннях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Воляньский: Аполюгетично-соціяльна діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцкий: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпинського. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцкий: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересилкою.

Видавництва Товариства св. ап. Павла.

1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова аполюгія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перш. основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звірину	0.20 К.
5. О Службі Божій	0.20 К.
6. Волод. Соловев, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставьте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. сьвящ. Т. Лежогубский — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ сьвящ. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скількість сеї послідної книжки одержують 20%о рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

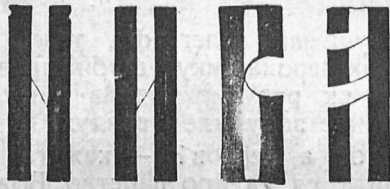
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агентура Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 3.

Львів, 1. лютого 1912.

Рік ІХ.

Юліян Дзерович

катехит.

Пересуди і безосновні закиди супротив духовенства.

Здаєть ся нема другого стану в людській суспільности, який би мав подібну різнородну долю, як стан духовний. З одної сторони високе почитанє серед народа, пошанованє навіть від незнайомих лише задля духовної одежи, а з другої сторони погорда і ненависть від ворожих церкві елементів, уїданє радикальної і соціялістичної преси. Як почитанє сьвященика задля високої місії, яку серед народа сповняє, та задля високого уряду, який займає є зовсім природним, так ворожнеча і ненависть духовенства не дадуть ся зовсім оправдати. Годї нам перейти та знати всі закиди, які вороги духовенству роблять; ми заміряємо доторкнутись лише найголовніших та найчастіших закидів, а розсудивши їх об'єктивно признасть кожний неупереджений, що посуджуванє духовенства о певні блуди, підсуванє ему нічим не доказаних стремлінь, є лише пустою, перемеленою фразою, якої ніколи не дасть ся доказати.

II.

Суспільність бажає матеріяльного поступу, а церков його поборює.

На всіх полях та царині людского знаня та техніки шалений поступ! Досить назвати желізниці парові та електричні,

кораблі парою порушувані, телеграфи, телефони, кінотеатри, а в найновіших часах аеронавтику, щоби признати, як могучий є геній людський та як розумно підбив він у свою власть не лише землю, не лише воду, але і воздух.

А духовенство? а Церков? — кажуть вороги: — вони кажуть лише молити ся, та про царство Боже дбати, а матеріяльний поступ уважають мов за лихо, мов за нещастє, і спинали єго і спиняють о скільки можуть єго спинити; а коли вже бачуть єго тріумфи, єго поступ, то з зігхненєм у грудях споминають старі, добрі часи. Ми — кажуть вони — діти поступу, а духовенство: назадники, вспятники, ретрогради!

Легко сказати, та тяжко доказати — скажемо ми, бо факти та жите якраз що иншого говорять. То справді духовенство має бути ворогом поступу? А не виділи ви духовенство, як благословить перші поїзди желізничі, новозасновані фабрики, машини, як молити ся при спусканю кораблів на води? Чи не уложила Церков для благословеня плодів вашого розуму прегарні молитви? А ось недавно читали ми, що єпіскоп Новак з Кракова благословив перші роботи при будові каналів в Ђжезїні. А що Церков хоче бачити публично освяченими, то малаби потайки ненавидіти і осуджувати?

Гляньте но лише на духовенство всіх часів і країв! Ви найдете в їх ряді многих, які з сьвітськими людьми ішли в заводи, щоби обогатити сьвіт позиточними відкритями та винаходами. Возьмім для приміру найновіший здобуток: аеронавтику, отже першим чоловіком, що пробував літати у воздуху, був монах англійский Олівіє де Мельсбері в р. 1060, що погиб трагічною смертию. Хиба хотіли-б ви правді в живі очи лож завдати, коли б ви сказали, що по монастирях, в тихих затишних монастирских келїях, не повставали також геніяльні плоди праці сьвящеників та монахів! Вже се вистарчило б, щоб нашим обвинителям уста замкнути; але ідім дальше!

І віра і розум учать нас, що Бог сотворив всі річи на землі для чоловіка; то все є єму піддане, він є правдивим царем землі, якій не розказує так силою своєї матеріяльної сили, як більше силою свого розуму, який є взнеслим відтінем розуму вічного Сотворителя. Всі ті безчисленні і чудні сили, які рука Сотворителя з самого початку в матерію вложила і котрі тут неначе дрїмають, встають за покликком людского голосу, підходять до него з пошаною і кажуть: „Ми готові тобі служити: розказуй!“...

„Растіте і множіте ся“, сказав Бог до першого чоловіка, а через него до єго наслідників: „наполюйте землю і господствуйте єю“ (Битія 1. 28). Той Бог, що з розумом і вільностію вложив нам і силу і право до панованя над землею, певно хоче, щоби ми і наше панованє виконували. Еслиб Всевишний був сего не хотів, то був би подібний до того чо-

ловіка, що своє поле засіває, а не хоче плодів з него, що дерево засаджує, а не бажає збирати овочів з него. Кождий крок отже, який ми робимо для опанованя матерії, то є лише здійсненем Богом сотворених сил, лише усвершенем Ним зачатого діла, виповненем его приказу: „і господствуйте єю“, се є лише новий похвальний гимн в честь Сотворителя. Таж як раз тим прославляє чоловік Бога, що укриті Божі скарби вносить на сьвітло дневне і каже щораз новій струні співати похвалу Творцеві вселенної.

Еще одного годі тут не узгляднити. Власне винаходами, поступом на поли науки проявляєть ся еще одна чеснота, наказана нам Господом Богом і вложена в наше серце, а то любов до ближнього. Та любов наказує нам дві річі: о скілько можна зменшати терпінє і бут поправити. А до отриманя сеї подвійної ціли материяльний поступ є дуже сильним средством; бо він змушає природу, свої плоди умножувати і потребам і добру людскости лучше служити. Материяльний поступ є отже предвиджений евангельским законом, яко конечне средство для сповненя тогож. Усунути его з товариства людского значило-б відвести воду ріки, щоби не наводнити низше лежачої долини, та заголодити тисячі родин. Чи може отже Церков такої руїни собі бажати?

Так отже безосновною є клевета, немов би духовенство противилось материяльному поступови людскости; та годі тут на одно не звернути увагу.

Если ми є панамі над материєю, то не будьмож єї слугами, ми безсмертні, а вона дочасна лише; наша ціла ціль не в ній лежить, а у висших стремліннях до вічності: Не даймош отже замучити обіймам матерії, не забуваймо попри неї на чисті, сьвяті радости духа. З материяльним поступом най іде поступ моральний і релігійний, бо горе чоловікови тому, що через материяльний поступ занедбав би моральний і релігійний! Такий стратив би рівновагу і вмісто осягнути вижини, для яких призначений, упав би в калюжі та болото земне.

II.

Суспільність бажає духового поступу, а Церков є его ворогом.

Як на перший закид ми відповіли перечучо, так і тут мусимо відповісти на сей другий закид, що рішучо несправедливо обвиняє сьвіт Церков тими словами. Таж материяльний поступ є очевидно овочем духового поступу і науки. Ті два поступи є нерозлучні, як причина і наслідок; де лиш сьвітло духа засіє і наука процвітає, там у материяльнім поступі появляють ся практичні приміненя першого. Найперше думаємо, потім ділає-

мо, а твори наші, як посеред життя нашого розсипуємо, се лиш відгомін нашого думаня.

І тому то бачимо, що Церков від Христа установа є охоронює, попирає і спомагає науки і умітності і то не лише ті, що суть тісно звязані з наукою віри, але і такі, що або дуже мало, або і зовсім єї нічого обходити не повинні. Церков оснувала перші школи, гімназії, університети і академії; досить нагадати на наші братські, ставропігійські школи, на нашу Могиллянську академію; она оснувала перші бібліотеки, як прим. славна бібліотека заложена Ярославом Мудрим при церкві св. Софії в Києві. Монастирі і у нас і у других народів були розсадниками культури і просвіти. Аж опісля приходять світські люди, які виручають Церков у єї роботі. Майже всі перші почини на тернистій дорозі наук, майже всі перші книжки, які до рук народа дістались, завдячує народ Церкві. І за які гроші, за яку плату, за яку нагороду працював сей побожний монах над народом в школі? За убогу монашу одєжу і кусок насущного хліба. Чи бачив хто світ хоч би в десятій часті так занятий працею, як се була Церков та духовенство, щоби лише побороти тьму, ублагороднити серця, світло правди розширити, науку піднести? І тут Церков мала би бути противна культурному розвиткови, любити тьму і народи держати в неуцтві? Ані одної галузи відомостей не можуть вороги Церкви назвати, яку би Церков осудила, бо Церков навіть против такої не виступала, з якої вороги кували оружє против неї, щоби єї шкодити.

Тому нехай собі мужи науки закладають де і кілька хочуть і які хочуть школи, оснують нові катедри, вишукують нові способи і методи дослідів, то суть они в праві і не мають чого бояти ся, що Церков против них підійме свій голос. Та поза тими сферами наук є еще область знаня і відомостей, про які лише Церков і віра рішати мають, бо науки їх рішити не годні, не в силі. Суть бо такі містерия т. є. цілком певні відомости, що сили учених, найученіших перевисшають, се є депозит віри святої, і наука, хоч би всі сили випружила, не доведе противного прим., що сей світ не сотворив Господь Бог, що по смерті чекає нас загробове житє, що єсть Бог в Тройці і т. д.

III.

Суспільність хоче поправи матеріяльного буту людскости, а Церков сего собі не бажає. Вона ворожа соціалізму.

Чи треба аж доказів на се, що Церкві та духовенству все

залежало та залежить на матеріяльнім добробуті людскости? Досить ужити хоч би такого хлопского аргументу, що если парохіянам лучше поводить ся, если вони богатші, то і свьященникови ліпше. І Церков все старалась і стараєть ся запобігчи нужді людській, а традиция перших християн, де був окремиий чин, дияконів, що займав ся зменшенєм біди людскої та вишукуванем бідних, на се хіба найкрасшим доказом. А що Церков против социялізмови виступає, то ділає се лише з тих причин, що социялізм через тези знесеня приватної власности, оголошеня вільности розводів, т. зв. вільної школи, сприватизованя релігії, та счеркненя взагалі релігії яко учительки моралі, став поборювати найосновнійші догми релігійні. Впрочім социялізм вже нераз через неудачу заложеня громад після засад комуністичних в практиці доказав, що він своєю утопійностию і нездійснимостию не годен бути навіть суррогатом християньского світогляду.

IV.

Суспільність хоче свободи індивідуальної. Церков сего не хоче.

До найкрасших своїх здобутків числить нинішня суспільність личну свободу. Нині кождей найбіднійший, епігон давніших парясів-смердів може сказати: „Я єсьм вільним горожанином, я є паном своєї волі! Проч від мене!“ А я питаюсь, чи не Церков то була, котра перші підвалини до личної свободи клала, якою чоловік є чоловіком, сам собі належить, а не є річию, не є худобиною? Церков перша тронула струну его природы, его самосвѣдомости і нагадала ему на его гідність; она перша нагадала ему на его походженє, на его „образ і подобу“, его ціль: стреміти до неба; она вложила на него обовязок его личної відповідальности. Коли Церков почала свою спасенну діяльність на земли, була людскість поділена на подвійну клясу людей: вільних горожан і невольників, котрі могли бути як руч яка продані, заміняні. Неустанною працею протягом шести до семи столітій перемінила Церков рабство та невольництво на відносини службові, при яких господарі мусять слугу яко індивідуальність шанувати і не сьміють привязувати его ані до себе ані до рілі, як давнійше они були „glebae adscripti“. Се був перший крок до свободи; під оживляющим подувом Церкви і нею основаної цивілізації зникло і кріпацтво; зникла панщина. Церков могла аж тепер сказати: „Встань, воспряни, ти уже чоловіком!“

А хто-ж, як не кардинал Лявіжері своїм неутомимим трудом вертає гідність людску не християнам, але нехрещеним неграм, чорним муринам. Муж сей, що в імени Папи голосив гід-

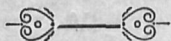
ність людського імени, а негідність невільництва, вимовним доказом того, що Церков була і є все за індивідуальною свободою людської одиниці.

(Конець буде).

АНДРІЙ ІЩАК.

Чи Христос жив ?

(Д а л ь ш е).

Крім елементу о виразнім підкладі філзозофічнім, на яким спочиває ціла штучна будова запозичених поглядів автора, констатуємо еще два иньші головні елементи більше історичної і біблійної, ніж філзозофічної натури. Се так званій „мітольоґітіс“ і „етимольоґітіс“. (Сеї назви ужив перший І. Вайс).

Вже Штравс перенятий наскрізь геглівськими ідеями при-стосував теорію мітів в значній мірі до Христа *). Однак він еще уважав Христа за історичну особу. до якої мав в першім своїм періоді надзвичайне поважане, а в другім періоді велике співчує, як до мрітеля нездійснимих ідей. Скрайні консеквенції витягнув з науки Штравса его ученик Бруно Бавер, який вичеркнув істноване Христа з історії. Після него образ Христа завдячуєм лиш євангельским видумкам **). Подібно як се пізнійше доказував Кальтгоф було для него християнство спасительною ідеєю для понижених народних верств. Ісуса представлено як ідеального царя проти могучим тодішного сьвіта***).

Штравсові думки підхопила теперішність і перепроварила в безглядно консеквенцією. Розповсюднені нині студії над порівнюючою реліґією дали тому напрямови богато поживи. В поганьских реліґіях і містериях віднайдено культ, який ви-

*) Dav. Friedr. Strauss-Leben Jesu (1835/6).

***) Bruno Bauer: Kritik der evangelischen Geschichte und der Synoptiker (1841/2).

****) Bauer: Christus u. die Caesaren, der Ursprung des Christentums aus dem römischen Griechentum (1877).

старчав, щоб зложити цілковитий образ Христа. Книжка, що в тім напрямі велику відіграла роль і вплинула на погляди Дрекса, се „Передхристиянський Христос“ американця Сміта з фаху професора математики. Сміт старає ся доказати, що вже давно перед христовою ерою існував культ Христа. Євангельський Ісус не є нічим иньшим лиш тим мітичним культом Христа, який продовжували між Жидами секти Наасенів, Терапевтів, Ессаєїв і др. Місто Назарет в часах повстання християнства взагалі не існувало а прикметник „назарейський“ се лиш иньша назва того самого культу.

З иньших жерел випроваджує культ Христа марбурський ассиріолог Єнзен в книжці „das Gilgameschepos und Weltliteratur“ (1906). Він стоїть на чолі суперечки, якою вславив ся Деліч (Babel-Bibel) і старає ся вишукати могучі впливи епохи „гільгамеш“ на цілу історію передовсім жидівску а в першій мірі на Старий і Новий Завіт. Після Єнзена є ціла історія Мойсея, Ілїї, Христа запозичена з сего вавилонського епоса. Врешті, коли курйозні паралелі Єнзена нікого з ассиріологів не переконали, написав він брошуру для народу пз. „Мойсей, Ісус, Павло, три варіянти переказів про вавилонського богочоловіка гільгамеша“ (1909²). Тут повторює він цілу пристрастну полеміку проти теологів, щоби доказати, що не лиш Мойсей, Ілія, Ісус, але також Павло се мітичні особи, котрих біографія взорована на вавилонським епосі.

Крім Єнзена згадати треба еще про тих орієнталістів радикального напрямку в протестантській теології, що хотять скрізь доглянути вплив вавилонського міту звіздного на цілий Новий Завіт а передовсім на опис Христового життя. На чолі тих ассиріологів стоїть нині Вінклер. Однак проби виказати вплив міту звіздного на Новий Завіт не ниїшні. Вже при кінци 18 віку виступив з сею теорією один Француз*), котрого висьміяно в книжці „Чи жив коли Наполеон?“, доказуючи, що Наполеон не існував а ціла історія про него се вплив сонічного міту**). Недавно написав польський письменник Andrzej Niemojewski книжку: „Gott Jesus“ München 1910), де наново збирає старі фантазії про вплив міту звіздного на культ Христа. Після него є ціле життя Христа, починаючи від народження з Пр. Діви аж до вандрівки учеників до Емауса, одною астральною брамою***). Сей „мітольоґіє“ Єнзена, Вінклера і двох англійських мітольоґістів Робертсона і Фрацера загнав Дрекса так далеко, що всі історичні докази на існуванє Христа вважає він ex cathedra за фальзифікати і непорозуміння і з тих на его думку фальзифікатів

*) Dupuis: Origines des cultes.

***) Pérès: Comme quoi Napoléon n'a jamais existe. Книжочка видана недавно по німецьки: Hat Napoleon gelebt? Kircheisen (Stuttg. 1910).

****) Meinertz: die Existenz Jesu (Theol. u. Glaube 1911, 533—5).

доказує, що Христос не існував. Позитивними доказами Христового міту суть для мего мітичні черти, котрих зіставлене: вдоволяє его цілковито. Відака не знає цілого ряду мітольоґічних черт, які зібрав знаменитий асиріолоґ Куглер з історії Людвика ІХ. в своїм письмі проти панбабильоністів. Чи є отже Людвик ІХ. мітичною особою?*)

Полишаючи на боці аргументи проти, які обговоримо в слідуючій розділі, перейдім до третього елементу древсової доктрини. Се „етимолоґітіс“. Він іде в парі з мітольоґічними пробами оброблюваня Христа і змагає в комічний нераз спосіб толкувати імена після їх символічного значіня. Сей елемент, подібно як і попередній, має також своє головне жерело в теорії Сміта про існуючий культ Христа серед жидівських сект перед Христом.

Якіж докази дає Сміт-Древс на поперте свого твердження про передхристовий культ Христа? Тут Древс не чує себе так певним, як в своїх моністичних поглядах — противно змінює дуже часто свою думку і виразно просить, щоби его не все оцінювати після першого виданя книжки.

Іменно виходить Древс з заложеня, що в часі повставаня християнства давала ся відчувати на сьвітї загальна туга за Спасителем. Такий настрої панував так серед Жидів, як серед поган. Се не дасть ся заперечити, се підносить кожда християнська апольоґетика, але Древс кує з сего заложеня аргумент для свого погляду, що культ Христа існував серед жидівських сект ще перед приходом Христа. В перепровадженю сего твердження стрічаєм знов два хибні предположеня: що жидівська реліґія ніколи, навіть в часах Мойсея, не була стисло монотеїстична і що ізраїльський вожд Ісус Навин представляє мітольоґічну особу в самій річі ефраїмського бога сонця-урожаю. Єще в третім виданю — думає Древс — можна сказати „всі признаки“ говорять, що Ісус Навин або Ісус Спаситель се власне ся назва, під якою почитували певні жидівські секти маючого прийти Месію. В додатку однак до третього виданя лагодить Древс свою думку словами „деякі признаки“. Полишаючи на разі на боці перше тверджене Древса, що жидівська реліґія ніколи не була стисло монотеїстична, розгляньмо близше друге тверджене, що Ісус Навин є мітольоґічною особою. Се тверджене більше симптоматичне для елементу званого „етимолоґітіс“ і для способу думаня самого автора. Древс не вдоволяє ся сконстатованем тотожності обох „мітичних“ осіб Ісуса Навина і Ісуса Спасителя, але збирає еще інші „материяли“ до свого твердження так зі Старого як і з Нового Завіта.

Пророк Захарія представляє в двох місцях (3, 6, 9—15) коронацію Ісуса Йосидекова, що повернув разом з Зоровавелем з

*) Schlögl: Allg. Litter-Blatt 1911, № 21, 647.

вавилонської неволі і причинив ся до відбудованя сьвятині. В обряді посьвяченя Ісуса Йосидекова на первосьвященика видить Древе коронацію Ісуса на Мессію і випроваджує звідси передхристовий культ Христа. Три цілком ріжні особи Ісусе Навин, Ісусе Йосидеків, Ісусе Спаситель се для Дрекса „очевидно“ один і той сам символ давно існуючого серед Жидів Христового культу. Що се не три особи а три обяви одної і тої самої ідеї Христа і єго культу мають служити для Дрекса докази з Нового Завіта. Апостол Павло, що покликав до житя Христову релігію, дуже близько підійшов до того давного Христового культу, підхопив єго і впровадив в жите як нову Христову релігію. „Хрещене і сьв. вечера суть для сьв. Павла до тої степені звичайними обрядами, ворожбитством, що він без ваганя крестить особи умерші підставляючи живих на їх місце, а негідне споживанє і пите при вечери Господній уважає причиною хобори і смерти“ *).

На передісторичний культ Христа має вказувати після Дрекса еще один гимн гностичної секти Наасенів, який переказав нам Іполіт. В тім гимні просить Христос свого небесного Вітця за спасене всіх людий. Не маючи ані тіни доказу за собою, твердить сьміло Дрекс, що гимн сей „після всіх познак“ є передхристовим. Він ігнорує попросту сей факт, що стверджено і доказано в науці зависимість сего гимну від посланій сьв. Павла і письм сьв. Івана євангелиста. Він знов бере за доказане впрост сьмішне предположенє, що гностицизм існував еще перед Христом і йде в своїм клясичнім доказі до заключеня: „без жадних перешкод можна прийняти що они (Наасени) почитали Ісуса як єство боже і Спасителя независимо від християньского Ісуса“ **). Сю независимість передхристового культу Христа посуває Дрекс в дуже далеку історичну минувшість тим більше, що назва Ісус не є жадним власним іменем, але загальним знаком чи символом, що означає Спасителя. Доказом символічного значіня назви „Ісус“ служить саме сьв. Письмо (Мт. 1, 21), де Ангел говорить сї слова до Йосифа: и наречіши йма єму Ініх: тбї во спасітх лбди ской отх грѣхх йхх.

Як бачимо метода Дрекса дуже вигідна — непровіруючи критично жерел, не дивлячи ся на їх зміст і сенс брати з них докази для свого заложєня, що Христос не жив. З недоувіреня великою вірою в стійність свого заложєня бере Дрекс історичні факти за зовнішні церемонії передхристового культу, уважає імена історичних осіб за символічні назви рівнож символічного Христа, старає ся за ціну найгрубшої ігноранції перекрутити кожде назвиско чи висказ, який дасть ся в найбільше наївнай спосіб поставити в звязи з виразом „Ісус“. Правдивий етімологі-

*) Katholik 1911.

**) Theol. u. Glaube 1911, 539.

тіє! Впрот клясичним єго приміром в етимольогічне випроваджуванє Ісусового прізвища „Назаретянин“ не від міста Назарета, але від єврейского *na-nosri*, що значить хоронитель. Тут приходить Древо до помочи Епіфаній, який подає звістку про істнованє секти Назореїв перед Христом. Се вистарчає для Древо, щоби поставити твердженє: „прізвище Христа не має нічого спільного з Назаретом; таке місто навіть не істнувало; єго видумали пізнійші християне“.

Даючи загальний огляд елементів, що входять в склад древової доктрини, треба дати також загальну єї оцінку. В тім напрямі вистарчить повторити слова сьв. Бонавентури, що таку доктрину лиш могло зродити:

*lectio sine unctione
speculatio sine devotione
investigatio sine admiratione
industria sine pietate
scientia sine caritate
intelligentia sine humilitate
studium absque gratia.*

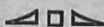
(Дальше буде).

о. Леонід Пужницький.

О науці релігії на основі теперішних учебників шкільних.

(Реферат відчитаний на I. зїзді катехитів середних шкіл 2/XI 1907).

Тема незвичайно важна і так широка, що переробити єї в однім рефераті в річ неможлива. Реферат мій — якого тему подали самі Експедиція — буде лише нарисом гадок реформи легонької; гадок не лише моїх питомих, але більшости катехитів львівських; а реформа — если єї можна так назвати — можлива в найкоротшій часі до переведеня, бо дотеперішні учебники лишаємо. Оминаємо сю трудність — заведемо нових учебників, трудність не лише фізичну, але і усуваємо всяку критику тих учебників, яка завсїгди випалаби децю субьективно, і такою

була би она і дальше супротив нових і найлучших підручників шкільних. Стоїмо бо на тім становиску, що катихизит учи́ть, а не учебник.

Чогож учимо? На се відповідь в знанім питаню катихизмовім: „Як сповняв Ісус свій учительський чин? Учив правд віри, котрі маємо вірити і чеснот, в котрих маємо вправлати ся“.

Се наша ціль на катедрі шкільній. Маємо приготувати учеників до правдивого життя, основного знання правд віри і впоїти в молоді серця любов до чесноти. Жити чесно, богоугодне учеників — се наша ціль: а се можливе, коли знанє правд віри буде у них таке, яке повинен мати пересічно — інтелігентний чоловік.

Образованє наукове в середній школі поділене на 2 часті: 1) образованє, яке дає низша гімназія і 2) образованє висше, яке здобуває молодець в висшій гімназії. І наука релігії мусить з тим поділом числити ся, та при теперішнім розкладі нашого предмету є оно дійсно таке, з тою лише ріжницею, що ученик в низшій гімназії не чує історії церкви, між тим, коли історію всесвітну в головних нарисах переробив. Думаю, що з тим браком повинні ми числитись і чудові картини з історії Церкви визискати не лише на екзортах, але і при науці Літургіїки.

Літургїка „не типик“, сказано в предмові до сего учебника, тому головна її ціль: вказанє краси обряду, заключаючого котрись правду віри і моральности, показанє краси виреченя в дотичній молитві-пісні, і глубини гадок, хотьби навіть з поминенєм фільологічного випровадження дотичної назви. До того, думаю, найкрасші рамці: історія, особливо перших віків, Христової Церкви, та короткі житєписи дотичного Отця Церкви. Доповняти учебник мусимо історією стилю; будова церквей се також історія релігійного життя християн. Щоби ученик побачив красу пісень, щоби дотична молитва чи пісня піднесла єго серце, повинен мати попри текстї старославянським і гарний переклад на народній мові і о такім додатку до літургїки я мрю. Там знайшли би місце в перекладі не лише пісні з Літургії (бо ті суть по молитвословах), але і з утрєні: Поліелей, Ангельский Собор, Возвеличенє Пр. Діви, І. псалом (103) з Вєчїрні, Сьвіте Тихий, Парастас, виїмки з канона воскр. і Андрея Критского, а особливо Параклис — хотьби в скорочєню. Богатство поезії душі, почитаючої Пр. Діву, доперва тоді влучило би в серце молодця, і більше загрїло би єго до побожного привязаня до нашого обряду, чим відповідь на питанє: „що то є кондак а що тропар?“ Вдоволім ся, як відповідь, що се пісня. Трактат о Тайнах дає нагоду до повторєня правд віри, які ученик доперва пізнав (в класї I. і II.)

Науку катихизму уділяємо на основі Еп. Катихизму розложеного на два роки, з пропуценєм не лише непотрібних для дітий питань пр. о обовязках родителїв чи наречених, але і за

великих і за довгих. Ми у Львові завели згідно ось такий поділ: в I. класі 1. Символ, 2. Молитви, Тайни взагалі, Покаяня спеціально. Гріх. Послідні річи. В II. класі: 1. Заповіді Божі, Церковні і рівночасно наука Літурґіки о Церкві, Сьвятих (1 год. тижнево); 2. О Тайнах, Благословенях та Праведности з Катицизму і о Тайнах, Благословенях з Літурґіки (так само 1 год. тижнево). Думаю, що мусимо згодитись на одностійне трактоване сих обох предметів, хотьби навіть і зі взглядів на учеників переходячих в тих роках з одної середної школи до иньшої. Одна лише трудність мучить нас, яка виходить все з того, що маємо в першій і другій класі учити правд віри, моральности і зачинати тут катихизмом а не біблією. Потрібно нам примірів уложених в порядку катихизмовім з прямими відкликами до поодиноких питань, примірів з сьв. письма, з життя сьвятих, з історії. Біблія викладаєсь доперва в III. і IV. класі, тож тяжко нераз покликатись на се, що мало ся учити в народній школі, тим менче можна се зробити, коли і там знижено науку біблії в III. і IV. класі до маленького підручника, а більше об'ємистий учебник перенесено до школи виділової, з якою середні школи немають стичности. Тож ясна потреба видання II. додатку, а іменно підручника з примірами до катихизму і то з примірами того рода, щоби они не були приноровлені чи лише обчислені на обмежений вік дітей, але таких, яких ми не повстидали би ся повторити еще раз і старшому хлопцеві.

Понятно також, що браку сего не заступить зазначуване в тепер. катихизмі в примітках поодиноких місць з біблії Старого Завіта чи Нового.

Після нового пляну науки реліґії, який тепер входить в життя, мусить наука Старого Завіту бути скорочена, бо час її триває лише один піврік в III. класі і то другий. На першій піврік возьмемо прочі части з Літурґіки. Думаю, що вистарчить нам в низшій гімназії виложити, виучити ученика коротко історію розвитку протоеванґеліон, вказати на пророцтва о Спасителю та представити прообрази в історичній звязи а тим уже сповнить ся задача приготвлення до науки Нового Завіта.

Учебник до сего найважнішого предмету уложений пок. автором самостійно, але признати треба не так, щоби відповідав зовсім цілі нашої праці. Ми маємо молодим серцям показати божественність Особи Ісуса Христа на основі історії Ёго туземского життя (тут має місце і оповідане про чуда) 2. Ёго науки, немов з ёго найсвятійших Уст (тут місце на Ёго пророцтва), вкінці маємо представити Божественність ёго сьв. Церкви — оповідане з Діяній Ап. Сего не досягаєсь ґрупованем предмету після змісту, ученик бачить те саме в иньших виданях. Думаю, що виклад наш сего предмету може оперти ся на тім самім учебнику, ходило би лише, щоби упорядкувати поодинокі §§., а сей спосіб, при помочи мали та коротких оповідань з топо і географії Палестини (хотьби на основі Дідона: Ісус:

Христос) представить молодому хлопцеві хоть в приближенню того, що „нас діля чоловік і нашого ради спасенія спешаго з небес“. Се найкрасше повторене катихизму, найкрасший примір до всіх правд, а тим самим найосновніше приготовлене до науки релігії в висшій гімназії. З тої лише причини мусимо признати, що перевесене науки біблії Нового Завіта до кляси IV є дійсно зовсім на місци, є умотивоване.

Переходимо до висшої гімназії. Придивім ся коротко науці иньших предметів в тих 4-ох висших роках. В языках класичних покинено всякі вправи, а читають авторів з оригіналу, то само діє ся в языках краєвих, подає ся їм оригінальні твори літератури старинної і нової і пояснює ся; — до дому давсь читати твори, які доповняють шкільну науку. З тих творів здають ученики справу на годинах шкільних, їх обговорює ся всесторонно, а навіть, як се діє ся в послідних часах, допускає ся учеників в т. з. їх читальнях до зладження відчитів в області того, що читало ся. Тим способом образує ся ученик; він сам бачить, що стає на висшій степені, чим стояв в низшій гімназії; він набирає через се замиловане до певного предмету, а вкінци, скажім се, він часто-густо даючи докази, що знає більше, чим є в учебнику, дістає на свідощті ноту: „відзначаючий з замилованем до предмету“ ноту, яку мені не судилось не то дати ученикови, але навіть бачити з предмету релігії.

Щож ми даємо рівного зі свого предмету?

Даємо догматики 2 на 2 роки (а в реальній школі навіть на 1 рік). Книжки безперечно незвичайної ваги, займаючі основні правд віри, але в який спосіб уложені! Дефініції нашіпковані виреченнями-цитатами, котрих, як нема на одній стороні, скажім, 12—20 то є один на 8—12 ліній! Безперечно, що ученик, коли катихит схоче сего вимагати за всяку ціну, виучить ся, але, чи набере любови-замилованя, не лише до предмету сего, але до цілої ідеї, яку сей предмет заступає, то річ дуже сумніва, бо в практиці показало ся вже нераз инакше. Мусимо ясну дати собі відповідь на питанє: чи маємо приготувати учеників до богословія? Їсли би така була наша ціль, то зовсім її не осягаєсь в сей спосіб тим більше, що се вік ученика — вік сумніву в авторітет, вік віри — гордості в свій розум! Наша ціль перворядна: скриплене віри в ученику, а тим самим і чесноти та охорона від сих повисших небезпек, а ся ціль буде осягнена, коли ученик набере замилованя до предмету сего, а се (в певній границі) повинен набрати кождий. Тоді коли почує в собі покликанє на богословіє, то охочо піде за сим покликом. Виклад догматик є між иньшим причиною того, як мало замилованя до нашого предмету, як він мимо інтензивної праці совісного катихита сходить в очах многих на *malum necessarium* або „велику павзу“, а се бачимо опісля хотьби з сего, що зі світських академиків ніхто не цікавий у нас на виклади професора теології, які він оголошує „publice“. Инакше дієсь на заході! —

Товариші по званю оповідають мені про нечуване заінтересоване богословієм у світських академиків на університетах німецьких (протестантських).

Чим оживити єї? На се вказав вже давно наш Ординарият, коли візвав нашого простолюдина, щоби набув собі свв. Письмо в тексті церковнім і в перекладі. Знаю села, де повно примірників розійшло ся, люди читають, а наш ученик, навіть відзначаючий, коли верне до родини, встидати ся мусить, що не знає свв. Євангелія. Правда, що тут виходить сейчас потреба видання дешевого свв. Письма в перекладі в малім форматі, але се не є зовсім пійкою трудностю.

Коли би ученики на годині догматики мали свв. Письмо в переводі в руках, як би се оживила ся і змінила ся наука! В ній мусіли би брати участь всі в класі. Приходимо до якогось доказу із свв. Письма, от пр. що „Син Божий єсть Бог і має всі свойства Божі“ (І. 10. 30). Чи ж не красше перечитати з учениками сі чудові слова Спасителя, якими відповів Жидам в Соломоновім хіднику, що казали: „Доки нас морочити меш? Коли ти Христос, скажи нам явно?“, і так перевести догматичною сєю правду. Прочі цитати можна задати до дому до вишукування і здавання справи (при поясненю катихита) в школі. Се би набрало якоїсь форми лектури домової із свв. Письма під руководством Церкви, котрої представителем єсть катехит. Побожний, а хотьби навіть лише цікавий ученик не видержав би, щоби вишукавши дотичне зацитоване в книжці місце в свв. євангелію, не докінчив цілої глави. В такий спосіб ученик помалу познакомиць ся із свв. Письмом не лише з єго змістом, але єго способом оповідання, єго свв. стилем! Впрочім не потребує додавати, що сам тон катехита, відчитуючого місце свв. Письма, єго почесть до сих свв. слів, впливає незвичайно на серце ученика, тим більше, що тут практично, скажім, наглядно покаже катехит се, що мав би учити голословно (в класі V): „спосіб представлення живий, природний, ясний, драматичний“, „вісти історичні, географічні, топографічні, етнографічні, хронологічні etc“...

Мігби мені хтось закинути, що на се не стане часу. Оно однакеж лише видає ся, бо маємо не одну, але більше карток в догматиці одній і другій, які можна опустити і яких в новіших підручниках уже нема, як прим. о свьященстві жидівскім, о скинії, о празниках, о жертвах, о значіно неволі вавилонської, з другого боку суть і такі річи, які вже в підручниках скорочуєсь, хотьби і зі взгляду на се, що се належить до строгонаукової студії, як пр. окреме трактоване автентичности цілости і достовірности книг Мойсєєвих а окремо прочих Старого Завіту, тим більше, що часто має нагоду катехит познакомиць учеників коротенько з новою течією науки і вказати, де правда,

хотьби навіть лише мало подати ся і діло, котре о сїм ясно і правдиво говорить. Остаточнo стоїмо супротив евентуальности: або возьмемо побіжно-катицизмo, але тогдї все, або возьмемо деякі партії повнїйше, а проче коротше.

Ся друга дорога вказана в кождїм предметї найлучшими педагогами. Ученикв не кождий трактат рівно займає, а тим самим влучає в серце. Я хочачи при кінци року шкільного знати, котра партія догматики одної і другої найбільше подобалась, заряджував (тайне) голосоване картками. Сего може собі дозволити лише катихит, що є в тїм „щасливим“ положеню, що я, значить ся має в I. класї (відділі) в висшїй гімназїї і пятьдесят і кілька ученикв. Тим чином довідав ся я, що партії о потребї релігії, о божественнїй Особї Христа, о естествованю Бога, о естествованю душі, о єї безсмертності і о Пр Евхаристїї були для ученикв інтереснїйші!

Такі партії можна взяти опісля (хотьби в слїдуючїм році — яко лектуру приватну) просторнїйше, хотьби задаванем прочитати деякі трактати з апольогїї пр. Nikolas-a Philosophische Studien über das Christenthum або виїмки: з Hettingera: Apologie des Chr., хотьби предметом науки було тодї що иншого, бо концентрация науки є всюди, тим більше у нас конечно потрібна.

Виїмками сьв. Письма (вперекладї на народну мову) можна заступити богато мїсць теперїшних обох підручникв догматики: так в V. кл. при історїї сотвореня сьвіта; потопу, покликаня Авраама, виходї з Єгипту, при історїї вандрівки Израїльтян, при псалмах Давида, при науцї о пророках великих, о Книзї приповістїй, I. Сираха, (щось подібного, як маємо в дотеперїшнїм підручнику Старого Завїта), при науцї о Божествї Христа (пр. помещенем: Ісус перед Пилатом на основї всїх 4-ох евангелїстїв, Ісуса поява по воскресеню), вкінци о науцї про Церков. Сей трактат мусимо оживляти історїєю. Тут найкрасше належить історїя Отцїв Церкви (хотьби не повна) і історїї такі, як про Галїлея. Догматику спеціальну при виїмках сьв. Письма а не цитатах оживить також історїя єресей яку лучше тут перенести з історїї Церкви та тим дасть ся догматицї підклад історичний, бо і догматика се є історичний розвиток поясненя науки I. Христа через нешибочнїсть Церкви. Нехай ученик хотяй в VI. класї побачить в грецкїм текстї Нікео-Царгородекїй Символ, та має під рукою хотьби грецкі виреченя наших Отцїв Церкви з тих творїв чи висказів, якими они осуджують єреси або висказують віру хр.-к. Церкви. Як гарно при Несторїанїзмі можна помістити основну науку віри о Пр. Дїві (тут треба зазначити, що в догматицї один

§. 29. і то на 1/4, сторони о тім трактує дуже скупо), перевести пояснення з тої точки протоевангеліон, оперти загальну почесьт навіть і на Апокрифах, яких так багато в нашій старинній літературі, о свободі від гріха первородного, повноті благодати, о Приснодіві, о т. з. братах Ісуса, тим більше, що почесістю до Пр. Діви перевисають Отці Церкви всхідної, церков західну. Оповіданє сьв. Кирила Ал. про величаву овацію зроблену Отцям Церкви на соборі Ефескім більше порушить і загіє серце до Пр. Діви, чим сотка цитатів відорваних від себе. Виїмками а не цитатами із сьв. Письма треба нам оживити так важний трактат, яко Пр. Евхаристій, а виїмком із творів сьв. Отців апостольських і пізнійших, науку о Т. Покаяня, щоби наглядно вказати на лож, немов би ся тайна, се форма винаходу людского.

Виходить з сего, що потрібно нам до обох догматик доповнюючих додатків, де би були поміщені одвітні місця з сьв. Письма Старого і Нового Завіта, так само виїмки з творів Отців Церкви. В німецькій догматиці, яка обов'язує тепер у Відни, є поміщено не лише виїмок з твору сьв. Августина „De civitate Dei“, але грецький текст з Матєя 22 (притча о весілю царскім і з Луки 15, притча о блуднім сині, з Діянній 17: сьв. Павло в Атенах і его посланія І. Кор. 15: о воскресеню тіла. Они поміщують в учебниках догматики виїмки з своїх поетів (Walter v. d. Vogelweide аж до Гетого: „Фавста“ та „Aus meinem Leben“. Треба призадуматись і нам над тим, чи не скріпляти наших правд також і сими людскими средствами, гарними творами наших писателів (Шевченко, Шашкевич, Щурат), а зовсім немішати ся тим, що той або сей писатель виншім творі відступив від віри хр.-к. Церкви. Таж Гете болів над тим, що „революція моральна, викликана християнством, в місце розкішної Венери поставила бліду Діву, а сумним образом Розп'ятого заступила Аполлона“ і казав, що є рівнодушний для всякої релігії крім рел. християнської, якої не терпить так само „як тютюну і блощиць“.

Авжеж конечно річ покликуватись на твори письменників при науці етики. Тяжко нам займатись в класі спеціально богословскою казуїстикою, але при викладі покликуватись на особи в творах класичних (чужих і наших) є річю незвичайно корисною і се не лише при трактатах о вірі, але і при науці о заповідях Божих, вказуючи на добрі характери та на гріхи

Науку вищої гімназії замикає наука Історії Церкви. Є загальне пересвідченє, що лучше було би кінчити гімназіяльну науку етикою, але поки-що се лишаєсь так само проєктом, як і се, щоби не Катихизмом а Віблією починати гімназію

Сей рік науки є найкоротший, а підручник доволі об'ємистий. Всеж таки можна его вичерпати, тим більше, що

много подій можна взяти коротше та й часто буває наука на тлі уже знанім. Гадаю, що мігби бути переведений також поділ на 1) історію політичну Церкви і на 2) історію життя релігійного в Церкві — а в обох частях мусить катихит справляти пересвідчення ложні, які набувають ученики в часі своїх студій. Коли перенесимо історію єресей до догматики VI. кл., житєписи декотрих Отців церкви до догматики V. евант. IV. кл., буде се тут лише повторенєм. Вкінці „теорії та змаганя в 19 віці“, гадаю, краще місце мають в етиці і там сей трактат перенести би належало.

Суть і тут місця, при яких треба за се задержатись довше, чим они представлені в учебнику, а до таких зачисляю пр. історію схоластики і містики (Тома з Аквіну). —

На тім кінчу і єсьм пересвідчений, що як взагалі в педагогіці, в поданю науки, в формі поданя і в виборі предмету є вічний поступ, так і нам ніяк відхилятись від него, наколи не хочемо коштом добра будучого покоління остатись позаду. Заки змінят ся учебники, поможім ученикам (тим більше екстерністам) доповняючими додатками I. до Катихизму, II. Літургіки, III. Дог. з. IV. Дог. части. V. єв. Письмо П. З.-Євангелія, щоби они на лавці шкільній і в цілїм житю практично признали правдивість слів Спасителя: „Щасливі очі, котрі видять то, що ви видите. Говорю вам, що многі пророки і царі бажали видіти то, що ви видите а невиділи, і чути то, що ви чули, а не чули“. —

М. Антопів

Із подорожи по нашій а не своїй землі.

„Было время — процвѣтала
въ міръ наша сторона
.....Нивѣ церковъ опустѣла
школа глухо заперта“. — *Пушкинъ.*

При кінци місяця липня станув я на граници „тюрми народів“. Тут вже на вступі переконавсь я про правду слів пісні,

характеризуючої цілу „роскіш“ життя народів завмираючих під кнутом кроводержавя. В пісні тій співваєть ся про дар свободи для мертвих та про арешти для живих. Се дар царського маніфесту свободи. Зі мною живучам склалось, як з живими тут водить ся. Коли висів я з поїзду на границі й вірні наказам сторожі безпеки перевірили мій паспорт, прийшла черга і на просмотрюване річий. Що за злорадна усмішка заблїсла на лици „бистро-умного ревідента“, коли між моїми річами знайшов дві книжочки писані в нашій мові. Не помогли мої запевненя, що се нічим небезпечні писаня, марні вийшли вказівки, що сі книжочки вийшли в Києві, й суть дозволені російською цензурою. Все дарма — „нужно просмотрить“ — була одна відповідь. Ну, хай-би там на сім покінчилось. Але тут підійшов до мене новий панок, та давай випитувати мене про моє занятє, ціль, напрям моєї подорожі. По вступнім сім розговори заявив мені, що мушу остати ся під арештом, яко підозрілий... Завели мене в осібну кімнатку. Тут приступив до мене пан з довгими руками та з вивченою обережністю став обсмотрювати мої кишені, от з цікавості, чи не найде у мене чого цікавого. Трусанина вийшла без успіху. В часі тої гостини поїзд, яким мав я їхати дальше, відійшов.

Щоб не вкучилось мені дождати другого поїзду, завели мене до осібної, для підозрілих гостей приладженої кімнати.

Зі мною ввійшло до неї двох „хозяїв“. Ті панове стали розпитувати мене: що я за один, де їду, в якій цілі і пр... На їхні питання не відповідав я нічого. По кількох хвилях подали мені підписати письмо; від сего я відказавсь. В кінци винесли мої опікуни. Скрипнув ключ в замку, я остав сам. Розглядаючись по стїнах, обстанові мойого приюту, розмірковуючи над непривітним моїм положенем, просидів я так більше як годину. Аж тут блисла мені гадка, страхом спонукати моїх мучителїв, щоб випустили мене на волю. Ото уложив я телеграму до австрійського конзуляту в Київї. Почав я стукати в двері та кликати: відчинїть. Й стукав я та кричав щораз то голоснїйше. Остаточно відчинились двері. В них зявивсь сторож моєї неволї, кремезної будови салдата, та став випитувати мене, чого мені треба? В відповідь подав я йому уложену телеграму з проханем, щоб дозволив мені вї надати куди треба. Нельзя! — звучала повна пересердя відповідь. Коли виняв я пять карбованців і став вговорювати салдата, щоб послухав моєї просьби, сей сейчас змяк. Забрав письмо і гроші, зачинив двері, та зник. Маневр сей увінчав ся повним успіхом. Ото через яких три години опять відчинились двері. В них побачив я урядову фуражку та блискучі гузики. З уст тої казньонної машини почув я, що могу вийти, та дождати поїзду. Слава Тобі Воже, я на волї! І радісно мені стало і сьмішно. Радісно, бо й комуж воля не мила? Сьмішно, бо і за що було тут мене придержувати? А над усе розсьміявсь я над строгостію російських

чиновників, у яких рублем та страхом доконавш того, чоґо чесноу дороґоу зробити не в силі. Так то бувае в дряхлій Росії. Страх не дае злочинцям спокою, палить жаром їх заячу душу, а вони під тягаром його осліпли, ві всім добачують небезпеку руїни панованя безправа, яким зросли. Для скріпленя драконськими законами освяченоґо крово-державя, найбільше зло не буде після їхньої етики злом, коби лиш пішло на рахунок ратованя „отечества“.

Від сего часу, хотяй і проживав я у людий „благонадежних“, так все оставав я під сердечноу опікою поліції. Но з часом я до сего звик, так що байдужі вийшли для мене відвідини місцевого пристава, його допити про мій прожиток, та уподобаня житя народу в „рускомъ краі“. Колиж мої опікуни побачили, що я нічим небезпечна людина, так і догляд за мноу змалів. З сего скористав я, та став я свобіднійше приглядатись до житя нашого народу. Вибравсь я на мандрівку. Терен моїх мандрівок ограничив я на сей раз на волиньщину, житомирщину, люблиньщину, радомщину, кіївщину. Річ ясна, не був я у всіх селах та місточках, а лиш в тих, де сподівавсь щось більш інтересного пізнати. Найбільше інтересним було для мене приглянутись по змосі духовному житю рідного народу, пізнавати пожитє польсько-католицьких съвященників зі священством схизматичьким, та відповісти собі на питаня, де тут причина в застою ширеня царства Христового на землі, хто тут винен, що съвята ідея католицизму не прибирае ширших конкретних форм, не захоплюе в свої обійми ширших мас нашого народу?.

I.

Розказувати про безпросьвітний прожиток завмираючого в тенетах духа і тіла нашого народу стогнучого під правлінням кнута, се річ жалка до болю — ради його теперішного стану, й радісна радостію крізь сльози, для надій на дримаюче краще будуче. Оставляю згадки минувшини ткані суевірними сподіванями, се списане на картинах історії. Тепер гляньмо на се, що осталоє з нащадків прадідів, великих серцем і душею. Осталиє маси народу без вождів, непобідимі герої — в слові, неустрашимі побідники — без діл.

І чи могло бути інакше? Ось бо від нашого народу поліп царства відняв можливість жити, розвивались рідним житем просьвітним, а вмiсто сего накинув йому ледом дишучу мертвечину, перетворюючу молодечі душі в яничарів. Українцєви не вільно любити своєї народности, бо любов до своєї вітчизни, то в очах наших гнобителів то саме, що бути державним зрадником. І не дивниця, що коли стрінувься я з нашими братами селянами, та заговорив до них в рідній мові, так ті спершу встидали ся говорити до мене рідною мовоу, а стали калічити „кацапщиною“. Бо як говорили — „мова українська-хахляцька,

проста, не пристойть до лица благородного". — Коли розговоривсь я з ними, та розказав дещо про нашу бувальщину, пояснив їм хто ми є, так плакали сердешні над гіркою своєю судьбою.

Дух нашого народу поють отруєю, однак він серцем чує ту заподіяну йому кривду, хоч гаразд й не розумів. А кривда ся болять тим яркїйше, коли зважимо, що заподїяна підступом братньою рукою. Так то за ошибки предків платити мусимо даниною духа і крови. Не красше між панамі, як між хлопами. Інтелїгенцію нашу, яку довелось менї пізнати, можнаб подїлити на три віддїли. Ото один — то малороси по крови, відпекуючі ся найменьшого народнього діла труса ради, а плекаючі до культу релїгійного піднесену льовальність. Другий віддїл, — то ряди національних нїгілістів, потапаючих в химерах утопїї. А там третій — малий гурток щирих, трудящих синів обдертої вдовиці, неньки України. Поміж ними видно проблемск рїдного жита, яке однак гей та маленька річка гине між піском російщини. Вечерниці, танці, які мож побачити, устроювані ними говорять нам лиш, що у них українство „в модї“. Правда, они люблять свою Україну, та тїльки про сьвято. В гуртках своїх радше уживають мови російської, чим рїдної; в родинних кружках рїдко єсть она в виключнім уживаню. Коли-би Ви закордонні други вимели сьміте перше з власної хати, коли-б дрїмаюча на дні Вашої байдужности любов до рїдного слова ділом ожила, то й серед тих обстанова гнєту булоб інакше у Вас, відраднїйше, не так сумно.

Нїчо відраднїйшого не міг я доглянути й на царинї церковного прожитку нашого народу. І не дивно. І якже може бути інакше, коли у самих пастирів, батюшок, живучих в багнї казньонщини заникла іскра Божя, а перетворились они в вузкі духом і серцем державні машини, для яких найвисшою нормою ділань, то сьвяте царське: „быть по сему“. Перед тим кумиром клоняють ся усї, та прожитку ради, як ті платні шинкарї, сповняють наложені обовязки. Поведене сього духовенства влучно схарактеризував сам народ: „Вїра то у нас Христова — говорить народ — а вот попи у нас антихристовї“. „їхне діло то тїльки гроші брати, а поради від них, то як від каменного ідола — прости Господи“. І справді з темноти народа, то они уміють хорошо скубети вовну на свїй хребет. Ось що приключилось в селї Р... люблинської губернії. Один селянин вернувши з поля домів, побачив яйце лежаче під клунею. Ось і біда. Спїшить до батюшки, плаче, просить, щоб сей відмовив — бо буде нащастє. Оповів, що приключилось йому. Щож, батюшка рад помочи. Пішов, забрав яйце, а за се, щоб відмовив нещастє, одержав 10 карбованців. Ось примір духовного просьвітителя.

Так то до нужди духової нашого народу долучилось завмиране душевне. Від него бо давно віднято всю красу, поезию свобїдного щиро-синївського розговору з Богом. На місце сего

впровадженю смертним подихом холодом відтручуючу форма- лістику й казньонщину. Від народу відобрано правдиву віру. Перед його бо очима скривають правдивого Христа Спаса Мно- гомилостивого, а вмiсто Него, представляють йому другого чу- жого Христа казньонного. Вмiсто цiлющої води віри, дістає на- род оцет. Тим чином утверджують наш народ з його високою вдачою релігійною в суевірю, та втручують його в безвіре й за- суджують на смерть душевну.

II.

Слiди можливо виносимого пожитя св'ященства схизма- тицького з польським — годі добачити. Перші видять в поль- ським католицизмі не тільки перемiну віри, но змiну народно- сти, зраду російського духа і культури. Вони то, о дусі зроще- нім на негaтивних основах російського богослов'я, заражені їдию протестантської ненависти зглядом духовної монархії, осліплі блєском російських ідей, не знають границь в своїх на- родних протестах проти вселенської власти одиноко правих на- слiдників Христових, засiдаючих на престолі св. Петра.. Ві всім, що не належить до державної церкви, а передовсім в св'ященстві католицьким, бачуть вони слуг Антихриста. В своїй заїлій ненависти, в піднесеній до фанатизму нетерпимо- сти, зза плота поліції, під охороною кнута, уїдають на все, що св'яте для католика, а не по нутру їхньої сліпоти. Орудієм в поборюваню католицизму єсть в їх серцях ненависть, на ус- тах брехня осв'ячена такоюж цiлюю, а если се не помагає, так „спасительний“ донос довершить хвиливу побіду.

Чим-же відповідає св'ященство польське на напади? По- дібними средствами, хоч в значній мірі лагіднішими, нена- вистію та погордою до всего, що носить на собі знамя росій- ської культури, бож она після їхнього розуміння, се пережиток „відвареної“ татарщини, а сама церков російська — то мертва византийська гнилизна, гідна хйба посьміховиска та опльована. Тим чином польське св'ященство, яке без сумніву вище сто- їть від схизматичького що до вартости моральної, воєе з на- пастником подібним огнем, яким його печуть І чи при таких об'явах братньої любови, суть можливі хоч примітивно людські прояви суєїдського пожитя, обопільного порозуміння, вирівняня ріжниць та успішної апостольської праці?

Чи раз бував я на богослуженнях в римо-католицьких цер- квах, — заходив також і до схизматичьких. І щож, відправи— як обряди велять, але в проповідях довелось мені почути не слова Божі, а хйба за допустом Вожим розсіване кукілю І так в селі У... волинської губернії, благочинний називає католиків „продавцями Христа, а хтоб важивсь перейти на їх обряд, той тим самим стаєть ся зрадником своєї вітчизни, відступником від св'ятої віри праїдів, та проклятим Ляхом“. В місточку Х...

тоїж губернії, знова польський проповідник грозить карами пекла всім „що посьмілиб молитись тою мовою, якої уживають ті, що в друге розпялиб Христа, колиб нині зявивсь ось в тім місті в людськїм тілі“. — І щож народ на се? Попам схизматицьким не вірить, хоч їх і боїть ся й говорить „попу та вору, все в пору“.. Про щирість серця схизматицьких батюшок геніально висказуєть ся народ в слїдуючій гадці: В давні часи були в церквах деревляні посудини, а попи золоті; а нині посудини золоті, а попи деревляні“ — А еше в іншій пословици так говорить народ: „От при церквах проживають, а волю діявольську совершають“. Чиж потреба влучнійших осудів? Що до польських съвящеників, то народ шанує їх для їхньої побожности, однак все їх підозріває, та для їх польскости ненавидить їх з серця. Про успіх праці годі й говорити. Бо ось тут і біда, що польські съвященики, хоч і розуміють потребу божаня українського й російського народу, однак не хочуть, приноровитись до них, бо се не есть згідне з задушевними їхніми бажаннями, а навпаки, в очах їх тожне зі зрадою польського месіянізму. — На доказ сказаного ось подія: Було се в місточку П.. житомирівської губернії, в день Преображення Господнього. Будучи в тім часі в згаданім місточку, зайшов я до римо-католицької церкви. Як раз було еше перед Службою Божою. Народу повна церква, що й годі перейти. Розглядаюсь по народі. Бачу, хрестять ся три рази, бють поклони, чую шепіт молитов: Отче наш.. под Твою мілость, а там знова — верую.. В першій хвилі мав я вражїне, що есьм в нашій церкві в Галичині. Гляджу дальше, то ту, то там, молять ся деякі дівчата з книжочок.. Підходжу близше й бачу писані вони в нашій мові. І дивно і радїсно.. Вкінци загули органи, почалась служба Божа. Дожидаю проповіді. І ось понеслись слова проповідника о Т. очевидно в польській мові. В проповіді йшла річ про значїне знамеїнь сьв. креста. От і скінчилась проповідь, — скінчилось і Богослуженє. Народ почав виходити з церкви і я з ним. Ту цікаво мені стало розговоритись з народом. Приступив я до гуртка дожидаючих під церквою дівчат і молодиць, бо й хтож скорший на язик як не они. Поздоровивсь я з ними по звичаю, та став розпитувати звідкіля они, про хозайство, урожай і проче.. За сей час до нашого гуртка приступили і хлопці та хозї рїжного віку. Взяли они мене за лїтника з поблизького села. Гаразд, хай і так буде. Серед допитів звернув я наш розговір на почуту проповідь, та став хвалити їхнього съвященика. Хвалили і мої знакомі, які що раз відносились з більшим довірєм до мене. „Добрі ті наші ксєндзуньо, нема що й казати — озвавсь один із старших сєлян — но коби, ще так говорили, як ви. А то як вам заговорять, — правда все так чисто, як би з книги читали, такої що правда, то правда ну, але як заговорять, то якось годі всего гаразд розібрати“. — „Та як то не розумілисьє того, про що нині говорили“

— питаю. — „Поняв, відповідає сей сам селянин, так і не до ладу“. — „І про щож говорили нині наші ксендз?“ — Та як би то вам баринь сказати? Ругали нас, що не уміємо як слід крестити ся, та сповідати ся, а пройшли пожалоста, ей Богу не розібрав“. — „І з вас ніхто не тямить більше“, поспитав я про-чих. Більша часть мовчала, деякі крутили головами, а інші відповіли — „конечно нічево“. — З душі радо говорив б я був і довше з сердечними нашими людьми, так перешкодою тут став о. парох Т..., який вийшовши з церкви підійшов до нашого гуртка, та почав питати в чім діло?... Народ замовк. Тоді підійшов я до о. Т... представивсь, перепросив за наш розговор під церквою, подав свої папери — пашпорт, сю необхідно складовау часть чоловіка. (Бож треба знати, що в Росії чоловік складаєть ся з трьох частий: пашпорту, тіла і душі). О. Т... усьміхнувся і кланяючись осталим з громадки моім знакомим, попросив мене до себе в хату. Годі мені було від запрошеня випроситись. В хаті з першу пішла наша розмова про жите в Галичині. О. Т... був скупий в слова та дуже обережний. З часом розговор наш ставав що раз то сердечнійший. З годом звернув я мову про пожите польських съвящеників зі схизматицькими. Се оживило о. Т... Став він широко оповідати про нелюдське поведене державних шпівнів, про душе-хваський апетит місцегового батюшки, про темноту народу, про тигар бідної в успіхи над ним праці... Тут переповів я мій розговор з селянами під церквою, та запримітив, що більшість з них, то український народ, який як чув я, мало що розуміє польську мову. Тому успішнійше булоб до него промовляти в його рідній мові. Отця Т... змішала на хвилию моя увага. По хвилині застанови озвався та признав, що поміж його вірними єсть майже дві третини українського народу. Однак згодитись на мою увагу він не в зможі. А се тому, „бо уживане не польської мови не лежить в інтересі Церкви католицької в Росії — де католицизм і народність польська так тісно суть між собою злучені, що назва Поляк і католик, чи на відворот, то все одно. Таке введене чужої мови єсть противне місійній праці польського духовенства. Уживати хахлацької — чи як ви кажете української, або російської мови в проповідях, або додаткових богослуженях, — продовжав о. Т... — про що були стараня єще з 1906 року зі сторони Апостольского Престола, се слизька дорога. Бо нам польським съвященикам лежить на серци, щоб народ сей як найдалше відсунути від гнилої схизматицької пропасти, щоб поперегинати усі нитки вяжучі його з нею, й вціпити в його серца віру щиро-католицьку. Се в иньший спосіб не дасть ся осягнути, як тільки при помочи нового обряду та мови“.

„Ну, гаразд — озвався я, лиш таким поведенем справи причиняєтьс до винародовленя своїх вірних не польської народности, віддыхаєте їх від себе, які таки суть привязані до рідної мови, звичаїв, та голод їх душевний заспокоюєте народною нетерпимостию. А над усе зводите понятє Церкви Христо-

вої, основаної для всіх народів, в вузкий ящик Церкви народної, щось на подобу секти маріявітів, або польських старообрядців в Америці, а остаточно не станете різнитись в своїх зусиллях від ідей російської церкви, ну а сеж булоб за трагічним вислідом вашої місійної праці, хоч і конечно послідовним. От бачите, у нас в Галичині побіч Церкви польської католицької, єсть і Церков католицька руська. Однак в розцвіті католицизму вічим не єсть небезпечний ні обряд руський, в сущности той сам, що і у схизматиків, ані уживанє української мови в проповідях і додаткових богослуженях. — „А, звели ви мову на уніятів, перебив о. Т... Щож они за католики? Таж найлучший доказ стійности їхнього католицизму бачимо в судьбі здавленої унії тут в Росії та в теперішнім нахилі галицьких руссофілів до схизми. Шкода других, єсть осторогою для нас. І тому то домагались від нас введеня не польської мови до католицької Церкви в Росії, єсть жадаєм річи нерозумної, бо на нас справдилаб ся тоді приповідка: прийми комірника до хати, а він тебе вижене з хати. І то робити в тій ціли, щоб після віроятної можливости з'єднати кілька схизматиків, так не сталаб скірка за виправку.. А впрочім десь також розговорились ми, от красше розкажіть, як вам подобаєть ся житє в Росії“?..

На тім покінчили ми нашу дразливу розмову, та як добрі приятелі стали говорити про справи „веселійші“.

Ось Вам В.Пов. читачі начерк одного розговору із многих подібних йому, які чи раз вів я з польськими „апостолами“ католицької справи.

Розвязка питання, в чім лежить перепона в зростаню католицької ідеї між нашим народом, по подібних провіренях ділань й задушевних бажань польських сьвященників, стала мені ясна. Погорда до обряду східного, ненависть до всего, що не польське, нищить найкрасші заміри та сподіваня богатих успіхів.

Можливо місійонарі польського католицизму забули, що душею всіх сьвятих ділань то такеж намірене, а душею наміреня — любов. Так, любов, бо се животворне чутє, що лучить любленого з люблячим, усе в силі побідити, навіть і смерть. Ненависть знова, се чутє неґативне, будувати не в силі, а все тільки болючо уларяє й побіди над ураженим серцем ніколи не здобуває. Душа зранена смертоносною стрілою ненависти, ніколи не злучить ся з напастником, не повірить, хоч би й найсьвятійшим його замірам, а навпаки, на ненависть такоуж відплачуєсь вдякою. Се звичайний обяв з людської природи впливаючих ділань.

Правда, діланє польського сьвященства можнаб оправдувати невідрадним його положенєм серед матві кроводержавя, послугуючого ся в поведеню зглядом него дволичною безпринципальностию та ренегатською безхарактерностию. Можнаб пробувати злагоджувати вплив ненависти боєм живучим в серцю кожного Поляка, ради кривд, історичної смерти рідної держави!

заподіяної ворогом... Так всеж таки се все не в силі оправдати польських священиків з пізнаних мною губерній до ділань радше руйнуючих, чим будууючих царство Боже на землі. Вмісто простягнути руки з охотою несеня щирої помочи для блукаючих в невіжестві, жадучих корму душ, і з серця повного любови заговорити до них, вони воюють ненавистю, ведені радше жаждою пімсти, чим помочи. Тим чином шукають себе самих а ніколи Христа. В їхньому діланю палить їх горячка будованя Польщі, а не царства Христового. Словом, далеко далеко в своїй сліпо і народній відбились від прообразу Того, що світ любовю побідив й новий заповіт любови в спадщині лишив. А причина тому ясна, більшість бо польських священиків були все в першій мірі тільки Поляками, а не щирими слугами Христової справи. Того нас Українців учить історія спільного життя, історія церковної унії на Русі-Україні.

Що Поляки завзялись знищити русько-католицьку Церков, про се свідчать численні документи подаві Матковським, Ліковським, Кояловичом, Бантиш-Каменьським. А що такими суть і нині, се бачимо наглядно на кождім кроці. Що до погляду на ширене католицизму-унії, в сути річі одної й тої самої гадки єсть так закордонне польське священицтво, як і галицьке. Вільшість його як гляділа так і тепер глядить на сю Божу справу, як на чисто політичну комбінацію, прямуючу в першій мірі до зміцнення сил історичної Польщі. Тому то галицькі Українці католики все будуть в очах польського священицтва за мало католицькими: а щоб зміцнити у них дух католицький, треба перемінити їх „пережитий“ руський обряд, усунути руську мову з церков, вигнати жонатє священицтво, ну а їх самих загнати в польську різницю. Цьвіти таких ідей та задушевних бажань можна найти при кінци книжочки о Бородзіча п. з. „Pod wozem i na wozie“, та в другій книжочці тогож автора п. з. „Na Rusi galicyjskiej schyzma się gotuje“. Згаданий автор, у якого неясність богословського знаня єсть основою оклеветаня членів велиградських зїздів о модернізм, а подражнений повівізм каже йому посудити їх о неослявізм, висказав тільки загальне бажанє, та давно начеркнений плян діланя польського священицтва. Кому звісні сі писаня згаданого автора, сей їдкий пашквіль на апостольські зусиля злуки церков, сей певно прихилить ся до висказаних мною гадок. Такий погляд на справу ширеня католицизму в Росії єсть послїдовним впливом розуміня, яке о католицизмі має польське духовенство. Після його розуміня, польський католицизм то не кормований на обявлених правдах і призначений для всіх народів, — даючий заспокоєне людському розумови й житє для людських сердець, а тільки — як каже о. М. Болєста — в книжочці п. з. „Potwarz czy nierozrozumienie“ — „то лущина тверда як опока окуражаюча звено народности“. — На таке розумі-

не польського католицизму зовсім влучно відповів о. Пальмієрі в книжочці, п. з. Mohlianismus et panpolonismus“.

„Де ся лушпина цукла — каже о. Пальмієрі — там вшехпольський озоц аж надто очевидний. Там показуєть ся в цілій своїй наготі правдивий польський католицизм, що в цілій польській історії служить за средство винародовлення народів, яким судилось ввійти в склад давної Польщі“.

III.

Для доповнення спостережінь з часу моєї мандрівки, годі промовчати про руйнуючі ділання иньшої еще марки, спиняючі екстензивний та інтензивний розріст католицизму серед нашого народу.

Не маю тут на думці кретової роботи схизматицьких батюшок, але хочу вказати на прислуги в користь релігійно-народної апостазії таки наших, доморослих зрадників москальофілів. Про працю наймитів російської іреденти в Галичині чи мало розвідавсь я із розговорів з російськими батюшками. Згадаю тут лиш про один мій розговор з протєреєм, полководцем по рандзі о. С... із житемірщини. Будучи в домі згаданого „побідника“ ворожих течій російської церкви, раз розговорились ми і про уніятів в Галичині. Між иньшим посчитав мене щирій батюшка ось такє: „Скажіть, будь ласка, на чім основуєть ся католицизм галицьких Русинів?“ Вжеж, що не на переченях обявлених правд віри, які лягли догматичною основою російського царо-папізму — відповів я, — не на основі витвореній людськими руками, а на фундаменті положенім самим Христом Спасителем, якого й адова сила по вік не переможе. — Тут мій батюшка розлютивсь. Назвав мене сліпим фанатиком й додав, що Галичина „та споконвіку корінно російська країна“ з хвилею, коли з'єдинить ся з великою Росією, так тоді й сліду не стане з унії. І так як тепер в Холмі на горі з далека видніє каплиця поставлена на памятку знесеня унії, так прийде час, коли і з церкви свв. Юра у Львові „заясніє знамя побіди русекої віри“. „Сказали ви — продовжав з запалом дальше — ось перед хвилею, що церков російська то клуна без поштя, в якої стінами трує перед кнутом, а стовпами поліція й салдати.

А щож у вас держить стільки добрих батюшок при унії, як не страх смерти з голоду? Ви темний ідеаліст. Ми знаємо красше вас всіх, чим ви себе самі!“ Тут звернув ся мій розгорячений зацитник до бюрка, відчинив. Перекидаючи папері, чогось шукав. Остаточно вниав спору скількість звязаних письм, розв'язав; перекидаючи одно за другим і вказуючи на них, яко на доказ німих свідків правди сказаних ним слів, закричав: „Ту всьо знаємо, що у Вас за утиск над бідними, незахищеними батюшками! Знають і ваші владики, що ґрунт слабкий під їх

ногами, та тому і лякають ся рішучо виступати проти стільки добрих батюшок! — Що там було ві всіх тих письмах, годі точно знати. Коли остигла горячка, схаменувсь мій полководець. І хотій живучи вже через кілька днів в мойого хозяйна тішивсь я його довірєм й сердечною гостиною, так тепер якась нечиста гадка шибла йому до голови. Видячи се його заклопотане, доміркувавсь я в чім річ, й коли запевнив я його, що може бути спокійний, мій батюшка прийшов до себе, та по хвили сказав: „і я хоч малорос із діда прадіда, і хоч люблю Україну, однак не бувбим ніколи католиком-уніятом“. —

Ось маленький начерк із одної розмови. При сій нагоді довідавсь я, про що перш не сподівавсь почути. Не нічо иньшого, як слід та гороскопи схизматицько-русифікаційних зусиль, які від десятки літ веде русофільська „охрана“ між нашим народом в Галичині.

До доконаних фактів, роботи російської іреденти, не від річи буде дочислити і слідуочий: Як звісно, від кількох літ за спонукою платних аґентів російської ідеї, та за підмогою деяких скрито-схизматицьких наших „католицьких“ сьвященників, почались паломництва, чи радше вивози нашого збаламученого народа до Почаєва та Київа І 1911 року не обійшлось без него. Про побут тогорічних „богомольців“ в Почаєві вже звісно. Тут міркую по коротці розказати про гостину їх в Київі. В навечере Успеня Пресьв. Богородиці, після оповіщень російських часописий, прибуло до Київа 175 паломників з Прикарпатської Руси. На ділі було їх 73. Перебуваючи як раз тоді в Київі з Влов П. К., якого стрінув я в мойї мандрівці, ми раді були побачитись з юродивими „краянами“ і поспішили до Печерської Лаври. По дорозі довідались ми, що наші паломники суть на Аскольдівій могилі. Зайшли і ми туди. Тут побачили ми гурток людей проводжуваних монахами. Були се як раз галицькі „богомольці“. Розглядаючись по написях на гробівцях, ступали ми за ними. Ось і задержались они на одній із могил, та стали сьпівати панахиду. Напись вказувала на могилу того, що прегарно зачав, а так нещасною долею апостата запропастив свій вік — Ів. Наумовича. Підчас панахиди російські батюшки крутили головами на „іспорченні“ обряд, но й раді муєли бути і тим, висказуючи своє вдоволене словами „окончательно хорошо“. — По скінченій панахиді озвався один із гурту „богомольців“, — та каліченою російщиною став просити помершого о „потіху, витревалість на тій дорозі, на котру покійний ведений Божим духом сам попав“. — По мові слідувала знова промова російського батюшки. В бесіді своїй звеличав він помершого назвою „світільника та подвижника правди“. — Заохочував присутних до прямованя по вказаній помершим дорозі, й висказуючи надії, що через рік прийдуть поклонитись сьвятим місцям не десятки, як тепер, а тисячі „прозрівших“ братів Галичан — закінчив.

По сім покинули ми наших прочан, та попрямували в сторону Лаври. За десять хвиль стали ми перед воротами золототерхих съвятинь. Пройшовши через ворота, над якими побудована церков съв. Тройці, ввійшли ми на велику площу. Тут опинились ми серед непроглядної юрби народу, що зійшов ся з найдальших сторін України, ведений жаждою душевного корму. Ходячи від гуртка до гуртка зібраних наших братів, розговорюючи з ними, вже під вечір стрінулись ми в друге з галицькими прочанами. Прилучились ми до селян, що були із скалатщини, брідщини, збаражчини, рогатиньщини Раді розвідати, чи вдоволені з богоміля, випитували ми їх, як подобавсь їм Київ, церкви і пр.

З розмови їх видно було вдоволене, „бо і дорога мало що коштувала, а чоловік дурничкою побачив съвіт“. „По добре, що з нами суть наші вґомость — озвавсь до мене мій сусід із брідщини — а то можна би тут і пропасти“. Ну, та деж би вас ту самих пустили — озвавсь я.

По нитці до клубка — так довідавсь я, що не оден вґомость, але було їх аж чотири, розуміеть ся, були поперебирані в съвітські одіня. Відтак розпрацались ми з нашими селянами, та поспішили до контори, довідатись про паломників з Галичини.

Ту сказали нам, що замешкали они в четвертім „корпусі“. — Пішли ми туди. Переходячи коло приюту вказаного нам, стрінувсь я із одним з паломників, знаним мені лично. Був се П. М., із бережаньщини, недокінчений гімназияст, теперішній платний агент російської кирині. Підійшов він до мене, та витаючись „облобизав“ мене. Й не прочував я, що се був поцілуй Юди. Не всів я його еще розпитати, коли приїхав, як подобається йому Київ, як сей перепросив мене, що мусить відійти на хвильку, та просячи, щоб я заждав на него, — пішов в свою дорогу. Й став я терпеливо його дожидати. По кільканайцятьох хвилях вмiсто мого знакомого, вийшло трох „палочників“. — Станули недалеко мене, та вимахуючи палицями почали в мою сторону слати слова, як: шпіцель, висланник Шептицького, кости поломимо і т. п. Відтак в товаристві трох монахів та кількох наших учеників гімназияльних зближились до мене, та серед слів, яких встид тут повторяти, зажадали, щоб я сейчас опустил мури Лаври, а то винесуть мене. Видячи „привітний“ настрій палочників й немаючи охоти довести до безцільної бучі, — по їдкій розмові й висказаню зрадникам слів правди, розпрацавсь я з громадами та пустивсь домів. Не всів я з моім товаришом П. К. вийти за мури Лаври, аж тут ведені галицьким гімназиястом, знаним мені вихованком ставропігійської бурей, два поліцаї приступили до нас, й заявили нам, що остаємо під арештом, яко підозрілі сильщики (шпіцді). На запитане, на якій основі можуть они се робити, відповів поліціянт звиняючись, що так доложили йому зробити „еты люди съ Галицькы“. — Ну й гаразд. Думали підлі запроданці, що при помочи огидного доносу дадуть новий доказ платної преданости, та при діланю

свідомої брехні удасть ся їм впакувати безвинні жертви в зуби кнута. З під ошіки поліція нашою чистою справою ми увільнили ся. Були прикрі қороводи, однак і тут переконались самі істинні охоранники про підлоту донощиків, бо й сам пристав поліції сказав: „як могли се зробити ті галицькі підлі штуки“. —

Тепер питаю Вас. отці „католики“, учасники послідного вивозу, чи нахабна жажда наживи здавила у Вас зовсім голос совісти й почутя того, чим Ви маєте бути? Чи ж скрито дволичним Вашим діланем, риючи під Христовою винницею, вмісто солию землі, не стали Ви помелом підлим? Колиж не брак у Вас відваги до підлої зради церкви й народу перед лицем Всевидучого, так чому вжестесь й не став Вас в Ваших заячих серцях на стільки чести, щоб посьміли Ви отверто показатись, що з Вас за птиці? Думаєте отже, що тайні Ваші зносини з житомирською схизматицькою консисторією остануть повіки в тайні? Настане слухний час, коли маска облуди спаде з Ваших безхарактерностию характерних ділань. А тепер, може уражені словами правди, Ви й Вам подібні станете протестувати проти „очернень“ Вас, та зажадаєте канонічного процесу, як зробив се свого часу теперішній апостата Гудима? Відважтесь хоч раз в житю Вашім скинути шкіру хамелеона й покажіть ся людьми о щирій душі! Й хотяй би Ви, та Вам подібні, стали оправдуватись повними фарисейської преданности словами, й обливали бруд Ваш лайками, однак діла Ваші брехню завдадуть Вашій мові! Чи ж в постровню чотирох схизматицьких „місійних“ осель в Ждини, Теліжи, у Залучу і Грабі, єсте Ви вільні хоч від морального співділання? Сего сказати Ви не посьмієте! Бож проти Вас кричуть вивози „богомольців“, висилки власних дітей та збаламучених селян в схизматицькі кузнї яничарів. А і послідний факт викинення СС. Василіянок із хати, чи се не плід Ваших подвигів релігійно-народної апостазії?

Ви розгніваєтесь за слова правди, бо она для Вас страшна, страшнійша від голови Медузи. Так на охолонене Вашого гніву, пригадаю Вам в альбом слова апостола народів:

„Невозможно бо просьвіщенних єдиною і вкусивших дара небеснаго, і причастников бивших Духа святого, і добраго вкусивших, Божія глагола і сили грядущаго віка, і отпадших, паки обновляти во покаяніє, второе расинающих Сина Божія себї і обмічающих“. Євр. гл. VI в 4.

Волею бо согрїшающим нам по прїятїї разума істини, ктому о грїсіх не обрїтаєт ся жертва“. Єв. гл. X. 6. 26.

Допись з Америки.

До статі Впр. о. Герасимовича — „Проект церковної контролі над нашою еміграцією до Америки“ — подаю кілька заміток, тим паче, що єсьм парохом бодай якоїсь части б. парохіян тогож отця. Як з одної сторони показує о. Г. в своїй статі доволі знакомости з тутешними відносинами в Америці, так з другої сторони дивує мене, як міг він аж на такий пашпортовий проєкт власти — в краю майже необмеженої свободи. До тепер рідко котрий з емігрантів привозить з собою моли твостлов, а ту кажуть єму з „пашпортами“ мельдуватись по урядах парохіяльних, якби мало наш мужик мав сеї благодати „мельдована“ в старім краю.

Жиючи ту вже майже пять літ, набрав я досить досвѣду з нашими людьми, і знаю, що они, особливо парохіяне з Поділя, дивують ся, як то може бути, що кілька разів они до Церкви приходять, так все сьвятять паску. Я ту маю одну третю парохіян з Поділя — і хоч Церков мають під боком і хоч ніхто від них не вимагає нічого, бо вступне до церкви я зніс на самім початку, коли ту прийшов (падолист 1908 р.), так сі люди на стид та ганьбу цілими днями, а радше неділями — шють і шють, в карти грають, бють ся та вигукують. А коли трафить ся, що оден або другий колись прийде до сповіди — перед шлюбом — або принесе дитину до хресту — так тільки єго і виділось той раз — і знов аж біда притисне, то покажесь чи то в церкві чи у сьвященика. А щоби оправдати якоесь своє недбальство — то чи ту, чи в краю, оповідають несотворені річи, о яких нікому і не снилось. Пан Біг високо в Америка далеко — і може вірять і сьвято, що в Америці „попи здирають“ — „за сповідь кажуть платити“ — „до церкви тебе не впускають“ і пр. пр. так лиш щоби кілька з сих побрехеньок вспімнути, якими нас американських душпастирів обдаровують.

Тільки вже писалось чи то в „Ниві“ чи в „Руслані“ про американські відносини, що то всьо ще раз переповідати гадаю злишним. Скажу лиш коротко, що кожда парохія має з гори означені суми за певні послуги духовні — чи то похорони, чи шлюби чи що інше. А так як в краю суть установи, так і тут, яких ані сьвященикови, ані одиницям не вільно змінати. І ті „такси“ не суть знов такі страшно високі. Високими они здають ся, наколи перечислить ся на корони. А леколи зважить ся, що ту доляр має вартість таку, скільки у нас ґульден — то не гадаю, щоби протокол — голшене оповідий — Служба Божа — сьпіваний шлюб — вивід — коштував в краю менче, як 10 ґульденів. А так і з прочими „таксами“.

І звичайно не ті кричать, котрі свої церковні обовязки вивняють, але сі, котрі літами в церкві не бувають. Що до сповіди — то засадою єсть, що перед Великодними сьвятами сповідають ся парохіяне, а по сьвятах ті, котрі парохіянами не суть. А сего люди як раз не хотять розуміти, що замало єсть тут „на губи“ причисляти ся до парохіян, коли обовязків парохіяльних не сповняєсь. А сі обовязки суть слідуєчі: 1) Бути обряду греко католицького. 2) Жити чесно. 3) Раз до року найменше до сьв. Тайни приступати. 4) До церкви учацати. 5) Свою колекту місячно платити. — Місячна колекта ріжна в кожній парохії — між 50 п. а 1 дол. І то не єсть примусове. Дасть — добре, не дасть-ще і виклене колектора — ще ліпше. Але бо ті люди, котрі ніякої колекти парохіяльної не платять, ані ніяких видатків — чи то на школу, чи на дзвони чи на що інше не носять — ті самі люди хотіли би мати рівні права до всего — чи то до заряджуваня маєтком парохіяльним — чи то до обслуги духовної — а коли їм відповість ся, що если хотять мати ті права — приміром до сповіди перед Великодними сьвятами — щоби урегулювали свої обовязки парохіяльні — тогді в крик, що „щп каже собі платити за сповідь“ і не сповідають ся — вертають до краю і там дальше чернять. А ані словечком не спімнуть, що сьвященик їм і тим всім, котрі не суть парохіянами, визначив час по Великодних сьвятах — і навіть запрошує чужих сьвящеників, щоби лиш висповідались. І так повстають легенди — добрі люди в краю дивують ся, як так може бути, як єпископ не вгляне в сі справи, які то сьвященики в тій Америці мусять бути здеправовані, які користюлюбиві, а при тім ліниві! А що не лиш люди добрі, але і вище поставлені так думали — то най послужить висказ нашого Впреосьв. Митрополита, коли вертав з Америки до краю. „Я гадав, що Ви нич не робите, лиш доляри збиваєте, а тепер переконуюсь, що еслиби сьвященьство в краю половину лиш того робило, що Ви тут в Америці — то певно малибисьмо значно красші успіхи нашої праці“. Щоби не бути голословним, скажу про себе.

Субота вечером 23-го грудня від семої слуханє сповіди єстер Брацтва Непорочного Зачатя і прочих. Неділа 24-го сповідь і перша Служба Божа і проповідь о год. 7-ій рано в костелі в North Tonawonda 14 м. від Buffalo, для тамошних Русинів. О год. 9-ій рано Вєвочне, Утреня, Служба Божа, розумієсь з проповідєю — в Buffalo. О год. 1¹³ п. п. виїзд до Toronto Ont. (Канада) — 117 миль анґ. Тамже о год. 7-ій вечером Вечірня, проповідь — год. 9. дальше — в читальни. Понеділок 25-го лат. Різдво — сповідь, Служба Божа о год. 9-ій рано.

І то не єсть щось надзвичайного. Майже кождий з нас має по дві Служби Божі що неділі з проповідями — не згадуючи про читальні, школи, віча, проби сьпіву, театральні вистави, котрі трудно, щоби без нас відбулись. А де ще шпиталі — а

відвиджуване хорих по домах, а „плеїзи“ (околиці приналежні до якоїсь церкви), котрі суть віддалені від 10 до 25—30 миль від центрум. А мимо цілої нашої праці — люди все ще думають в краю, що ми нич не робимо, лиш сидимо в хаті, а доляри нам от сиплять ся самі через копин. — Розписав ся я умисно так широко, щоби дати який такий погляд, що майже єсть в практиці не до здійсненя — систем „пашпортів“. Раз зі взгляду, що люди самі сего не зроблять ані скотять робити, а по друге, що наші Русини зі взгляду на брак організації нашої еміґрації — еміґрують куди попаде — де їх агент заведе — і відтак живуть і не журять ся о нич більше, лиш аби кілька долярів до краю заслати татови або жінці за ґрунт і мати решту на бочку пива. Я сам відкрив яких шість-сім місцевостей — тут в околиці Buffalo — де жили по кілька літ Русини, про яких ані ніхто не знав, ані они самі не дбали, щоби дати про себе знати. Щоби лиш кілька вичислити: Rochester, N. Y. — переважно з Рогатиньського, яких 60 родин. Тепер вже з'організовані, мають вже і церков. Niagara Falls, N. Y., яких 20 родин, заходилось коло будови каплиці. Lockport, N. Y. — дві три родини — за то яких шістьдесять робітників працюють при сплавінім каналі між озером Erie і Ontario. Titusville, Pa. сколо десять родин з Комарняньщини. Dunkirk, N. Y. около дванадцять родин — так само з Комарняньщини і т. д.

Там де єсть яких десять родин, мож числити в трое більше самотних, котрі при тих родинах мешкають — суть, як ту кажуть, на борті — себто на утриманю. Про ті „борти“ мігбим писати без кінця, як они деморалізують наш нарід, але воно колись іншим разом. — На сам кінець ще одно. Дивують ся в краю, що ту в Америці ширить ся православє, — що ту люди стають рівнодушними що до віри, если не впрост тратять віру — а за се все — винують нас, американських душпастирів. Ми дістаємо се, що Ви, Отці духовні — в краю виховали — і сего, що Ви за двацять-тридцять літ не зробили, не жадайте, аби при тутешних відносинах, ми за два три роки направили. Хоч оно може бути прикрим читати — так я отверто скажу, що від більше як п'ятьдесять літ — руске священство в Галичині мало в своїх руках простий наш нарід, а за сей час не научило єго не то читати або писати, але впрост не научило сей нарід бути ані чоловіком, ані Русином, ані католиком. І ми се в Америці бачимо на кождім кроці і відчуваємо на нашій шкірі. І понеже не люблю голословно щось комусь закидати, дам на се докази. Нема народу на світі, — котрий би мав так мало етичних понять, як Русини. І то найпримітивніших, як пошави чужої власности, чести, дотриманя обітницї, часу, точности, чистоти. Наш Русин зовсім не робить собі шкрупулів украсти вугля з вагонів желізничих, набрати дерева з чужого ліса, знищити чуже поле, набрати бульби або яблук з чужого огорода. Наш Русин зовсім не числить ся з тим, що

оно не в по людски другого обмовити, очернити, ему роботу відібрати. Наш Русин рідко коли, щоби дотримав слова, на час щось пожитеного віддав, або на час прийшов до церкви, або на предствленє, або на віче. Єсть доказанам, що коли числить ся з культурою народів, то числить ся, кілько мила сей нарід уживає на поединчого мешканця. Англієць уживає 9 фунтів, Німець 8, Француз 7, — а Австрієць 0.9 — навіть не цілий фунт. А кілько єсть наших хат, де про мило і не чувш? І тому не дивниця, що хати наших Русинів певно гірше виглядають, як стайні американців, а фетор — задуха в них впрост убійча. В парі з тим іде чистота тіля. І при тім всім чи відмовите стійности мому твердженю, що нам ще далеко до цивілізації і що не научилисьмо наш нарід бути людьми? —

А друге — то звісне і в краю. Наш Русин буде всім, лиш не Русином. Буде звати себе і Поляком і Галіціяном — і австріяком і Русским і Словянином — лиш не Русином. В Канаді виробилась осібна нація „Галіціянів“ — і єсть їх лиш 150 000 — сто пядесять тисяч! І аж треба було Англіїців католиків, котрі відкрили, що то жадні „Galicians“ лиш „Ruthenians“. Я від коли прийшов до Америки — вже іде пятій рік — ані разу не дістав іншої відповіді на мое питанє: з відки Ви? — як — „я з Галіції“. Коби бодай сказав з Галичини! А кілько разів — коли я заговорив до Русина по руски — а він не підозриваючи в мінї руского сьвященика, відповідав менї по польски.

А що до віри і обряду! Чи єсть нарід на сьвітї, котрий би так мало дорожив своєю вірою і обрядом, як Русини? Русинів всюди повно — лиш не там, де они повинні бути. Кілько то Русинів в польских костелах, кілько в православних церквах (96 процент вірних схизматичких церков в Америці, се наші Галичане!), кілько сект в Канаді — пресвитеряньских — баптистів — а навіть методистів! І всею з нашого Русина буде, лиш не католик руского обряду! І чи то всею не стверждає мое твердженє, що за пядесять років не научено нашого Русина бути ні чоловіком, ні Русином, ні християнином-католиком? А тепер домагались, щоби ми того Русина за кілько літ переробили — і зробили примірним католиком, Русином і чоловіком? Наколи ми его дістаємо таким, що навіть перекреститись не знає, а лиш вимахує руками або обтріпує порох з сурдута! Що іншого з молодим поколінням. О скілько сей Русин ще пішле свою дитину до рускої школи — то мож бути певним, що та дитина своєю відомостию катехізму і практичним християнством — певно перевиспає знанє не одного краєвого інтелігента. Если отці духовні хочете мати контролю над емігрантами, а сю контролю розумію, щоби душі Ваших бузших парохіян — не погубились, а лиш спаслись, то на се не треба пашпортів, лиш праці, праці і ще раз праці. Виробіть з Ваших парохіян людий, виробіть з них Русинів, виробіть християн католиків. Одним словом виробіть характери. Во

нич нас Русинів так не з'їздає, нич так не нищить, як в краю, так і поза єго межами, як брак характерів. Не гнівайтесь, що може дещо за остро я написав. Не хотів я і не хочу нікого ображати — одно лиш маю на цілі пишучи єї стрічки, а се спасєне душ і добро мого дорогого-рідного народа!

о. Лев Сембратович.

Церковна літопись.

Смерть нунція. Дня 20. с. м. умер у Відни папский нунцій Александер Бавона. Уроджений в р. 1856 в Рокка ді Камбіо, висвячений р. 1879, здобув в Римі докторат богословя і права і був професором канонічного права в римській семинарії. Відтак посвятив ся службі дипломатичній і був вперед при нунціатурі в Мадриті, відтак в Брукселі і опісля нунцієм в Бразилії. З Бразилії перенесено єго до Відня д. 2. червня 1911 р.

Православна пропаганда. Часописи донесли в послідних днях про перехід на православє цілого села Долге, прилученого до парохії Радоцин, якої парохом є русофіл (старокурник). Рівнож з самого Радоци на мало вплинути до староства в Горлицях кілька чи кільканайцять подань, в яких зголошено перехід на схизму. — Апостата Сандовича, що мимо заборони староства відправляв свої „молебні“, покарано тритижневим арештом. — Якийсь „Лемко“ в „Прикарпатській Руси“ (ч. 668) пише, що Лемки суть „православними від часів принята християнства і такими себе уважають“. Лемки суть того переконання, що „унію нам насильно накинуди, не питаючи народа, в виду чого ми (Лемки) остаємо ся і дальше православними, як наші діди і прадіди. Так думають і учать своїх дігій, з роду в рід, майже всі Лемки“. „Чому Лемки не заявляли свого православя офіційально?“ — питаєсь дописуватель новокуреного русофільского органу і дає таку знаменну відповідь: „Тому, що всі приходи на Лемківщині занимали сьвященники „русскихъ убѣжденій“, хоч католики, але яко добрі політики, вони „обходили“ питанє православя, не доторкались сеї дразливої струни своїх прихожан і за те Лемки прощали їм уніятство“. — „Руслан“ (ч. 11 с. р.) доносить, що в ново-сандецкій бурсі достарчає бурсакам їх начальство майже всіх політичних русофільских часописий тукраєвих, а навіть

американських, звісних пропагаторів схизми. — Зновже в ч. 10 (с. р.) в дописи з сянїччини читаємо, що в селі Загірю, в парохії русофіла о. Івана Калужняцкоґо, селяни висказують ся з легковаженем про примат Папи та сильно зазначують свою єдність з православем. Парох їх — о. Іван Калужняцкий — всьо се толерує і чомусь тему православя в звоїх науках завзято обминає. — Русофільский посол о. Сенік дістав від Преосвящененоґо Митрополічого Ординаріату у Львові приказ зложити соймовий мандат з тої причини, що єго діяльність являє ся шкідливою для Церкви і народа. Така сама судьба чекає також о. Колпачкевича Рівнож приказав Преосв. Митр. Ординаріат всім сьвященикам (пятьом), що суть виділовими політичного русофільского товариства „Русская Рада“, зложити свої уряди в сім товаристві. Сподіємось, що се лише початок. На черзі тепер між иншими „Народный Домъ“, редакційний комітет „Галичина“ та єще одна інституція, з якої іде найбільше згіршеня в католицький рускоукраїнський народ. — Російска православна місія бере ся енергічно за роботу не лише в Галичині, але також в Холмщині. Надіючись, що вилучене Холмщини буде найдалше до липня узаконене, приготовляє вона що найліпших православних місіонарів до „навертаня“ на православє бувших уніятів в Холмщині, що по виданю толеранційного закона перейшли на католицизм.

Русофільство на новій дорозі. „Руслан“ (ч. 17 с. р.) містить таку характеристичну новинку: „Не знаю, чому доси ні одна з часописий не занотувала вельми характеристичного факту участи майже всєї русофільської шкільної молодіжи в йорданських торжествах православної церкви при Францішканській улици. А преці же і хор православного торжества складав ся з русофілат, між якими найшли ся певно вихованці русофільских бурс, які очевидно за честь вважали собі участь в торжествах „русскої“ церкви. Із старших русофілів ми бачили також майже всїх в православної церкви, — деякі ступали в поході біля представника російского консуляту, що би в той спосіб заманіфестувати свою єдність з російским правительством. Парадував також... Д-р Дудікевич в окруженю селян, парубків і дівчат, із Знесїня!“ — Коли узгляднимо факт, що поза вихованками бурси „Народного Дому“, бурси селянської і Ставропігійської, русофільської молодіжи шкільної майже зовсім у Львові нема, то будемо мати понятє, під яким впливом позістають питомці висше згаланых бурс. А треба знати, що верховними настоятелями тих бурс суть переважно наші русофільські сьвященики Передовсім бурса „Народного Дому“, звісна з того, що її вихованки суть переняті православним духом (колишний домашній учитель сеї бурси, Бендасюк, друкував, по донесеням урядової часописи „Gazet-и lwowsk-oj“, в Ставропігійській друкарни, заяви переходу на православє), позістає під безпосереднім доглядом двох русофільских сьвящеників, головно председателя

„Народного Дому“ о. Івана Костецкого (того самого, що на французский спосіб викинув на улицю СС. Василянки).

Два письма. Під таким заголовком містить „Русское Слово“ (ч. 2, з р. 1912) статтю, в котрій читаємо, що редакція сеї часописи одержала недавно два письма такого змісту: Перше письмо: „Читав бим „Русское Слово“, але оно служить ворогам Руси. Запродалось оно намісникови Бобжинському і графу Шептицькому і так пише, як они ему диктують. „Русское Слово“ розпинає ся за католицизмом, за унією, „Русское Глово“ признає папу римского головою Церкви, а то сором, то зрада русскої ідеї! Но я не дивуюсь „Русскому Слово“, оно мусить так писати, бо инакше стратить ласку у Митрополита Шептицького і намісника Бобжинського. Отже як довго Ви будете грати в езуїтско католицьку дудку, так довго я „Русского Слова“ не буду читати. Поправте ся і наверніть ся з блудної дороги, а я собі тоді запрумерую Вашу газету“. — Друге письмо: „З новим роком 1912 — перестаю пренумерувати Вашу газету, а то для того, що не могу погодитись з его антикатолицькими тенденціями, з его агітаційними статтями за православем, з его схизматичьким духом! Як довго „Русское Слово“ не стане правдиво католицькою газетою, так довго я его не могу читати і не могу допустити до того, аби мої селяни его читали“.

Редакція „Русского Слова“ запевняє, що оба ті письма (о т же і перше!) писали духовні особи, наші і сьвященники, що оба письма суть автентичні і що редакція може їх на жадане кождому цікавому показати!

Міжобрядові непорозуміння в східній Галичині. На відозву поміщену в 2. ч. „Ниви“ з сего року в справі ломаня конкордії зі сторони латиньского клиру і властей політичних та перетягання наших людей на обряд лат., служу слідуєчими фактами: Будучи торік провіз. катихитом шкіль народних в Ліску, мав я в класі в школі двоє руских дітей зарібників, котрі за намовою польського катихита, а навіть декого зі сьвіцьких урядників польских, дали ся (зглядно їх родичі ради хліба) перетягнути на обряд латинський. Мої реагованя на се нічо не помогли, як се звичайно буває.

Ось відпис рішення тамошного староства в дотичних справах переходу: „Рішенням ц. к. Староства в Ліску з дня 15/12 1910 ч. 41025/10 з покликом на постанову арт. I. і VI. уставу інтерконфесийної в Австрії з дня 25/5 1868 ч. 49, перейшла з обр. гр. на лат. Геневефа Рахвал родж. 13/4 1903 в Тісній ад Балигород донька Іосифа обр. лат. і Анни з Гирчів обр. руск. зарібників в Ліску, на підставі (мнимої і фалшивої?) умови передшлюбної межі родичами сеї дівчини заключеної, що всі діти їх підуть за релігією батька“. — Тут ясна річ, що умова важно заключена допускаема лиш межі католицькою стороною а акатолицькою.

але у нас всьо можна і право натягнути. Се староство зволило нібито прийняти до відомости!? Іронія чиста. —

Другий факт:

Рішенням Староства в Ліску з дня 27/1 1911 ч. 2652 з мильним покликом на постанову арт. VI. устава інтерконфесийної з дня 25/5 1868 ч. 49 перейшов з обряду руск на лат. Антін Салуж рожд. дня 17/1 1904 в Ліску син сторожа шкільного Станіслава обр. руск. і Катерини обряд. лат. яко нелітний; а тим часом він скінчив в 7 літ, отжеж в тім часі устава сьвіцка навіть не позволяє переходити з одного обр. чи віроісповідання на друге і се зволило прийняти Староство до ласкавої відомости; як сей цілий процес переходу і приготования до него відбував ся, вже не буду, яко сьвідок, описувати, бо се по більшій часті зна-на річ. Прошу се для ілюстрації помістити в „Ниві“ на памятку „Gazecie kościelnej“. — о. *Петро Андрейчик*, бувший катихит в Ліску, а тепер парох.

Католицизм в Росії. В виду так голосного крику по різних російских церковних часописях про католицку пропаганду в Росії, цікавою являєть ся статя в однім з послідних чисел петербургских „Церковныхъ Вѣдомостей“, де говорить ся між иншим так: „Католичене Західної Руси посуває ся дуже поволи. Правда, на разі удало ся католицким сьвященикам при помочи формального терору зібрати обильні плоди. Але відтак побідний похід католицизму задержав ся, а останними часами поводжене пропаганди зовсім зредуковало ся до вислідів розмірно марних. Від р. 1905 удало ся еп. Роппови, що працював в Західній Руси на славу Риму і Польщі, притягнути до католицизму яких 300.000 православних (вчисляючи в те і Холмщину). Се число однак є дрібницею в відношеню до маси православного населеня на Західній Руси (18 мілїонів), особливо, коли узгляднимо, що здобувши 300.000 нових adeptів, католицизм в тім самім часі не менше (коли не більше) стратив своїх давних adeptів, тих саме, що перейшли на маріявітизм і зірвали всякі звязи з папством і Римом. В той спосіб католицизм і его побідний похід остаточно коли не поніс страт, то в кождім разі не зміг ся. Та мало сего. Поводжене католицкої пропаганди, зредуковане в теперішній хвили до марних розмірів, може похвалити ся нині лише поодинокими переходами, що не становлять надзвичайного приросту католицкого стада. Тимчасом маріявітизм росте і ширить ся далеко скорше. Тепер переніс ся він до західних губерній, де всюди повстають маріявітські громади.“

Зріст католицкої преси в Німеччині. Як сильно зросла католицка преса в Німеччині за послідні літа, показує отся статистика: В р. 1890 було там католицких 1) дневників 94, часописий, що появлялись 2) 4 рази тижнево — 0, 3) три рази тижнево 48, 4) два рази тижнево 55, 5) раз на тиждень 75, отже разом 272; в р. 1900: 1) 171, 2) 7, 3) 94, 4) 59, 5) 88 — разом 419; в р. 1909: 1) 278, 2) 14, 3) 134, 4) 83, 5) 64 — розом 573.

Статистика католицьких часописий німецької Австрії в р. 1909 представляєсь так: дневників 13, часописий, що виходили три рази тижнево 2, два рази тижнево 16, раз тижнево 37, двотижневників 8, місячників 1 — разом 77. З сего припадає 15 на Долішну Австрію, 12 на Горішну Австрію, 4 на Сольногород, 4 на Стирію, 14 на Тироль і Форальберг. 16 на Чехи, 5 на Моравію, 5 на Каринтію, по 1 на Шлеск, Країну і Буковину. Отже на 9 мільонів католицьких австрійських Німців припадає 77 часописий, з того 13 дневників, а на 22 мільони католиків Німеччини 573 часописий, з того 278 дневників!

Моральність французької молодіжи. Від р. 1882 існують у Франції школи безвіроісповідні. Цікаво приглянутись, як стоїть моральність між молодіжию, що вийшла з тих шкіл. Отже коли попередніми літами (в р. 1881) було між молодіжию (до 21 р. життя) проступків найбільше 16.000, то в р. 1890 (коли вийшли в світ перші ученики безвіроісповідної школи) число проступків зросло до 35.836. А треба тямити, що загальне число шкільної молодіжи зовсім за той час не збільшило ся. В р. 1894 число проступків зросло вже до числа 39.218. В рр. 1898 і 1900 вийшли розпорядження міністерські до поліційних і судових органів, аби на проступки шкільної молодіжи дивитись крізь пальці. Се є причиною, що в останніх літах статистика виказує найбільше 38.000 проступків серед учеників. — Так само сумно представляє ся статистика самоубійств серед французької шкільної молодіжи. Коли число самоубійств в р. 1836 виносило лише 147, в 1871—1875 рр. 193, то вже в р. 1896 скочило воно на 607, а в р. 1900 навіть на 901. А завсїгда не забуваймо, що загальне число дітей за той час полишилось майже те саме.

Розвій християнства в Хінах. Поступ католицької релігії в хінськїм цїсарстві представляє ся після послїдних статистичних обчислень так: В р. 1903 загальне число християн виносило 783.000, в р. 1904 — 803.000, в р. 1905 — 880.000, в р. 1906 — 950.000, в р. 1907 — 1,014.205, в р. 1908 — 1,141.711, в р. 1909 — 1.210.054, в р. 1910 — 1,292.287. — Гарно також розвиває ся місія в Монголії. — Теперішній диктатор Хін, Юан-ші-кай, відносить ся до католицьких місій дуже прихильно.

ВСЯЧИНА.

В справі заяви о. ректора Д-ра Ніярадия.

З великою приємністю перечитав я в І. ч. „Ниви“ заяву о. ректора Д-ра Ніярадия з Загребу в справі Інституту СС. Василянко у Львові. Гадки сі давно снували ся мені по голові, но з таким проєктом не мав я сьмілости виступити, лишаючи се поважнішим людям. О. Ніяради повинен бути висловом всіх щирих синів нашого народа і їх католицьких почувань а передовсім нашого сьвященства.

На кривду заповідану СС Василянкам повинні ми відповісти не лише словом співчуття, але ділом заявити наше призначенє. СС. Василянки своєю працею в народі, своїми інститутами і школами, передовсім учительськими семінарами і гімназією заслужили собі на вдячність. — Коли тепер „Совіт Нар. Дому“ з ненависти до католицького духа і до народної ідеї, які они вціплювали у свої вихованки, викинув їх на улицю, так що тепер тиняють ся по різних найнятих кімнатах без монастиря і без каплиці, а з ними і наші дівчата, то ми, щоб показати, що нам залежить на народнім і в католицькім дусі вихованю наших діттей, щоб дати СС. Василянкам певного рода „votum“ довіря за їх повау пожертвована працю, повинні виставити такий Інститут, щоб був гідний нашого національного достоїнства і наших релігійних почувань.

Се повинні ми зробити зі згляду на теперішнє положенє; се мусимо зробити, если хочемо мати добру опінію перед католицьким сьвітом. Се буде і належним протестом проти сего некультурного вчинку наших русофілів.

При тім заявляю, що також на ту ціль обіцюю ся в короткім часі зложити 100 кор. — *св'ящ. Володимир Лиско*, сотрудник в Олеську.

Причинок до православної пропаганди.

Супроти зростаючої пропаганди православя серед нашої суспільности, становище наше мусить бути яркїше сформуловане, мусить кріпшати в основах і зі здвоєною енергією звертати ся в сторону сих православних „мрак тьмавих“, що нависли над нашим народом і тягнуть до нас грізним в'алом від півночи.

Пора нам станути на становище! І се уже не просте понятє обовязку, се, що так скажу, інстинкт самооборонний взирає нас згуртувати ся до оборони проти православя.

Аж жаль бере, що тліючу іскру православя не придопталисьмо в час сильною стопою, чекалисьмо, аж спалахне грізним

полум'ям,... що не витворилисьмо відпорности на сю струю серед нашого народу, що не моглисьмо збудувати кріпкої стіни, о котру розбила би ся всяка проба російського уряду, перед котрою розвіяли би ся всі політичні обрахунки півночі.

Позбавлені опіки ряду, котрому зручно замкнено очи на відносини краю; поневолені „католицким“ сусідом, котрий кидав інтерес католицизму на поталу національних евентуальностей, мусимо опертись лише на своїх силах, аби ставити чоло убійчим струям; мусимо витворювати духа готовости навіть на переслідування за католицьку Церков, коли непевні часи дають нам передсмак історичної судьби наших закордонних братів. Положене наше вимагає здвоєня чуйности та холодного призадуманя над жерелом зла та середниками зарадчими.

Безперечно, що поважним аргументом православної пропаганди в нашій народі є між іншими „звінкий“ аргумент сусідньої валюти, бо не треба на се аж доказів, що ширене православ'я між нашим народом, то дорога забавка російського ряду. І як раз сей аргумент являється дуже небезпечним для бідних, темних, польською „культурою“ винищених мас нашого народу.

Сей аргумент може стати ся найнебезпечнішим там однак, де стрічає ґрунт податний на деморалізацію.

Бо чим же суть ті запиті ватаги промил, які увихають ся підчас виборів по наших селах, розносячи заразу алкоголізму і православ'я?

Чим же та молодіж, що паде в заставлені сіти православних бурс?

Чим же ті круги нашої суспільности, що ради хліба стають пропагаторами православ'я на услугах російського ряду?

Се можуть бути темні, економічно зруйновані, але таки віде правди діти, етично не вироблені, не укріплені маси нашого народу.

Тому то несучи в народ просвіту, та двигаючи его з економічного занепаду, не повиннісьмо спускати з ока етичного моменту, бо піднесене етичної уровени витворить zarazом відпорність на деморалізацію, та всяке хрунівство, а в данім случаю відпорність на „звінкий“ аргумент православної пропаганди. Ось примір: В селі Н. Н. „вінкий юноша“ спроваджений місцевим чинником під невинною фірмою приготовляючого курсу для хлопців, — має много вільного часу. Вільні хвили посвячує морозі „руска-во языка“ та інших „істинно-руських“ начал. Ті вільні від занять хвили з'уживає рівнож на поїздки в сусідні села, де уряджує зібраня і проголошує бесіди о единстві народа та зачіпає очевидно і справу віри. „Наша віра, каже, то точно та сама, що ві ісповідує 100-мільонний народ в Росії: лише наша трохи м'якша, а русская твердша“.

Гурток слухачів стягнених надією на гостину, приймає такий висказ яко невинне пояснене річи, яко коментар до звідки

іноді звістних „істин“, а всяку тїнь непевности розвиває куртуазія для „щедрого“ гостя. Мовчки, без протесту приходять інші подібні вискази. За тим „многая літа“ і істинно русска п'ятика за привезені дєвнїгі, котра згідна з девізою „просьвітительей народа“ — „трєзвї ся“ — протягаєсь через ніч і слїдуєчий дєнь. (Се дійсний факт.)

Наведений висказ юноши в очах слухачів такий невинний, то зручне рекомендоване лучшої, бо „твердшої“ віри православної, то свїдоме ширене ложи о єдинствї віри, аби усунути всякі скрупули совїсти перед пропагандою православя, — то вкїнци штучне витворюване політичних симпатій для чужого, сусїдного ряду.

Сей примір, думаю, поясняє наведене твердження: нам треба подати многим кругам нашого народу лік проти сеї податливости на деморалїзацію.

А лік сей — то широка квестія просьвіти та економічного піддвигнення, а сї дози не повинні іти осторонь етичного укріплення — а тоді нарід покаже двері влїзливим просьвітителям, а весь бруд, що налігає з півночи, сплине без шкоди по чистій дудшї народу.

Не можна заперечити, що у нас в послїдних часах много уже зроблено на поли осьвідомлення нашої суспільности в справі так важній, як політична, російска пропаганда царє і православя: повстала уже і література серед нас, яка відкриває царє і православне копито русофільського духа, много уже зроблено, що отвирає очи на небезпеку для св. віри від сего північного повітря. Однак все таки мусимо поставити собі питаєє, чи сего всего досить? Ні! як на розмірі небезпечєства цілком не досить.

Тут ходить в першій мірі о небезпечєство для св. віри.

Однак видаєсь менї, що в релїгійнім вихованю народу за мало підносить ся квестію православя; приймаючи річ яко *res se potum*, за мало вказує ся на ріжницї догматичні православя, за мало осьвідомляє ся в тім зглядї з амвона і в свовідальниці, — за мало поучає ся о заборонї читаня писем апостатів, — о цензурах церковних, — за мало катехизує ся нарід на тему православя.

На сю послїдну недостачу хочу звернути увагу.

В німецких дївцєзіях, де населєєє мішанє, де стикають ся католики і протестанти, там катехетам католицким іде дуже на руку коротєнькій, лєдвї 8 листків числячий додаток до малого катехизму, що містить ріжницї католицкої і протестантської науки.

Привід до єго написаня подала авторови ся обєтавина, що протестантским дїтям подавано особєнну науку о ріжницях віри, при чім католицку науку з'огиджувано в неможливий спосіб.

І се було відтак не лиш причиною несправедливості і погорди для католиків, але надто в тім дусі вихована молодь протестантська докучала пізнійше католикам многими вирафінованими закидами против католицької науки. А що діти католицькі не побирали спеціальної науки о різницях віри, тому атаковані пізнійше не уміли відповідати на закиди, а навіть стидалися своєї релігії.

Для того як раз оказалась ся потреба короткого і приступного представлення різниць католицької і протестантської науки, аби ёго подати дітям при укінченю школи яко оруже охорони проти атаків ворожих на ціле житє.

І справді видано таку книжочку*), формату малого катехизму, в якій по короткім історичнім вступі подає ся все наперед дотичну науку католицьку, котрій відтак протиставить ся протестантська — а вкінци слїдує ядренне, нераз дотепє збите ложної науки подане в висказах означених числами, що для перегляду і спам'ятання дуже корисне. Закінчене становить короткий додаток о мішаних супружествах.

Ся книжочка написана дуже приступно, бо призначена для дітей та до масового ширення поміж народом, стала ся охороною проти всяких неясностей та сумнівів, проти експериментів ворожих для католицької віри. Ся книжочка єсть важним чинником в релігійнім вихованю німецької католицької молодїжи, а для своєї принадної форми і дешевости може масами розходити ся між нарід і взагалї сповняє свою задачу знаменито.

Ми находимо ся днесь в подібних відносинах; тож коли оказуєсь нам потреба протидїлати масовому пропагованю православя — такий додаток до наших малих народних катехизмів, *mutatis mutandis*, був би дуже пожаданий. Ёго би можна розкинути масами поміж нарід, особливо в zagrożених позиціях, де би многим отворив очи, а у молодшого покоління став би ся тим чинником педагогічним, що несе відпорність на пізнійші злі впливи.

Річ ціла в тім, аби сей додаток вийшов з під пера нашої найспосібнійшої сили катехетичної; аби при всїй серйозности мож було відчути любов та жаль задля заблуканих одиниць серед нашого народу;

аби була поставлена строга границя серед сего грїшного лярівованя, затемнюваня понять, серед сеї повени підозрілих поглядів, над якими так зручно працює популярна русофільська преса;

аби положено натиск на чужі грїхи на сїм поли дуже небеспечні, як мовчати на грїх, похваляти, вспівдїлати через пренумерату, поширане православної преси, брошур і т. п.

аби зазначено якими красками, як великим гріхом ? по-стазія; які небезпеченства душі криє легкодушне тракто-ланє правд сьв. віри; які кари церковні, який сором наносить від-ступникам від матери Церкви;

аби прь виключеню всеї політичної партійности зазначено хиба, що добрий Русин єсть все вірним сином католицької Церк-кви, чоґо доказом переслідованя і муки, які зносили наші бра-тя за кордоном від лютого тирана.

Колиб долати добрий образок сьв. Йосафата і гарну моли-товку до Него до виученя на память, — така книжочка стала би важним чинником спомагаючим для нас душпастирів під нинішню добу.

В такій формі не моглаби бути предметом зачіпної критики популярних російских письм, бо рівночасно було би се отвертим поборюванєм католицизму, а се у нас еще таки не можливе

Не менше ц. к. Рада шкільна не могла би про-тивити ся єї з'ужиткованю в школі.

Тих кілька гадок кинених приналідно серед незвичайно важних хвиль, які переживаємо, нехай принесе хотяй би най-дрібнійшу услугу задля добра нашої, тільки ворогів маючої Церкви. — о. О. Гн.

Ще кілька слів в справі С.С. Василянко і „Народного Дому“.

В „Церковнім Востоці“, органі Сьв. Йона Золотоуст. чи-таю оборону „русского“ духовенства в загалі, а „русских“ сьвящеників, членів совіта упр. „Нар. Дома“ в особекности, перед „напастями“ сьвящеників Українців.

І наївні собі і безличні слова оборони.

Забувають „русскі“ сьвященники, чи удають, що не зна-ють першої засадничої квестії, що „Народний Дом“, єсть на-шим руським, а як ми звемо тепер „українським“ народом здвигнений, на місци і звалищах дарованих цісарем... Сеж факт, що все духовенство і весь нарід, ще тоді нерозділений, причинив ся до здвигненя тої інституції і до помноженя добра того „общества“... Гроші, гроші роблять, особливо, як не видає ся на нічо гідного. Так і тут збивали капітали, но і тепер уживають.

Маєтки „Народного Дома“ суть отже маєтком народним, що случайно ще остає ся в руках партії, котра тепер пере-стає бути народною, і котра скорше чи пізнійше лишить ся без народу — бо хотяй би і здійснили ся пляни „русских“, що „батюшка“ возьме нас в своє посіданє, то і так живого народу не здавить, а здоровий нарід боляк таки переможе і він відпаде.

„Народний Дом“ віддав каменницю, церков і пр. С.С. Ва-силянкам не яко благодітель, — він їм дав і они обовяза-ли ся не для личних користей, але для народу працювати і

працювали. Виховували нашому народови членів пожиточних, ідейних... і правдиво пожиток мав нарід з того, що їх „Народний Дім“, там помістив. „Імфніе“ „Народного Дома“ не єсть „імфніем“ кількадесяти людей..! Права „Народного Дома“ єсть права народу і совіт, коли був народний, дав „імфніе“ на пожиток народови. Нині, коли він перестав бути народний, викинув працювників народних С.С. Василянок, а імовірно схоче помістити виховавців відступництва. „Політика“, котрої „русскі“ свьященики випирають ся, політика огидного сорта, була причиною, що викинули С.С. Василянок!

Хвалять ся „русскі“ свьященики, що „Народний Дом“ построїв за $\frac{1}{2}$ мільона Преображенську церков і пр. І хтож то построїв? О. Костецкий і Сопр.? Чи дали они свого гелера? Народ собі поставив через „Народний Дім“.

Так абстрагуючи всякі параграфи, констатую, що „Народний Дім“ має „імфніе“ народне на пожиток народу уживати, — що С.С. Василянки як найкраще користали і користно уотребляли тої части „імфнія“, котре їм віддано, нехай і в часову аренду, в уживане — і працювали для народу і не мав права „Народний Дом“ їх викидати. Лише ненависть до ідеї, котра в народі єсть, а котрої „русскі“ свьященики і другі члени, котрі утримують ся неправно при тим народнім „імфнію“, стали ся ворогами, єї відrekli ся, стали ся єї зрадниками, а тим самим і народу — ненависть до ідеї — і до прав народу їх спонукала, що викинули С.С. Василянки.

Не підлягає сумнівови, що С.С. Василянки працювали в дуєї католицкім — для католицкого народу і католицкі свьященики під тим взглядом не повинні мати жадного сумніву, — а прецінь голосували за їх викиненем, чи ради католицизму? — Чи там засядуть, можуть засісти люди більше католицкі? Ні, ніколи. Вже пропала ся інституція для дійсного католицизму — і під плащиком католицизму буде ширити ся русицизм, а потому і католицизм буде мусів уступити..

Так отже без найменшого застереження „Народний Дім“ поступив як товариство, котре янічари загарбали в свої руки, і викинув С.С. Василянки, бо они не були розсадниками зради народови свому і вірі католицкій — зробив се проти волі народу, бо і у Львові і в Галичині нарід не є „русский“ в їх значіню а руский, український, навіть рахуючи збаламучених, в подавляючій більшості — і нарід наш не є „католицкий“ православний, а католицкий, через правдивий католицизм, через єдність, через Папу.

Отже таки патно зради мусить лишитись при тих русских свьящениках, котрі голосували, а бодай не протестували в справі видаленя С.С. Василянок. — Н.

Поступова етика.

Найспосібнійший сучасний український писатель В. Вин-

виченко, по переконанням соціаліст, видав недавно брошуру: „О морали господствующих и морали угнетенных“ (Львів. ст. 92), в якій читаємо таке: „Єдиної абсолютної, вічної моралі не було, бути не може і нема її. Нема єдиної правди, а є правда переможця й переможеного.. Люди старають ся робити добро своїм найближшим. До сего їх спонукують інстинкти і взгляди власної користи: близкі скорше запоможуть в нужді... Єдиним стремлінням в наших взаїмних відносинах може бути тільки добро своєї групи, своєї кляси. І тільки се. Все, що шкідливе для групи, буде шкідливим і для нас... Тому супроти ворога свого і своєї групи (кляси) можна ламати всі установлені законами і звичаями норми моралі, що значить „бути чесним з собою“. А щоби „бути чесним з собою“, „треба, каже Винниченко, щоби я не брехав собі, не обманював свого почуття ні розуму. Жан-дармови можна брехати, бо се наказує мені і розум і почуте: правдивістю з ним я загублю й себе й своїх товаришів. Можна брехати навіть товаришеви, коли брехнею вратовуеш його. Але, коли я брешу своєму товаришеви і вратовую себе, то я брешу не тільки йому, але також своєму соціальному почутю“. „Бути чесним з собою“ не значить „догоджати скверні“, а згармонізувати, злити в одно ціле всі сторони людини“. (Гл. „Неділя“ ч. 3, р. II).

Отсе етика чоловіка ХХ століття! Сумно дуже! Те, що ще недавно уходило за варварство, за погляди поганських, напівдиких народів, те саме нині ставть ся основою „поступової етики“! Непоняте для нас є також становище редакції „Неділі“ зглядом отсих нісенітниць Винниченка. Під виписками (поданими нами в горі) з брошури Винниченка помістила вона отсі слова свого рецензента: „Отвертий лист Винниченка заставляє думати над порушеними в нїм питаннями, написаний живо, віє від него щирістю. Сим він найбільше цікавий“. — Є над чим думати!

Прогулька до Італії.

Нас просять оповістити таке: В часі від 19. лютого до 12. марта 1912 відбуде ся прогулька до Риму і Неаполю. Кошта надзвичайно низкі. Ціна для I. кл. 540 кор., для II. кл. 420 кор., для III. кл. 360 кор. За сі гроші дістане кождий також повне удержане на цілий час прогульки. Довше задержат ся прогульковці в Венеції (2 дні), в Римі (4 дні), в Неаполю (4 дні) і в Фльоренції (1 день). Програму можна дістати у Йосифа Шельца — Gemeinderat, Wien, 6. Bez., Aegidagasse, 22.

Загальні Збори Товариства Катехитів.

В звіті із загальних зборів Товариства Катехитів, який був печатаний в послідних числах „Катехитичного Місячника“, пропущено через недогляд отсі точки:

X. Внесеня і інтерпеляції.

1. О. Гуньовський не годить ся що до одної точки реферату, де безуслівно ганить ся доноси. Наводить слова з Єванг. св. Матея про братне напімнене і примічає, що у нас є хибне понятє товарискости, щоби крити бруднї Повідомлене властий по вичерпаню всіх способів братнього упімненя, наколи є руководжене чесними мотивами, не є доносом.

2. О. Бабин предкладає слід. внесенє: „Виділ Тов. катехитів зверне ся до всіх катехитів гімназий і реальних шкіл з просьбою, щоби опи вплинули на виходячу з тих шкіл молодїж, щоби вона згуртувала ся в окреме християнсько-католицке академічне товариство“.

4. О. Патрило: причыняє ся до виводів о. Гуньовского, зазначуючи, що сам в тїм вглядї з користним впливом викладав на екзортах та предкладає внесенє:

а) Тов. катехитів зволить взяти участь в акції учителїв видїлових і народних шкіл в справі зрівняня їх з урядниками 4. найнищих рангї.

б) Тов. катехитів зверне ся до Преосвящених Ординариятів з прошенєм, щоби зволили в порозуміню з лат. Єпископами устанувити веспільних патронів для молодїжи обох обрядів.

4. О. Порайко: предкладає слідуюче внесенє: „Виділ Тов. катехитів поручить своїм кружкам взгл. поодиноким членам, щоби інформували Преосв. Ординарияти про невідрадні обставини, наколи при мійських школах виключно учителї-поляки одержують посади, так що нема навіть кому повести рускі діти до своєї церкви, провести рускі молитви, навчити руску пісню, а коли управитель школи визначає їх до інвїгільованя молодїжи до церкви, неохочо присутствують на Богослуженю, а та холодність заудїляє ся їй молодїжи.“

5. О. Глїбовіцкїй ставить внесенє, щоби виділ вислав пропамятне письмо до В. ц. к. Ради шк. кр. в справі іменованя учителїв Русинів по мійських школах.

6. С. Дубіцкїй предкладає 2. внесенє:

а) додаткове до внесенє о. Глїбовіцкого: „Представлене до ц. к. Ради шк. кр. через Ординарияти в справі іменованя учителїв Русинів в мійських школах повинно бути оперте на дійстній статистиці з поодиноких шкіл, де часто нема ні одного Русина або є лиш одиниці.“

б) Виділ тов. кат. поручить своїм членам інформувати себе взаїмно що до учеників, які переходять з одного заведєня до другого а які часто є елементами деструктивними“.

7. О. Кордуба предкладає внесенє: Виділ Тов. катехитів віднесе ся до Преосв. Ординариятів з просьбою, щоби видали інструкції своїм репрезентантам в Р. Ш. О., щоби вони доложили всяких заходів в ціли іменованя бодай мінімальної скількости учителїв Русинів при мійських школах.

8. О. Гуньовський піддає ще раз під розвагу братне напiмненє. Він сам у власній шкiльній практицi впровадив мiж учениками автокорекцию. Раз на тиждень вказує ученикам, як вести ся поза школою; на другий тиждень випитує їх, як про се памятали; спершу не признавали ся, але вiдтак набирали довіря і признавали все. —

9. О. Процъ ставитє внесенє: „Тов. катехитів постарає ся о основанє видавничої спiлки, яка заняла би ся видаванєм книжок релiгiйного змiсту, якi би в научний спосiб збивали закиди против релiгiї, против церкви і против нашого духовенства.

10. О. Гузар поясняє, що тов. сьв. Павла маючи мiсionarську цiль і вiдповiднi фонди є покликанє, щоби заняло ся тою справою і проте закладанє нової якоїсь спiлки є зайве. —

11. О. Процъ вносить тодi, щоби Тов. катехитів поургувало ту справу в тов. сьв. Павла.

12. О. Галандюк вносить, щоби Тов. катехитів заняло ся видаванєм журналу вiдповiдного для молодiжи, в якiм би можна ще сильнiйше чим в брошурах реагувати проти шкiдних впливiв у молодiжи. А при тiм щоби катехити подбали о закладанє захоронок, де вiд наймолодших лiт дiточi серця пiдготовляють ся до школи і церкви.

13. О. Манько Ч. С. В. В.: Видiл постарає ся:

а) о приспiшенє виданя одноцiльного молитвослова для шк. молодiжи,

б) о виданє поправного катехизму,

в) о виданє пiдручника екзорт або о помiщенє екзорт в розширенiм „Катех. мiсячнику“. —

14. О. Гузар поясняє:

а) Чисто-шкiльний молитвенник вже є на укинченю.

б) Катехизм можна лиш улiпшувати в рамках катехизму виданого австр. епископатом і такий катехизм доповнений молитвами і пiснями вийде вже сего року.

г) „Кат. мiсячник“ не може на разi бути розширений, бо нема на те фондiв“.

Наш проповiдничий додаток В останнiм числi з минушого року обiцяли ми видавати при „Ниви“ щомiсячними випусками проповiдничий додаток. По замкненю однак рахункiв за р. 1911 показалося, що се для нас рiч — бодай на разi — неможлива. В останнiх роках друкарня значно подорожила, а ми цiну за „Ниву“ лишили ту саму, що й передше. Ризикувати знов нам годi, бо кромi „Ниви“ видає наш Комiтет також і „Основу“. Збiльшенєм об'єму „Ниви“ через проповiдничий додаток, ми просто зарiзали би ся. Замiсть проповiдничого додатку видамо небавом перекладом на нашу мову збiр наук одного з найлiпших сучасних проповiдникiв. Цiна спорого тому сих наук буде для Ви. Предплатникiв „Ниви“ значно злижена.

ВІДОЗВЯ.

На поклик ювiлейного комiтету столiтних роковин Маркiяна Шашкевича завязав ся в Солотвинi комiтет, який поста-

вив собі задачею здвинути на могилі бл. п. о. Антона Могильницького пам'ятник.

Гріб о. Могильницького знаходить ся в Яблінці пов. Солотвина, удержуваний старанем місцевого пароха о. Н. Рудницького, а на нім деревляний хрест з майже нечиткою польською напесею. А прецінь гріб сей криве моці одного з тих, що перші піднесли народний прапор, перші важили ся писати народною мовою.

Інші народи на гробах своїх перших вістників ставляють пам'ятники, які збуджують подив в культурнім сьвіті, зазначаючи тим способом свою пошану для них. — І ми народ! — Чи ж місця, де спочивають наші труженники мають заростати травою, так щоби вже третє покоління не знало, де вони спочивають? Чи ж годить ся, щоби гріб одного з перших, що поставили народню мову на престіжку літературної, зазначувала напись в чужій мові? Чи ж се не глум над ідеєю, за яку боров ся і терпів покійник? Здаєсь, що на сі питання нема двоякої відповіді.

Ми мусимо поставити пам'ятник на гробі бл. п. о. Могильницького, гідний руського народа, збудований жертвами цілого народа, щоби весь народ зазначив свою пошану та дяку для автора „Скита Манявського“.

Тому то підписаний комітет відзиває ся з горячою просьбою до цілого українського загалу о жертви на будову пам'ятника. Відзиваємо ся до всіх культурних і економічних товаришень, до всіх сьвідомих Русинів-Українців. Не жалуйте дрібних жертв. Се не викиневий гріш, бо число народних пам'ятників підносить народну сьвідомість і в мірою пошани народу до своїх діячів та до своєї бувальщини

Всякі жертви просить ся присилати на книжочку щадничу каса Райфайзена ч. 44 в Яблінці гочта Солотвина. Комітет:
о. Н. Рудницький, парох в Яблінці. о. Теофіл Білинкевич,
о. М. Кречковский.

Комісія просьвітно-організаційна Товариства „Просьвіта“, яка переняла на себе переведене гадки, піднесеної ювілейним комітетом М. Пашкевича, поручує як найгорячіше отсю відозву і має повну надію, що ще сего року літом буде міг поставити відповідний пам'ятник на могилі бл. п. о. А. Могильницького в Яблінці — За комісію просьвітно-організаційну товариства „Просьвіта“:

о. Теодозій Лежогубський
провідник.

Антін Галяк
за секретаря.

На пресовий фонд „Основи“ зложив Вп. о. Волод. Сухий з Ладанців 2 кор. і Вп. о. Шмериковській 1 кор.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
сьвящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропігійської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицарська ч. 18
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різи (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз
просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладкові книжки, дає 6⁰/₁₀,
уважаючи вкладчиків сільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Ставіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Рпнок 26.

Канцелярія дирекції: у Львові, ул. Домішканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кождий Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не по ести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кождий Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селяньских будинків.

„Дністер“

з вертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 вносить зворот 10⁰/₀.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителів.

„Дністер“

дає підмого Руским школам і бурсам, де виховують ся селяньські діти.

Люди асекурованы в „Дністрі“ можуть дістати пожичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ вносять з кінцем 1910 року

3,052.250 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбинациях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пацери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія“ вибудована на найсоліднііших основах.

„Карпатія“ приймає обезпеченя на життє у всіх найдогіднііших комбінаціях при найкористнііших умовинах: на дожиттє, посмертні капітали, посаги і ренти.

„Карпатія“ дає обезпеченим всякі користи, які може дати нинішній стан техніки обезпеченя і солідне, оглядне діловодство.

„Карпатія“ основана на взаїмности і має на увазі лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся яко дівіденди членам.

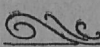
„Карпатія“ видає поліси, які по трилітнім тривку стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного товариства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ“.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в „КАРПАТИІ“.

„Карпатія“ передає всюди спосібним і ретельним людям по містах і селах свою агентуру.

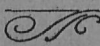
Блисші інфрмациї шо до обезпечень і агенций уділяє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на обезпеченя на життє і ренти.

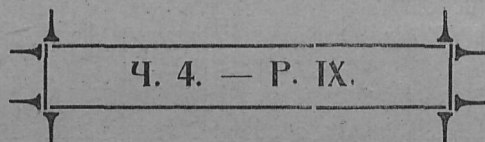
З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.

Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 4.

З М І С Т : <i>Вол. Володимирко:</i> Кілька стрічок в справі „Основи“.	113
<i>о. Юліан Дзерович:</i> Пересуди і безосновні закиди супротив духовенства	119
Греко-католицька церков в Боснії.	125
<i>М. Щепанюк:</i> В обороні львівських катехитів і сотрудників.	128
Церковна літопись.	133
Всячина: (Потреба на часі. — Заява о. Павла Камінського. — Польованє на глупоту. — Замість річевої відповіді — числене літ. — Нарешті. — Наша байдужність. — Права сьвященства при виборах громадських).	139

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезія в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студій над почаївским „Богогласником“, Львів, 1908 ст. 48 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважання о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів взиваючих грішника до покаяня, — переклад о. Пл. Карпінського Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родині, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дисципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересипкою.

Видавництва Товариства свв. ап. Павла.

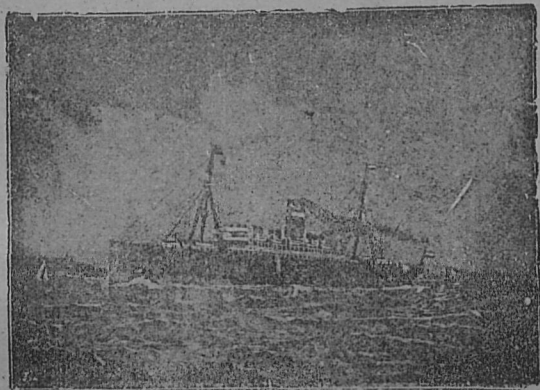
1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова аполюгія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звірину	0.20 К.
5. О Службі Вожій	0.20 К.
6. Волод. Соловв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставьте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. свящ. Т. Лежоубский — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ свящ. Т. Лежоубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скількість сеї послідної книжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто в Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

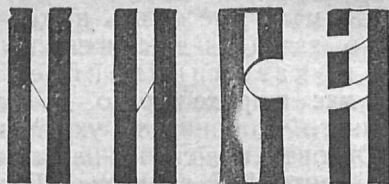
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского сьвященника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агента Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

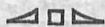
ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 4.

Львів, 15. лютого 1912.

Рік IX.

Кілька стрічок в справі „Основи“.

З початком і при кінці минушого року появили ся в „Ниві“ коротенькі звістки про „Основу“. Видавці „Основи“ відкрили перед всіма рубець заслони своїх редакційних тайн; і як з початком року, так і при кінці його вказались всім дуже невідрадні відносини того видавництва. Показуєть ся, що духовенство, яке таке видавництво як „Основа“ повинно ентузіастично попірати, відносить ся до нього що найменше апатично. І коли „Основа“ мимо всього таки виходить і яко тако сповняє свою місію, то се завдяки кількох сьмілих одиниць!...

Властиво правду сказавши „Основа“ — хотяй виходить вже сьмий рік — ніколи не тішилась симпатією духовенства. Чому? — Коли перед осьми літами появило ся перше число „Основи“, вся українська преса прийняла єї народини дуже неприхильно. — Чому прийняла неприхильно єї появу соціалістична і радикальна преса — се звісно і зрозуміло. А преса народного-демократичного стороництва добачила в „Основі“ свого конкурента і вістника твореня клерикального стороництва серед української суспільности — і тому відразу обмила „Основу“ відром помий. Осуд народно-демократичної преси був міродатний і для духовенства. (Тоді українське духовенство читало ще „Діло“ дуже некритично). Духовенство боячись розбитя — і так слабоньких — народних сил, засугестіоноване добачило в „Основі“ замаскованого ворога народної справи і заняло супротив неї вижидаюче, або навіть прямо вороже становище. З боку духовенства повів на „Основу“ холод і сей холод треває по части і до нині.

Приписуване „Основі“ заміру розбиваня народних сил було страшною кривою для людей, які взяли ся до видаваня сеї

часописи. Люди сі не мали і не мають ніяких підпольних замірів, вони отверто взяли ся до ширеня і угрунтованя в народі християнсько-католицької ідеї, якій служить усе духовенство і яка має широке право до іstownаня і в лоні народно-демократичного стороництва українського народа Галичини. Впрочім „Основа“ політикою не займаєть ся, бо вона в єї програму не входить. І як видаване „Господарскої Часописи“, „Самопомочи“, „Письма з Просвьіти“ не розбиває політичних стремлінь народно-демократичного стороництва, а тільки працю народно-демократичного стороництва доповнює, — то так самісінько маєть ся і з видаванем „Основи“. Український народ в Галичині крім потреб політичних, господарських, просвітних, має ще свої окремі потреби як народ християнсько-католицький і тим потребам служить власне — „Основа“.

Друга причина непопираня духовенством „Основи“ а за тим і єї неповоджене містить ся в питаню: „Чи взагалі потрібно видавати для народа таку християнсько-католицьку часопись?“ З сього факту, що духовенство „Основи“ не попирає, треба заключати, що такого видавництва не треба. І коли справді така заперечуюча відповідь сумного факту має бути відповідю на поставлене питанє — то треба в такім разі ствердити, що українське духовенство не здає собі добре справи зі значіяня і сили преси в нинішнім сьвітї, і не доцінює як слід руйнуючої сили антирелігійної преси а будууючого впливу преси християнської.

Потреба видаваня християнсько-католицьких часописий містить ся в тім справедливім, загально признанім і так часто повторюванім висказі одного з кращих синів католицької Церкви: „Колиб нині жив сьв. Павло то з певністю видавав би часопись“. Нині в апостольській праці без християнської часописи обійти ся не можна. Євангеліє надруковане на шпальтах часописі знайде ширше проголошене і сильнійше приняте, чим Євангеліє виголошене в церкві, хотьби і не знати яким краснорічивим бесідником. Се вже річи загально звісні — тай тому не буду о тім більше говорити. Я вкажу тут ще на одно Нині наші душпастирські відносини змінили ся дуже. Через зарібкову еміграцію нашого народу, головно через виїзд наших людей на сезонів роботи в Прусах, по селах деяких повітів наступає формальне вилюдненє, головно молодого поколіня. В слід за тим через яких три чверти року парохі не бачать своїх парохіян і не мають на них ніякого впливу. Тисячі наших емігрантів живе без церкви, без богослужень, серед моря протестантизму. Які з того наслідки, знає кожний, хто має до діла з нашими „Прусакими“. Знають о тім найкраще парохі, котрі навіть не пізнають своїх власних парохіян, що вернули у рідну країну. Місто людий, що виїхали гарні душею і сильні вірою — вертають люди морально крайно зіпсовані і з захитаною вірою. Над моральною шкодою, яку приносить зарібкова еміграція мусить наше духовенство ще подумати, щоб

тому якось запобічи. На разі сміло можна сказати одно: Як би се все инакше виглядало, колиб у нас в народі вже від давна була поширена християнська часопись в роді „Основи“ і народ навик до читання такої часописі. Тоді в чужині наші люди з певністю не обійшли би ся без неї (а ще парох вплинув би в тім напрямі), християнська часопись ішла би в чужину між наших емігрантів і заступала би їм там і церковцю і проповідника. І тут так і насувають ся в друге отсі знаменні слова: сьв. Павло нині з певністю видавав би часопись...

Се одно значіне християнської преси в поширеню християнської ідеї. А тепер треба ще звернути увагу на єї — може ще і важнійшу — оборонну роль, яку займає вона супротив атаків антирелігійної преси на віру, церков і духовенство. Нині найстрашнійший ворог віри і церкви — се ворожа вірі і церкві преса. Двох гадок тут нема. Міг би одначе хто думати, що серед наших відносин вірі нашого народа з того боку ще не грозить поважне небезпеченство. Що така думка хибна, вистане переглянути тільки список отсих часописей: соціалістична „Земля і Воля“, „Вперед“ (зачав виходити при кінці минулого року), радикальний „Громадський Голос“, русофільсько-схизмофільські „Голосъ Народа“, „Русская Воля“ і „Русская Рада“*). Перегляньте тільки по одному числу тих часописей, а переконаєте ся, яку поживу розносять вони по наших селах.. Як тиждень за тижнем зі шпальт тих органів спливає на наші села антирелігійна, антикатолицька і антипопівська їдь і затроює душі наших людей. З завзятем працюють одні в імя „поступу“, другі в імя „чистоти обряду“ і „віри наших батьків“... В своїм сліпім фанатизмі доходять вони до безпримірної антикультурности в нищеню противника, так що аж лячно робить ся перед наслідками такого здичія... Додати до того треба численні брошури з тими самими тенденціями пр. календарі „Запорожця“ видавані д-р. Трильовським, брошури антирелігійні „Громадського Голосу“, брошури видавані товаришами з під червоного прапору, деякі — нашими академічними товариствами (пр. брошура про Галілея „Боротьба о сонце“), русофілами, пр. брошура про сьв. Йосафата (як там приманливо змальована наша церковна злука з апостольським престолом) і многі иньші „імже ність числа“ — то і будемо мати повний образ того, яку заразу несе друковане слово під наші селянські стріхи. І на жаль треба ствердити, що уся та ворожа вірі і католицькій церкві преса знаходить в народі прийняте. Радикалізм здобув собі в деяких повітах не абияке право горожанства, мали ми кілька поїздок до Почаєва, а в посліднім часі витворюють ся вже і „православні“ парохії. Що правда, то не так щастить ся по селах соціалізмowi, але тільки тому,

*) Також „Почаевский Листок“ і деякі иньші православні часописи з Америки і Росії. — В. В.

що його економічна програма непригожа для наших хліборобів.

Не можна потішатись тим, що закажені округи не надто великі і не мож вговорювати в себе, що загал забезпечений від того зла. Нині вже над усіма нашими селами така душна атмосфера, а ворожі вірі і церкві кличі мов незримі бактерії вдирають ся в душі усіх християн, щоб їх погубити.

Щож протиставить тому зі свого боку українське духовенство? Ті старі, переклепані на сто ладів, анемічні проповіді?! Загал духовенства глядять ще на своїх парохіян кризь очиці з перед сорока літ і немов не добачує струй, які нуртують посеред них. Страчена вже нині для церкви майже уся інтелігенція і не знати коли до неї поверне; — чиж духовенство дозволить забрати ще і народ?! Вже прямо самозбережний інстинкт наказує духовенству забрати ся до рішучої оборони своїх позицій. Душпастированем на давній лад тепер не багато дасть ся зробити. Ворога можна побити тільки оружжєм, якого він вживає і то оружжєм, що найменше рівної сили. Проти преси антихристиянської — треба поставити пресу християнську. Щось з того вже трохи і маємо. Маємо видавництва тов. сьв. Павла, маємо християнську часопись „Основу“. Але через те, що духовенство не вміє ще оцінити як слід їх значіння, то всьо ледви животіє. Тов. сьв. Павла — гадаю — ще не скоро буде таким, як повинно. Одначе „Основу“ може, повинно і мусить духовенство поставити сильно на ноги і то зараз. Трохи глущого зрозуміння справи, трохи посъвати, невеликої матеріальної і моральної помочі для сеї часописи — а „Основа“ в короткім часі стане видавництвом, яким повинна бути.

— Щоб „Основа“ двигнула ся, треба їй як найбільше предплатників і як найбільше грошей. Чиж до того тяжко дійти, коли тільки кожний съвященик приложить свою помічну руку? Кожний съвященик без великого труду може придбати „Основи“ що найменше трьох сталих предплатників. Предплатить сам, но і чей кожний має тільки впливу в селі, щоб „Основа“ була предплачувана читальною і ще деким в селі. Більше предплатників — знаю з досьвіду — звичайно дуже тяжко придбати. З кишені селянина витягнути предплату на часопись — се справа досить трудна. Але є ще иньший спосіб, в який можна поширювати „Основу“ дуже численно і незвичайно легко. Подає його під розвагу таки саме видавництво „Основи“ в 24. ч. „Ниви“ за минувший рік. Іменно: кожний съвященик замавляв би якусь скількість примірників „Основи“ через цілий рік і через прислугу церковну продавав би між парохіян поодинокими числами. В сей спосіб справді можна поширити „Основу“ не аби як. Селянинови тяжко дати цілорічну чи піврічну належитість на часопись відразу — але легенько дасть від часу до часу 10 сот. за поодинокое число.

Так розпродував я поодинокі випуски „Релігійно-просьвітної Бібліотеки“ видаваної тов. сьв. Павла і сто примірників одного випуску розійшлося між зібраними в Церкві в одну мить. Не один сьвященик зробив певно такий самий досвід. А доброго успіху можна бути ще певнішим, коли справу горячо поручить ся парохіянам з проповідницї.

І до яких знаменитих результатів можна дійти в такій до-розі, нехай покажуть отсі мої міркованя. Припускаю, що таким способом дасть ся поширити в парохії кожного числа „Основи“ що найменше пять примірників. (Тільки пять примірників на так велике число людей, яке є в кожній парохії). Всіх парохій в нашій церковній провінції є 1875. Приймаю, що „Основа“ дасть ся на разі поширити тільки в 1000 парохіях. В прочих (аж 875) не дасть ся зробити абсолютно нічого, бо парохії обсажені або русофілами, що — ясна річ — „Основи“ не сприяють, або нашими людьми, але так „отяжілими“, що до сего доброго діла не возьмуть ся.

Отже, коли в тисяч парохіях розпродадуть сьвященики тільки по пять примірників кожного числа „Основи“ через цілий рік — то дадуть „Основи“ 5000 таких „предплатників“. Додаймо до того предплатників сталих, яких придбають сьвященики в отсих 1000 парохіян по трьох, буде їх 3000, — разом $5000 + 3000 = 8000$ предплатників*). Кождий бачить, що отсі числа не фантастичні тай не такі, щоб до них дійти можна тільки надто мозольно.

Крім того, щоб придбати для „Основи“ як найбільше гроший, треба сотворити у нас пресовий фонд „Основи“.

*) Як сьвященики вьшпих націй вміють ширити хр.-католицьку пресу, нехай свідчить о тім отсе, що католицький популярий місячник „Sankt Bonifatius“ розходить ся в числі 960.000 примірників! (Гл. „Korrespondenz-Blatt, ч. 1. 1912 р. стор. 16). А сей місячник — то не одинока у них католицька часопись! А наша „Основа“?

Коли ми вже при числах, то варто їм ще в однім приглянути ся, а побачимо, як українське духовенство „завзято“ поширює свої видавництва: Тов. сьв. Ап. Павла перед трома літами почало видавати „Реліг.-просьв. Бібліотеку“, брошурками по 4 сот. Наклад одного випуска виносив 10.000 примірників. Здаєть ся на перший позір велике число. А преці припадає з цього пересічно тільки по 10 примірників на кожду з 1000 парохій. Десять примірників по 4 сот. на одну парохію, в якій є тисяч, два три тисячі або і більше парохіян! Коли так, то кождий 10.000-ий наклад одного випуску повинен в тяжкі розлетіти ся по селах, — міг би сказати, хтось посторонній. Так справді повинен. А тим часом ті книжочки ще до нині лежать собі в маґазині товариства (по трьох літах!), а сама „Рел. просьв. Бібліотека“ скінчила на трьох випусках. Коли уважити, що у нас не тисяч, а два тисячі — майже — парохій, то се виглядає вдвоє гірше. — В. В.

Такий пресовий фонд існує при популярних видавництвах усюди, є він і при наших радикальних і соціалістичних видавництвах і робить їм не малу прислугу. На пресовий фонд „Основи“ повинні поплисти добровільні жертви сьвящеників а також і дрібні жертви від вірних, зібрані сьвящеником, чи то в церкві, чи де при иньших нагодах. Один німецький сьвященик писав недавно в „Korrespondenz Blatt-i“, що на таку саму ціль завів у себе в церкві пушку, в яку скидували вірні свої дрібні жертви і твердить, що узбирав через рік значні квоти. І наші сьвященики, коли буде тільки у них добра воля — найдуть десятки способів, якими зможуть і посеред наших селян зібрати дещо для „Основи“. Думаю, що добре було-б складки на отсей пресовий фонд виказувати в „Ниві“, бо звісно: *exempla trahunt*.

„Основа“ видає свою бібліотеку, в яку входять передруки єї важнійших і інтереснійших статей й досі вийшло пятнайцять чисел. Брошурки дуже добрі, писані приступно і при тім незвичайно дешеві. Тільки ширити! Так шож: — тільки перший випуск дотепер вичерпаний; прочі мимо всіх своїх похвальних прикмет не годні дїждати ся тої самої долї. Нехай отже духовенство зверне на них свою увагу, позволить їм вийти в світ, а дасть своїм вірним інтересну лектуру в руки, видавництву „Основи“ придбає грошей а „Бібліотеці“ дасть можливість дальше збільшувати числа своїх випусків. Розумієть ся, — тоді, коли „Основа“ найде таке матеріальне попересть з боку духовенства — о якім говорю — буде могла вирости зі свого малого виду, буде могла приступити до побільшення обему, видаваня що тижня, чого вже самі єї читачі домагають ся. Але до того треба приступити зараз, а не відкладати по нашому звичаю *ad calendas graecas*..

Попри матеріальну поміч має „Основа“ право домагати ся від духовенства помочи — і то інтензивної — пером. Се, щоб зміст кожного числа був як найліпший, найактуальнійший, захоплюючий — повинно лежати на серці усьому загалови, не тільки самій редакції, що і так перетяжена працею. На одних з послїдних зборів тов. сьв. ап. Павла з загальною згодою стрїнула ся отся гадка: До наших католицьких популярних видавництв — отже і „Основи“ — повинно передовсім писати сїльске духовенство, бо воно знає потреби народа, його душу і вмїє до нього говорити. До львівських сьвящеників належить передовсім редаговане. — І цілком справедливо! — Кількож зі сьвящеників через рік по тих зборах старало ся отсю гадку замінити в „Основі“ в діло? В році 1911. надїслало до „Основи“ статейки трьох чи чотирох сьвящеників, не більше як двох короткі дописи. На так велике число сїльського духовенства всего шістьох старали ся помочи „Основи“. Но, се рішучо за мало!! Певно, не кождий має змогу, час і т. д. на писанє статейок, але коли на кілька соток тільки кількох має „можливість“ написати дещо, то се мож пояснити хиба нашою загальною звіс-

ною апатією до пера. Так дальше годі! Нехай отже — в імя доброї справи — знайдеться в тім році десять разів більше таких, що схотять плодами свого пера заповнити сторінки „Основи“. А вже дописями може служити їй певно кождий без виїмки. Хоч до написаня листа, то мимо того було їх в минувших літах занадто мало. Діписи, се не так маловажна річ для часописи — як моглоб видавати ся на перший позір. Коли часопись може похвалити ся численними дописями, — то знаком, що вона стоїть в тісній звязи з читачами і житєм. Дописи свідчать, о скілько кличі підняті часописю знаходять живий відгомін і пристосоване в житю, чи противно. В першім разі є вона приміром до наслідуваня для иньших, в другім (коли дописи показують пр. яку шкоду робить християнському житю радикалізм) — осторогою. А і для самої редакції дописи не без значіня, бо дають їй змогу пізнати потреби народа, а тим самим є певними вказівками для неї, як повести видавництво, щоб було найбільше користне для справи, котрій служить.

Вол. Володимирко.

Юліян Дзерович

катехит.

Пересуди і безосновні закиди супротив духовенства.

(К о н е ц ь).

V.

Суспільність бажає свободи думки і совісті а Церков
її осуджує.

Але модерна наша суспільність не остановляєть ся на свободі личности, а хоче свободи думки і совісті. Що нам, — каже вона — з личної свободи тіла, если немає в нас свободи совісті і думки, якою об'являють ся найблагородніші почування душі. О ту свободу головно нашій суспільности розхо-

дить ся, она уважає її яко найважнійший свій здобуток, і горе тому, що бажав би її вкоротити.

А щож учить і думає Церков о тій дражливій і тяжкій точці? Подібно апостолам свободи твердить она і визнає, що ніхто не сьміє змушувати думку людску ані насилувати совість, бо хто-ж би навіть потрафив доказати сего діла? І одно і друге і гадка людска і совість вимикають ся з під всякої материяльної сили і сам Бог, котрий є необмеженим паном всякого сотворіня, шанує ту свободу так дуже, що навіть і тоді її терпить, коли бачить, що она виступає против него — розуміється на се, щоби колись в своїм часі дати запанувати повній справедливости.

Неомильний учитель нашої віри, великий Папа Лев XIII. висказав в своїй енцикліції, яка є і зістане непроминаючим пам'ятником високої християнської мудрости, ось яке мудре речення: „Все Церков о то усильно старалась, щоби ніхто не був змушуваний до прийнятя католицької віри, тому — бо як разумно запримічає сьв. Августин — ніхто не може вірити, хиба з власної волі. — *Credere non potest homo, nisi volens*“. І сей оклик став основною гадкою Церкви по всі часи.

Если отже нікого та в жаден спосіб до прийнятя католицької віри змусити не можна, то може з того слідує, що чоловік перед Богом і власною совістю не має кінцевого обовязку: правди і католицької віри прийняти, если він її пізнає? Ні! супротив достаточного пізнаної правди уступає свобода гадки і совісти і робить місце моральному обовязкови прийняти її радо, та її яко цариці, чи радше люблячої матери слухати; если він сего не ділає, тоді виступає против Бога, котрого донькою є правда, ображає власну совість, калічить свою власну природу, котра є сотворена для правди і добра і не може надіятись, що уйде карі, яка тих чекає, що свої обовязки допчуть ногами

Коли сей обовязок починаєсь, що правда починає вязати нашу гадку і совість, то докладно не дасть ся означити; понеже оно дієть ся в сьвятині совісти, куда жадне сотворіне не має доступу. Суд о тім знає виключно Бог, котрий непомильно читає в книзі совісти і кождому після его діл винагороджає. Если отже чоловік для відпертя материяльного примусу свободу гадки і совісти покликати може, то не може її тоді покликати, если розходить ся о моральний обовязок прийняти правду, яка єму доволі ясною видаєть ся. Навіть сам Бог не міг би его від того морального обовязку диспензувати, понеже сам себе би заперечив.

Свобода думки! А чиж наші мученики не йшли на вигнане або на муки та на смерть? Чиж они не були неустрашимими оборонцями і голосителями свободи? Хто знає історію, може твердити, що власне Ісус і по нім Апостоли голосили ту велику правду: „Треба Бога більше слухати як людей!“ А се є краєз прегарна формула на свободу совісти!

VI.

Суспільність бажає свободи слова і преси, Церков осуджує її.

Щож церков на сї слова? Если розходить ся о правдиві або індіферентні науки, то свобода слова і преси не може які небудь кайдани зносити, се було би страшним тираньством. Але если розходить ся о блудні науки, які кривдять справедливість, обичаї, права і релігію, то Церков тоді заступає велику і ненарушиму правду: лише правда має право всюди бути голошена; лож і блуд того права не мають. Але — відповідає суспільність, яко патронка нестримної свободи совісти і преси, — що для одного є правдою, є фалшом для другого, що одним видається безсумнівним, то для другого є сумнівним. Звідки приходить отже один другому замикати уста, або перо ломити?

Вмісто прямо на то питане відповісти, подам конкретний случай, до чого така свобода слова і преси веде. Підбурюючі бесіди социяліста жида Адлера спровоковують стріли до міністра Гохенбургера. На вічу в Дрогобичи пускає собі Вітик такий „віц“: „архибандит Шептицкий“ перед товпою робітників, який висказ підриває авторитет не лиш князя Церкви, але і самої віри; а до чого свобода печатаного слова веде, доказом славний Трильовского календар „Запорожець“. Чи-ж кождий шануючий себе чоловік, якому залежить на блазі родини, на щастю вітчизни, не скаже, що власне нещастем нинішної суспільности є; що така підла література і така нікчемна преса не має ніякого каганця, та здеправує душі людські, обиджає мораль та обичайність, затроює здоровий дух народа. —

VII.

Суспільність хоче рівности і братерства. Церков осуджує її.

Радісно витає нинішна суспільність рівність і братерство, які уважає яко остаточну ціль социяльного поступу. Рівність і братерство називається та непреодолима тенденция, яка народи нестримно пре до демокрації, яка є ідеальною формою правління.

Як заховується Церков супротив того стремління і щоденно поступаючого переустрою суспільности? Вже в перших часах свого єствования висказує нам Церков такий гарний і милий приклад цілковитого братерства і добровільного спільного життя; она учила і учить, що перед Богом всі люди яко такі суть рівні, а з уст Христа Спасителя упали одного дня доси нечу-

вані слова: „Ви всі братя єсьте!“ Братя, бо всі діти небесного Отця „іже на небесіх“, одної і тої самої матери на землі: Церкви сьвятої. Всі суть покликані до пізнання правди, до тої самої віри і тої самої ласки; всі учасниками тих самих сьвятих Тайн і призначені бути горожанами неба. Де-ж найдеть ся повнійша демокрація понад ту, яку Церков в домах Божих учить і виконує? Ті суть місцями єї зборів; всі уряди і гідности, навіть найвисша, як се учить біографія Пія X-ого суть доступні для дитини народа. Ба! що більше! Христос додав до тих слів: „Братя єсьте“ еще слова, що „хто хоче бути висший, най буде вам слугою!“ Се є дух Євангелія і Церкви. Тож чиж можуть сьвященники іти против волі Христа? Ні! ми радше уважаємо цілий той загальний рух, який людий жене майже несьвідомо до зрівняня і братерства, яко наслідок того першого надприродного почину, який Христос дав всім народам, котрі після него християнськими називають ся. Внаслідок нетерпимости народів, внаслідок розбурханих страстей може сей рух зійти на манівці, але в коріні самім є він добрий і сьвятий; а початок его таки рішучо датуєть ся від Христа.

Так отже і в бажаню і в любови і змаганю до рівности братерства єсьмо одно з суспільностию, та не можемо однак змовчати на то надужите, яке творить ся з гарними Христовими словами. Голосіть і — се передовсім — виконуйте рівности і братерство, але не запізнавайте сего факу, що є природна, а тим самим Богом дана нерівність духа і сили, праці і заслуги. Щоби дійти до рівности і братерства, не знижайте того, котрий таланом і пильностию висше стоїть від вас, ані не підносіть того, що через власну вину є погорди гідним та простим. Ваша рівність і братерство не повинні справедливість і право доплати та правду нівечити. Радше нехай она звучить: Кождому своє: *Unicuique suum!* Так зле зрозуміла рівність допровадить до запереченя всякого авторитету як сьвітського так і церковного, без яких знов добре впорядкована людскість обійти ся не може. Своєю дорогою, що навіть там, де через природні свойства маєткові відносини і авторитет мусить панувати нерівність, там мусить бути братня любов.

VIII.

Духовенство стремить до панованя, а се є клерикалізм і суспільність на се згодитись не може.

Духовенство має стреміти до панованя, хоче присвоїти собі права сьвітського стоваришеня! Милій Боже! Підчас коли ріжні партії старають ся зловити одна другу за чуба і на єї місце стати та панувати, підчас коли они се прилюдно голосять, підсуваєть ся духовенству підбурюючі погляди, сьміш-

ні і нездійсними амбіції. Чи се може священики, монахи, єпископи, мужі Церкви уганяють ся по вічах, щоби агітувати за собою, безчестять власти, підбурюють маси против суспільного порядку, не шануючи навіть коронованих голів? Давними часами духовенство мало великі привілеї; тепер їх не то не має, але за то має більше тягарів, як кождий инший стан. Єго посілости стопились в релігійнім фондї, а той в державнім; оно відсунене від вихованя молодіжи зовсім, а катехит займає лише місце професора, учителя, як кождий инший член тіла учительського. Священикам замкнені суть всякі уряди, хиба може з винятком маршалківства ради повітової; а вжеж найкрасшим доказом, як духовенство мало стараеть ся о впливи на трибунї парламентарній та соймовій, що маємо лише всего на всего двох священиків в Радї державній, а жадного в соймі.

Ні! привилеїв ми не жадаємо, більше як їх користий відчував клир тягарі їх; їх втрати духовенство не оплакує, лише свободи оно хоче, простого права: проповідати Христа Розп'ятого, та єго царство в душах людских будувати, блуд і похибки справляти, защіплювати чесноти — і то не для власної користи а для користи цілої людскости. Се є наша амбіция, се є той ославлений клерикалізм!

IX.

Духовенство власною роботою осуджує свої слова.

Єще одно обвиненє духовенства. Наше моральне поступованє. „Словами“ — каже сьвіт — голосите що иншого, а що иншого робите! І оповідаєть ся широко і довго про блуди, похибки духовенства, о соблазни, — ба що більше, печатають ся такі річи в книжках, газетах, виводять ся на театральні дошки!

Нехай же суспільність добре се запам'ятає, що духовні з тайною священицтва отримали силу і власть і характер священика, але не безгрішність! І ми є наслідниками Адама, облечені в грішне тіло з всіми єго похотями і то на богато більше покус виставлені, як сьвітські люди! Щож дивного, що ми часом не стоїмо на висоті нашого високого званя? Єсли мужі Церкви падають, то сьвіт повинен їх судьбу оплакувати, але їх за се не висьмівати, не погорджувати ними, і се передовсім сконстатувати, що се, що нераз для сьвітського чоловіка є дрібницею, малим поховзненєм, то для священика є вже соромним упадком.

Але, але, чи то все сьвіт переконав ся о похибці священика? Чи нераз не робить ся з потічка ріку, з мухи слоня, а часом чи чоловік не падає невинно жетвою клевети, злоби і обмови людскої? Не помилюсь, коли скажу, що бо-

д одна третина сплеть, газетярских вісток є неправдива або грубо переборщена.

А чи се справедливо?

Проступок, хочби він був проступком Мацоха, є лише личним проступком і таким мусить остати. Несправедливістю є приписувати се всім, цілому стану. Але з другої сторони, коли член сьвященничого стану виконує свої діла знаменито, дає докази геройської чесноти і навіть вороги се подивляють, то тоді річ має ся инакше. Тоді не кажуть: „Отсе героїзм, отсе чеснота духовенства“. — Так, так: зло, яке хто з нас сотворив один, всі ми сотворили, а добро, если хто з нас зділав, то або ніхто, або він одинокий се зробив...

Жадне товариство не є одвічальне за брак гідности у своїх членів, если лиш їх ганить і карає. В той спосіб відділюєть ся товариство від винних і тимсамим скидає з себе навіть тїнь відповідальности. А тепер питаю ся: Чи боронив коли клир яку вину свого собрата? А противно можна сказати, що може жадне товариство так енергічно і безпощадно не карає своїх членів, як духовенство. А противно, бачимо нераз, що сьвітські люди беруть в оборону заблудших наших братий; церковна власть їх осуджує і карає, а сьвіт бере в оборону очевидну провину і ганить Церков. Доказів на се дасть нам багато історія Церкви.

Правда! межі клиром і монахами були і є люди зі своїми пороками та слабостями, але чи між сьвітськими їх нема? Ось лучше послухати, що такий ворожий Церкві і духовенству Вольтер каже: „Жите сьвітських було без порівняня гірше, як духовенства, тільки що блуд та грішне жите у духовенства суть все уважані за більші, понеже сьвященники допчуть якраз ногами се, що для других уважають сьвятостию“. Духовенство, після слів Євангелія, має все милосердне серце для блудячих, особливо сьвітських, тому і сьвітські люди повинні мати трохи виrozumілости для духовних... А чиж они не люди?

На велику потїху нас духовних могу сміло то тверджене поставити, що нині духовенство наше, особливо руске, стояло і стоїть все високо морально, духово і національно, і тому закиди сі зовсім неусправедливлені.

Ось здебільша всі закиди, чинені духовенству, закиди, які если без упередження, обективно їх розглядати будемо, окажуть ся безосновними, безпідставними. Закиди сі потверджують лише пророчі слова нашого Божественного Спасителя: „Аще от міра басте били, любил би вас мір, аще от міра ністе, ненавидить убо вас мір“, а в тій ненависти сьвіта до нас, є для нас багато відради, багато осолоди, що ми не амальгамуємо ся з сьвітом, що ми не вітрієм, бо „аще соль обветшаєт, мір чим осолит ся?....

Греко-католицька Церков в Боснії.

Переселене галицьких Русинів до Боснії розпочалось вже в р. 1891, однак живіший час еміграційний настав доперва в осени 1900 р.

Около 50 більших або менших кольоній руских розсіялось скрізь по цілій північній Боснії. По 10 літах тяжкої праці а ще тяжшого горя замінили ся праліси в управні ниви і нарід наш приходить поволи до лучшого добробиту.

Через 10 літ не мали переселенці ніякої опіки, ніякого проводу. Доперва 26. серпня 1900 р. приїхав до Боснії о. Андрей Сегеді, висланий єпископом Юліяном Дрогобецьким з Крижевців. Через вісім літ був о. Сегеді одним сьвящеником, опікуном та дорадником босанських Русинів. Дня 1. цвітня 1909 прислано єму до помочи о. Михайла Уйфалюші-я, пресвітера дієц. Крижавацкої і сей осів в кольонії Деветіна, пов. Приявор.

Великою підмогою в релігійнім житю наших переселенців було основане їх Ексц. Митрополитом Шептицьким Студицької Лаври в Каменици в р. 1908. Вкоротці станув тут монастир і церков. Монастир в Каменици — в серци всіх руских кольоній — причинив ся найбільше до здержаня релігійної і національної апостазії. Що року збирають ся тут на відпуст в день Рождества Пресьв. Богородиці тисячі народу*).

Оспорювану квестию юрисдикції над гр. кат. Русинами в Боснії рішено в Римі 16. липня 1909 р., а враз з тим і основане для греко-католиків генерального вікаріяту і 5 парохій. Правительство босн. згодило ся дати на ту ціль 15.000 корон річної субвенції, а місію мали обняти сьвященики з Галичини.

Вслід за тим відкликано ОО. Сегедія і Уйфалюшія 31. грудня 1909. Ще 8. листопада 1909 р. прибув перший сьвященик з Галичини о. Щурко і обняв парохію Приявор.

Дня 10. вересня 1910 іменовано генеральним вікариєм о. Д-ра юсифа Жука. В жовтні 1910 приїхав о. Михаїл Кіндій (тепер в Козарци), а 1. червня 1911 ще о. Юрій Колодїй і осів в Деветині.

Осідком генерального вікаріяту єсть Сараєво.

Доси основано слідуєчих 6 парохій:

---

*) 17. липня 1911 р. відбулась тут завдяки гостинности і помочи Бр. Студитів перша місія при здвизі народу около 8.000. Прибули навіть наші кольоністи зі Слявонії. Науки місійні голосили: о. Щурко, о. Кіндій і о. Колодїй.

I. Сараєво.

Парох о. Д-р. Йосиф Жук.

Число душ гр. кат. 114. Число всіх мешканців в Сараєві є 51.919.

До парохії Сараєвської належать еще слідуючі місцевости:

В Боснії: а) округ Сараєвський: 1. Кобільдоль (ч. д. 4); 2. Доляц (4); 3. Корча (4); 4. Пале (4); 5. Трново (2); 6. Гасан-Насір (1); 7. Поджепле (123); 8. Жівалевіці (32); 9. Вісоко (2); 10. Дубошніца (180); 11. Вареш (55); 12. Добрун (19); 13. Велељово (11) і 14. Жлеб (1); 15. Вішеград (6); б) округ Тузляньський: 15. Тузля (38); 16. Кавецєво (3); 17. Обарска вел. (5); 18. Чаджявіца доня (4); 19. Франценсфельд (4); 20. Беліна (24); 21. Брчка (16); 22. Брезік (13); 23. Ралюч дон. (1); 24. Грачаніца (3); 25. Градацац (7); 27. Добріня (1); 28. Олово (1); 29. Масляйбашіці (3); 30. Вуковіне (2); 31. Сребреніца (3); 32. Забуковіца (1); 33. Млевіча (2); 34. Влясеніца (12); 35. Црна Рієка (29); 36. Кралево Поле (4); 37. Кусаче (1); 38. Невачка Бабіне (479); 39. Врльоче (1); 40. Каменіці (2); 41. Жеравіце (1); 42. Зворнік (6); в) округ Травніцький: 43. Травнік (7); 44. Вітез (1); 45. Доні Вакуф (4); 46. Лесковіца (159); 47. Яйце (7); 48. Варцар Вакуф (2).

В Герцєговині: округ мостарський: 49. Мостар (13); 50. Білек (2); 51. Гацко (1); 52. Невесіне (4); 53. Столяц (2); 53. Требіне (4).

Разом всіх душ гр. кат. . . . . 1434.

II. Завідовіч (округ Травнік, повіт Жепче).

До парохії Завідовіч належать слідуючі кољонії: 1. Завідовіч (число душ гр. кат. 223); 2. Подклуче (4); 3. Жепче (2); 4. Агіці (7); 5. Бельбрдо (6); 6. Бозінці кат. (25); 7. Буковац (11); 8. Бунар (10); 9. Дажніца (4); 10. Градац (4); 11. Календаровіці српські (43); 12. Ковачевці (25); 13. Куленовці (10); 14. Лужані Семсібєгові (12); 15. Мішковці (5); 16. Модран (7); 17. Осойці (8); 18. Полярі (4); 19. Поле (5); 20. Рітешіць (8); 21. Тетіма (19); 22. Врандук (2); 23. Дервент (58); 24. Котор Варош (2); 25. Тешань (2); 26. Церам (1); 27. Елях (23); 28. Лєпеніца (3); 29. Прібінці (2); 30. Стєняк (25); 31. Снегдіна (2); 32. Тєсліч (2); 33. Вуково (5); 34. Добой (10); 35. Алїбєговці (6); 36. Прісаде (6).

Разом всіх душ гр. кат. . . . . 1027.

Парохія Завідовіч не єсть обсаджена; завідує нею „excur-rendo“ о. Йосиф Жук, парох Сараєва. Церкви ані дому парохіяльного еще нема, а богослужєня відбувають ся в винаятім і відповідно приладженім будинку; з весною розпічне ся будова власної церкви на придбаній вже площі. Діти ходять до місцевої школи сербо-хорвацкої, а науку релїгії побирають в своїм язичі.

III. Прнявор (округ Банялюка, пов. Прнявор).

Парохія Прнявор складає ся із слідуючих кољоній: 1. Прнявор місто (ч. душ 76); 2. Прнявор околиця (151); 3. Баба-

новце (152); 4. Конюховці (139); 5. Карачі (57); 6. Ратковац (53); 7. Люжані (108); 8. Вучяк Ясічі (61); 9. Мравіца Турска (18); 10. Мравіца српска (69); 11. Брезік (55); 12. Галіповці тускі (9); 13. Галіповці српські (9); 14. Чорле (21); 15. Смертці Палячковці (6); 16. Раковац (105); 17. Кинова (4); 18. Срдзевіці (66); 19. Лепеніца (73); 20. Сітнез српські (13); 21. Расавас (178); 22. Грабешніца (5); 23. Селіште (36); 24. Лішня-Муінці-Мрачай (495); 25. Ораше (3); 26. Детляк горні (пов. Тешань), 27. Детляк доні (пов. Андрім Дервент).

Разом душ гр. кат. . . . . 1962.

Будова церкви вже розпочалась; богослуження відбувають ся еще в старій латинській каплиці. До парохії належить окрім закупленої 2 моргової площі на церков і будинок парохіяльний з городом також 1 морг винниці, купленої для парохії ще о. Сегеді.

Діти ходять до школи сербско-хорватської, науки релігії уділяє парох по руски.

Завідателем парохії єсть о. Щасний Щурко, пресв. дієц. львівської (родж. 1884, орд. 1909), від 8. падолиста 1909 р.

IV. Дубрава (округ Банялюка, пов. Прнявор). Парохія Дубрава складаєсь з отсих кольоній:

1. Дубрава стара (ч. душ 545). Тут є спільна з латинниками (деревляна) церков і дім парохіяльний. Пароха лат. в місци нема вже від року. Кольонія та має 1 гектар землі на будову окремої церкви. 2. Дубрава нова (ч. душ 670). Церкви нема, лише дзвіниця з маленькою капличкою, де в літі відбувають ся часом богослуження. Тут єсть 10 гектарів землі для ужитку пароха. 3. Камениця (ч. д. 294). Тут знаходить ся монастир Бр. Студитів, оснований Іх Ексц. Митрополитом Шептицьким в р. 1908. ОО. Студити завідують парохією. В Камениці єсть 8 гектарів ґрунту парохіяльного. 4. Обсечко (Челінац) (ч. д. 124). Тут поставили собі наші переселенці малу але гарну церковцю. Разом число душ 1633.

В монастири Студицкім в Камениці перебуває тепер 7 братів, а то:

1. Бр. Іляріон, настоятель
2. о. Йосафат,
3. о. Андрей,
4. бр. Ізидор,
5. бр. Пахомій, архарій,
6. бр. Йоаким, архарій,
7. бр. Николай, новик.

Парохія Дубрава лежить недалеко від головного гостинця поміж Банялюкою (36 км.) і Прнявором (36 км.). Уряд повітовий, суд, уряд податковий і почта в Прняворі, окружна влада в Банялюці.

V. Деветіна (округ Банялюка, пов. Принявор). Складаєсь з отсих кольоній: 1. Деветіна (ч. д. 650); 2. Грвачані (337); 3. Гаєві і Гумєра (330). Разом всіх душ 1317.

Церков в Деветіні спільна з латинниками, однак вже вкортці зачнєсь будова власної. Дім для пароха вже вибудовано, землі має парохія 10 гектарів.

Школи нема; о. завідатель оснував курс анальфabetів. Парохією завідує о. Юрій Колодій (жонатий).

VI. Банялюка. Та парохія складаєсь з 12 кольоній: 1. Банялюка (ч. д. ок. 100); 2. Яглань (63); 3. Бакінці дол. (56); 4. Бакінці гор. (4); 5. Іваньска (129); 6. Марічка (109); 7. Кривая (17); 8. Приєдор (51); 9. Міляковці (47); 10. Козарац (411); 11. Пастірево (84); 12. Церовляни (408). Разом всіх душ 1479.

Церкви протягом р. 1911 збудовані о. Кіндієм: 1. в Козарци „Воздвиження Ч. К.“, 2. в Марічці „Непорочного Зачатія Пр. Д. М.“, 3. в Пастіреві „Сьв. сьвященномуч. іюсафата“. Окрім тих розпочалась вже будова каплиць в Яблани і Церовлянах.

Осідком Банялюцької парохії єсть Козарац (станція желізн. в місци). В Козарци єсть курс анальфabetів ведений о. Кіндієм. Завідатель парохії о. Михаїл Кіндій, пресв. дієц. Львівської (безжен). —

В обороні львівських катехитів і сотрудників.

Деякі людці все іще сьвято пересьвідчені, що серед нашої суспільности „поплачує лише пустомельство“, як виразив ся один з дописувателів „Руслана“, очевидно на адресу своїх противників. Придержуючи ся тої засади, „Руслан“ не занехує від часу до часу поміщувати на своїх стовицях якусь „допись“ чи „фейлетон“ чи „новинку“, в яких аж кишить від всякого рода підозрінь, лайок, а навіть явних клевет против тих всіх, що з його політичними поглядами не годять ся.

Отак в „дописи з піді Львова“ в 10. числі сегорічного „Руслана“ якийсь „дописуватель“ переїхав ся поцілім культурнім дорібку нашого народу на поли шкільництва. Творене „руських приватних гімназий“ се робота зайва, ба шкідлива, бо „чей же ми вже мали час переконатися, що подавляюча

часть Русинів (дітий рускої інтелігенції) се були перші відділи всяких московських і польських ренеґатів". В виду того проч з українськими гімназіями, що „витворюють сю руску інтелігенцію", той „лихо підготовлений і непевний інтелігентний елемент народний". Лучше було би, щоби український нарід своїх дітий зовсім не посилав до висших шкіл, а коли вже без того необійти ся то найліпше посилати дітий до польських гімназій, бо „фактом є, що понад 50% патриотів і чільних українських діячів то становлять люди, котрі покінчили польські гімназії. Затеж з руських гімназій і бурс виходять „сотки ренеґатів — сотки людей без енергії і охоти до праці народної, без любви до свого народа, до своєї рідної мови і рускої Церкви".

Ось вам міркованя зайлого запроданця, що в своїм рабстві і пониженю так дуже стратив почуте свого достоїнства, що висшу осьвіту в рідній мові вважає за щось шкідливого для свого народа, та не соромить ся послугувати ся видумками, клеветою та лайкою, арґументами найбільших ворогів нашої народної самосвѣдомости, аби лишень ту висшу осьвіту в рідній мові зогидити.

Однак будьмо справедливі. Він тут і там між лїніями, о так тишком-нишком признає ніби то потребу науки в рідній мові, але лишень в народних школах. При тім робить вражінє, якби ось щойно на сьвіт народив ся і не знав, що в нас робить ся в ділі народного шкільництва, коли таке пише: „Се дивно, всі культурні народи зрозуміли вагу народної школи, а лише Русини сего зрозуміли не хочуть, що будучину народа становить передовсім народна школа" (розбивка автора). Після того дає менторське упімненє, щоби старати ся о рідну школу.

З тих кількох висказів нашого дописувателя „з піді Львова" видно наглядно, кілько там лукавств, злої волі, жажди шкодити всьому тому, чим дорожить наш нарід, от хочби його бажаню висшої осьвіти в рідній мові. І коли се читаєш, так биль стискає твоє серце, що того рода людці виписали на своїм стягу клич християнської ідеї, чим її в очах народа і так реліґійно недосить просьвіченого дискредитують і підкопують повагу католицької Церкви, котра все була, є і буде речником свободи, просьвіти і поступу народів, а не рабства, темноти і назадництва, як се виходить з поглядів християнсько-суспільних дописувателів „Руслана".

Вже з того можна заключити про предметовість автора статі в осуді діяльности львівського духовенства, якому посьвячує більшу частину статі. І так львівським катехитам закидує, що вони „мало рускою дїтворю займають ся, не уділяють пильно науки реліґії, а дуже часто опускають або спізняють ся на години науки реліґії", вони не є „вітцями" своїх дітий, як польські катехити. Причину того добачує в тім, ще „рускими кате-

хитами у Львові іменовані самі сотрудники, котрі сповняють катехитурю яко побічне занятє, з великою шкодою для руского народа“, ба що більше, вони навіть агітують против українських шкіл, щоби не „стратити посади катехитів по польських школах“. Другою причиною недбальства катехитів се те, що многі з них „маститі рускіи съвщеники“, котрі до першого лиха причиняють ще друге, бо „з дітьми підчас науки катехизму говорять по польски“ і тим помагають до польщення.

Той сам закид недбальства стрічає також парохіяльне духовенство, котре яко москвофільське є вороже „рускій народности і рускій церкві“. „Сотрудники съвщеники замість працювати в хосен своїх парохіян і рускої Церкви, дуже часто не виконують ревно своїх обовязків, не мачучи на се часу, бо займають побіч посади сотрудників ще катехитурі по різних школах та інші побічні занятя, не кажучи про обовязки родинні“ .. Брак рускої школи, брак по наших церквах відповідних проповідий і наук для дітий і брак церковних побожних товариств і брацтв, як то все у Поляків, спричиняє так численний перехід Русинів на латинський обряд“.

В виду того „добре було би по містах на посади катехитів і сотрудників призначувати лише людей заможнійших, або нежонатих. ОО. Василяни повинні у Львові в кожній церкві в съята і в неділі з'організувати красні проповіді рано і вечер і красні співацкі хори“.

Так виглядають всі закиди, які „Руслан“ робить нашому львівському духовенству. Ми нічого не малиб против того, коли се все була правда і не один з нас певно вдарив би ся в груди та пізнавши свій блуд, постарав би ся поступати лучше. Однак на жаль так не є: інсинуації ті повні закидів схоплених з воздуха, повні незнання наших львівських відносин (дай Боже, щоби воно хоч було несвідоме), а вкінци очевидної злосливості і якоїсь тавлої ненависти, що піби то в обороні народности і церкви — хоче сцлюгавити її природних робітників в очах ширшої громади.

Яко катехит — і сотрудник вважаю за свій обовязок дати до сказаного кілька своїх уваг, бажаючи очистити себе і своїх товаришів по званю перед братиею. А ділаю се не так в обороні нашої чести, бо хто против тої чести особливо съвятююрського сотрудника не виступає, як радше через те, що того рода інсинуації обнижуючи до нас прихильність нашої суспільности, утруднюють і так вже утруднену нашу душпастирську працю.

По перше неправдою є, що посади катехитів у Львові займають самі сотрудники. У львівських народних школах є занятих девять осіб, що є виключно катехитами, а сім осіб служить при школах зпоміж парохіяльного духовенства. Кажу парохіяльного духовенства, бо задля браку сил мусить ходити до школи двох парохів. Обовязки катехитів сповнює то духовенство не яко „побічне занятє“, тільки яко один з най-

головніших своїх душпастирських обовязків тому, що з поміж сталих катехитів ніхто немає часу тих шкіл обслужити, а о сталі посади при тих школах чито задля малого числа дітей, чи задля иньших, для нас вже недослідимих причин, якомь ніхто не упімне ся.

Колоб парохіяльне духовенство тих шкіл не обслужило, наші діти оставалиб зовсім без науки релігії або муєли би ходити на релігію і богослуженя латинського обряду.

Два роки тому назад внесли три львівські сотрудники-катехити — двох съвятоюрських, а один з успенської церкви — прошенє до Преосв. Митр. Ординарияту о креованє сталих посад катехитів при їх школах, покликуючи ся на повне число дітей. Сі сотрудники-катехити певно не думали заняти ново-креованих посад, бо двох з них, о скілько мені відомо, навіть не мають в гадці посъвячувати ся виключно катехитичному званю — видно протє, що ними зовсім не руководила власна користолюбивість, а більше добро повірених їм дітей. Тим самим відпадає закид дописувателя „звіді Львова“, агітації сотрудників против ходженя наших дітей до українських шкіл, аби мовляв, не стратити посади в польській школі. Передовсім се не вело би до ціли, бо досвід учить, що число наших дітей в польських школах через українські школи зовсім не зменьшує ся, а противно з року на рік побільшуєть ся очевидно задля взросту українського населеня. По другє така агітація була би для самих катехитів шкідлива, бо позбавила би їх надії заняти нову посаду, яка через велику фреквенцію дітей муєть утворити ся при українській школі. В обрубі съвятоюрської парохії є аж дві українські школи, а помимо того місцеві сотрудники не жалують ся на малє число дітей в обслугованих собою школах і крім того утворила ся нова посада при школі ім. Бориса Грінченка, далеко лучша і поплатнійша, чим в польській школі. З того видно, що сотрудники через українську школу не тільки не стратили, але іще зискали новє поле „заробітку“.

Закид, що наші катехити „мало рускою дїтворою займають ся“, є підлою клеветою, не маючою ніякої основи. Я мігби вказати на кількох наших львівських катехитів, котрі, як се їм висказали отверто дирекції їх шкіл з нетавним невдоволенєм, що руський катехит має навіть серед польської дїтвори „większy pić“ чим їх власний польський. Щож до закиду зглядом русофільських катехитів, що вони „підчас науки кятехизму говорять по польски“, то він так само добре відносить ся до катехитів Українців, але се зовсім не приносить їм нечести, тільки є доказом, що свої обовязки як слід понимають. Се доказом, що вони свій обовязок духовного вітця і пастиря душ своїх дітей ставляють висше всяких земних зглядів. Серед нашої дїтвори бувають одиниці, що спольщені через своє окруженє дома, не уміють ні словечка сказати в рідній мові; бувають і такі, що приемо з якимсь страхом відносять ся до свого катехита, лишень

тому, що він заговорить до них по українськи і перші години релігії перебувають або з плачем або таки відразу утікають на годину польського катехита твердячи постійно, що воно Поляк або Полька. Представте собі тепер положене такого катехита, що не хотів би до такої заляканої дитини заговорити мовою, до якої привикло її ухо, так більше як певно, що така дитина для него страчена. Польський катехит, если то чоловік старший, відішле дитину до свого катехита, еслиж — молодик сьвященик нової едукації, то лишень лукаво усміхне ся і уміє свого собрата потішити такими словами: „coż robić, dziecka z klasy wyguscać nie będą“, а дирекція або учителька кляси успокоїть ніби то, що „jej zakazała już chodzić na księżdzę religię“ а в сути річи здаєть ся нічого в тій справі не учинила, бо дитина як неходила так і далі неходить на релігію мимо найприхильнішої заяви своєї шкільної власти. В виду того катехиті не остає нич иньше, як дитину лагідно прикоськати, що руський катехит буде до неї так само говорити по польськи і приймати такіж відповіді, як і польський, аби лишень ходила на його години релігії.

Для таких дітей, нерозуміючих рідної мови, мусить катехит викладати в зрозумілій для них мові, бо інакше він розмицув би ся з своїм званем і справді бувби лишень „зарібником“, як се так несовісно закидає нам „Руслан“ а не духовним вітцем своїх дітей. У нас звичайно водить ся так, що катехит викладає свій предмет вперед по українськи, а потім повтарає се по польськи; відповідий домагає ся в першім шкільнім році в такій мові, якою дитина володіє, від старших дітей в українській мові. Часто буває в клясі навіть між старшими дітьми одно-двоє, що рішучо і постійно відмовляють відповідий в українській мові. В таким случаю чиж має катехит дитину зате переслідувати? Він-же є її душпастирем, а не наставником і тому зовсім педагогічно і розумно поступить, если такій дитині оставить свободну волю. До того впрочім зобовязує львівського катехита виразне рішене, не знаю вже з якого там року, нашого Преосьв. Ординариату. Задля такого поступованя не треба зовсім побоювати ся відчуженя дитини від своєї церкви; маю позитивні докази, що діти того рода по скінченю школи більше цінять свій рідний обряд і ревнїйше виконують релігійні практики, як діти, котрих примушувано учити ся релігії в українській мові. — о. М. Щепанюк.

(Кінець буде).

Церковна літопись.

Православна пропаганда. По донесенням часписий наших і польских майже всі повіти північної Галичини, Лемківщини, а також підльвівські села, мають бути засипані російськими відозвами ось такого змісту: „Православе, а ніяку иншу віру — сам Спаситель приніс на землю. Завдяки православи Русь стала ся великою державою. Не придержуване православної віри — є зрадою, відступством. Сю зраду сповняють всі, що взорують ся на заході і з освіти заходу черпають знанє. Представником Бога і православної віри на землі є цар, вибранець і Божий помазаник, що свою власть одержав від самого Бога, тому всяке обмеженє его власти є злочином супроти Бога і правдивий православний до сего ніколи не допустить. Конституція є обидою Бога, а добивають ся її лиш інородці, щоби поневолити слабій російський народ. Відтак слідуєть оповіданя про мучеництво поодиноких осіб з православного духовенства, ствердженє, що церков і держава находили ся все в одних руках і накликуване до жертв і мучеництва „а вѣру, царя и отечество“. —

— В обороні Лемків виступив один дописуватель „Руслана“ (ч. 22) і так пише: Кажуть, що Лемко з діда прадіда уважає своєю лише православною віру. Мені і кождому, котрий уважно слідить рух теперішній серед нашої суспільности, а особливо на Лемківщині, до православя, представляє ся річ противно. Не на рід сам з переконаня з діда прадіда є православний, але склонним до того православя зробила его якраз „дѣятельность“ наших „б а т ю ш е к“... Для ілюстрації наводить дописуватель дволичне поступованє русофільського пароха в селі Дальовій.

— Пропаганда схізви ведєсь на Лемківщині обдумано, потайки, добре з'організована. По селах говорять тільки о „правдивій рускій вірі православній“ і о війску російським, що небавом прийде лад робити в краю. — З Горлицкої бурси висилають на днях своїх питомців на науку в Росію. Дивне, що о містодекан, яко предсідатель бурси і о. катехит та прочі отці о тім нічо не знають...

— Сокальський староста Калиневич видав недавно порученє оберігати на рід перед поширенєм православія. Се повинно би зустрінути ся з похвалою у всякім католицькім органі, та орган русофільських сьвящеників „Галичанинъ“ глузує з „характерного указу галицко-польского старости“; значить, „Галичанинъ“ стоїть за тим, щоби православє ширило ся... Ёго не болить апостазія, лише видаване охоронних средств проти апостазії. —

— Як наші русофільські священники дорожать католицизмом своїх дітей, слідно з того, що многі з них посилають своїх синів та доньки до православних заведень в Росії. Одним з тих є також о. Комаряньський з Сернок горішних, який свої доньки Гру і Машу вислав на науку аж до Холму. —

— О. Д-р Дорожинський пише в „Przegląd”i“ (ч. 4), що причиною православля у нас не є священники русофіли, а — Українці! На се архіоригінальне тверджене о. Д-ра Дорожинського відповідає знаменито дописуватель „Руслана“ (ч. 28) так: „Чи не знаєте, о. д-р., з якої то партії священники їздили до Грабу святити паску, отворати там читальню Качковського, хто перетримував, переховував академиків Маркових, Кушварів, Колдрів і т. п. у себе, та посилав їх до Грабу людей ярити?... А чи не знаєте, о. д-р., з котрої то партії священники їздили минувшої зими з згаданими академіками, процагаторами схізма по вічах по селах, де тепер схізма ширить ся, де вони плюгавили власти духовні і всьо, що дороге св. католицкій вірі? А з чиїх то сіл спішили, як на прощу, селяни і спішать тепер до Грабу на богослуженя апостата Сандовича? А для чого то відбувалась місія в початках грудня м. р. в Ждині? З чиїх то сіл люди спорили з о. деканом за „віру православному“, а з чиїх то парохій селяни з насмішкою, а що більше, з обуренем прислухувались на місії в Ждині проповіді на тему „свойств св. католицкої Церкви“ і „первенства Папи“? А що то їх охолодло в їх загорілости в ненависти до св. кат. віри?... На се сказали би дещо акти судові в суді і старостві в Горлицях, Яслі і Змигороді... Чи не знаєте случайно, о. д-р., з котрої то партії священники виступають проти схізма..., проти часописий, всяких брошур, розкинених по цілій Лемківщині, а павіяних схізматицким духом, з котрої то партії священники подавали просьби до Еп. Ординаріату о позволене примирити вернувших з Америки православних, як приказували обіжники; а з котрої то партії священники принимали їх без найменшої перепони і як ходять слухи, навіть похваляли, і через те бідний нарід утверджували, що то „вшитко едно“?? Вдоволені тішитесь..., що села, де суть священники русофіли, не переходять на схізму. А знаєте, длячого? Перший ліпший Лемко вам вяснить: „чи наш ксьондз, чи з Росії, то вшитко едно, лем тоти гади Країнці“... Апостат Сандович там їде, де ему кажуть русофільські священники. Справу сю вже добре обговорено з ним. Тепер він в Грабі, перейшло вже село Довге, потім чекає вго Висова, Ганчова, Гладшів, Ждиня, бо там священниками Українці. Приготовить все, бо з весною приїжджає ще двох схізматицких священників. Правда, запевняють русофільські священники і хвалять ся, що доки вони в селі парохами, то схізма там не буде... Но се не заслуга їх, бо то „вшитко едно, чи наш, чи з Росії“.. Чи не знаєте, о. д-р., до котрих то читалень і з котрої партії приходять часописи навіяні духом схізматицким, котрої то партії ча-

сописи вщиплюють любов до „св. русскої віри“, а Наумовича вихваляють як божище, повинністе знати, бо і ви належите до сего видавничого комітету“ .. —

— Недавно відбув ся з'їзд деканів перемискої епархії, в яким взяли участь також русофіли і то в поважнім числі, бо-творили майже третину з'їзду. Замітна була їх оборона проти роблених їм замітів. Вони звиняли ся, що русофіли тому послають своїх синів на православне богослове, бо від кількох літ не приймає їх Преосвящений Єпископ перемиский до семинарії (!!!). — По цілоденних нарадах ухвалено між иншим проти-ділати всіма силами (і русофільськими?) дальшому ширеню православя, а се головно через піднесенє релігійного духа між населєнем, до чого мають служити місії. —

— „Руслан“ в ч. 26. приносить таку звістку: Агітація царських посіпак в Галичині починає прибирати величезні розміри. На двях відбули ся у Львові тайні збори представників русофільства з цілої Галичини, на яких видано пароль: а) агітувати за православем з такою енергією, щоби в оден день пів Галичини внесло подавя о перехід на православє; б) устроювати довірочні збори для поширеня між народом думки про потребу російської школи в Галичині; в) домагати ся усунєня Митрополита Шенцицкого з владичого престола. Цілу Галичину поділено на округи з платними інспекторами, яких задачею є при-готовляти нарід на всякі можливости. Збори відбули ся в почи.

— В Запитові коло Яричова (повіт львівський) ширить ся сильно православна пропаганда. Душею сеї пропаганди є якийсь Михайло Хамка, член виділу „Русской Рады“ у Львові, що сповняє в Запитові гідність дяка і громадского писаря. Він (з своїми синами академіками) устроєє прогульки до Почаєва і до Печерской Лаври в Київі, звідки привозить ікони і православні молитвослови, портрети російських царів і т. д. Громадска рада, майже виключно зложена з русофілів, що домагають ся російських проповідий, катехізації в російській мові і науки російської мови в школі. Недавно на зборах читальні Качковського уладжено велику маніфестацію на річ православя і проти Австрії. Заповіджено близький перехід цілого села Запитова на схізму. — На таке саме заносить ся також і в сусіднім селі Миклашеві, де вже хотять навіть будувати православну церкву. В однім і другім селі є священиками вправді щирі Українці, але вони безрадні супроти роботи своїх сусідів-русофілів, як ОО. Пилипча, Білинкевича, о. декана Пачовского і инших.

— Дня 23. січня с. р. перевела жандармерія ревізію у апостата о. М. Сандовича в Грабі і сконфіскувала багато заборонєних книжок і всїляких брошур. —

Міжобрядові непорозуміння в східній Галичині. На візванє в ч. 2. сегорічної „Ниви“ повідомляю, що в парохії Озірна змінили слідуєчі тутешні парохіяне свій русько-католич. обряд на латинський :

1) **Николай Кулик**, зайнятий при газівні у Львові, [щоби одержати сю посаду], 1/7 1908 р. Повідомлене магістрату Львівського з 1/7 1908 ч. 68843.

2) **Теоділь Дембіцький**, стражник при залізниці в Озірній 12/8 1909. Повідомлене староства Зборівського з 13/8 1909 ч. 1732.

3) **Марія з Стологів Дильовска** і

4, 5) **Анна з Стологів Пужак** wraz з донькою **Марією**. Обі замужні за латинниками в Озірній. Повідомлене староства Зборівського з 9/10 1910 ч. 2067.

6) **Володимир Хомин** (ур. 23/6 1896), здавсь термінатор у якогось ремісника в Тернополі, 3/4 1911. Повідомлене староства Тернопільського з 25/8 1911 ч. 47586/4

Марія Дильовска освідчила мені виразно, що перейшла за позволенем латинського священника. — Очевидно, всі перейшовші, тут замешкалі, зістали через латинського пароха прийняті.

Крім сего охрестив лат. парох тутешній 2 синів тутешного учителя **Станіслава Чикаловського**, заслонючись тим, що отець їх виказав ся латинською метрикою — хочай так отець, як і брат **Станіслава** суть гр. кат., а сам **П. Станіслав**, кажуть, має і руську метрику. —

Також донька тутешного директора школи **Гардолінського** охрещена здає ся в Золочеві перед якими 10 літами на латинське, хочай мати вї вєть руську кат. до нинішого дня.

Очевидно і синів покликаного під 2) **Дембіцького**, котрих не могло взяти староство, взяв лат. парох. — *о. А. Танчаковский.*

Церковні відносини між канадійськими Русинами. Орган канадійських Русинів („Канадійський Русин“), в однім з послідних чисел пише таке про церковні відносини між Русинами в Канаді: Англійска секта методистів думає видавати в місті Едмонті часопись для приєднання і заманення Русинів у методиску кошару... Безлична дійсно ся непрошена опіка над нашим народом усяких англійських протестанцких сект... Бракує ще лиш того, щоб буддійські жреці з Азії брали ся видавати для Русинів, у рускій мові, часопись, щоби навертати їх на свою, поганьску віру. Ми бачили, як то недавно пробували „навертати“ наш нарід усякі дурисьввіти в роді п'яка **Серафима** і вго попів, а скінчивши на пройдисьвітах бодругівцях, з котрих тепер і мала дитина посьміхає ся. Ми чули, як то і секта нарванців баптистів збаламутила кількох Русинів та повела їх другий раз хрестити ся до води. Однак знаємо се вже з досьвіду, що їх ніби місійна праця і „навертанє“ чи баламученє нашого народа не потреває довго і ще скорше розпаде ся, як повстало. В лоб беруть з своїм „місіонарством“ і баптиські причепи з ріжними Шародками, а уся користь з їх місіонарської праці хіба така, що ті баптиські проповідники покупували собі з „місіонарської“ платні по кілька фарм. А вже найсоромнійше валить ся бодру-

гівско-незалежно-презвітеріанська віра, якої нечисленні вже приклонники переходять до методистів. Смерть бодругівства прискорить найпевніше приїзд священників рускої народности з Галичини. При кінці просить „Канадійський Русин“ наших Пресвященних Єпископів о якнайскорше прислане до Канади руских священників. —

Релігійний фонд а мрії польского ксьондза. Ks. M. Sidor w Szerzupach оголосив в „Gaz. kośc.“ (ч. 1 с. р.) статю: „Kościoł polski a Cerkiew ruska w Galicyi w świetle cyfr narodowych“, з якої змістом хочемо запізнати наших читачів. Вперед визанка чисел: Поляки мають душ в Галичині 3,951.840, Русини 3,516.792. Парохій мали Поляки в р. 1910 — 880, а Русини 1875. Парохіяльного духовенства мають Поляки 1593, а Русини 2.287. Випосажене в землі руских парохій в Галичині представляє вартість після урядових жерел: 18,420.683 корон, польських лише 10,573.794 кор., доходу з того випосажена має руский клир річно 735.143 кор., польский лише 419.730 кор. — Крім того як доповнене конґруи законно означеної побирає руске духовенство з державного скарбу річно квоту 2,258.924 кор., а латинське лише 840.790 кор. Ся дотація крім доходу з релігійного фонду, який в р. 1902 виносив 1,023.510 кор., іде з грошей податкових, а сила податкова Поляків в відношеню до Русинів має ся, як 4 : 1 (??). — Виходить отже, пише Ks. Sidor, що Поляки під сим зглядом терплять велику кривду. Треба отже конечно розділити галицький релігійний фонд на римо-католицький і греко-католицький. Справа поділу сего фонду не представляє по думці Ks. Sidor-а великої трудности з ось сих причин: Фонд релігійний повстав, як відомо, з конфіскації церковних дібр в часах Йосифа II. „Історично стверджений факт, що цілий галицький релігійний фонд повстав з власности виключно римо-католицької Церкви, що зрештою можна легко ствердити з бухгалтерійних книг ц. к. намісництва. На сей фонд зложили ся маєтки 738 латинських скасованих монастирів, як також маєтки численних брацтв і фондаций, забраних тоді свѣцкою властію. Фонд сей обіймає 10.913 гектарів землі і лісів, а саме громади: Прядильниця, Малеховичі, Мушина, Старий Санч, Станиславичі, Гробля і купелеве заведене в Криниці, як також в капіталах квоту 8,580.801 злр., або понад 17 міліонів корон. Вартість дібр в р. 1902 одінювано на квоту 2,224.644 злр. т. є, понад 4 міліони 400 тисяч корон. Осібно існує релігійний фонд В. Князівства Краківського, котрий виносить близько 144 596 злр. в капіталах, а 20.212 злр в движимостях. Разом виносить той фонд релігійний галицько-краківський суму 10,980.253 злр. або около 21 міліонів корон після одінки з р. 1902“. „До того маєтку, повсталого з польських фондаций долучено кілька малих фондаций руских, котрі приносять річно несповна 200 корон“. „Що нам може залежати на тім — питаєсь далі Ks. Sidor — чи галицький фонд релігійний буде мати

характер фонду римо-католицького чи спільного з гр. кат обрядом? У відповідь на се вказує Ks Sidor на грозу розділу держави від Церкви в Австрії, а наслідком сего було би счеркнене державою етагу віроісповідань (він тепер виносить около 30 мільйонів корон річно) і віддане церковних фондів і бенефіцій, які тепер знаходять ся в адміністрації держави, поодиноким епархіям і їх управителям. А який ключ винайде правительство до розділу релігійного фонду, се питане дуже важне! В кождім разі польський Костел може бути скривджений, отже „najwyższy czas pomyśleć o tem i przeprowadzić ten rozdział“ — кінчить статью Ks. Sidor. —

Організація католиків в Кракові. Дня 25. січня с. р. відбуло ся в Кракові уконституоване польської „Католицької Ради“. Се союз всіх католицьких краківських товариств, який має на ціли згідне діланє в справах, що інтересують католицький загаль, вщиплюване і розвиванє католицького духа у всіх кругах польської суспільности, а вразі потреби виступ в обороні віри, католицької церкви і публичної моральности.

Польська кривда на церковнім поли. Якийсь Кс. Д. бідкає ся в „Gaz. kość.“ (ч. 2 с. р.), що в лат. парохії Надвірні і Делятині є лише по пять лат. капличок. До Надвірної належить 16 сіл, а каплиці суть лише в Перерослім, Велесничці, Волосові, Майдані Гуті і Залені Рафайлової; священиків всього трох. Супроти сего є тут парохій руских 10 з 12 священиками. Ёще гірше стоїть лат. парохія в Делятині. До неї належить 13 сіл, а каплиці мають лише Яремче, Ланчин, Микуличин, Татарів і Ворохта; священик лише один в Делятині. Супроти того мають Русини 9 парохій і 10 священиків. І чиж не кривда се для Поляків? Та нехай шан. кс. Д. потішить ся тим, що в наряд далеко нещасливіший під тим зглядом від Поляків, а се — таки ми самі, Русини. Супроти соток латинських костелів, пр. в Хінах, нема там ані одной церкви рускої. І щож ми маємо робити? Плакати враз з шан. кс. Д.?

Духовенство в австрійскім парламенті. В парламенті вибранім в р. 1907 було між 514 послами 46 священиків, значть 9%, всіх послів. Дванадцятьох з них було німецької народности, вісьмох чеської, девятьох польської народности, чотирох рускої, сімох кроадкої, чотирох словінської і чотирох італійської. До рускої народности належали: О. Войнаровський, Давидяк, Онишкевич і Фолис. Чотирох послів (двох німецьких і двох чеських) було монахами. Всі священики, крім двох були вибрані з округів сільських або мішаних. — В теперішнім парламенті спало число священиків з 46 на 31, отже о одну третину так, що виносить нині лише 6%, цілої палати Німців є тепер 10, Чехів 5, Кроатів 5, Словінців 5, Італійців 3, Русинів 2 (о. Онишкевич і Фолис), врешті один Поляк із Шлезка. З Галичини не вийшов ані один польський священик послом.

Всячина.

Потреба на часі.

Перед кількома літами переведено в АЕпархії львівській розмежене деканатів та значно побільшено їх число. Як щаслива се була гадка, з як великою користю для добра Церкви в АЕпархії переведено її в діло, показалось таки зараз в перших літах по заведеню нових зменшених округів деканальних. В кожній парохії відбувався тепер рік річно вельми докладна візитація деканальна, що виходить лише на велику користь парохії, а декан — сей *oculus Episcopi* — знає дуже докладно стан кожної парохії, належачої до его деканату і з найбільшою докладністю може кожної хвилі про стан даної парохії поінформувати свою власть духовну, а на случай потреби два і три рази річно парохію відвідати. Давнійшими літами, коли-то деякі деканати були надто обширні, та обнимали по двацять парохій, а з дочерними і на 30—40 церквей, не дивота, що візитації деканальні густо-часто з великою шкодою духовною для парохій, відбувались декуди вельми рідко, а в многих разях і дуже побіжно. —

Таке розмежене деканатів здалось би доконечно і в Епархії Перемиській. І ся потреба в Епархії перемиській може в еще о много більша, чим була в АЕпархії львівській.

Епархія Перемиська є поділена на 40 деканатів, котрі розтягають ся на 31 політичних повітів, в більшій своїй половині гірських, зі значною розлеглостію і на великій простори порозкиданими селами. Вже саме те число 40 деканатів на 31 політичних повітів, показує наглядно, як обширні се суть деканати! Колиж возьмем на увагу, що суть такі 4 деканати, котрих число парохій до них належачих не досягає 10, а 9 таких деканатів, в котрих в всего 10—15 парохій, доперва потрафим собі уявити, як обширні мусять бути позістали 27 деканатів, на котрі припадає пересічно по 25—34 парохій! І так між іншими: деканат Дрогобицький обіймає 34 парохій, а з дочерними 57 церквей, дек. Височаньський 24 парохій — 50 церквей, дек. Любачівський 22 парохій — 37 церквей, дек. Старосамбірський 32 парохій — 46 церквей, дек. Яворівський 27 парохій — 43 церквей, Ярославський 27 парохій — 39 церквей і т. д.

При таким стані річий не дивота, що декани не суть в силі рік-річно всіх парохій — з дочерними церквами — звизитувати, що бувають такі случаи, де візитації деканальні відбуваються або вельми побіжно, або раз на кілька літ, проте і декани о стані парохій, до їх надто обширного деканату неналежачих, не можуть мати навіть якого-такого понятя. А шож доперва говорити об тім, що би они могли о стані парохій докладний звіт здавати своїй власти духовній?!

Розмежене деканатів в Епархії Перемиській є доконечно потрібне, а особливо ся потреба показує ся нагячою тепер, коли то в Епархії Перемиській вибухла в двох місцевостях схізма і коли то треба добре чувати, щоби ся язва не прибрала більших розмірів! Ворог не спить... Кожда парохія повинна бути тепер як найдокладнійше звізитована і то через самого декана. Всі браки повинні бути усунені, невзгоди, які би там і були, повинні бути поладяні, щоби оісля не було за пізно, бо вороги, як зачуваємо, вже на добре і ту і там никають, щоби в мутній воді закинути свої сіти. . Власти духовні повинні подбати з всею рішучістю, щоби се сталось як найскорше, щоби з найбільшою докладністю образ кожної парохії був їм вірно представлений під кожним взглядом, а особливож під духовно-релігійним взглядом. А се може статись і буде мати велику користь і на будуче, коли або число деканатів зістане побільшене прим. зі 40 на 50, або коли наступить бодай справедливе розмежене дотеперішних деканатів, з котрих деякі суть надто обширні, а деякі (4) надто малі. - С.

Заява о. Павла Каміньського.

В посліднім числі „Вістника станиславівської епархії“ напечатана заява о. П. Каміньського, в якій він признає ся до великого згіршення, яке дав своїм поведенем д. 10. жовтня 1911 р., підносить, що поповнив той злочин в стані п'янім і цілковито неприємним, пятнує пресу, яка використала єго злочин в цілях антицерковних, головню пятнує поведене посла Брайтера за єго інтерпеляцію в парламенті, висказує свій жаль за дане згіршення і просить Пресєсвященого о вибаченє. — Під заявою умістив Пресєсвящений від себе кілька уваг, в яких між иншим каже, що прощає нещасяному єго провину і здїймає з него всякі церковні цензури.

Польованє на глупоту.

Кождий майже день приносить по кілька фактів, які стверджують нагядно, що в теперішній пропаганді православя з боку русофільских фракцій діяльну участь беруть також русофільські св'ященики. Ся справа вже до того степеня вьяснена, що залеречувати її буде хиба чоловік, який про наші відносини не має найменшого понятя. Тому виступи в послідних часах Д-ра Глібовицького (в „Галичанині“) і о. Д-ра Дорожинського (в „Przeгляд і“) не можна инакше назвати, як хиба польованем на глупоту. Сї два оборонці русофільского духовенства мають відвагу твердити, що причиною схізматицької пропаганди не суть св'ященики русофіли і їх фракції, а — св'ященики Українці, які увели до церкви політику!! Спорити з такими людьми годі. Нехай буде ї по їхньому! Та чи багато знайде ся таких глупих, щоб повірили їх мудрим виводам?

Замість річевої відповіді — числене лїт.

На заяву Товариства св. ап. Павла, пятнуючу шкандальний поступок членів виділу Общества „Народний Дім“ у Льво-

ві, а саме обробане католицьких монахинь з їх помешканя і церкви — католицькими священниками, не має редакція „Церковного Востока“ іншої відповіді, як перелічене літ віку тим священникам, що підписали повисшу заяву. Виходить, що один Француз з „Народного Дому“ має майже стільки літ священства, що всі виділові Товариства св. Павла — разом. Отже, коли так, то вільно було виділовим „Народного Дому“ викидати Сестри Василянки на улицю..

Нарешті!

Перше сегорічне число урядового Вістника станиславівської єпархії вийшло вже — фонетикою. Тим чином в станиславівській єпархії фонетика стала урядовою правописою. В двох інших наших єпархіях покутує ще й далше не тільки етимольогія, але дуже часто навіть погане язиче.

Наша байдужність.

Під таким заголовком помістив „Той сам“ допис в „Руслані“ про нашу байдужність супроти православної пропаганди, яку ми задля її ваги і актуальности передаємо майже до слова:

„Хвилі, які переживає наш нарід і ми разом з ним, є так важкі, що повинні зворушити і побудити до якоїсь сильнішої діяльності і найбільше заскорузлого чоловіка. Струї православія і цареславія є для нас так грізні, що їх наслідки можуть на довгі літа відбитись на нашім народнім житю. Тому наша робота против тих змагань царє- і православія повинна проявлятись ві всіх напрямках і при кожній случайности. Коли Росія відділює Холмщину, то Поляки протестують проти сего акту на сотках-тисячах віч по цілім краю; в тій справі уряджують збори по всіх містах, ба і селах, товариствах, читальнях. А у нас — підчас так грізної прояви як православія і цареславія, — крім кількох дописей по часописях та кількох протестів на довірочних зборах, затихає справа, неначе все вже було благополучно. А ще сумнійше, що все і майже ті самі люди почуввають ся до обовязку подати якусь вістку про сей небезпечний для катол. Церкви і нашого народу рух, або запротестувати, а вся инша інтелігенція, священники і учителі мовчать неначе в уста понабирали води або десь по кутках теремтетають на „клятих русофілів“, — Панове, таж ся справа так важна, що ви повинні дописями засипувати всі рускі часописи, так, щоби кожний знав, що над нашими головами стоїть не аби яка гроза. Не кричіть — але подавайте все до публичної відомости і то цілі факти зі свідками і назвисками, бо лиш такий факт можна ужити до урядової відомости. А таких фактів на самій Лемківщині є тьма тьменна. Се правдива вела ся нагінка супроти Українців і катол. Церкви, по церквах і русофільских селах. Таж по селах русофільских від 3 літ вечерами учили якісь людці по хатах о православію і цареславію і зогиджували кат.

віру і нас. І чому ж так мало ви подавали о тих річах до часописий? Се непростимий гріх — мовчати — на такі річі і зі становища релігійного і народного. Всі русофіли аж сичали і відпирались, що нема жадної агітації православної і цареславної — а нині наслідки б'ють їх по лицю за їх правдомовність. Але деж були наші люди і де є тепер, що ще мовчать або дуже мало о тім подають до часописий?

Та не лиш належить про такі річі подавати до часописий — але супротив сего треба протести вносити до правительства, уряджувати ad hoc віча, відчити, сходиви, обговорювати способи борби супроти москвофільського рака. Нам належить домагатись розв'язання всіх русофільських бурс і пансіонів, бо они є розсадниками тої гнилі. Там спроваджені девушки і шпіони деморалізують нашу молодіж.

Всі українські партії повинні виступити цілою силою супротив православя і цареслава, всі свідомі одиниці повинні кинути байдужність — а взятись до праці, тоді штучна в Галичині Росія піде скоро в дубину. — *Той сам*“.

Права священицтва при виборах громадских.

При виборах громадских користають священики звичайно тільки з одного права, то єсть титулом академічного образования — так само, як лікарі, нотарі — цієля §. 1. уст. 2. б. ординації виборчої громадскої. Після §. 14. тоїже ординації належать священики до першого круга виборчого. Крім того титулом податків (грунтового, особисто-доход.) повинні священики находити ся в списі виборців і яко такі знов голосувати. Ерекція бенефіціальна має ґрунта, церков має також нераз ґрунта, фундації богослужебні мають також нераз ґрунта — отже суть членами громади; членами громади суть а) приналежні до громади або громадяне б) співгромадяни (Gemeindegensossen, uczestniky), котрі немають приналежности в громаді, але мають недвижимо майно в громаді або платять податок; під сими усіма належать до співгромадян також корпорації, стоваришеня, заведеня і фундації (§. 6. зак. гром. з 12 серп. 1866). Право вибирати радних має кождий член громади, що платить від року податок; так само мають право вибирати держава, край, товариства, заведеня і фонди, если від року платять податок (§. 1. уст. 1 і 4 ордин. виборч. гром. 12 сер. 1866). Навіть після §. 9. ордин. виборч. гром. кождий член громади може бути вибраний радним з дуже малими виїмками §. 10. ордин. виб і крім виключених за звинки карні (§. 11. ордин. виб.). Практичні можуть бути такі наслідки. Парох лично належить титулом академічних студій до першого круга виборчого, але крім того повинен зареклямовати, щоби окремо ерекцію бенефіціальну, а осібно церковну а осібно фундаційну вписано до спису виборців, по неже платять податок.

А що нераз поле єсть в прилученій громаді, то там треба реклямувати за кожду ерекцію і там можна би і голосувати і бути вибраним. За податки від бенефіціальних ґрунтів прийшли би звичайно ерекції або парохи до першого круга виборчого (найвище оподаткованих), через що посунулиби ся деякі оподатковані до другого круга виборчого — а то нераз дуже важна річ в практиці виборчій. Можна голосувати в другій громаді через повномочника; повномочник може заступати тільки одного уповажененого і мусить предложити повномоче, вільне однак від стемпля. Парох при виборах громадских виконав би своє личне право голосованя, другий голос мавби за ерекцію бенефіціальну, а за церков і за фундацію голосували би повномочники.

Оден, вже покійний, парох на Поділю був у трох всіх селах, належачих до его парохії, радним, бо у всіх трох селах був членом громади яко приналежний до громади з днем обнятя уряду, в прилучених обох громадах був співгромадяном, бо мав поле ерекціональне, отже був також членом громади, а через те вибирали его радним в прилучених.

Може деякі мої виводи не суть стійні, прошу дуже о річеву критику і поправлене блудів; гадаю однак, що деякі пункта закона ще не суть докладно оречені і вартаби в повисших справах — если реклямацій наших не узгляднять — рекурсувати аж до трибуналу адміністратійного (Verwaltungsgerichtshof), а на прихильне нам оречене трибуналу моглиби ми поклукувати ся. *Jura vigilantibus.* — о. *Йосиф Ганкевич* з Красного на Поділю.

Н О В І К Н И Ж К И.

Катехизм для русько-католицьких діточок в Америці, склав після шістьох правд віри о. Константин Курилло. 1910. Накладом „Душпастиря“, Філадельфія, ст. 84.

Катехизм сей має апробату Преосвященого Сотера. Уложений популярно, легко, інтересно. Мігби віддати велику прислугу нашим вірним в Америці, коби не був написаний занадто по — американськи... Просимо послухати: „Для чого наша віра називаєть ся руською? — Наша віра називаєть ся руською, бо по руськи молимо Бога... Чи можемо назвати свій обряд руським? — Так єсть, ми можемо назвати свій обряд руським, бо по руськи всеь відправляємо в церкві... Який приказ дав Бог в раю Адамови і Еві? — Бог дав Адамови і Еві такий приказ, щоби не їли яблука з одного дерева і т. д. (те саме в слідуючім питаню)... Що приказує осьма заповідь? — Осьма заповідь Вожа приказує завсїгди говорити правду і ніколи нікого не підозрі-

вати... Кілько є заповідей церковних? — Шість... Скажи шість заповідей церковних? — 1)... 2)... 3)... 4)... 5)... 6) утримувати церков та священників та всіми силами старати ся о достойну її красоту та її честь... Чи Господь Бог сповнить, що приобіцяв? — Г. Бог сповнить що приобіцяв, бо є всемогучий... Як маємо молити Бога? — Бога маємо молити :... 3) побожно, бо маємо здатися на Божу волю.. — Між постами опущений тиждень сиропустний, в середі і п'ятниці звичайних тижнів наказаний піст строгий. До „спротивляня ся“ пізнаним правдам католицької віри належить також читане безбожних і неморальних книжок і часописий... Дух св. породжений від Бога Отця і Сина... Чи Іс. Христос був правдивим чоловіком? — Іс. Христос був правдивим чоловіком, бо народив ся з Преч. Діви Марії за справою св. Духа... Що значить слово „Христос“? — Слово „Христос“ значить „Мессія“, отже то є само, що „Спаситель“... і т. д. і т. д.

Беларускі Календар „Нашае „Нівы“ на 1912 год, Вільно, 1912, ст. 104, ціна 15 коп.

Редакція білоруської часописи „Наша Ніва“ видає вже третій рік свій календар. Календар сегорічний може бути взором популярного, старанно опрацьованого і багатого змістом календаря. Ділить ся на отсі часті: 1) календаріум, переплітане господарескими радами, повісточками, та жартами. 2) статистичний відділ, 3) юридичний відділ, 4) ради для господарів, 5) лікарський відділ, 6) з нашого (білоруського) життя, 7) з рідної ниви (часть літературна).

Енцикліка І. С. Папеже Pia X „Pascendi Dominici gregis“ о učení modernistů. Переложив і пояснив о. Вацлав Смолік, Прага, 1911, ст. 423, ціна 6 К. 50 сот.

Отся книжка видана чеським товариством св. Прокола, яке може похвалити ся кількадесятьма виданими доси спорими випусками свого видавництва, поділена на отсі три головні часті: 1) в першій часті подана історія модернізму до появи енцикліки „Pascendi“; 2) в другій часті знаходиться чеський переклад згаданої енцикліки, а 3) в третій часті пояснення до тоїж енцикліки.

Sv. Aurelia Augustina Rukověť pro Vavřince čili Kniha o víře, naději a lásce. Переложив і пояснив о. Климентій Куфнер, Прага, 1911, ст. 108, ціна 2 К. 50 сот.

Є се дальший том видавництва Товариства св. Прокола, з черги пятьдесятитий третій, в яким подає ся перекладом на чеську мову звисний твір св. Августина про віру надію і ласку

Видав „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає

св.ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропопійської під упр. М. Рефця.

Слава Ісусу Хр.!

Високопреподобний Отче!

Грізна небезпека, яка чорною хмарою зависла над нашим католицьким народом, заставляє нас до сего, щоб ми серіозно призадумали ся над вишуканем ліків і середників, що змогли би коли вже не зовсім усунути, то бодай припинити пагубу, до якої прямо насильно вгонює диявол наш український нарід.

Розшалїла московско-схизматицка агітація, піддержувана з одної сторони рублевими пособїями а з другої сторони байдужними польськими властями, успїла вже кілька громад ошоломити та вирвати з їх серця католицьку віру а кілька сот громад так підмінувати, що от, от — і в нашій католицькій провінції витворить ся схизматицка єпархія.

Такого грізного стану ще не проживала наша католицька Церква і наш український нарід. І если ми не доложимо всіх зусиль в тій критичній хвилі, то колись будемо каяти ся, що не сповнилисьмо як слїд нашого релїгійно-патриотичного обовязку.

В виду сего, осьміляюсь от сею дорогою звернути ся до Вас, Високопреподобні Отці, з просьбою о поміч. Як відомо, наша газетка »Місіонар« вже від 15 лїт вціплює в наш нарід правдиву католицьку науку та народну свідомість а поборює всякі схизматицкі, чи радикальні та атеїстичні струї серед нашої суспільности. Сю працю ведемо ми не для якогось зиску, але єдино для ідеї Божої і народної. Що оно так є а не інакше, про се най вистарчить доказ, що ми не приймаємо жадних анонсів в платних, котрі будь що будь виплачують нераз цілий наклад. Ми крім сьмішно-низької передплати (К 1. 20) не маємо жадного иншого покриття нашої газетки.

Кожда часопись, хоч би не знати як мала, не продає свого примірника так дешево, як наш »Місіонар.« Один примірник Місіонара коштує 10 с., мимо того, що обнимає цілі три аркуші битого друку. Тому і не диво, що ми заробили на наших »Місіонари« 30.000 довгу. Однак ми готові щераз тільки стратити, коби лишень справа католицка і народна мала з сего хосен. А хосен сей буде тоді, коли наш »Місіонар« знайде ся в кождім селі і в кождій хатині.

Тому знаючи, Високопреподобний Отче, Ваші щиро-католицкі пересвідчення, просимо уклінно помочи нам в нашій роботі. Але як?

Найважнійшою річю є, щоб »Місіонареви« приеднати бодай по яких 100 передплатників. »Сотня« се виглядає на страшне число, але лишень з огляду на се, що в сотці містить ся 100 одиниць. Однак з огляду на ревну агітацію, загріту католицко-народним духом, є се число зовсім незначне. Ходило би лишень о тактику. А тактика повинна бути така. Наперед захвалити »Місіонар,« вказати на тисячі подяк за ласки, які одержують передплатники від Г. Бога і Преч. Діви, потім вияснити яка то незначна передплата, за котру дістає ся що місяця гарну газетку з ріжними добрими науками та оповіданнями.

По сім вступі зажадати зложеня передплати і поданя як найточнійшої адреси (місцевість, число дому, почту, імя і занятя). Зібравши в сей спосіб зі сотку (як ся вдасть) передплатників, склонити їх до сего, щоби они згодили ся на одного з поміж себе, на котрого імя мали би йти »Місіонарі« і котрий роздав би всім передплатникам. Се послідне важне з огляду на кошта почтові а неменше з огляду на те, що скорше всі дістануть. Однак се можливо до здійсненя лиш в однім селі або парохії.

При тім всім особливої ваги є приеднати для »Місіонара« прихильність і заінтересоване бодай 2-3 виликових людей.

Праця, о яку просимо Високопреподобного Отця, видає ся може тяжкою, але сей тягар стане над мід солодкий, наколи увінчає ся успіхом.

Крім того мусимо щераз зазначити, що тут зовсім не ходить о інтерес Василян а тим менше редактора, бо як се

висше згадано, ми не маємо з того жадної а жадної користи материяльної, але ту ходить о славу Божу, о добро католицької Церкви і нашого українського народу.

Тому звертаємо ся до Вас, Високопреподобний Отче, з повним довірем о ласкаву поміч — о агітацію за «Місіонарем» в тім пересвідченю, що праця щирих ідейних душпастирів з'уміє успішно довершити так взнеслого діла, особливо коли возьмемо на увагу, що на вірі католицькій залежить добро нашого народу.

Єслиб так кождей з Високопреподобних Отців приєднав нам по 100 передплатників, так наш «Місіонар» знаходив би ся в руках тисячок людей, що певно не дали би ся склонити ні до релігійного ні до національного ренегатства.

Вкінци ще одна справа. Між Високопреподобними Отцями знайде ся мало що не кождей чи то поет, чи маляр, чи писатель, що при вільних хвилях пробує свого таланту. Проте дуже нам було би мило, єслиб ті художники спомагали нас своїми творами. Особливо були би ми раді малюнкам, стихам до Пресьв. Серця Христового і Матери Божої, релігійним оповіданям та дописям з життя релігійного по наших селах.

О сі отже прислуги дуже щиро просимо.

Передплату прошу висилати на адресу:

ОО. Василяни, Жовква

а всякі інші твори на адресу:

о. Яким Фещак ЧСВВ. — Львів

Жовківська 36.

Львів дня 20. лютого 1912 р.

о. Яким Фещак ЧСВВ.
редактор «Місіонара.»

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА

у Львові, ул. Рицерска ч. 18
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля
„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престонів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Товариство взаїмного кредиту

„ДНІСТЕР“

у ЛЬВОВІ, ул. Руска ч. 20,

Телефон ч. 788.

засноване при Товаристві взаїмних обезпечень „Дністер“ в р. 1895 на підставі закона о стоваришеннях з р. 1873.

Одвічальність членів обмежена до подвійної висоти уділу.

Цілею Товариства є уділюване кредиту своїм членам рільникам обезпеченим в „Дністрі“ від більше літ.

Проценти від вкладок 4%, без потручення податку рентового.

Вкладки приймає і виплачує Каса Дирекції Товариства в годинах урядових, від 8. до 2. год. в полудне.

Конто в Щадниці поштової ч. 35.527.

Конто жирове в банку австро-угор.

Вкладки щадничі К. 3,468.296

діли членські К. 341.275

Позички уділені К. 3,916.577

депозити Товариства отворені перед полуднем.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленция митрополит
Андрей граф Шептицкий.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.
„Карпатія” приймає обезпеченя на життє у всіх
найдогідніших комбінациях при найкористніш-
ших условилах: на дожиттє, посмертні капітали,
посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може
дати нинішній стан техніки обезпеченя і солідне,
оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємности і має на увазі
лиш хосен своїх членів Чисті зиски вертають ся
яко дівіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку
стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного това-
риства на життє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

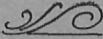
Обовязком кожного широго Русина є підпирати лиш свое
власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в
„КАРПАТИЇ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним
людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інфрмації що до обезпечень і агенцій уді-
ляє дирекция товариства в Чернівцях, ул. Кохановского
ч. 12. Дирекция приймає також зголошеня внесків на
обезпеченя на життє і ренти.

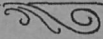

З друкарні Ставропігійського Інститута
під зарядом **М. Рефця.**

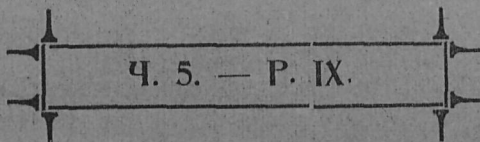

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в о'бем двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата вносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:
Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 5.

З М І С Т:		
<i>о. Евстасій Цурковскій:</i>	Вплив радикалів на нашу політику і наші суспільні відносини.	145
<i>Андрій Іщак:</i>	Чи Христос жив?	151
<i>Іван Ших:</i>	Сьв. Іван Новий Сучавскій.	157
<i>о. Іван Сендецький:</i>	Про церковні відносини в Америці.	160
<i>М. Щепанюк:</i>	В обороні львівських катехитів і сотрудиників.	164
Церковна літопись.		172
Всячина:	(Прозора політика. — Сумна увага. — Допись з Єпарх. Перемиської. — В шехпольска дурійка. — З Товариства сьв. ап. Павла. — Справа „Ювілейного дому духовного ім. Митрополита Андрея гр. Шептицького. — Подайте поміч. — Православе в Миклашові під Львовом).	178

В Адміністрації „НИВИ“ можна набути слідуєчі книжки Бібліотеки „Ниви“:

1. Г. Костельник: Шевченко з релігійно етичного становища (критична аналіза) Львів, 1910, ст. 32 — 50 сот.
2. Др. В. Шурат: Св. Іван Золотоустий на Русі Львів, 1908 ст. 14 — 25 с.
3. Др. Й. Жук: Поясненя до нового декрету супружеского „Ne temere“, Львів 1908 ст. 15 — 25 с.
4. Др. В. Шурат: Поезья в пророка Ісаїї, Львів, 1908 ст. 15 — 25 с.
5. Др. В. Шурат: Із студий над почаївским „Вогола-сником“, Львів, 1908 ст. 48 — 1 кор.
6. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях Іс. Христа, Львів, 1908, ст. 98 — 1 кор.
7. о. Е. Гузар: Розважания о терпінях І. Христа, для шкільних дітей, Львів, 1908, ст. 48 — 50 с.
8. о. О. Волянський: Аполюгетично-соціална діяльність руского душпастиря в наших часах. Львів, 1908, ст. 48—50 с.
9. Др. І. Свенціцький: Про церковну старину, Львів 1909 ст. 16 — 25 с.
10. Франц Герцог: Сім голосів зважаючих грішника до покаянн, — переклад о. Пл. Карпиньского. Львів 1909 ст. 80 — 1 кор.
11. о. Мих. Дороцький: О християнській родні, Львів, 1909 ст. 66 — 80 с.
12. о. Н. Будка: Дієципліна грецької церкви, Львів 1910. ст. 88 — 70 сот.

Ціни подані разом з пересипкою.

Видавництва Товариства св. ап. Павла.

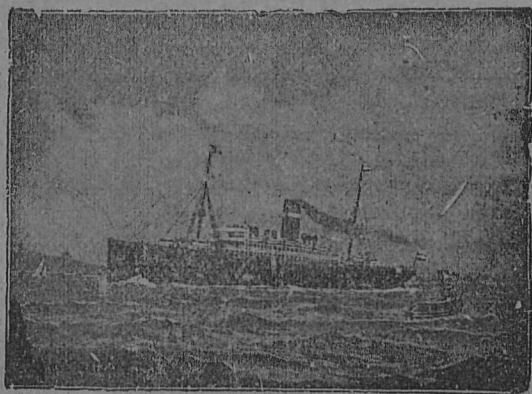
1. Від атеїзму до анархізму	0.40 К.
2. Наука о найсвят. Тайні Евхаристії	0.20 К.
3. Duilhe de Saint Projet, Наукова аполюгія христ. віри ч. I—II і Косса-Мормайстер. Перші основи Економії (разом)	2.00 К.
4. Чоловік а звіррина	0.20 К.
5. О Службі Вожій	0.20 К.
6. Волод. Соловєв, Росія і вселенська церков	0.40 К.
7. Боротьба Дрепера з вірою	0.20 К.
8. Оставьте дітей приходите ко мні Ч. I. II. і III.	0.40 К.
9. свьяц. Т. Лежогубский — Теория розвою а чоловік	0.20 К.
10. „Де знайти правду?“ свьяц. Т. Лежогубский	1.00 К.
- (Замовляючі більшу скількість сеї послідної книжки одержують 20% рабату)

З дрібної бібліотеки для народу:

1. Хто є Христос	0.04 К.
2. Ворог людства	0.04 К.
3. Вільна школа	0.04 К.

Ціни без пересилки!

Адреса: Львів, ул. Коперника ч. 36.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевості північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини

найдешевше перевозить

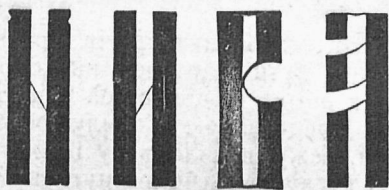
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD

в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Німецьного LLOYD'a
у Львові, Городецяна 93.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 5.

Львів, 1. марця 1912.

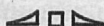
Рік IX.

о. Евстахій Цурковський.

Вплив радикалів на нашу політику і наші суспільні відносини.

Дивлячись на розстрій, який у нас запанував, на ті партії, які потворились у ворожій супроти себе кадри, о яких не можна сказати, що мають одну ціль, а змагають до неї лиш іншими дорогами, представляють одноцільний організм, розложений на части, котрі представляли би лиш різницю тактики, що суть то лиш ряди, котрі окремо маширують а разом бють, а ряди з дорогами розбіжними від ціли, як партію москвофільську, котра цілком перечить наш народний ідеал і виставила прапор, який має національно нас знищити; партію радикальну, котра здає ся на зверх тримати ся національного прапора, але бе на все то, що творить суть народа, на его традицію, се єсть на все то, що его доси тримало і вязало, як і на всі ті основи, на яких моглибсьмо розвивати ся jako однокультурні поруч з другими народами, а ставлять нас в противенство до пануючих основ і наражають на наше поборюване, тож у внутрі нашім єсть партією, котра підкладає міні під наше істноване; — партію соціялістичну, котра будьто єсть інтернаціональна, а в практиці доводить до успіхів, як бачимо на пану Николаєви Ганкевичеві і єсть союзницею радикалів; вкінци партію новітню християнсько-суспільну, котра по своїй назві здає ся бути партією як раз на часі, ідучою нам на відсіч, однак в ґрунті річи єсть партією виміреною як раз против наших кругів духовних, що уходять за неблагонадежні, щоби їх з'ізолювати

і місто них ad nutum офіційних кругів краєвих видавати ореченя о моральности і бути партією, на котрій спочив би від противників наших епітет „porządnych Rusinów“ — дивлячись на ті партії, котрі представляють силу розбіжну від центра, видимо межі нами вежу вавилонську і констатуємо сей факт, але не піднімаєм ся труду, щоби приглянутись єму близше і пізнати, що не єсть він якоюсь появою у нас відірваною, случайною, довільною, замовленою, але плодом з нашого посіву, цілком природним процесом з тої організації, яку утворилисьмо покинувши давнішу нашу організацію, яку малисьмо, так звану „консолідацію“, а під напором обставин перетворились з радикалами в партію так звану „націоналдемократичну“, котра утворила иншу організацію, до якої ввійшлисьмо на основі вільно прийнятої програми і обопільних умов, що видавались для обох партій конечні і користні. Умови ті були: Радикали жаждали, щоби народовці зірвали з „консолідацією з русофілами“, щоби перестали називати ся народовцями а прийняли назву націонал-демократів; народовці знов жаждали, щоби радикали перестали творити партію і на основі обопільно прийнятої програми творили одну партію націонал-демократичну. Умови ті були обопільно торжественно прийняті. Умови ті народовці дотримали, котрі по своїй природі були такі, що мусіли бути зліквідовані зараз при пактах, а радикали осягнувши, чого бажали, умови не дотримали, ставши в коротці знов радикалами, як і передше були з замахом братоубійчим на партію народну. Наслідком того ми більше розбиті, як були, бо порозв'язували усе, а не зв'язали нічо, прогнали духа праці для вільного добра і поставили інтерес партійний висше всего, з чого мусіли укладати ся наші відносини суспільні в тих формах, як їх видимо тепер, що маємо москвофілів з програмою правдиво московскою, ширячих московство, радикалів, котрі на забій бють народовців, що тримають ся традицій народних і пануючих культурних основ, на яких народовці гадають розвивати ся з другими, називаючи їх за то „назадниками“, „заскорузлыми“ Усунувши спільний знаменник, який лучив нас в праці для загального добра, мусимо бути сьвідками того, як рідні діти свою неньку Русь-Україну гірше найлютішого ворога розпинають.

Що принесла нам наша організація давніша, а що теперішня, о тім можемо найкрасше пересьвідчитись з порівняня нашої історії з періоду перед теперішною нашою організацією і періоду по теперішній нашій організації. Щоби пересьвідчитись о успіхах якоїсь організації, мусимо взяти на увагу, що вона застала і серед яких обставин приходило ся їй щось здобувати, чогось доказати. Перший період мусимо розпочати від часу, як ми прийшли з під Польщі під Австрію. Для розслідження справи мусимо передовсім запитатись: як виглядала тодішня Русь? Після жерел всіх істориків руских чи польських, Руси тогди як не було, бо се, що творило Русь, була несьві-

дома себе верства народа, котра була в невольництві, позбавлена всяких прав і зрівнана з інвентарем, котрою властитель-пан міг орудувати після своєї подобі і супротив якої не обов'язували ніякі закони морали. Се, що звалось інтелігенцією рускою, було спольщене і споглядало на сего мужика з горда. Одно огнище, де здивався мужик з руским словом, була церков, але і ті пастирі були в просьвітї упосліджені; їх став підносити і рівнати з латиньским клиром доперва австрійский ряд, головно цісар Йосиф II. Ті, в котрих руках спочивав мужик, були можновладні, мали велику власть в своїх руках і великі впливи в горі, котрі були тим значнійші, що були се абсолютні ряди.

В такім то положеню і при таких обставинах проводирі, котрі взяли ся при церкві, руске духовенство, доправили до того, що розбудили нарід, его осьвідомили, осьвітили, уморальнили, з'організували, причинили ся до полекш в невольництві, роблячи, як то знаєм з хроніки про сьвященника Гудза, представлення в цісарским дворі; інформуючи Двір про рускі справи, піднесли сей нарід суспільно, національно, культурно, морально, економічно і політично, зробили з того мужика-річи, мужика Русина, зробили его народом, котрий научив ся слухати своїх проводирів, дбати про себе і будувати Русь.

Правда, початково уживали перші діячі не мови народної, але мови церковної, але за те неможе стрінати їх заміт роботи противонародної. Положим ся в їх часи, а пересвідчимось, що не діялось то, як то люблять деякі критики або і історики закидати, з аристократизму, але з конечности. Коли Русини не мали чим хвалити ся, раді були, що мають язик, котрий був викінчений, рівний з клясичними мовами, з котрим могли показати ся перед своїми гнобителями і сказати: дивіть, що ми маєм, маємо щось лучше від вашого, з чим ваше в граматичі і вислові і рівнати ся не може. Висунене сеї мови дало підставу до жаданя о признанс права для сеї мови і признане розвитку на тій мові. То була причина, для чого Русини добились в тодішних часах катедр на університеті і добились руских народних шкіл.

З взможенем ся народа, при подуві так званої весни народів, котра заповідала знесенє неволі, творились, як знаєм з житєписи нашої „Трійці“, народні організації і у нас в семинари, котрі виставили наш народний прапор і на народнім ідіомі закладали будучність для руского народу. Поки не вдарила визвольна година, тодішні діячі народні не могли прийняти его в угол своєї діяльности, нарід був немічний. Коли прийшов 1848 р., рік свободи, тогди признались до сего язика усі і згорнулись коло сего прапора як оден муж. Найкрасший се доказ, що партій противонародних не було. Ожило усе і на народнім слові стали виходити часописи і видаватись книжки. Коли настала реакція і воля народів не мала ніякого політичного значіня,

прийшло до реакції під взглядом язика і у нас, поверталось до язика церковного нагад. Коли-же по нещасній італійській війні настав рік 1861, віджив знов рідний язик. Коли-же рік 1861 відбіг в свободу для Русинів далеко від р. 1848, тогди настав межи Русинами розлам. Ті, що держали доси провід політичний в своїх руках, видячи упосліджене, стали подібно як Чехи оглядатись за сильними плечима, за якими могли би робити напір на правительство до уступчивости для Русинів і шукали таких плечій в Росії, котра здавалась бути приятелькою Австрії, прийшовши їй в поміч в клопотах з Уграми і здавалось, що слово єї за Русинами в Галичині заважить много, з якою навязали зносини через російского ученого професора Погодїна, котрий в цілях научных приїздив до Галичини. Для зеднаня собі Росії стали тримати ся дальше язика церковного і з'огляду на то були прозвані русофілами. Колиж конституція, якаб і не була, покликала народи до житя, тож струя народна не могла повздержатись і живе слово муіло представляти горожан. Конституція була проголошена для народів живих, тож живе слово мало послужити яко маніфестація на зверх, а у нас взглядно яко єще та сила, котра мала витворити з нас силу горожанську і оперти нас на нас самих. Рідне слово мало віддати таку службу, о якій говорить геній наш: „а на сторожи їх поставлю слово“. Річ природна, що та партія, котра перед конституцією була слабонька і без більшого значіня, з ударом години свободи, стала розвивати ся з силою елементарною, чому пособляв єще сильно розвинений на той час рух народний межи Поляками. Рік 1863 був роком повстаня Поляків в Росії; наші Поляки обходили єго дуже маніфестаційно. Усьо, що жило, носило конфедератки, чамари і весь народний стрій. Русини стали носити собі шапки козацкі, свої чамари і козацкі шаравари. Поляки обходили тогди дуже торжественно всякі богослуженя з всенародними походами, проповідями, ставленем хрестів; — у нас стали обходити також всенародні богослуженя за пок. Яхимовича, а школярі декуди за Шевченка, шварцуючи богослужене під чужою назвою. Памятаю єще тепер, як то торжественно обходились у нас такі богослуженя, сипались могили, прикрашали ся зеленою, за якою їздили школярі світими, робили шпаліри, прибирали ся в відзнаки і занимали ся як найширшими запрошеннями. А що голови польскі мислили тогди о відбудованю Польщі, тож і Русини почали мислити о Україні і зарілось всюди від тайних громад, котрі поставили собі за задачу пізнавати ту Україну, єї історію, географію, літературу, словом, освідомляти ся, іти в народ і одушевляти єго для своєї України. В атмосфері загального одушевлення ріс дух руский ростом непомірним. Найкрасшим показчиком того духа буде „Мега“, яка стала виходити, а о якій висказувались пізнійші критики, що писала вона, як би мала за собою міліонову армію та 1000 армат. В ту пору припадає раптовне зручене спольщеної нашої інтелігенції, засноване „Бесіди“, театру,

а найголовніше той красний час, о котрім, хто его переживав, може сказати, що був в казочній Аркадії, в яким не видавалось нічо неможливого, здавалось от, от, буде самостійна Русь-Україна, вкриєть ся своїм війском і роїтьсь буде від бунчуків і гетьманських жупанів. А який то був час і під зглядом політичним, найкрасше нехай зілюструє его обставина, що Русини до тодішнього сойму вибрали 46 своїх послів, повне число, яке могли вибрати.

Та по Кеніггрецу, де Австрія утратила весь союз німецький і перетворювалась у внутрі інакше, прийшов рік 1867 іншої конституції, яка принесла нам кислиці, віддала нас в зависимість і залежність Поляків, повернула нас в давніше ярмо, іно в інакшій формі рабства до Поляків.

Супротив того давніші проводирі, котрі називались тепер партією старою, видячи такий несподіваний зворот для Русинів виданих тими, яким Русь сповняла найлучшу свою службу на ласку тим, котрі виступали проти держави, видячись опущеними державою і засудженими на загладу, давніші проводирі тим менше могли перетерпіти і перенести таке положенє і тому посунулись о крок дальше в шуканю попертя для себе і проголосили: ми і Росіяни один народ. Правда, р. 1868, правительство спонукало сойм до заключеня згоди з Русинами, однак було се більше теоретичної натури і до згоди не прийшло. Поляки хотіли трактувати тогди змолодшими, яких представляв в соймї совітник Лавровський, але позитивного не було з того нічо, бож річи такі, що uznавали ту партію яко народну і в деяких позиціях давали дещо для них, за якийсь успіх брати не можна, бож так виходило з порядку річи. Один єсть лиш успіх, яким та партія з того часу могла виказатись, а то сей, що в школах заведено язык живий і вибрано комісію з того сторонництва до укладаня шкільних книжок. Із того часу впроваджено в школах кулішівку і мова жива знаходить що раз дальше поширене.

Стара партія видячи, що через конституцію з 1867 ми належимо до Австрії лиш формально, а властиво до Поляків, тож за неволенє Русинів в Галичині хотіли реванжуватись їм в Холмщині, де польщили вони Русинів на великі розміри, куди стали емігрувати численно і там ставити їм перепони до польщення і хотіли тим зробити еще натиск на тутешних Поляків до уступств для Русинів тут.

Відносини суспільні межі одною і другою партією були партійні, на скільки тамті не хотіли відступити від церковщини і віддаляти ся від діячів і писателів наших давніших, але не були ніколи ворожі. Партія молода уважала таке становище старих чимсь природним, не виріжнюючим їх від інших народів. Не іно у нас, але всюди так було, що давніше річи наукові писано мовою церковною, тай хто знає літературу польску, знає добре, коли входило живе слово до літератури, то ті початкові твори суть переповнені макаронізмами. І у нас

інакше бути не могло, реакція мусіла наступити, але дух часу був могутнійший над все, конституція знала лиш живих.

З'огляду на то, що відносини між одними і другими були лиш партійні, праця для загалу з виключенем напряду язикового, була спільна. Виключаючи штаб у Львові, котрий був нетерпимий і не відступав салі на вечорі Шевченка, по провінції ішло все спільно. Доля народа лежала на серци однакоусім. Не було справи, котра обходила весь нарід, де не знайшлиб ся діячі з одної і другої партії разом. Де які збори, чивіча, чи поклик на засноване якоїсь інституції, чи на місії, знаходились все одні і другі разом. Голос тревоги досягав усіх. Пригадую собі хвилю, коли то по Баденівских виборах висилано масову депутацію, давали на то свої складки одні як другі. Усі здобутки загального характеру, кромі чисто партійних, здобувались разом. Усі каси, Торговля, завдячують своє істноване спільним силам. Були се партії, о котрих можна було казати, що окремо маширували, а разом били, були партії о серцю народнім. Найкрасшим доказом згідливого поступованя обох партій були репрезентаційні законодатні тіла — де без огляду на партійність, ішли разом усі. „Консолідація“ межі партіями, хоч не формальна, але в дійсности була усе. Партії мали рахунки межі собою, але на внї виступали однако разом. І та обставина мала до себе, що правительство приказало желізному намісникови Баденьому зробити межі Русинами лад. І тут прийшло до відомого соромного акту, який єсть відомий під шумним заголовком „Нової ери“, зглядно містив деякі концесії для Русинів, але від „ери“ був далекий, не зміняв нічо і мав на меті нічо більше, як концесіями розбити дотеперішню нашу консолідацію, що на разі удало ся, бо народне сторонництво відлучило ся від старої партії. В той спосіб стали ізольовані одні і другі і спостерегли ся, що був се лиш маневр на розбитє Русинів і партія звана „Романчуківцями“ вицофала ся з партії „угодовців“ і тим разом прийшло до формальної консолідації межі обома партіями, так званими москвофілами і сторонництвом молодшим.

Спілка ся була дуже не наручна міродатним кругам краєвим; тому за всяку ціну старали ся обі ті партії розбити. Пора здавалась догідна, коли стара партія обжалована була р. 1882 по поводу зголошеня громади Гнилички на православє о зраду державну. Тимчасом молодші доказали через процес графа De la Scalla пок. Качала і „Діло“, що вина в тім виключно була графа de la Scalli.

За те відплатила ся партія старша партії молодшій тим, що по не удалій угоді, коли посол Романчук відступив від сеї угоди яко фікції, а з ним найчильнійша і майже що не вся партія, староруска партія ввійшла назад з партією молодшою в консолідацію тим разом формальну, творячи організацію, яка в своїх основах рівнала ся організації нашої держави

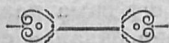
Австро-Угорщини. Кожда партія мала свою начальну власть і піддавала ся їй а в справах спільних партії вибирали своїх делегатів, котрі переговорювали ся і важні, зглядно обовязуючі всіх рішення були ті, котрі були підписані через президію управи обох партій. І дійсно пора та єсть в історії нашій порою найбільшої нашої слави. На ту то пору припадають перші Баденівські кроваві вибори, котрі піднесли наш престіж і звернули на нас увагу ширшого сьвіта. А і кампанія парламентарна ішла рівнож солідарно. „Консолідація“ та наша мала такі суспільні відносини межи нами, що мимо мнимо заключеної угоди, краєві круги міродатні побачили супротив Русинів підорваний під собою ґрунт і як меч Дамокля завислу над собою конечність допровадити до правдивої якоїсь угоди чи радше до впровадження якогось правового ладу межи обома народностями в краю. Що до основ культурних, се єсть тих основ, на яких опирає ся теперішний пануючий сьвітовий лад, одна як друга партія не представляла ніякої межи собою різниці і круги міродатні не могли представити їх яко партії якогось перевороту, загрожуючі в який будь спосіб теперішньому сьвітовому ладови. В „консолідації“ представляли Русини на вні неборимий мур, перед яким вздержувала ся і була безрадна уся сила противників і против якої потрібна була лиш міна, яка складала би ся з розкладового матеріялу помежи самими Русинами, що готов би був експлюдувати коли небудь, і зорганізації сеї зробити руїну та змінити її у її основах.

(Конець буде).

АНДРІЙ ПШАК.

Чи Христос жив?

(Д а л ь ш е).

II.

Що сказати на висше наведені „докази“ Дрєвса? Накопили хотіти видержати з ним в тім патосі, з яким написане єго вступне слово до „Христового міту“, треба би спарафразувати єго власні слова: „сі так звані досліди моністичного філзофа

містять в собі під кожним взглядом повно суперечностей, они суть наскрізь неправдиві, они своєю зворушаючою балаканиною, своєю безлично позірною науковістю систематично закопують простий змісл правди". Одно все позіста певним, що фрази непокликаного ділстанта — як каже Гарнак — нерозвязали в самій річи Христових мітів. Наколи філзофічні і мітольоґічні докази Дрекса мають деякий позір науковости, то сего цілковито не можна сказати що до его філзольоґічних ельокубрацій і етимольоґічних натягань ріжних імен. Лишим в спокою залюбки уживані Дреksom фрази „правдоподобно“, „без сумніву“, „після всяких познак“, „очевидно“, „в кождім разі“, якими в браку стислих доказів залеплює нас автор, що его конклюдії правдиві — а возьмім під розвагу т. зв. етимольоґітіс.

Цілий спосіб доводження, що Ісус Христос, Ісус Навин, Ісус Йосидеків се мітольоґічні особи, що відносять ся до одного і того самого культу первістного ефраїміцкоґо бога-сонця, пригадує дуже влучний доказ, що Наполон є ідентичний з сонцем. Се має вказувати вже сама назва Наполон. В Греків уходив Аполло за бога-соця. Грецка назва Apollon походить від аролео-нищу. Сонце нищить своїми лучами. Наполон нищить людий. Імя цілком подібне. Тільки буква Н на початку заваджає. Але она є після деяких написів цілим самозвуком, бо там пише ся повне назвиско Неаполон. Але на се є вияснене. Самозвук не походить власне з грецкоґо і відповідає зміцняючій партикулі *nai*. Імя отже означає: правдивий знищитель, правдивий Аполло*). Сей жарт не є ані на волос менше науковий, як спосіб доказування Дрекса. В сей спосіб можна би доказати, що пр. прізвище Волос не відноситься ся до живучої особи, оно є „очевидно“ назвою прасловяньского бога Волоса, котрий рівнож не є історичною тільки мітичною особою, символом старинного культу. Ся ідея впроваджена пізнійше як історична особа не є нічим иньшим лиш доказом „волосових мітів“.

Подібно як Дрекс доказує, що назва „Назаретянин“ не відноситься ся до Назарету, бо такого міста не було, видумали его пізнійші християне, але є ідентичне з Ісусом, є тимсамим символом ідеї Спасителя, значить хоронитель — подібно кажу — можна би ниві „науково“ доказати, що назва походження Лютра „von Eisleben“ є ідентична з Лютром, що більше означає той сам символ лютрової ідеї, що сама назва „Luther“: Доказує ся в слідууючий спосіб: Eisleben складає ся з двох слів Eis і Leben, означає лід і жите. Лютер впровадив в лід католицкої церкви жите, отже назва „Luther“ є ідентична з „Eisleben“ і означає символ реліґійної ідеї оживлення закованого католицкоґо життя.

Але жарт на бік! Дрекс крім свого „наукового“ методу має ще обективні докази, які становлять неначе субстрат цілої нау-

*) Katholik 1911, 139.

кової форми. Об'єктивних доказів не можна збувати сьміховинками, про них треба сказати щось позитивного.

До об'єктивних доказів належать цитати сьв. Письма і повага Отців церкви Епіфанія та Іпполіта. Дивним оно видає ся, що автор, який уважає всі докази сьв. Письма за легенди або впрост за фальзифікати, хоче власне тими фальзифікатами доказувати правдивість свого твердження, а навіть, коли треба, узнає повагу сьв. Отців. Але годі, треба погодити ся з фактом, що робить се навіть моністичний філософ.

Що до цитованого Древесом місця зі Старого Завіта (Зах. 3; 6, 9—15) вистарчить заглянути до сьв. Письма, щоби сконстатувати, як негідно надувиває его автор для своїх „наукових“ цілий. В першій часті своєї книги говорить пророк Захарія про свої „нічні видіння“ (кід'якх нощію Зах. 1, 9), які мав про будуче відбудоване єрусалимської сьвятині і про Єрусалим, як будучий центр наново відродженого культу правдивого ізраїльського Бога. Над Єрусалимом сповнять ся всі обітницї, які сплили перед вавилонською неволею на Сіон. Передовсім предвиджує пророк, що ревний первосьвященник Ісус, его сучасник, який теер не має ще риз відповідних своему достоїнству, одержить „кід'якх чісткх на глакх“ (Зах. 3, 5) і вінець з срібла і золота (Зах. 6, 11) і що він буде прообразом найбільшого сьвященника з роду Давидового, маючого прийти Мессіі, коли буде поступати „кх н'г'т'якх“ Господних і хоронити Его „покал'ніа“ (Зах. 3, 7). Про коронацію Ісуса на Мессію, якої домагає ся надзвичайна фантазія Древса, нема ту і згадки. Також неможна ту знайти нічого такого, щоби бодай натякало на тотожність особи Ісуса иосидекова, первосьвященника за часів пророка Захарії, з Ісусом Навином з покоління Ефраїм, провідником ізраїльського народу до обіцяної землі. Все те етимольогічні видумки автора, які не мають найменшої підстави в цитованих ним жерелах.

Друге місце сьв. Письма, яке має доказувати передхристовий культ Христа є вще грубшою містифікацією автора. Передовсім не цитує его Древе проти всяких засад своєї „науковости“. В цілім сьв. Письмі годі знайти, щоби сьв. Павло прийав поганський звичай хрещеня умерших і поручав его своїм христіянам.

Хрещене умерших є властиве секті мормонів*), яка вірить, що в той спосіб змиє грішник по смерті свої гріхи і іде до неба. Віра ся основуєсь на хибнім толкованю сьв. Письма: „понїже чтò соткор'яткх крестачініа м'ртвнїх р'дн“ (І. Кор. 15, 29). Певне сю мормоньску інтерпретацію сьв. Письма має Древе на думці говорячи про хрест мертвих. Але місце сьв. Письма, де ап. Павло згадує про тих, що крестили ся замість померших, зовсім

) Творцем сеї пантеїстичної секти є Американець Джо Сміт (1805 в північній Америці).

ясне. Старий Коринт був за часів Павла славний з грецької культури, штуки а також розпусти, яка пішла в пословицю. Тут прийшов Апостол народів перший раз 53 по Христі і по піврічній апостольській роботі заложив ту християнську громаду. Скоро однак по відході сьв. Павла почали вдирати ся до коринтської церкви різні блуди, яким хотів Апостол зарадити в своїм першім нам нині не звістнім листі. З слідуячого листу, нинішнього першого посланія до Коринтян, писаного з Єфезу коло 56 р. бачимо, що в коринтській церкві крім неморального життї і партійних роздорів панували різні релігійні блуди. Іменно виникло велике непорозумінє що до питаня про воскресєне умерших. Многі, що не позбули ся поглядів грецької філзофії перечили воскресєне тіла. Їм посвячений цілий передостатній роздїл першого Павлового листу до Коринтян. Апостол пригадує громаді коринтській свій перший у них побут і свою науку, яка в нічїм не ріжнить від науки иньших Апостолів пр. ап. Петра. Однак підносить проти пануючого блуду, що підставою христової науки є воскресєне із мертвих. Коли би Христос не воскрес, бракло би цілої підпори християнської віри в воскресєне всіх. Колиж знов не було би воскресєня мертвих то і Христос не мігби воскреснути. Але воскресєне Христа є фактом, отже також наше воскресєне істнує. Дальше провадить Павло доказ ad hominem висьміваючи поганський звичай крєчення умерших: коли взагалї нема воскресєня то для чого даєте крестити умерших? їм нащо кресту? В той спосіб пятає Апостол забобонний звичай тих, що не віруть в воскресєне мертвих, з другої однак сторони думають, що умерші мають якусь користь, коли їх окрестить ся. Нерозум тих, що не вірять в воскресєне перевишає — після слів Апостола — легкодушність тих, що сьпівають: „Їджмо, пиймо, бо завтра умремо!“ Они поступають консеквентно в своїй легкодушности, коли не вірять в воскресєне. Деж натомість є консеквенция у сих, що не вірять в воскресєне, однак думають, що крєченє мертвим допоможе?

Отже як бачим Апостол не дає ані одним словом до зрозуміння, що похваляє „поганський звичай“ крєчення померших! Противно він осуджує і пятає не лише невмістність сего звичаю, але і сам звичай. Докори, яких не щадить Апостол Коринтянам можнаби віднести до поступованя Дрекса. Науковий модерного філзофа стоїть еще низше, ніж Павлом представлений погляд Греків-епікурейців на житє і смерть. Бо Дрекс не видить, що Павло пятає блуд і випроваджує зі слів Апостола щось впрост противного, ніж чого він в самїй річи учить. Се для нас вказівка, що правда лежить якраз по противній сторонї ніж „наука“ моїстів про Христа і повстанє християнства!*)

Розгляньмо иньше жерело, на яке покликає ся Дрекс будуючи свою теорию про передхристовий культ Христа. Се гимн,

*) Katholik 1911, 92—4.

який передає нам отець церкви Іпполіт. Ось він в дословнім перекладі:

На се сказав Ісус: Дивись, Отче,
 На землі боротьба зі злом,
 Іде она перед твоїм духом,
 Старавсь утїкнути чоловік перед гірким хаосом
 І не знає, як там має перейти.
 Тому пішли мене, о Батьку!
 З печатями в руці хочу я зійти.
 Хочу продерти ся через всі еони,
 Всі тайни хочу отворити,
 Також форми богів хочу я відкрити.
 І все, що закрила Твоя освячена дорога
 Все хочу іменем Gnosis відкрити.

Відріжваючи гностичні елементи сего тексту від властивого змісту, скаже кождий, що пісня представляє просьбу Христа Спасителя до небесного Вітця, щоби зіслав его на землю для помочи в боротьбі чоловіка зі злом. Однак Древе ідучи слїдами Сміта видить в гимві „в кождім разі старинний псалом Наасєнів“ і посуває его повстане в далекі передхристові часи, коли старовавилонські понятя про Мардука могли мати вплив на сей гимн. Приймім, що гимн переносить нас в старовавилонський круг понятя, то і в таким разі образ Христа занадто в нїм виразний. Ми муїли би прийняти, що історичний Христос витиснув вавилонського Мардука з гимну і заняв его місце, однак ніколи не можна би доказати з сего гимну, що Христос є особою мітичною. Зрештою сам Іпполіт каже, що гностики узнавали Христа за сина Йосифа і Марії*) а наукові дослїди виказали, що гимн є зависимий від листу до Ефєзів і від євангелія сьв. Івана, якого уживали гностики як сьв Письма**).

Що до другого отця церкви Епїфанія, якого уживає Древе на доказ, що секта Назареїв існувала єще перед Христом, то взагалі треба сказати, що місце се дуже неясне, щоби можна на нїм щось певного будувати. Епїфаній має много неясних відомостей про перші християнські відносини, до того спосіб писання у него недбалій і неясний***). Однак в місци, яке цитує Древе, відріжнє добре Епїфаній Назареїв, про котрих каже, що існували перед Христом і не знали Христа, від Надзореїв, що жили за часів Христа. Про се, що Назареї почитали свого бога N-S-R нема ані згадки. На якійжеж підставі випроваджує Древе назву Назареїв від неіснуючої назви бога N-S-R? На якій підставі твердить він дальше, що місто Назарет взагалі неіснувало?

*) Philos. V, 6, 7.

**) Hilgenfeld — Ketzergeschichte des Urchristentums, 262.

***) Bardenhewer — Patrologie², 274.

Одинокий аргумент а silentio Старого Завіта і Йосифа Флявія ще нічого не доказує. Містечко Назарет було так незначне, що аж надзвичайний факт видобув его на поверхню історії. На доказ досить навести слова Натанаїла (Ів. 1, 46): *Utz Назарета можеть ли чтò докрьò вѣсти*; щоби упевнити ся, що про так незначне містечко не могло бути згадки в Старім Завіті. Рівночасно неоправдане є твердження, що назву Назарет видумало пізнійше християнське переданє. Се твердження опирає ся на недоказанім предположеню, що історія про дитинні літа Христа є пізнійшою інтерполяцією Євангелій. Але і сею дорогою неможливо уратувати твердження Дрекса, бо стрічаєм в Євангелію назву містечка Назарет в таких місцях, які абсолютно неможливо причислити до інтерполяцій.

Але досить! Будувати упередженя на упередженях, неіснуючими і недоказаними доказами доказувати неісторичність Христа, се спеціальна наукова признака „неупередженої науки“.

(Конець буде).

Іван Ших

парох Жидачівський.

Святий Іван Новий Сучавський.

З поміж числа св. мучеників, які за життя не відіграли на поли церковнім ніякої важнійшої ролі, лиш мужеством мученичої смерті за віру Христову весь мір христ. в подив приводили і через те по смерті прославлені чудесами, як найбільшого почитаня зазнавали, є одним чи не з найголоснійших св. Іван Новий Сучавський.

Новим називає ся для того, що між святими він найновіший, що носить імя Іван, а Сучавским не з тої причини, мовби він прийшов на світ в місті Сучаві, або там перетерпів смерть мученичу; лиш для того, що в давній митрополичій церкві св. Георгія в Сучаві мощі его через довгі віки почивали і ще доси почивають. Память его почитає церков восточна дуже свѣтло; в честь его установила окрему службу на день 2-го червня, прославила его тропарем і акафистом і яко найзнаменитшому з мучеників придала ему рідкий титул великомученика. Тай наша руска церков віддавала ему немало почесть із за того, що коли мощі его за дозволом польського короля Яна

Собеского привезено в 17-ім віці до Жовкви, то тогди піднесло ся его почитане в Галичині до небувалої висоти, бо не лиш Русини Галицькі, але також з Поділя, Волини, України і Угор, ба навіть Поляки, Румуни і паломники з Греції і Крети тисячами спішили до Жовкви.

Вже той німб, яким оділо сего святаго безпереривне почитане тільки віків, викликав конечну потребу его біографії; та на жаль хоть і посідаем споре число его біографій, однак найважнійший момент кожної житєписи т. е. час его уродин і смерти і близші подробиці про его походжене не подаві в них точно і проте не дадуть ся докладно означити.

Звідти походить і тотя непевність, до якої церкви его зачислити, чи до католицької чи до православної, з тої непевности виплинув дальший наслідок, що іменно біографія его появила ся в розличних суперечних варіянтах і поділила его монографів на два табори, з котрих одні твердять, що він походить з 8-го або 9-го віка по Христі, і треба би его зачислити до католицької, а другі кладуть жите і смерть его на 14 ий або 15-ий вік, і ркляють его для православної церкви. —

Біографією сего святаго занимали ся Волохи, Русини, Поляки і Німці, ба она удостоїла ся навіть офіціального правительственного трактованя з боку урядів австрійских.

Найдавнійшим з доси звістних его біографом є Григорій Мніх, пресвітер в великій церкві молдавовлахійській, котрий написав житєпись святаго під з „*Житіє Свѣго ѿ Славнаго Мѣнка Івана Новаго.*“ і она остала до нині найстаршим історичним жерелом про жите і смерть сего святаго.

Час жита того Григорія Мніха незвістий. По назві „Мніх“ вносити можна, що мусів він бути Русином, зайшовшим з якогось малоруского монастиря до Нямцу а відтак до Сучави, бо монахи в воеводстві молдавскім неназивали себе ніколи мніхами, лиш звичайно калугерами і іноками, а если мали чин єрейский то ієромонахами а схімники, схімонахами.

Житєпись повисшу написав Григорій Мніх если вже не скорше, то з певністю в 14 ім віці; кінцевий уступ в тій житєписи дописаний пізнійше кимось другим.

Рукопись его віднайшов був в р. 1438 тогдішний Архімандрит великої церкви молдавовлахійської званої Пантократор в Сучаві, а пізнійший Митрополит Сучавський Григорій Цамбляк в монастири Нямц на Молдаві, і свого часу оголосив єї; завдяки обережности академії букарештеньської задержала ся до нині, і зістала що до слова репродукованою в „*Revista pentru Istorie, Archeologie si filologie sub directura lui Grigoriu G. Tocilescu Anul II. Vol: II. Bucuresci 1884.* і звучить так:

Житіє Свѣго ѿ Славнаго Мѣнка Івана Новаго, ѿже въ Бельградѣ Мѣчкѣшагога, списано Грѣгоріємъ Мніхомъ и презвите-

ромъ въ великон Първен Молдакоклахійскон. Благоглаголи ѿче!

Мнѡзи оучительства иже добръ, и ꙗкоже въни любезно пожившїихъ ѡбрази, ѡт нїхже едина єсть и прѣвн наетѡщїи, аще и вѣременнымъ многопрѣшествемъ послѣднїи показала, невѣ прѣваго вѣремене тѣмъ страдаца вѣнцы почите вѣдка, нж и нїнѣ на послѣдоки двѣри ѡтверзаеть пронзволѣкащїимъ и тѣмже тѣхъ кыздѣвалъ чьстїиже и дарованїи. Слова оубо ѡт заѣ начїж побѣсть Іуанноу долаєственому коиноу Хрѣсту и исплзненому вадтїей дхѣ, ктоже вѣ и ѡт каждоу и которымъ ѡбразомъ страдачїества лїкоу же и вѣнцѡу сподоби сѣ. Трапезѡнта сего изнее мжжа, градъ главень и великъ, вьсточнѣ оубо належщїи и кз аєрїумъ влїзши. великыя же арменїа какащїа прѣдѣлаѡм. не тѣможе нж ивѣсѣхъ морскїихъ плавателнїихъ гьсѣды прїстѣтелнз. радї много словимаго и говзователно вь веемъ. Ѣма при мори сжце мѣсто и жителїе града коупаствомъ плаванїа жителствваахъ коупла доволнж вьземе Іуаннї пачинж плавааше. нж добродѣтель мжжа невзмѡжно вѣ удѡбъ прѣнїети врагѡу. зрїа тогѡ часто мѡлащїа постлци. кз вьсѣкомѡу благонавна и блгопрїстѣпна мїлодѡща же и иже вь кораблї лишенїа радї страдачїихъ. ѡчїю вѡ сязь исплзненнѣ и рѣкж прѣнїрл страдачїихъ оутѣшааше, сїѣ кз сѣвѣ вѣщїа. ꙗко помнѡдешї, помїловань бждеши и ꙗко оутѣшиши, оутѣшень бждеши; тѣмже вьздвїже нанъ началнїка кѡраблѡ, латїнскыя єреси сжца и многогѡрока же и безыгїчна. вѣржди же вїна на мнѡзѣ вьсполѣвшїа. ꙗко вь вѣлнїи градъ сїце нарицаемнїи прїстѣла, иже кз вѡсфорѡу, вь иже тогдѣ вѡпархѡу града шедь зкавѣтѣть мѣнка перѡу оубо томоу сжцоу и ѡтчепрѣданноу прѣлѣсти топлоу хранїтелю и ѡвагнїе сїцево. єсть рече ѡ и҃гемѡне мжж иже сз мнѡж заѣ прїїде, ѡтчьскаго оубо хѡта ѡтетѣпнїи прѣданїа и хрїстїанскыя ѡтчѡжднїа вѣри, твоей же вѣрѣ прїстѣпнїи хѡта и прѣданїемъ кашимъ сз ѡвѣщїннѣкы быти и зкѣстїнѣши, мнѡгымнїи вѡ мїѣ сїе клѣткамнїи вь морскомъ плаванїи и зѣвѣсти. тѣмже єже з немъ наскѡрѣ творї промїшленїе. немалѡж вѡ сїмъ сѣве ѡблѡжи хѡлоу, єсть вѡ многѡсловнїа же и многонмѡвїтень и нїчїмже вѡторїи вь прѣвнїихъ велмжїей трапезѡнтѣ града. сїа слышавъ нечїстїка она дошїа и доволно глѣмынмъ вь немъ ѡбра-

дованнѣ нѣкако взстаѣхъ и на ѡбычномъ мѣстѣ сядища прѣдѣль,
 повѣлѣ съ чьстїѣжъ къ нѣмоу призвѣати мѣнка и ѡко прѣдѣль, гла къ
 нѣмоу ѡпархъ. ѡже оубо о тѣбѣ доволно слышахъ ѡ въ мжжехъ
 израдныи, и како благочьстїикожь нашежъ и въсемогъщежъ вѣрожъ
 оублѣвльнъ бысть. и немало сежъ любовїжъ оубависа. такова бѣ чьсть
 наша вѣра. чїстїишь мислїжъ касаетса и сїхъ срца къ своеу и въ-
 спѣлѣть лѡвки. благотеченїе же подаѣтъ житїю. и дазготъ мѣтвль.
 не къснїи прочее дровгѡвь израдныи. нжъ хрїстїанскаа смѣхѡв до-
 стѡннаа далече ѡтлѡживъ, прѣданїа же и закѡны тѣхъ свѣтлѡмъ
 глаголь похѡдлїи. прѣдъ въ сѣ нарѡднѡмъ снль събѡрищѡмъ.
 сего бѡ радїи кобпно въ сїи женѡми же и дѣтлїи сзидѡшага, слы-
 шавше тѣбе проповѣдѣтелѣ нїнѣ хѡтѣща быти. свѣтанъ нашежъ
 и благонарѡчїтѡжъ вѣры. граднъ прочее ѡ чюдѣне, станїи съ нами
 и чѡкы, и свѣтаѣнїишь глаголь свѣтозарное прослѣви снлце, и
 чьсть възданїи и иже томоу прѣдъзїаващїи ои звѣздѣ и тѣкмо свѣ-
 томъ тѣмъ възїаващїишь жрѣтѡвїи принеїи. и тако ѡт ѡрѣ чьстель
 и сѡномъ сподѡвїишиса съ нами же ѡко братъ прїсныи и сладчѡнїи
 въ сѣмъ чѡкѡмъ наглядїишиа живот. въ неѡкоже сїа пѣтрыи днь
 злѡвожъ и кувѡрныи глааше, ѡваннѡ мѡслзныа ѡчи възвѣде напѡ-
 мѡцїи прїзїаваше рѣкшааго блжжъ „Ѣгда бѣдени бждете прѣдъ ѡри
 и кнѡзи ѡмене моѡго радїи, не прѣжде поѡчѡнтеса что въздѣте илїи
 что ѡтѣѣцаете въ днь часъ, дасть бо са бѡмъ глѡ ѡмоуже не възмѡ-
 гжѣть прѡтївѣстѡти прѡтївѣщїейса вамъ“. таже и чюбѣтѣхъ кнѡма
 ѡчїиа възрѣкѣхъ на мѣтлѣ, ржжъ же прѡстѣрѣ, благодрѣзнобѣнно
 ѡвѣща, мнїиши ми са рѣче азгати игѣмѡне ѡвѣтѣзно. неѡмъ мѡи
 сжѣть глѡ Ѣже ѡ ѡтѡрѡжѣнїи хѡ моѡго. да не бждеть. нжъ нїже да
 дасть глѡ мѡи ѡ хѣ на оумъ сїе когда прїити ми. оумьшленїаже
 сжѣть сїа врага истїнѣ сѡтанѡ ѡтца твоѡго. въшѣдъ бѡ въ тѣѡ ѡко
 своѡго вѣзчьстїа достѡннѡ съсждъ и товожъ лїнѣ вѣтѣдѡва въ
 пагобѣтѣ прѡкѡлѣщи надѣтеса. и бѡ нждитѣ ѡтѡтѡпити истїнна. съ
 иныи въсѣлїи вїдїмыи же и невїдїмыи тѡварїи и самѡмоу
 томоу снлцоу сзѡдѣтелѣ. ѡгоже тѣ прѣлѣвети тѡмѡжъ вдржїишь.
 чьтѣши ѡко бѡ вїїжъ чьсть вѣзѡдшнѣ прїнѡса тѡварїи. пѡче же самъ
 ѡтѣ мѣне истїны тѡнїство оубѣдѣль, ѡтлѡжїи мѡла тѡ налѣжжїжѡ
 твоѡи дшїи мзїїжъ нечьстїа и свѣта снѣхъ вїтїи сподѡвїиа, пѡче

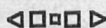
Сїнца Сїаа бж'тзвнаго крїченїа зрїтми. а не ба сїе непщюди свѣтило сжце, ѿ чїквмь на сжджж оуставлено ѡт сззавшаго, ѡгньнаго же сжцїства сжце, ѿ вх четврхтн днх сззано, како оубо бї сззанїе. и кодно сїмїи савкелїи вздїавх ржцї' на нбо ѿ счи сзпротїгь, вхзпн їако ѡт вхрїхз сїашатисл. да не бждеть ли ѡтворїшисл тебе хїе. сз безначальным ти ѡцемь ѿ прїстїнымь дхїомь. непоклонїа сїнцос, не поелжж ѡгню, не пожрж збвздїе тхзойменитой блжда стрїсти.

(Дальше буде).

о. Иван Сендецкий.

Про церковні відносини в Америці.

Маючи реферувати про церковні відносини в Америці, примічаю, що зверну увагу лише на відносини в Сполучених Державах, а також примічу, що щоби їх добре порозуміти, кінечним було би еще знати про наш національний розвій чи занепад тамки, про культуральний поступ, матерїальний бит і т. и., що з церковними справами тісно лучить ся.

І еще зазначую, що головно дїткну в сїм рефератї рани дуже болючої, бо переходу нашого народу, славленого з побожности і привязаня до віри і обряду, а то розмірно легкого переходу тогож на іновїрство з понеханем своєї прадїдної віри. Можливо, що дїткну також чувства декого, чого я не хотїв і не хочу, але я собі представляю, що я сїм дотикаю себе самого і то в промахах першого; то одно, а друге, хочу тримати ся засади: *amicus Plato, sed magis amica veritas.*

Заки поставлю висновки, видає ся менї кінечним уаочити собі:

Хто з Руснів їшов на еміграцію, а то, як вони були в краю релїгїйно-морально підготованї; як також, виходячи з під званого правлїня Австро-Угорщини, під яке правлїне вони дїстали ся?

Яке ставовище займає правительство Сполучених Держав зглядом віроїсповідань взагалї?

В якім положеню знайшла ся наша церква в Сполучених Державах в відношеню до латинської церкви?

Хтож то були переважно сі емігранти, особливо давнійші і хто вони ще й до нині суть по більшій часті?

Се люди недолею та нуждою биті, безграмотні, безземельні, або малоземельні, котрих найбільшою ідеєю в краю була жажда хліба. Чи мали вони час і спромогу ходити до шкіл, а хочби і мали, чи ті школи всюди були, особливо між Лемками, першими піонірами в емігрантстві? Чи ті двірські форналі, всякі „раби“, наробивши ся від сходу до заходу сонця, мали част т. в. чи давано їм спроможність іти до церкви на Службу Божу і на катехізацію? Се питане одно. Або хоч і мали спроможність і їх всего учено потрібного до віруваня і спасеня, то чи кладено відповідний натиск на суть католицизму? Се питане друге. Не з умислу, але з превеликої певности у привязане до своєї віри католицької, з причини нахабства духовенства латинського в забираню руских душ на латиньство, бороли ся ми з латиньством, але понехали ми рівночасно і з рівною силою ударити на схизму тому, що ми в Галичині від неї були зовсім, занадто безпечні.

Найбільший процент переходу на схизму дали Лемки. Народ се сердечно побожний, привязаний до обряду, проворний, промисловий, щирий, з серцем отвертим, котрим то можемо гордити ся, але католицько безуслівно мало осьвідомлений. Великий процент до схизми дають також Русини угорські, народ з тими самими прикметами, що Лемки, але на жаль, маючий за душпастирів майже загально ренегатів, не то мадяронів, а впрост здекларованих Мадярів. А наші Бойки, Подоляки, Підгіряни, Гуцули? Підім до баптистів, пресвітеріянів, тих послідних в Канаді особливо, то певно їх там знайдете. В квестіях релігійних (спірних) мало обучені і стійні, туманені нашими „вчецями“, що і „пес маю віру“, пійшовши в чужий край, затратили її, а затративши її, знайшли ся на рівні похилій до якнайскоршого затраченя національности, бо з'англіїщеня в церквах протестанцких. І се і те треба завдячувати по найбільшій часті Д-р. Трильовському і его штабови. До віри остудити, обризгуючи Церкву католицьку в загалі, а нашу з духовенством з осібна, він потрафив і може тішити ся великим ділом своїм, бо просвітивши народ в сей спосіб, загнав его поневолі в англійство. І ще одна вина знайшла би ся — охотно признаю, — не намірена, поневольна; — беручи участь в політиці уважали ми сторонника партійного, доброго Русина, за релігійно певного, а тим часом досьвід нераз показує, що часто воно так не є. В самих Спол. Держ. маємо около 50 парохій схизматичких переважно зложених з колишних галицких гр. католиків з 2. єпископами, вправді малих числом кожда поодинока, але всеж в сумі великих; маємо кілька громад методистів, як їх зовуть наші люди „сельвітів“ (Salvation army) А Канада? Там стан про-

сто страшний. Нашого духовенства крім ОО. Василян нема, хоч правда є: о. Василевич — independent, о. Красіцкый — independent чи dependent від сьв. Синоду, а тепер пійшов там ще о. Меренків...

*

Народ наш під кожним зглядом і у всякий спосіб гноблений, що колись ходив без шапки, бо всім корити ся мусів, а нині ходить вже і без чобіт, бо зійшов на нужду, виїхав до Спол. Держ. — до краю, о котрім кожний американець з гордостю говорить: „free country“ (фрі контрі — вільний край). Як нагле сьвітло шкодить очам і осліплює, скоро вийде ся з птьми, так осліпила безкрая свобода і наших емігрантів. Free country — свобода безкрая, порозуміли гірші елемента з наших емігрантів на „сваволя“ або „свобода до всього“ отже і до нерозумного. Не маючи ту в нічим голосу, де всі і вся були для него авторитетом, став ся наш емігрант авторитетом і то як раз в таких річах, що зпід его осуду усувають ся — в справах релігійних. Як free, то free! Вільно з Богом, ну, вільно і без Бога. Тому то в більшости наших громад церковних в Спол. Держв. вічні, соблазняючі сварки в справах релігійних. Англіки, люблячи звідки инде наш нарід — задля сих незгод релігійних, у них нечуваних, прозивають наш народ „Hungaricus“, в яким то слові містить ся все, що грубе. Хоч ся назва дістала ся нам по угорских Русинах, а сим знову по справедливих мадярах, котрі дійсно суть народом грубим, а всеж такої сей прикметник до нас якби прилип. Так отже безмежна свобода по давній неволі завела малокритичних наших емігрантів попри инше також на іновірство, бо понята зістала ними, яко свобода запереченя віри і церкви. —

*

Щоби пізнати становиско церкви гр. кат. в Спол. Держ., коротко згадаю, чим властиво суть Спол. Держ., яко такі? Спол. Держ. є то вільна спілка поодиноких стейтів (state — стейт — держава) — тепер 47 — то значить, таких самих і поменших спілок, утворених для береження своїх інтересів, з заporученою як найбільшою свободою лученя ся для вказаних собі цілий, для всіх і у всім. Ся найширша свобода виключає всякі привилеї, отже непатронізує жадній релігії ані жадній не ставити перешкод в питомому єї розвоєви. Також не знає Держава жадних фондаций на тіла моральні: церков, громада, школа і т. п.; і хоч фондация роблять ся і можуть тревати вічно, то не на тіла моральні суть інтабульовані, але в инший спосіб, як низше скажу, забезпечені.

Чим отже єсть церков всяка в Спол. Держ.? Є то ві менше, ні більше — іно товариство — congregation (конгрегейтен) — для вказаних собі цілий, в тім разі для прославленя Бога —

завязане. Держава до сего не мішає ся, в тім немає жадного „бізнесу“.

Людий — найменше 10 сходиться ся в товариство, вибирає предводителя, касієра, секретаря, через них яко свій уряд йде до корту (court — суд), вибирає charter (чартер) т. е. регіструє своє істнованє, а не бере дозвіл, якби хто думав і дана громада конфесійна готова. Як она буде хвалити Бога? в якій мові? в яким обряді?, хто буде priest-ом? (святиником), о тоє голова державу не болить. Як така конфесійна громада придбає собі майно, то оно становить вправді власність конгрегації, але стоїть заінтабульоване на власність конгрегації (на іма тростиів (мужів довіра), котрі мусять бути сингизенами (горожанами) і можуть бути кожного разу на загальнім мітінгу (meeting — загальні збори) членів громади конфесійної змінені. Мітінг загальний то є інституція для даної громади конфесійної — найвисша. Її ухвали для даної громади суть так само важні, як ухвали конгресу і сенату для цілої Держави. Для веденя справ і репрезентації конгрегації на зверх вибирає мітінг предсідателя, касієра, секретаря і деце кого до Ради церковної. Одним з таких офісерів (officer — урядник) може, але не мусять бути і святиник. — Хочби така управа церкви як була з огляду на загальний уділ в ній народу ідеальна, а всеж у виду уломности людської, незрозуміня свого круга діланя, а спеціяльно що до нас, у виду слабого підготованя горожаньского і не тугого освідомленя релігійного, така управа дає притоку вмішуваня ся уряду церковного в справи чисто церковні — догматичні і обрядові. — Що святиник в справі оплат є зависимий від народу і уряду — се нічо. Се мій „job“ (джаб — робота), а за роботу належить ся мені від кого, а кому від мене плата, але вмішуванє ся в справи чисто церковні, то вже відбиває ся на добрім душпастирстві. Потрібує святиник йно острійше виступити против пиянства, а урядниками парохії суть по найбільшій часті готельники (по нашому, винаємці коршем), то собі їх наразить, а через них їх кост умерів (кундмачи) і готові великі троблі (trouble — клопоти), що кінчать ся звичайно відходом святиника.

Тому церков католицька з вічною ерархією (і інші з подібним устроєм) старає ся, щоби майно церкви усунуло ся з під впливу громад о стілько, щоби громади ним орудуючи і далше, не мали впливу на справи чисто церковні — розумію впливу лихого. Старає ся отже, щоби маєтки церковні були віддавані Епископови дівцезальному яко deed infrust (в цілковиту опіку) — або яко private property (приватна власність). В обох сих разях постановлене урядників до заряду майном церкви належить до волі Епископа і є виконуване через єго підручника, даного святиника при церкві, з тою різницею помежи сказаними обома способами церковної управи, що при deed infrust переходить церков на наслідника Епископа в уря-

ді, а при „private property“ на його звичайних наслідників, при-міром з родини, хоч се в церкві католицькій ніколи не лучало ся, бо Єпископи незвичайно совістно такі права вже за життя свого упорядковують, тестаментарно полишаючи їх своему на-слідникови в уряді. І ті оба способи управи церкви у виду не-раз печайного а не справедливого обуреня парохіян, що ревного священника усувають а лихого держать і що в кожній хвили ухвалою мітингу можуть з церквою на будь яке визнане перей-ти звичайною більшістю голосів, суть для управи церковної найлучші і ними всі церкви католицькі (лат.) — майже без виїмка рядять ся. Хоч держава зіставляє зовсім і всім свободу стоваришуваня ся, то однаковож судії (court) суть управнені судити у всіх спорах стоваришень одних з другими або також у внутрі і котрогось з них виниклими, если до їх „кортів“ (судів) з справою удають ся. Тому держава видала конституції — закони, щось як би устави рамкові для церкви католицької, за яку уважає „Roman Catholic Church (Ромен — католік — чорч), для Greeks (Грікс) — орієнтальних (схізматичних) церков і all others — всіх інших і в рішеню справ перших міродайним є право канонічне, в сумнівах виреченє експертів т. є. Єписко-пів а навіть Апостольского делегата в Вашингтоні; в справах орієнтальних їх право канонічне а дальше як у римо-католиків а в справах all others їх статута, власні конституції і рішеня мітингів (загальних зборів). —

(Дальше буде).

В обороні львівських катехитів і сотрудників.

(К о н е ц ь).

В обороні своїх товаришів катехитів руссофілів вважаю за свій обовязок на сім місці з тим більшим натиском виступити, що деякі з них знані яко поважні, досвідчені і здібні, а при тім о добро своїх дітей дуже ревні душпастирі. І хоч з їх на-ціональними та політичними поглядами не годимо ся, то однак в катехитичних справах з ними єємо одностумцями і не-раз засягаємо їх світлої ради. Дописуватель „зпіді Львова“ видно дав ся заволодіти дуже гидкій пристрасти, коли не провірив-ши стану річий, понаписував цілу копу нісенітниць.

І так гидкою лежачою є, що львівські катехети „дуже часто опускають години науки релігії“. Се неможливе хочби тому, що самі дирекції наглядають на те, аби діти не оставали без опіки і тому спізняючому ся або абсентуючому ся катехитови роблять докори, що „dziesię wurowaiały krzyki“. Вже то саме стримує катехита від того рода свободности. Если ж се повтаряло-би ся частійше, так церковна власть під боком і Рада шкільна окружна не забуває з того користати.

Ми признаємо, що парохіяльні обовязки можуть колідувати з обовязками в школі, однак ми самі вже у власнім інтересі стараємо ся через вишукане заступника на дану годину в парохії ті колізії усувати. З поміж святиоюреських співробітників є двох стало зайнятих при школі. Коли почали числити свої гріхи в тім взгляді, так пересвідчили ся, що в протягу цілого року мають заледви по дві години, які мусяли опустити задля конечної своєї присутности в парохії. І чиж се треба їм зараз вмінати за злочин? А кілько то разів до року ті-ж самі співробітники катехити заступали свого польського товариша по званю, (а однак ніхто тому послідному задля того не робить докорів? Впрочім, если комусь ті наші „катехигури“ є так дуже сіллю в оці, чому не рішить ся сам посвятити ся тому званю і виручити співробітників? А воно така помічна сила дуже нам придала би ся. В обрубі нашої парохії є школа вже через пару літ не обслуговувана ніяким святицником тому, що парохіяльному духовенству задля його обовязків в парохії, се фізично неможливе, а і до другої приватної школи ходить співробітник нерадо, хоч за кожду годину там добре платять, бо се по prostu підриває його здоровле.

Коли-ж так має ся справа з „катехитурами“, то тим більше нестійний закид, що від парохіяльних обовязків відривають нас „інші побічні занятя“. Ті „занятя“, які, треба тут се сказати, є безплатні, обмежують ся тільки на церковні товариства, в яких по кілька годин тижнево заняті деякі співробітники.

По світських товариствах працюють лише сталі катехити, так само зовсім безінтересовно. До того приневолює як одних так і других не глядане заробітків, а по prostu те, що шан. дописуватель сам відчуває, — „брак церковних побожних товариств і брадтв, як то все у Поляків“. О скілько знаємо, то тільки один співробітник має таке „побічне занятя“, іменно учить обрядів в дух. семинари, однак на те посвячує він вечірні години, котрі інші люди праці зуживають на відпочинок, до котрого має чейже право кожний смиренний раб Божий, проте і співробітник. Другий співробітник зайнятий при консисторській канцелярії, але лиш тому, що якось ніхто з духовенства о ту посаду не убігає ся, хоч вже давно був розписаний на ню конкурсе.

Ми самі відчуваємо те, що наші мійські парохії не ведуть після засад мійського душпастирвання, що недостачі у нас

на кождім кроці, що не дорівнюємо в тім вже не то заграничним мійським душпастирям, але навіть нашим сусідам Полякам, у котрих, як се знаємо з досвіду, також не все так дуже ідеально, як то представляє собі наш дописуватель „з піді Львова“. Польське духовенство в десятеро численніше від нашого; на кожду нашу львівську парохію випадає аж три польські парохії, всі школи обсажені сталими катехитами, а до того мають велику підмогу з боку мужеських і женських монаших чинів. Мають проте досить людей, щоби працювати, мають ким залатати всяку діру. Польський львівський сотрудник, коли має в церкві якусь духовну функцію, приміром проповідь, то він вже тиждень наперед — як се оповідали мені ті самі сотрудники — вічим не гризе ся. Він собі думає, читає, ходить, обсервує жите-бутє свого парохіянина-робітника, щоби в неділю сказати проповідь. А вже про виповненє якоїсь иньшої недільної функції, приміром усїти на годинку до сповідальниці, він навіть не думає, бо тим клопоче ся в тім часі хто иньший. Не так у нас. Наш сотрудник — той „війо-карий“, як його дехто насмішливо, однак згідно з правдою, називає, не має навіть часу подумати про спасенє своєї душі, не то про обдуманє проповіді на неділю. Через цілий божий тиждень так вештаєть ся по парохії, в чисто парохіяльних потребах, що навіть не оглянув ся, як прийшла неділя. Та хоч щоби в неділю мав яку вільну хвилюку. Іще не вибила пята година, а вже кличав його до церкви, бо „нема кому сповідати!“

На тім місци нехай нам буде вільно пожалувати ся, що декотрі наші підльвівські собратя, ті хитро-мудрі дописувателі „з піді Львова“ нашу працю в церкві іще утрудняють, насилаючи нам своїх парохіян до сповіди. В великий піст і всі важчіїші свята аж роїть ся середміських церквах свв. Юра, свв. Пятниці і Василянській від чужих людей. Буває так, що до свв. Юра приходять цілими партиями по кількадесять людей в великий піст до сповіди і то з подальших підльвівських парохій, а коли один з нас раз запитав ся, чому не сповідають ся у свого пароха, відповіли: „Наші в'гомость не хочуть сповідати і кажуть: ідіть до Юра, бо там є багато священників“. Се автентична відповідь, котру могли би ми ствердити присягою. Дуже часто приходять люди до сповіди навіть зі сїл, віддалених о кілька миль від Львова, а коли їм дораджую, щоби частійше сповідали ся, вони звиняють ся: „Дуже радо се зділав би; та щож, наші в'гомость не хочуть сповідати, а до Львова мені далеко“. От такі то наші відносини!

Тому нема чого дивувати ся, що приміром в святаюрській парохії доходить часто до колізій вже не між обовязками сотрудника в школі, а такимиж в церкві, на що так дуже нарікає дописуватель, але між обовязками в тійже самій церкві. Бувало так, що дижурний сотрудник, що мав бути в канцелярії, поїхав до сусідного присїлка Левандівки правити

Службу Божу в неділю, коли інші сотрудники були заняті в церкві так, що не могли відійти. — За той час принесли дитя до хресту і мусіли з годину почекати — з того зроблено велику справу, що ось сотрудники не пильнують канцелярії. При тім і наші вірні часами дуже невизрозумілі; що в нас не наговорить ся і в проповідях і приватно, що в неділі і свята не полагаджує ся ніяких канцелярійних справ, крім найконецнійших. Ніч не pomoже; як на злість прийде один, другий, третій з найзвичайнішою там справою і виправляє під канцелярійними дверми крики, тому, що сотрудник в той час сповідав або дяконував в церкві — і навіть не знав про чийсь потребу в канцелярії. За теж вже того самого дня учує він терпкий докір, що „сотрудники не пильнують канцелярії“. Було і так, що сотрудник призначений до дяконованя мусів поїхати до хорого, бо не було кому; через те спізнив ся о пять хвиль (— дослівно о пять хвиль) знову крик, в тім случаю вже навіть на засіданю консисторії, що ось сотрудники недбалі о порядок в церкві, нероби і т. п. І так тих колізій без кінця і замість зменьшувати ся, їх число щораз побільшує ся помімо найліпшої волі сотрудників, щоби не було „герегі“. Се тому, що зі зростом обовязків, сили обслуговуючі людей за малі, не вистарчаючі.

З огляду на те воно є правдою, що наші проповіді часами як слід не опрацьовані, за що однак сотрудників годі винуватити. Той сотрудник, що мав говорити в часі Сл. Божої проповідь, вже від пятої години сповідав, правив Утреню, говорив на Утрені гомілію, був може у хорого або зробив протокіл передшлюбний в канцелярії і після того всього має говорити проповідь, цей до того перед мійською публікою, той сотрудник, що через цілий тиждень не мав навіть часу о тій проповіді подумати. Часами буває такий комплекс обовязків, що після тої проповіді припадає йому в уділі три до чотири вінчаня або відправлене Служби Божої о 12 годині, після чого удостоїть ся уваги, що „повідь щось була за довга“ або „за коротка“. Було навіть таке, що сотрудникови, що ось що йно вернув з похорону задиханий і спітнілий, казали говорити проповідь, до котрої не був призначений, отже по дорозі навіть о ній не подумав і то не в звичайну неділю перед своїми парохіянами, але в роковий празник перед тисячами чужих людей. Ну і щож; мусів говорити, на теж він сотрудник. І чиж за якусь там неточність в проповіді чи може меньше дібраній вислів можна львівським сотрудникам робити такі тяжкі докори, як се собі позволив дописуватель „Руслана“? Ми і так вважаємо собі се за особлившу Божу ласку над нами, що ті наші проповіді, хоч як вони перед тим необдумані, все таки своїм змістом виходять досить добрі, та під моральним і догматичним взглядом чисті, що ми в виду слабого, або ніякого до них приготованя, досі не дали ся заволодіти пристрасти партійної

або національної ненависти, як то після свідощтва кількох наших поважних парохіян в день нового року мали позволити собі наші суєди Поляки, що з проповідальниць кидали громи на „Русинів-гайдамаків“. Ми не перецінюючи себе можемо сміло сказати, що ті наші проповіді не гірші від проповідий, голошених в церкві оо. Василяни, але се приписуємо не собі, тільки очевидній Божій опії над нами. Се против закиду невиконування ревно своїх обовязків в церкві, шож до того, що в нас не голосять ся рано і вечер по церквах науки, і що вже мусіли-б мішати ся аж оо. Василяни є, простіть що так скажу, чорною клеветою, обчисленою більше на ефект, як на уздоровленє наших відносин.

Про причини переходів наших парохіян на латинський обряд здало-б ся написати осібну статю. Тут зазначаємо тільки коротко, що причиною того прояву рішучо не є духовенство, навіть русофільських пересвідчень. Хто уважно перегляне магістрацкі повідомлення до наших парохіяльних урядів про ті переходи, той пересвідчить ся, що між тими утікачами з нашої церкви 99% людей, що є магістрацкими або державними слугами, заледви 1% припадає на свободні незалежні звання. З того заключене, що залежність наших людей від шовіністичних польських властей є причиною їх переходів; з позитивних жерел знаємо, що наш чоловік так довго не дістане декрету на стаду мійську або державну посаду, аж доки не зголосить свого виступлення з гр. кат. Церкви. Не релігійні потреби, а боротьба о хліб насущний приневолює львівського Українця покидати свою народність і обряд, а прилучувати ся до польської Церкви і народности. В протягу трох послідних літ ми мали заледви два чи три случаи, де перехід мотивовано релігійними потребами, іменно тим, що дана одиниця від молодости виконувала релігійні обовязки після латинського обряду, всі инші переходи, се наслідки материяльної залежности від панів Поляків, агітації і секатур. Докази сего дають ті десятки наших парохіян, що для панського ока зголосили свій перехід а на ділі виконують релігійні практики і на далі в ріднім обряді. Доказами пошанованя міжобрядових церковних законів через польське львівське духовенство є те, що своїм каянникам гр. кат. обряду наказують під загрозою тяжкого гріха не сповідати ся і не причащати ся більше в нашій церкві, бо мовляв, вони через сповідь в латинській церкві вже стали ся латинниками; на се можемо навести десятки свідків, а навіть актові докази. А коли польському священникови удасть ся охрестити дитину греко-каголицьких родичів чи то *in casu necessitatis*, чи то тому, що підпилі або намовлені куми заблудили до польської церкви, то родичі дітий мусять зводити з польським священником формальну бучу, заким він рішить ся видати посвідку охрещеня, аби вписати акт у властиву метрику. Се оповідали в тугешнім парохіяльнім Уряді родичі шестеро дітий, просячи о вишеи украдених так своїх дітий в наші

метрики. Дивно воно, що всі вони в тім оповіданю годили ся, хоч приходили до Уряду парохіяльного в різні часи.

Польські ц. к. уряди приймають зголошення переходів з одного обряду на другий дуже односторонно. Зголошене греко-католика приймають без ніяких актів, навіть не потребують метрики, як се виразно сказав один магістратський урядник одному з наших сотрудників. За те римо-католикови ставляють різні перепони. Ми не дуже раді таким переходам на наш обряд, бо раз не сподіємо ся з того для нашої Церкви великого хісна, а по друге вважаючи маєві закони, після котрих діють ся ті переходи, за шкідливі католицькій Церкві, не сьміємо з них користати. Підносимо се лиш для виказання „безсторонности“ наших ц. к. властей в тій справі. Кілька днів тому, як се пишу, зголосив ся до нашої парохії робітник Н. обряду римо-католицького і просив, щоби його конечно „переписати на руське“. Свою просьбу мотивував він тим, що його бл. п. батько був греко-католик, однак в наглій потребі охрестив його в місцевій польській парохії. Батько тим часом помер, а мати, — також вже тепер не в живих, хоч була римо-кат. обряду, допоминала ся метрики сина для перепису в руській парохії, та на жаль метрики не одержала, тільки зістала зганьблена, чому не водить хлопця до костела до сповіди. Після того мати о метрику вже не допоминала ся, тільки водила його до сповіди і до причастія до перкви, хоч метрика його польська; після руського обряду виконує він релігійні обовязки до вині. Тепер він хотів би сженити ся та ту справу вже раз поладнати; ходив вже до львівського магістрату, однак не хотять від него прийняти зголошення виступу з рим.-кат. церкви, до котрої він фактично ніколи не валежав, домагаючи ся двох сьвідків — і то з тих часів, коли жив іще його батько, щоби ствердили правдивість його зізнань. Коментарі до того злишні. До даю іно, що ті свої зізнання ствердив присягою, а акт присяги переходує ся в парохіяльній регістратурі для будучого історика мартирольогогії нашої Церкви.

З тих кількох примірів видно, що не „брак по наших церквах відповідних проповідий і т. д.“ є причиною переходів Русинів на латинський обряд, але вікове закріпощене нашого народу, істинкти Поляка-завойовника, що в Українцю видить тільки свого невільника, котрий має служити погноєм для його „висшої“ культури. То „правне“ і безправне перекабачуване Українців на латинський обряд діяло ся в часах істиричної Польщі, не уставало після історичних нещасть, які спали на польський нарід як раз задля тої заборчої політики зглядом українського народу, а послідними роками задля заострення польсько-українських відносин у двое побільшило ся і здаєть ся так довго не скінчить ся, аж поки український нарід не пірве послідних узів наложених на него Поляками. Се послідне говорю на основі того, що навіть польська Церков, котра повинна

стояти понад всякою політикою і викорінювати всякі неморальні інстинкти народу, здаєть ся бути сама зараженою тим неперепираючим в средствах польським шовінізмом, отже може стати ся безсилою в уздоровленю своєї суспільности.

„Руслан“, що з так легким серцем приписує вину всего лиха львівському духовенству, повинен се в першім згляді добре розважити і своєю політикою, що не має нічого спільного з ідеями католицької Церкви, тих узів, які наложили на нас наші противники, іще дужше не стіснати, а бодай не приписувати наслідків свого поступованя кому иньшому. А дописувателеви „зпіді Львова“, в котрім догадую ся святиченка, раджу більше заняти ся своїми парохіянами, аби так легкокошшно не міняли за кусень хліба свого обряду; йому певно прикро буде довідати ся, що всі ті утікачі від нашої Церкви рекрутують ся головно не з постійних наших парохіян, тільки з напливової людности з підльвівських, а почасти і подальших парохій. Если мені не вірять, може посвятити один день на переглядане магістратских повідомлень у львівських урядах парохіяльних, а без сумніву знайде не одну свою овечку на лїсті тих утікачів.

Се ті „наші парохіяни“, котрі хіба в нашими може один тиждень або місяць, доки не одержать яку службу за ціну свого відступництва від рідної Церкви. Наші-ж корінні парохіяни виступають з Церкви дуже рідко; многі з них терплять найбільші секатури і нужду, а своєї Церкви виречи ся не хочуть; в й такі, що не знають сказати навіть одного слова по українськи, а однак остають помимо всяких намов наших противників свідомими Русинами і живими членами рідної Церкви.

Автор дописи хотів би бачити усі парохії і катехитурі у Львові обсадженими людьми „заможнійшими“ або „нежонатими“, ожидаючи від них усуненя добачуваних собою хиб в душпастирствованю через жонатє духовенство. Виходить він з того заложєня, що нежонатий святичений не обтяжений клопотами родинними не потребував би шукати „катехитур“ та „бічних занять“ для удержаня родини. Ми вже вказали на ті наші „катехитурі“ і „бічні занятя“; що до перших, здаєть ся і не жонаті святиченки мусли-б їх заняти, щож до других, то вже залежало-б від їх волі, однак чи усунене ся від них духованьства принесло би парохії користь, може вже сам автор закидів осудити. Остаточо ми нічого не маємо против нежонатому духовенству, однак чи воно обійшло би ся у Львові з мінімальними доходами, треба дуже сумнівати ся. Деякі святоюрські сотрудинки живуть принайменше одну третину кожного року самітно через те, що свої родини висилають на провінцію до родичів. З точного обчисленя своїх видатків пересвїдчили ся, що в часі неприсутности жінки видають місячно на своє власне удержанє більше, як вона потребує на удержанє цілої родини, а до того іще набавляють ся звичайно жолудкової недуги задля злого харчу. Се підношу не тому, щоби осуджувати безженність духовенства, тільки щоби вказати на нельогічність

заключень автора закидів. Я розумію, що при наших епитрахильних доходах моглоб вижити ся більше число свобідних людей, але се мусіли би бути якісь аскети обстаючі на найпростійших вимогах удержаня, а таких серед наших безжених свьященників, не во гнів їм, я не знаходжу. Впрочем ніхто їм не боронить позанимати наші місця. Майже при кожній ординації намовляв Впр. о. офіціал Білецький ординуючих целебсів, щоби остали ся на опорожненім сотрудництві в Юрі, а чомуж ні один, хоч є їх вже поважна пайка, на се не рішив ся? Два роки тому наші шкільні референти оголосили були в „Ділі“ спеціальну відозву до молодих наших свьящеників, щоби подавали ся на посади так званих „полетущих“ катехитів у Львові, рефлектуючи головно на нежонатих, а однак ні один з них не подав ся. — Тільки двох жонатих рішило ся на сі „катехитури“, аби „вибігати“ ни свьітло, опал і помешканє, а вже проче „додав жінка“. Думав би хто, що ті нежонаті може посвятили ся вишшим богословським студиям або виїхали в місійні краї, тай тому не могли на се рішити ся. Деж там! Вони мали час в протягу шістьох тижнів ординації надивити ся досить на ті наші „гаразди“ тай тому волять спокійно виждати в якім провінціональнім місточку, аж поки не узнають їх „заслуг“ та не покличуть на яке почесне місце до Львова.

Я мимохіть попадаю в якусь песимістичну злосливість. Що робити? — така вже доля кожного свьятоюрського сотрудника. Єсли проте кого оскорбив, то прошу з гори о прошенє. На кожній случай санація наших львівських відносин не в заступленю жонатого духовенства нежонатим, як думає наш критик, тільки взагалі в побільшеню у Львові числа духовенства, здібного і охочого до праці. Деякі парохії як свьятоюрська треба поділити принайменьше на дві парохії, а в деяких побільшити число сотрудників а принайменьше обсадити всі школи сталими катехитами. Оттоді щойно можлива буде яка така систематична душпастирська праця. На тім кінчу ту мою мені самому прикру і болючу полеміку додаючи, що написав я єї не задля критики „Руслана“, але тому, що закиди неробства стрічають нас частійше, от хочби в „Ділі“ а навіть від декотрих членів нашої безпосередної церковної Власти, що при кожній нагоді звалюють вину неладу приміром в свьятоюрській парохії на сотрудників, хоч ті сотрудники при своїх безперечно многих хибах сему мало що винуваті. На закінченє позволю собі на одну маленьку увагу, що кожний чесний чоловік, коли витикає комусь його хиби, ще до того в так великім і свьятім ділі як виконуванє обовязків через свьященика, не криєть ся поза плоти, а отверто подає своє повне імя і прізвище; видно що дописуватель „з піді Львова“ сам не вірив своїм закидам, коли не зволив під ними підписатись. — *о. М. Щепанюк.*

Церковна літопись.

Міжобрядові непорозуміння в східній Галичині. Із Заліщицьчини. Зовсім незгідне з католицизмом „Gazet i kościelno-і“ так лукавити і говорити щось о нарушеню конкордії Русинами, а ще й звизати своїх співбратів о оголошене фактів дотично того нарушеня. Подібне балаканє виходить на ту байку, в якій вовк скаржить ся на ягня, що ему воду скаламутило і ддятого винне є кари — пожертя... Справді дивно, що наші брата Поляки, маючи всю власть в руках — позваляють Русинам на ломанє яких там законів, хотьби навіть церковних! Справді дивне би було, якби не сьмішне і брехливе! Вправді закон всякий є виданий для оборони слабших, але що з того, коли виключну користь з него лиш сильні сего міра, упривілейовані мають! У нас — брата Поляки! Таже руський сьвященик, як не хоче видати метрики хресту своїй парохіянци, що зголосила свій перехід на латинський обряд, то ц. к. Староство взиває руського сьвященика до того насильства, як то мало місце в Борщівщині в місточку Королівці, так що завідатель тої парохії взглядно сотрудник з правом управи мусів всякими рекурсами боронити ся проти того. Не знаю лиш, чи ему то що помогло і чи спинив таке урядове душехвацтво в своїй парохії!? Якби наші собрата, що то вже збайдужніли від всяких того рода насильств на їх пастированє і через нахабство Поляків на душі руські вже й перестали боротись, бо віде не найдуть свого права... — якби так схотіли все те подати дотично тої матерії до загальної відомости — то се була би цікава колекция до мартирольогії унії галицкої під скиптром ультра католиків (за яких ся они мають) Поляків.

Чи се зроблять наші співбратя — сумніваю ся — а впрочім покаже ся; — але я хоть дещо наведу про місийне „подвизанє ся“ одного славного чудодійного польского ксьондза з повіта Заліцицького ks. Teodora Kasperskiego зі Щитовець. Сей католицький сьвященик неперебирає в способах в душехватстві руських душ. Тай ріжні суть єго способи в тім ділі. Передовсім всі Русини, що то їх назвиска кінчать ся на — ський — цкий то у него не є Русини, але Поляки з давного роду і насильно вмовляє в несвідомих річи селян, щоби вертали до свого польского походження, себто до костела; а щоби їм заощадити труду з зголошенем ся зміни обрядової в ц. к. Старостві в Заліщиках — сам їх виручає в сїм; — а уряди парохіяльні руські дістають лиш повідомленя з ц. к. Староства, що ті і ті змінили свій обряд руський на латинський. В той спосіб нахапав безліч душ руських в ріжних селах до єго рейну належачих — і то в таких, де не було ані одної навіть латинської

душі не то польські, як в Синькові, Винятиньцях, Щитівцях самих, в Кулаківцях, Лисишниках, Голіградах. Що до мішаних судружеств то приміняє иньший метод до захаваня руської сторони для латиньства. Бєли то жінка в Русинка — то каже мужеви єї Полякови: „Tu jesteś człowiecze głową — musi żona pójść za tobą“. Бєли иноді не піде, то діти всі вже мусять піти через хрещене їх, чи то iure caduco. А если голова, себто муж, в Русин — то каже до него: „Człowieku — lepiej jest być Polakiem — masz wszędzie wstęp i znaczenie — i korzyść — ot ja Wam wszystko daremnie zrobię — za darmo pochowam was!“ До свідомого Русина Богудького з Голіград каже: „Wy pochodzicie z polskich hrabiów — sławny wasz ród — przejdźcie na polskie. „Навіть ех-дьяка Врублевського, ходячи з кропилом по селі молестував, щоби перейшов на польське говорячи: Pozwalacie — dobrze ja napiszę do Starostwa, że wy Polak.

Сей ксьондз в чисто руським селі Винятиньцях будує кальварню, через агітацію ріжних сумнівної вартости елементів робить її чудотворною — себто там діють ся чудотворні уздоровленя, хотьби не знать з яких хоріб; — збирає в той спосіб цілі товпи народа на сій кальварві — розумієть ся руських і то з дуже далеких околиць, навіть і з цілої сусідної Буковини; — запрашає на певні урочисті свята, як Wniebowstąpienie Matki Boskiej епископа Bandursko-го — до більшого сплендору; — впроваджує ріжні нові церемонії обрядові, щоби лиш розфанатизувати товпу, зійшовшу ся разом і вимантити від неї гроші — а відтак каже: „Mnie kalwaryę zbudują sami Rusini“. Будує „kościółki“ — в кождім селі — иноді змушує навіть на смертній постели Русина бездітнього, щоби записав свій б-морговий город на kościółek -- вмовлюючи в него, що він є властиво Поляк — а котрий то маєток він вже передом був приобіцяв для церкви — як то мало місце в Касперівцях.

Так дієсь майже в цілім заліщицким повіті — горячково хапанє душ руських — лиш може у декотрих иньших ксьондзів не так соромними способами, як у Kaspersko-го, але всеж такі хапанє. Або таке безлічне і нехристиянське сказанє ks. Wołoszyńsko-го до руських селян: „Nie mów „Слава Ієсусу Христу“ bo zato nie masz nic — a za Pochwalony Jezus Chrystus masz 300 dni odpustu“. Як де може неудаєсь захарапчити душі руські — то з'огиджують руським селянам їх обряд, їх церков от такими балаканями.

Невинні „kościółki“ на Русин — каже „Gazeta kościelna“ є в нашу користь; хибя та користь, що наші прозеліти мають приміщенє; або се має бути користь, як є яка конкуренція на руські церкви або будинки парох, то тоді зачинають агітувати за переходом на латиньство, щоби звільнити Русинів від повинних датків, кажучи: — „на що вам церкви, от є вже костел“! А чому на мазурах — оден костел є на кілька сіл — чому там не будувєте братя Поляки „kościółki“ в свою користь — лиш ту

в нашу. Добрі Ви для нас — бо хочете від нас зради і відступства народного!

Одна дідичка з Мазурів — дивувала ся, коли заїхала на Русь і побачила в кождім селі костел: *Ach jak tu dobrze i wygodnie na Rusi, w kaźdej najmniejszej wiosce jest kościółek — a u nas na Mazurach ledwie na 4 wioski jest jeden kościół*“.

Ви коściół-ками идете агресивно на наше знищене національне, користаючи поки що з теократичного виховання наших мас — і хочете використати, що лиш дасть ся, бо чуєте, що наш нарід чим раз більше приходить до свідомости національної і инакше вже зачинає задивлюватись на ваше солодке і побожне балакане „*To wszystko jedno — czy kościół — czy cerkiew*“ а *zatem* — зміняйте обряд. Несписав би всі ті подвиги польских ксьондзів в душехватстві душ руських — поки що прийміть лиш се — а при вільнійшій часі иде й більше подам до Вашої відомости.

о. Очевидець.

Православна пропаганда. Перед кількома місяцями — як доносять часописи — прислали з Америки емігранти, що за морем змінили віру католицьку на православне, плик брошур, часописий і летучих листків не тільки до читальні Качковського, але і до поодиноких міщан в Ст. Самборі. В письмах тих прозиває ся Папу римського і наших руських єпископів всякими уличними словами. Такою то лектурою просто одушевляли ся деякі наші „руско-католицькі“ святики, вчитували ся в неї наче незнатъ в яку мудрість і святисть і поширювали її між народ, а особливо між старосамбірське міщанство. — Одна польска часопись доносить таке: Для поширення русифікації (отже і оправославлення) Галичини має служити виховане руської інтелігентнійшої молодіжи в російській дусі. Тому російське правительство рішило з великим матеріальним вкладом помагати дочкам русофільских святиників з Галичини. В багаті містах Росії, особливо ближших галицької границі, приступлено до основаня виховуючо-наукових заведень для дочок галицьких русофільских святиників, запевнаючи їм обильні стипендії і всілякі матеріальні полекші. Ті заведеня скоро переповнили ся... Богато з тих панночок (дочок русофільских святиників!) вихованих в російсько-православнім дусі, повергає до Галичини і становить тут знаменитий фактор російської пропаганди..

Що наслідком русофільства мусить бути православне, признає отверто „Новое Время“ отими словами: „Наш кореспондент вказав на історичну давність російського православного руху в Галичині, який являє ся природним наслідком пробудження галицько-російського народу... З сеї розмови наш кореспондент виводить, що австрійське правительство і на далі думає по давному давати всякими способами російський православний рух в Галичині, піддержуючи рівночасно всіма способами українсько-католицький рух...“

— На Лемківщині нарід просто здурів. Поширюють ся якісь секти. Громада Довге перейшла в якусь секту довгобородців і не пустила свого пароха одної неділі до церкви на Службу Божу. В селі Крива селяни розібрали церкву і перенесли до Ясінки, сусіднього села, щоби замінити її на православу каплицю.

— Також на Угорській Русі розпочала ся діяльність воюючого православя. До сіл Берехів, Іза і Великі Лучки, що перейшли на православє, приїхав сими днями православний священник-монах з гори Атос.

— Про способи, як спинити пропаганду православя на Лемківщині, пише дописуватель „Руслана“ (ч. 35) так :

„На мою думку можна би ще спинити православє в Галичині, але тут не вистануть самі заяви любови, взаємної солідарности та преданности свому Архіпастиреви і католицькій вірі, тут треба рішучих чинів і доказів того всего. А як? Наперед найкождий священник-русофіл не тільки в zagrożених, але у всіх своїх парохіях, через ряд неділь на проповідях розяснить парохіянам добре, що то таке схізма, католицизм, унія, яка ріжниця між православем а католицизмом, викаже наглядно, що схізма релігія фалшива, вретницка, що душу веде на вічну згубу, обяснить жите св. Йосафата... Най старавсь заложити у себе товариство Апостольства Молитви до Серця Ісуса Христа, майскі Богослуженя, впровадити часті суплікації, вчити більше церковних пісень... Розкиньте між нарід брошуру о. Лежогубского „Де знайти правду“, Місіонара. Не позволяйте ганьбити своїх собратів українців і Василіян, виступайте в їх обороні, урядуйте місії з оо. Василіянами... Дальше треба заборонити читаня і пропагованя, під zagrożою відмови розрішеня при сповіді, писем і часописей писаних в душі православнім, не припинати агітаторів у себе на обідах і гнати геть з села. Добре бублоби на місіях перевести з народом ісповіданє віри на голос, преданність своїм Епископам, Папі римському і вірі католицькій. Уживати на проповідях як найчастійше слова „католицький“...

— В тім самім дневнику („Руслан“ ч. 44) в дописи з Лемківщини подає другий дописуватель, сим разом про відносини русофільського духовенства до православя, ось такі знаменні уваги :

„Коли в Галичині почали показувати ся явні ластівки ширеня православя і цареславя, тоді наші Епископи уважали потребою написати спільний лист пастирський з осторогою перед схізматицкими затїями... Та щож, сї, що мали перечитати сей лист, заміст вго перечитати і належно пояснити і взятись до праці, зовсім не читали, або читали так, як їм було найдогіднійше. Що більше, русофільскі отці чулись обидженими, що Епископи сміли з чимсь подібним виступити та звернути ува-

гу на схізматицку агітацію (прим в деканаті мушиньскім)... Помимо упімнень духовних властей отці русофіли не задавали собі праці на проповідях пояснити народови ріжниці віри, бо тим способом булиби стратили в народі авреолу „русскости“. За се съвятичників народовців за вьяснюване ріжниці віри і за пояснюване слова „католик“ стрінуло у народа підозрінє о польщенє обряду, бо „тверді“ отці тої справи не тикали... У народу виробилось понятє (завдяки русофільским съвятичникам), що Українці се „католики“ або Поляки, а отці тверді — се правдиві съвятичники „руські“, бо вони голосять католицку віру. Темний нарід вірив своїм педагогам, тим більше, що рубель і съвітєкі агітатори підпомагали удержувати отцям нарід в блуді. З проповідальниць плакали русофільські съвятичники, що Українці запроваджують нову віру і нові молитви для своєї віри. І нарід съвятико переконаний, що Українці — се нова віра... Українських съвятичників лаяно публично з проповідальниць уличними словами. Провід в сїм вели о. Курилло з Фльоринки, о. Гнатішак і инші... Серед такої шаленої ненависти отців русофілів до Українців, увивались платні агітатори, навіть сини католицких съвятичників русофілів (Качмарчики, Гнатішаки, Кушвари) між нарід і ширили свою православну пропаганду. А отці русофіли гей ті фарисеї сиділи тихо і кричали, як їх хто зачпив, що вони непричастні сему... Православна пропаганда, се цївтка русофільської гіпокризії у духовенства русофільского. — До баламуцтва помагає їм також слово „православний“, котрого значіня нарід не розуміє, а отці русофіли сего не порушують, бо їм з тим добре. Навпаки, опираючись на тім слові, уживанім в нашім богослуженю, голосять: так, ми є православні. І тому не дивно, що передовсім в тих селах ширить ся православє, де суть съвятичники народовці, бо там нарід думає, що єго съвятичник запровадить нову віру і тому нарід хоче вернути назад до православної віри... А коли прийде наказ зробити місію, то хитрі декани вишлють проповідати Українця-съвятичника, до якого нарід упереджений і з місії нема користи. А ось знов прийшов новий лист пастирекій о православію. А чи всі отці єго перечитали? Одні цілком не читали (як о. Дуркот в Лабові), другі лиш дещо перечитали. А се декани подадуть до відома, що все належито перечитано і о всім поучено.

— Про тісну звязь православної пропаганди з русофільским духовенством стверджують також дві дописи з Лемківщини в „Ділі“ (ч. 38 і 44). І тут виступають як покровителі православія отці: Теодозій Дуркот в Ждині, горлицький декан і парох Веґетова о. Копистянський, о. Юрчакевич з Чорного, (який лично розкидає між народ „Голось Народа“), о. Курилло і прочі кондеканальні.

— Вже нераз підносили часописи, що православна пропаганда ширить ся не лише між простим народом, але також

і між шкільною молодіжню, а головню по русофільських бурсах у Львові. Та всякі голоси в тій справі полишились без відгону. Православе як ширилось, так і ширить ся дальше між бурсаками, головню вихованками о. Костецкого. Дійшло до того, що ученики, навіть низших клас, просто клять собі з катехитів, коли сі викладають про католицьку церкву, про її знамена, про ересь православя і т. п. Вихованки о. Костецкого не скривають зовсім перед своїми катехитами своїх православних поглядів. В одній львівській польській гімназії катехит перелалав у одного бурсака почаївську брошуру і при сій нагоді довідався, що почаївська література загально поширена між бурсаками. Та нема чого дивуватись бурсакам. Приміри завсїгди потягають. Вільно виділовим „Народного Дому“, викидати католиці монахині з монастира, то чомуж не було би вільно бурсакам читати антикатолиці публікації?

3 Бразилійскої Руси. Бразилійська часопись „Місіонар в Бразилії“, видавана оо. Василями в Прудентеполіс, доносить, що під сю пору зорганізованих руско-католицьких парохій в Бразилійській Парані є 7, а то: в Prudentopolis, Itayopolis, Ivañu, Marechal Mallet і Antonio Olintho. Руско-католицьких священників, що працюють над бразилійськими Русинами, є 8, а се чотири оо. Василяни і 4 свѣтскі священники. Оо. Василяни займають парохії в Прудентеполіс і в Ітайополіс. В Прудентеполіс, Ітайополіс і Марешаль Маллет працює по 2 священників, на инших по одному. І так в Прудентеполіс є о. М. Шкирпан і о. Р. Криницький, в Ітайополіс о. К. Вжуховский і о. А. Титла, в Марешаль Маллет о. М. Березюк і о. П. Процьків, в Антоньо Олінто о. І. Михальчук, а в Іваї о. П. Осїньчук. Всіх руско-католицьких церков в Парані є 22. Дві церкви на кольонії Ріо Кляро перейшли під власть священника некатолицького — незалежного Петра Петрицького.

Засуджене єпископа. Російський суд в Варшаві засудив польского єпископа Рушкевича і кс. Цеплінського за надужите власти. Справа виринула на тлі маріявітизму, котрим російський уряд опікуєсь, добачуючи в нїм чинник розкладаючий католицизм Поляків. В р. 1907 маріявітський священник повінчав двоє селян Сенкальського і Кендзерску. По якимсь часі вони розійшли ся і забажали знов повінчатися, кожде з ким иншим. З сим звернули ся вони до єпископа Рушкевича. Сей признав їх маріявітске вінчанє неважним, (тим більше, що обоє були посвячені в III. степени) і позволив увійти в нові подружя. В тїм всім власти доглянули надужите урядованя і засудили єпископа Рушкевича та кс. Цеплінського на рік і 4 місяці вязниці. Єпископ Рушкевич має бути представлений царській ласці і кара вязниці має бути замінена на зложеноє з уряду.

Всячина.

Прозора політина.

Все використати до своєї потітики, отсе девіз „твердої партії“. А як зручно знають використати, се показує поширене православ'я. Що католицькі священники були першими пропагаторами православ'я в Галичині, сего вже не треба доказувати. Тільки та обережність подивляє нас, з якою священники русофіли довгі часи укривали ся. Заговорила яка часопись, сейчас русофіли протестували проти обвинувачень, а своє діло далше нишком продовжали. Дійшло до того, що „Місіонар“ називали нераз перед простим народом масонським а „Голосъ Народа“ або „Русское Слово“ релігійним. Булисьмо свідками, як крилошанин львівський отверто се заявив в часописи. Русофіли священники пізнали, що селянство є податливе, а буде по той бік хилити ся, куди скаже священство. Тож взяло ся горячо, але і обережно, если не скажу рафіновано до своєї справи. Катехити русофіли перед елекцією не вагались до Консисторій доносити на Українців абітурентів о їх мнимім атеїзмі, а за те о глибокій вірі своїх одної думців. Не давні часи, як просьби компетентів Українців відкидували Консисторії, хотяй компетенти були спосіоними учениками. В тім згляді вела Консисторія перемиска перед Не давні часи, як в Семинари у Львові тверді лиш вітрили за атеїзмом, та робили ріжні доноси до начальства і часто свою ціль осягали. Русофільські священники позабирали всі найліпші парохіята иньші синекури. Тішили ся великою пошаною у шляхти, у котрої „starorusin“ і „католик“ був синонім. Тай нині у шляхти мають вони першеньство, „bo troszku szyzmy nie zaszkodzi“. Знаємо обличє колишнього пралата Бачинського „wiernie poddaneго“, а нині він цілком вилїнив ся. Згадаймо за протести проти „Ниви“ навіть деяких деканів, а нині факти потверджують віродостойність „Ниви“, а чи хоч ті самі протестують проти православних часописий? Де там, самі морально і матеріально підпирють. Если виступили проти тих часописий отверто і чесно, а не по фарисейски, тоб дана часопись не мала вступу до тижже парохій Давно ятрив рану московільський боляк у нашого мужика, але був плащик, котрий ту рану все зручно укривав перед Архієреями. Ними суть декани. Хто властиво іменує декана? Уступаючий декан іменує декана, а Ординаріят затверджує. Тут тверді дійсно були мистцями. Тут можби дивні річи говорити о тім, і колишній дослїдник нинішних злорадних відносин на основі актів створить не одному очи. А не давна акція виборча і чинна участь священників русофілів, чи не поставила в розріз з католицькою церквою?

Возили з собою часописи, роздавали між простий нарід, при тім не обійшлось, щоб не накинутись на свого собрата Укра-

інця. Що наш нарід не єсть еще так здеморалізований, то послухайте, яку то відправу дістав в Розвадові над Дністром юноша. Заяць, син сьвященика з Горожанки, котрий на вічу в брутальний спосіб накинув ся на Ексцеленцію Митрополита. Встав селянин Ів. Коссач і не позволив обкидати болотом Архієрея. І мусів юноша мовчати.

Але були у нас сьвященики, котрі місто перестерігати нарід, воліли мовчати, говорячи, не дражни скаженого пса, бо я хочу мати супокій, бою ся чинної зневаги. Правда, борба „твердих“ була рафінована. Вони кричали: „Іване, правда, єгомость згадують „православні християни“, слухай того, що єгомость убрані сьпівають, а не вір їм в то, що вони в читальни розповідають. А подивіть ся в селі Х. канонік роздають що суботи „Голось Народа“. І хлоп стуманів. — Оден — дає, другий забороняє. Впрочім, як холоднокровно відносило ся русофільське сьвященьство супроти православя, видко хочби з того, що деканати навіть не уважали за відповідне ужити якогось средства проти православя. Питане лишає ся, чому чоловік наш покидає свою віру, а приймає православє? Знак, що та католицька віра або не дала єму жадного щастя або не хотіла дати. Над сим питанєм я довго застановляв ся і таки прийшов до того переконаня, що наші сьвященики о всім говорили, тільки за віру католицьку нич. Хочете доказу, то перечитайте всіх проповідників, де там в проповідях писаних для сьвященьства сільского знайдете сліди? Мужик о всім чув, тільки не чув „католицький“, лише як на глум „православний“ — а яко не грамотний зрозумів се, як підшепти казали.

А якеж образованє одержало наше сьвященьство в обсягу історії руської католицької Церкви? Ставлю нераз собі питанє, що мені єсть знанє з обсягу сего знаня? В середних школах катехит історію Церкви так викладав, що децо він шкартнув, а децоя, а вже за католицизм майже нич. Історія рідного краю полишила се катехитови. І я довідав ся о унії і то не цілком з доброї сторони.

Пішов на університет, а тут в скриптах вичитав я лише „Schisma Photiana“. Отсе все, що тичить ся відносин Церкви католицької до схізма *). Аж чудом впала мені в руки книжка Історія Унії руської Церкви з Римом. Ба відтак десь мабудь з „Сіона“ щось за Холмщину довідав ся.

Щож може селське сьвященьство більш знати, котре з таким образованєм має на селі хиба з трєбниками до діла?

*) Вже що до університету, то ми і тепер не меньше „щасливі“! На трєх наших профєсорів — аж двох русофілів, а з них один (Д-р. Мишковський) навіть новокурєник! І такий „профєсор“ має мати вплив на молодіжє католицьку? Чиста ірєвія... —

Хтож прийде нам в поміч, чи шляхта польська, що Українцям рішучо не хоче давати презентів, — чи польський ряд, котрий на все знайде Prügelpatent, тільки на православне не знає? Тож нігде нам оборони, если самі собі не поможемо.

о. Йосиф Заболотний.

Слушна увага.

Редакція „Руслана“, виказавши в статі „Пропаганда православя — а русофільське духовенство“ (ч. 39), участь русофільських священиків в схизматичкій пропаганді, додає при кінці ось таку слушну увагу: „І посьмієж тепер виступити який небудь Дорожницький чи Кобилянський проти факту, що русофільство пропагує православя? Проти факту не одного, не двох, а соток, яким аж пестрять ся русофільська прилюдна діяльність. Проти пропаганди православя, свідомо ширеної русофільською печаттю, певно, що не виступить навіть „звісний учений“ о. Кобилянський, бо „працює“ він над так „актуальною“ темою: чи Шевченко був віруючий чи недовірок. А православні апостоли — нехай спокійно собі працюють. Щож се его обходить?“

Допись з Епар. Перемиської.

(Соборчик. — Устав церковний на р. 1912). Нині 20, 2 1912 Соборчик деканальний надзвичайний в справі обговорення агітації схизматичкої. Соборчик відбув ся далеко не так, як я надіяв ся. Було собі звичайне говорене без пляну — без застановлення — і остаточно без результатів, бодай в формі яких ухвал, що робити, як робити. Але годі — у нас ще далеко до того, щоби клир відчув важність свого завдання, важність хвилі.

В часі соборчика дістали ми Шематизм на 1912 і „Короткий Устав церковний“, одобрений осібно в тій цілі комісією знатоків із всіх Епархій — одобрений всіми трема Ординаріятами.

Мое бажанє від кількох літ здійснило ся. Все мене тоє обурювало, що „Просвіта“, Качковського Общество і др. мають нам друкувати Устави — і наше „що попик то типик“ було потверджене і тими друкованими типиками. І кілька разів я звертав в нашій пресі увагу на ту аномалію. Та на жаль мене і той подвійно одобрений Устав не вдоволів.

З всяким респектом перед властю, але таки вже по перегляненю побіжнім в одній хвили зауважив я много неконсеквенцій.

І так єсть названа кожда 1. Неділя місяця, але без пояснення, що се має означати. А чейже повинно бути бодай в скобках подане: (додай Службу о умирненіє церквей), як се подав той сам автор о. Гургула в Уставі доданім до календаря Тов. Качковського. Не зашкодило би було і додати — „1 Неділя для Апостольства молитви“... таж годі так всидливим бути і не призна-

ти, що тоє брацтво вже має право горожаньства в нашій церкві і в той спосіб одобрити той стан, а не закривати.

Не зашкодило і зазначити І. п'ятницю місяця — сповідь брацка... Але вже аж надто разить, що нема згадки під днем І. Юнїя, або З. Юнїя — про Празник св'ят. Серця Ісусового.

Минувшого року навіть календар Общ. Качковського чи Ставропигійський подав день того св'ята — а ту ані згадки — а прецінь ще в році 1909 в Вістнику Перем. Епарх. ч. VI. була одобрена Служба тому празнику і поручена — а тепер ані згадки. І щож скажуть мої вірні твердого крою, коли побачать в дяка одобрений трема Ординаріятами Устав, без згадки бодай, що можна тую Службу взяти чи в п'ятницю місто Служби Состраданію Бог., чи в неділю, з поминенем Служби воскр. То саме відносить ся ро Служби виразно одобреної і наказаної у Вістнику Епарх. Перем. 1911 р. ч. IV. св. Йосифу Обруч. Тую Службу узвглядняє о. Гургула в Уставі в календарі Качковського — а в одобренім Ординаріятами ані слова. І знов пощочина для тих св'ящеників, котрі виповняють прикази Ординаріягу, закуповують наказану книгу — не без роптанія часом „господинів провізорів“ — і заряджують єї примінене в церкві.

Також не звернено увагу, що в жовтні має ся безусловно додавати молитву св. Йосифови — і акафист Покрову або св. Йосифу.

З св'ятами, котрі має переносити ся на неділю, також після моєї гадки повинно бути в Типику на оден рік — означене точно, чи переносити чи ні, а не лишати се волі св'ящеників. Так з св. Йосафатом 12/11 — сеж прецінь вже рішене, що має бути в неділю — з Всенощним — 5/VII; пророка Ілїї і пр. Св. Георгій і св. Йоан Богослов удостоїв ся лише виразнійшого поясненя.

З тих отже причин, хотяй як мені прикро, я Устав одобрений подвійно сховаю добре — а лишу чи з „Місіонара“ чи з календаря Общ. Качковського дякам — бо бодай за жаден з них не відповідаю ані я ані Преосв. Ординаріяти, і навіть звертав я їх увагу, що вони властивої апробати не мають, лише звичайне „дозволяє ся печатати“ а „Місіонарський“ устав і такого потвердження не має.

Подаю мої гадки під розвагу — не хочу осуджувати — але здаєсь мені, що таки знайду великий гурток духовенства, котрий разом зі мною схоче по зрілій розвазі просити Ординаріяти, щоби неапробували типик не згідний з їх рішеннями.

Тішу ся отже, що маємо докладний, о стілько о скілько, типик оден для всіх, бажаю, щоби всякі Общества і „Місіонарі“ перестали видавати кождий на свою руку, для баламученя — але і прошу, щоби устав подвійно одобрений узвглядняв всьо, що належить і не викликував соблазни. Время люте! — В.

В шехпольска дурійна.

Кождий Суд надсилає Урядови парохіяльному друки до виказів случаїв смерти. До тепер підписаний, ак і другі Уряди, діставали друки рускі, — але ось перед кількома днями отримав я друки польскі. Розуміє ся, завернув їх з дописиою, що мабуть через помилку Експедит надіслав урядови гр. кат. друки польскі. На се діставем письмо, яке позволю собі дослівно переписати, щоби пізнати, чим ми вже не є.

Prez. 75

2°/12

Do

Wielebnego гр. кат. Urzędu parafialnego jako metrykalnego
w Szelpakach.

W заłączeniu зwraca się W. гр. кат. Urzędowi paraf., jako metrykalnemu, przesłane друки на списы wypadków śmierci, gdyż takowe przez tut. sądową kancelaryę wysłane zostały w języku polskim nie przez pomyłkę, lecz w wykonaniu obowiązujących przepisów.

Jeżeli się bowiem zważy, że Urząd parafialny jako Urząd metrykalny, występuje w charakterze władzy państwowej (czyre), a każdy proboszcz w funkcyi prowadzenia metryk jest organem państwowym (!!) podległym władzy — politycznej — jasnem jest i nie ulegającym żadnej kwestyi, że Urząd parafialny w charakterze Urzędu prowadzącego metryki, jest bezwzględnie obowiązany używać w korespondencyi z władzami z §. 1. i 2. rozporządzenia z roku 1869 języka polskiego i sąd tutejszy winien z Urzędem parafialnym jako metrykalnym znosić się wyłącznie tylko w języku polskim.

(Rozporządzenie językowe z 5/I 1869 L. 2354. — Orzeczenie Trybunału Państwa z 16/I 1921 L. 483 1901 № zbioru 1044 (Hugelmann) z 16/I 1901. L. 484. 1900 № zbioru 1045 i reskrypt Prezydium c. k. wyższego Sądu Krajowego we Lwowie z dnia 22/II

1899 Prez. $\frac{2998}{17/90}$.

Naczelnictwo c. k. Sądu powiatowego Nowesioło 11/II. 1912.

Wolski

На се незіставало иншої ради, тільки післати се до Єго екс. пана Червіньского „до затвердження“ і так підписаний і другі Отці зробили.

Ба але до сего вже і коментарів не треба. Тут тільки позволю собі звернути увагу на дозволеня з ц. к. Судів опікунчих для малолітних сиріт перед шлюбом. Сей пан а і другі начальники мимо жадань сторін інтересованих не хотять їх видавати по руски, а чейжеж ми вже ту не є втогді урządami metrykalnymi абсолютно ніхто нас не змусить приймати в язиці польскім.

На се за мало звертає ся уваги, а Польща все добре памятає і все своїм язиком урядує, а не всі отці поучують, як слід і не всі жадають, щоби ті „консенси“ були писані по руски. При тій нагоді піддавбим думку, чи не повинні ми в метрикальних книгах, — коли вже їх по руски провадити не вільно, — записувати рускі імена хрестні — а не переводити їх по латині, можна і по латині книги вести, а писати н. пр. Wołodymy'r a не Vladimirus — Ivan — а не Joannes — Vasył a не Basilius — Gryhorij — а не Gregorius. — *о. Ал. Голінатий*, парох.

3 товариства сьв. Ап. Павла

1) Реколекції Тов. сьв. Ап. Павла відбули ся в днях 19—22 лютого с. р. Хоч оголошені були в останній хвилі, все-ж таки зібрало ся 129 учасників. Се свідчить, що потреба „Реколекційного Дому“, о яким мріє від кількох літ частина нашого духовенства, стаєть ся пекучою справою, коли ідея духовних вправ нашого духовенства так стала популярною. В справі будови такого дому пороблено вже певні трактованя. Дай Боже, щоби той дім станув як найскорше і уможливив духовенству частійше користати з духовних вправ.

Провід в дух. вправах мав Вспр. о. Тисовский Ч. С. В. В.

2) Рівночасно повідомлює Виділ Тов. сьв. Ап. Павла, що духовні вправи для сьвященничих родин відбудуть ся в днях 29, 30, 31. і 1 цвітня с. р. у СС. Василянко у Львові — ул. Марка 20. Зголошеня до 18 с. м. приймає настоятелька СС. Василянко. Упрашає ся о численну участь. Постіль свою просить ся з собою привезти. За удержанє належить ся 12 кор. Від Виділу Товариства сьв. Ап. Павла.

Справа „Ювілейного дому духовного ім. Митрополита Андрея Гр. Шептицького поступила щасливо наперед. На домаганє більше як сотки сьвящеників, учасників останніх реколекцій, щоби вже раз справу приспішити, відбули ся дня 26 лютого, в понеділок, — як було оголошенє в часописях, — перші збори оснудателів дому під проводом Впр. о. Евгєна Шухевича з Підберець. Крім львівських сьвящеників прибули о. декан Донарович з Боринич, о. сов. Ярема з Болехова, о. М. Баричко зі Щирця, о. Ом. Ваньо з Заланова. Статут, зладжений після вимоги закона з 1873 р., реферував о. ректор Д-р Бодян при фаховій помочи п. Дир. Саввича. Присутні після дискусії прийняли статут і вибрали першу Раду надзорну і Дирекцію. В статуті ухвалено уділ в висоті 100 К., сплачуваний 10-короновими місячними ратами, вписове 5 корон, а поруку трикратну. До Надзорчої Ради избрані: о. крил. Т. Войнарівский, голова; о. Д-р. О. Бодян, заступник голови; о. Д-р. К. Богачевский, секретар; Члени: о. Евген Шухевич, о. Стефан Донарович, о. Евген Гузар, о. Никита Вудка. Заступники: о. М. Баричко, о. Ник. Янович. До Дирекції избрані: о. Ом. Ваньо, справник; о. Ів. Рудович касйєр, о. Вас. Лициняк, книговодець. Статут підписаний головою Зборів і Дирекцію вже внесений до суду

з просьбою о зареєстроване. Тішим ся дуже, що се важне діло йде вперед і жемаємо ему благословенного розвитку!

Подайте поміч!

Село Гута полоницка, повіт Камінка стр. невелика, бо числить 100 №., латинників 60 №., а руських в 40; було давніше руських більше, а тепер латинників більше, а причина сего та, що церков далеко від того села, а місточко в близько з костелом і народ при звичаїв ся ходити до костела тай легко дав ся перетягнути на латиньство. Щоби далі до того не допустити громадяни Гуті задумали поставити свою церков. Та се діло не легке. Тому 2 роки Поляки заборонили нам громадску площу, де мала стати церков і ми мусіли їм уступити. Та нам прийшов з помічю один наш чоловік і подарував красний кавалок землі під будову нової Церкви. Поляки видять, що ми підупали, що нам трудно докінчити, приходять до нас і радять: що ми вам докінчимо, як належить ся, але ми маєм мати рівне право до Церкви так, як і ви; а ми собі подумали за минувший процес, що ми мусіли відступити від свого власного, то з певністю прийшлоб і тепер так само з Церквою. Правда, щосьмо підупали на силах, але ще чуем силу у свого народа руського і просим сердечно, як старші так і молодші громадяни, вас Панове Адвокати, Судії, і вас Високопрепод. Отці, причиніть ся до того доброго діла, і вас Каси, Спілки, Крамниці, Молодчарні, Читальні, і вас Члени „Просвіія“, причиніть ся своїми хочай як найменшими лептами і допоможіть нам дім Божий докінчити і як прийдуть до вас наші колектанты, не пускайте їх з нічим, жертвуйте, що можете, а Всевишний нагородить вас сторицею. Хтоби зволив впрост прислати який даток, подаємо адресу: Комітет будови гр. кат. Церкви в Гуті полоницкій на руки Ілія Кушиньського, почта Топорів. Від Комітету будови Церкви в Гуті Полоницкій.

о. Николай Вілевич

парох

Ілія Кушиньский.

Андрей Виноть

Ілія Маринюк.

Православе в Миклашові під Львовом.

З огляду на поміщену в Хв. часописи „Нива“ ч. 4, стр. 135 згадку про мою парохію, маю честь заявити:

Покищо в Миклашові православна церква не буде ся і на будову не заносить ся. Названіж в згадці ОО. до моєї парохії не приїзджають, православне у мене не ширять, ані взагалі мені в душпастирській праці не перешкаджають. З поважанем *о. Володимир Семків*, парох Миклашева.

Від Редакції. Свої уваги до отсеї заяви подамо в слід. числі.

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає

св'ящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропольської під упр. М. Рефця.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицарська ч. 18 — Шелефон 1707
поручає ся Всч. Духовенъству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранції, ліхтари, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позопоченя чаш і направи риз

просить вислати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6%,
уважаючи вкладчиків співзачинками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Кацеллярні дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоб на случай пожежі не повести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иньшого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“

рачує найтаньші оплати за обезпеченя селянських будинків.

„Дністер“

звертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“

оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінителей.

„Дністер“

дає підмогу Руским школам і бурсам, де виховують ся селянські діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

Власні фонди „Дністра“ виносять з кінцем 1911 року

3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на житє у всіх догідних комбінациях (на житє, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежи з вломом движки мости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні папери і векслї за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вбудована на найсолідніших основах.

„Карпатія” приймає обезпечення на житє у всіх найдогідніших комбінаціях при найкористнійших условинах: на дожитє, посмертні капітали, посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може дати нинішний стан техніки обезпечення і солідне, оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаїмности і має на увазі лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся яко дівіденди членам.

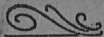
„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного товариства на житє лиш одна, однісінька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в „КАРПАТИІ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним людям по містах і селах свою агентуру.

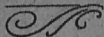
Блисші інфрмації що до обезпечень і агенцій уділяє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановского ч. 12. Дирекція приймає також зголошеня внесків на обезпечення на житя і ренти.

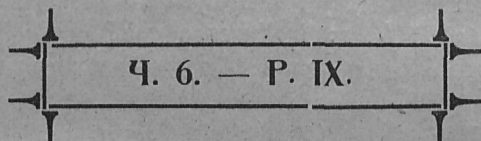
З друкарні Ставропигійського Інститута
під зарядом М. Рефія.

НИВА

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ
ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

(Видає Редакційний комітет)

Н И В А

Виходить 1-го і 15-го кожного місяця в об'єм двох аркушів друку — з піваркушевим додатком що 1-го.
Предплата виносить: Річно 8 К. Піврічно 4 к. Поодиноке число коштує 40 с.

Адреса Редакції і Адміністрації:

Львів ул. Куркова, ч. 37.

Ч. 6.

З М І С Т:		
<i>о. Евстихій Цурковскій:</i>	Вплив радикалів на нашу політику і наші суспільні відносини.	185
<i>Андрій Іцак:</i>	Чи Христос жив?	192
<i>о. Іван Сендецький:</i>	Про церковні відносини в Америці.	198
Церковна літопись.		201
Всячина:	(XXIII. міжнародний Конгрес Евхаристійний у Відні 18—15 вересня 1912. — Хто є причиною схизми? — Православна пропаганда в львівським повіті. — Ще про „Устав церковний“. — Православне а католицизм).	213

Антін Добрянський

кравець мужеський

Львів вул. Академічна ч. 8. II. п.

маю честь повідомити Всч. Духовенство, що я по довголітній практиці за границею отворив кравецьку робітню і виконую всі кравецькі роботи по цінах дуже доступних. Я практикував через 12. літ в слідуючих містах: Берліні, Липску, Дрездні, Вроцлаві, Цуриху і Варшаві.

РОБІТНЯ АРТ.-ПОЗОЛОТНИЧА і РІЗБЯРСКА

СТЕФАНА КУХАРСКОГО

у Львові ул. Личаківська ч. 6.

Виконує всілякі роботи в слід арт.-позолотництва і різьярства входячі і так:

Вівтари, Іконостаси, Рами в ріжних стилях до образів, портретів, фотографії і т. и. також відновлення антиків.

Замовленя з провінції виконую в як найскоршім часі.

Ціни умірковані.

Поруцає ся ласкавим взглядом П. Т. Публики.

Асекуруйте своє майно від огню

В „ДНІСТРІ”.

Кожний Русин повинен асекуровати ся від огню, щоби на случай пожежі не понести страти, бо достаток одиниці то добробит цілого народу.

Кожний Русин повинен асекуровати ся тільки в рускім товаристві взаїмних обезпечень

„ДНІСТЕР”

нема жадного иншого Руского товариства асекураційного тільки один

„ДНІСТЕР”

„Дністер“ рахує найтаньші оплати за обезпеченя селяньских будинків.

„Дністер“ з вертає кождорічний чистий зиск своїм членам; на рік 1911 виносить зворот 10%.

„Дністер“ оцінює та виплачує шкоди по огни скоро і ретельно, а до комісії запрошує все двох господарів на оцінтелів.

„Дністер“ дає підмоги Руским школам і бурсам, де виховують ся селяньскі діти.

Люди асекуровані в „Дністрі“ можуть дістати позичку у всіх великих банках і в Товаристві Взаїмного Кредиту „Дністер“.

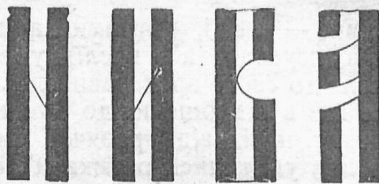
Власні фонди „Дністра“ виносить з кінцем 1911 року

3,353.305 корон.

„Дністер“ приймає обезпеченя на жите у всіх догідних комбінаціях (на жите, посмертні капітали, посаги, речти.)

В „Дністрі“ можна обезпечати від крадежі з вломом движимости всякого рода, а Товариства Кредитові готівку, цінні пацери і векслі за дешевою оплатою премії.

Адреса „Дністра“: Товариство взаїмних обезпечень „Дністер“ у Львові, у власнім домі ул. Руска ч. 20.

ЧАСОПИСЬ ПОСВЯЧЕНА СПРАВАМ ЦЕРКОВНИМ І СУСПІЛЬНИМ.

Ч. 6.

Львів, 15. марця 1912.

Рік ІХ.

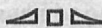

О. Евстахій Цурковский.

Вплив радикалів на нашу політику і наші суспільні відносини.

(К о н е ц ь).

І така міна знайшла ся з розкладового матеріалу межі самими Русинами. Матеріалом тим були одиниці, котрі зразу відомі були загалови яко соціалісти і яко такі належачі до інтернаціоналу. Одиниці ті зорганізувались яко партія самостійна і спрезентувались організації рускій яко партія радикальна, маючи в радикалізмі своїм на меті основну зміну теперішньої організації: обі партії мають пірвати усї звязи з собою, партія стара пятнує ся відразу яко московска і партія молодша не має ніколи зіткнути ся з нею, має стати ся єї ворогом, а основи культурні, в яких годили ся обі партії уважати яко застарілі, назадницькі, консервативні, клерикальні, яких в імя поступу вирікатись треба і усім теперішнім основам культурним висказати своє „проч“! В тім духу піднесла та партія публично алярм і для доведеня розбитя піднесено з природи річи борбу против тих, що були виновниками такої організації і явними ісповідниками пануючих основ теперішньої культури, якими було руске духовенство і на тоєж ударено з всякою пристрастію.

Щоби стелити собі дорогу в народї, прозвала ся та партія будьто партією хлопскою, для зеднання собі хлопів розпушвано милі, многообіцюючі, демагогічні кличі надїлення хлопів

панськими ґрунтами, — кличі, котрими нарід до себе притягали, а нікого не обов'язували, а в наслідку мала лиш довести нарід до знеохоченя до своїх представителів. І дійсно головня зробила своє, але іно в відношеню до Русинів. Щоби не утратити всего, ратувати нарід від грозячої єму національної заґлади, бож свого часу уважались радикали лиш яко каста хлопска без ніякої закраски національної і ратувати від безвіроісповідности, бож нападами своїми на церков творили наче секту проти реліґійну і загрозували рускій Церкві, тож під грозою тих обставин молодша партія подала ся на угоду з радикалами і прийшло до з'їзду обох партій. На з'їзді поставлено точки угоди, о яких згадав я уже повисше. Не менше згадав я і о висліді з'їзду а то, що прийшло до зірваня „консолідації“ і до утвореня нової організації під назвою „народно-демократичної“.

На тім кінчить ся перший період нашої істоії під Австрією, а починає ся другий.

Для виріжнення, якими знаменними чертами виріжняє ся оден період від другого, при закінченю сего періоду належить підчеркнути сказане і витягнути в короткості ті черти, які знаменують сей період і викажуть нам ті ідеї, які були провідними у тій добі. Знаменне передовсім єсть се, що в тім періоді знаходимо також партії, але ріжнячі ся з собою лиш що до уживаня языка в літературі і правописи. Первісні діячі уживали на початках языка церковного з причин, як сказав я висше і тримали ся єго потім дальше примінюючи єго з часом відповідно до політичного нашого положеня до російщини, не мали ся однак за Росіян, ідуци в роботі загальній рамя в рамя з партією молодшою, удучаючою в літературі языка живого і тому зовучою себе „народовцями“, справа народна стояла по над інтерес партійний і в праці для народа лучили ся солідарно усі, так що все, що маєм і щосьмо здобули, приписати належить щирій праці вспільній і серіозним заходам усіх. З'огляду на то, гадаю, булоб не згідне з історичною правдою споглядати на ту партію, як то під послідними вражіннями утерло ся у нас, як на московску, а хочачи тримати ся правди історичної, мусимо тримати ся і тої номенклятури, якої до названя себе уживали они самі. Після сеї номенклятури була се партія „старих“, потому „твердых“, а ніколи назвати її не можна в цілости партією московскою, позаяк крім языка в справах народних ішли разом з „народовцями“ і були партією знаходячою ся під вспільним знаменником руским, значить ся, жили обі партії в консолідації усе, і на кождий случай були се союзники джентельмени, маючи собі за приятність служити народови і терпіти за него.

До яких успіхів допровадили діячі з сеї доби, о тім згадав я повисше, впрочім справи ті не такі далекі, то і відомі. Слід, який полишили по собі, складає ся в виразі: „будували“

і доправили свою будову під вершок.

Коли будову свою доправили до стадії, в якій з невід-кличної конечности приходимо до завершення її, до впроваджен-ня дійсно правового ладу межі обома народностями тутешни-ми, тогди як раз в той час прийшло межі нами до організа-ції нової.

Яка се організація, о тім згадав я уже висше, пригляньмо ся тепер, які наслідки з неї, що принесла она нам?

Організація та принесла нам розбите. Дісталисьмо моска-лів, не стратилисьмо радикалів, в одних стратили союзників, в других не набули приятелів, одні як другі обертались против нам і в той спосіб зготовили з себе організм, о яким сторона противна мусіла казати, не знаєм, з ким маєм пактувати, види-мо партії, а не видимо народа, бо партії представляли сторон-ництва без спільного знаменника, без спільних звязків з собою — значить ся в рішучій хвили, коли приходило довершати ді-ла ми розвязали ся і стали находити на себе.

Щоби не прийшло знов до злуки, Поляки стали попірати москвофілів, а коли настала конституція і в Росії, тогди Поля-ки ввійшли з ними в формальні пакта, маючи при тім подвій-ний інтерес, з одного боку, щоби давити нас тут і в справі нашого нищення іти разом з Москалями, а подруге, щоби попі-ранем Москалів тут, виєднувати собі користи в Росії.

І який конкретний з того успіх? Московщина на велику скало, будоване величезних московских бурс, величане царо-славя і вводжене православя а дальше анексія Галичини до Росії, як проголошує „Новое Время“.

Яка користь з злуки з радикалами? Чого не ткнули ся тамті і перед чим корились попередні наші союзники, на се кинулись радикали а то народність і віру. Всім нам відомо, як в перших початках розбивали радикали віча народовців кричу-чи: ми не Русини, ми хлопи. А що нація єсть у радикалів ні-чим, сьвідчать от хочби послідні голосні і всім відомі події, як абстиненція радикалів при краєвім здвигу „Соколів і Січий“, заказуване офіційальної участі в сьвятах Маркіянових. Понадто відомо нам, як радикали ідуть киринити іно в організаціях на-родовців, а не ідуть нищити гнізда москвофілам і в заступстві народнім не ідуть враз, а творять окремиї клуб і ідуть нераз на переріз нам, як видимо се в парламенті. Як нічим єсть нація, так нічим єсть для радикалів і то, з чим та нація єсть звязана, нічим для них Церква.

Виступати против Церкви мають они собі за клич гордині своєї. З борбою против Церкви, виступають з борбою против морали, яку церков голосить і убивають всякий авторитет, і на-коіли тим тільки лиха, якого не завдали народови усї історично памятни нам вороги до купи разом. Знаєм, що нападали всі-лякі орди, робили много спустошення, але переходили і нарід помало знов відходив.

Інакше діє ся з пропагандою радикалів. Та розрушує всяку організацію. Доми, котрі творили перше найпоряднішу організацію, як родичі з дітьми, муж з женою, перестали бути організаціями. Радикал значить то само що з правом дітий не слухати родичів, мужа не бути вірним жінці, дорослим не слухати ніякої старшини а мати право до найширшої свободи уживаня собі, до культивованя п'ятики і найможливіших розривок і забав. Діти вивідають послух своїм родичам, не хотять разом працювати, вибирають ся до Америки і куда будь в сьвіт за очі. Еміграція сама в собі річ користна, але тепер не приносить нам тільки користи, що шкоди. Радикальна мораль уживати, що мога, пересякла до шпіку і кинулось уживати усе. Гроша приходить що раз менше, а іде нераз більше на вживаня. Дома що раз менша охота до праці, а що раз більша до уживаня.

З того виходить, що господарі що раз більше задовжують ся, а господарства упадають. Можна переконати ся по банках, як стоїть з довгами, ті на разі латають ся, але час не далекий, коли прийде до катастрофи. Так має ся річ з роботи радикальної по селах, доводження до пролетаризації, про яку по всесьвітнім доктринам радикали на початках в своїх брошурах писали. І як знаєм з часу, коли то тов. „Просьвіта“ хотіло змінити свій статут на просьвітно-економічний, радикали були перші і одинокі, котрі завзято спротивили ся тому, так що всі старші, які були на зборах за сею зміною статута, уважались якби які зрадники народа, виставлені були на кпини з їх сторони, а сей статут в зміненій формі чейже причинив ся до нашого економічного розвитку много. Такий єсть вплив радикалів на село. Тепер розгляньмо ся, який їх вплив в публичнім нашім житю, а то в руху організаційнім і в пресі? Під першим взглядом відгривали они ролю зазулі-кукавки, що складає свої яйці в чужі гнізда, заводячи свої організації не де їх еще не було, або в гнізда москвофільські, а в гнізда наші, поборюючи тим своїх союзників. Преса їх то виключний вічний таран на нашу Церков і наше духовенство. Крім своєї преси старали ся втиснути ся і опанувати нашу пресу. В нашій пресі в „Ділі“ робили то само, іно з іншою тактикою.

На Церков і на наше духовенство не били впрост, але з боку, представляючи забуреня якіс релігійні де інде, якіби не знать яке торжество поступу, розписуючи ся широко про з'їзди антирелігійних товариств, а не згадуючи або коротко лиш регеструючи з'їзди католицкі або виносячи високо сваволлю, яка зайшла на університеті в Кракові, яка звісна нам єсть під назвою „Ціммерманіяда“, хвалячи віча нашої молодіжи академічної за їх ухвали усуненя виділу теологічного з університету, хоч его еще не мали, або діла чисто горожанської натури, коли звершить їх сьвященик називаючи клерикальним, як приміром заложеноє каси при читальни або пишучи на перекуп всякій прав-

ді будьто статі наукові, але без наведення яких будь жерел, що за давньої Польщі за часів панщизняних св'ященство руске принесло більше лиха, як Жида, хоч думи народні говорять інакше о тих Жидах арендарях. Противно знов, коли розходилося о справи жидівські. Найменший хочби еще і сумнівний случай якогось покривдження Жида не був перепущений і піднесений яко замах на жидівство, яко варварство. В загалі усі рухи з сторони партій антирелігійних хочби найгірші, були виправдані і вивисшувані. В справах же загальної натури, в заступництві в тілах законодавчих, радикали не уважали за потрібне почувати ся до солідарности, а творять собі свій клуб і роблять, як самі хочуть. А коли приглянемо ся нашим творам літературним, то і ті відбігли далеко від творів наших писателів давніших. Вільна любов се найголовніший предмет, який обробляють на всі лади поступові наші писателі, котрі доправили до того, що наша публика зразила ся до нашого красного письменства, бож книжок таких публично ставити на стіл не уходить і публика споглядає на ті твори, як Котляревський в своїй Енеїді, котра єсть ціла сатирою на Енея в відношенню до Клеопатри. Правда, що такі твори знаходять ся і у других, але у них гублять ся ті твори і не є чільні, що річ змінє много. Приглянемо ся знов образованию політичному, як радикали обучують нарід вибити ся на верх. Хто з нас бував на вічах або яких інших політичних зборах наслухав ся до сита, як ту захвалює ся вічно сила, але не моральна, а фізична, підносить ся п'ястук, хлопський параграф і будьто на той параграф ставить ся цілу надію. Хоч і як панове радикали хотять зачисляти ся до поступових, то і під тим взглядом можна закинути їм деморалізацію. Складати надію на п'ястук, значить убивати мирну, неутомну, безперивну працю громадянську, а прийти до своїх прав хитромудро, якоюсь катастрофою. В часах, коли бороли ся народи о своє ествоване кулаком, дорада така була би на місци, але нині в часах правних відносин, булоби се убійством, бо нехайби послухав сего народ, бувби знищений репресіями державними, війском і іншими карами.

Впрочім і найбільші жертви не принесли би найменшого успіху, якби не було сили моральної. Нині веде ся борба силою моральною і до побіди доходить іно той, що добиває ся о своє право даючи на кождім кроці пізнати свою свідомість горожанську, упомінаючи ся на кождім кроці о се, що право єму уже признає, а колиб право в чім не признавало слухного заспокоєня, добиваючись о него дорогою правною. Хто не потрафить постояти за своїм правом, тому не помогла би і ніяка катастрофа, бо по катастрофі вернулаб ся стара історія назад. В часах конституційних рішають не проблемски, а буденне жите.

Дарма, що панове радикали покликують ся у своїх доктринах на пок. Драгоманова і проголошують їх яко поступові. Драгоманов не був чоловіком тутешним, а з України і то з ча-

сів, де в Росії приготовлялось все до революції. Тодги доктрини ті доводили до ціли, але не дадуть ся прищипити до конституційної Австрії, а тепер уже і конституційної Росії.

З'огляду на то можна представити собі і ту осоружність, яку викликав рух український в Росії, коли хотів взорувати ся на доктринах Драгоманова. В часах конституції доктрини такі суть анахронізмом, котрі на народі все тяжко пімстити ся мусять.

Тепер досвідчаєм, як та струя радикальна, ідучи на поперед культурним змаганям теперішним, опротивляє опінію публичну і з powodu того пятнують нас „гайдамаками“.

Коли зважимо, що опінія в розвою народа на дорібку значить много, то і ту обставину не можемо зачислити до середника промошуючого нам дорогу.

То менше булоб еще, як би ми мали силу моральну в собі, але як она підтинає ся і називає ся се поступом, то вихід з сего не інакший, як се замах на нас самих і ми при таких обставинах мусимо послужити другим як погній.

З огляду на то партія радикальна від нас благословитись не може а може дочекати ся нагороди від противників наших, яких і дочекав ся д-р. Трільовский діставши консенс на будову желізницї коло Коломиї.

І як характеристикою першої доби нашої діяльности було, що будовали сьмо, характеристикою другої теперішної доби єсть, що руйнуєм, стараєм ся все то, що тамті збудували, знищити і то все під покришкою поступу.

З того видно, як темна сила, дух злий, старає ся прибрати на себе одежу сьвітлу, щоби чоловіка привести до упадку і погубити его.

Найгірше, що ту стрімку похилу дорогу, на яку поставили радикали нашу Русь, наші учені історики називають поступом, як назвав ту партію професор Мих. Грушевский в своїй популярній історії, яку недавно видав. Мимо такого ореченя, кажу, хорони і заступи нас Боже від такого поступу. Коли зважимо, що звичайне жите других народів не взяло такого поступу в угол свого житя, сьвідчить то само собою, що єсьмо на блудній дорозі. Партія та хоче доказати того, чого доказали переднійше на Угорщині, що вдаривши на старших провідників, допровадила до змадлярщєня, у нас допровадити може лиш до польонізації, а в Росії до змосковщєня, бож збавляючи наріди сили моральної, збавляє его сили животної і ставить над пропасть.

З сего виходить ясно, як тяжко мстять ся факти з сеї нової організації, коли партія радикальна умови не додержала і з порядку річи додержаня домагає ся конечність.

Через нову організацію набулисьмо лиш противний собі матеріял, який перетравити приходить нам дуже тяжко.

Переміна назви після домагання радикалів з назви „народовців“ на „національно демократичну“, ся не багато може нам помочи, а ще менше спасти. Правда, в першій періоді нашої діяльності булиśmy уже в стадії, де стала зголошувати ся до нас шляхта, алеж се гадаю не було для нас страшно, бо замість шляхти рускої, маємо польску. А се горнене ся шляхти до нас було як раз тим найлучшим термометром в успіху нашої діяльності. Перемінивши назву з „народовців“, на „національно-демократичну“, тим наче поставилиśmy рогатку против шляхти — чи се здорова з нашої сторони дипломатія, справу ту позволяю собі дуже заквестіонувати.

В першій періоді дух провідний в організації був перше цілість, а рахунки межі собою прийдуть з часом — в періоді другім прийшов клич противний, перше рахунки з собою, а потому справа вспільна, справа загальна. Помимо великої реклями радикалів в поступовости, я порядку такого організаційного за здоровий узнати не могу, бо анальорії не знаходим нігде. Всяуда знаходимо норму *paulatim summa petuntur* — і у нас інакше бути не може.

Хотячи добити ся ровеня рівного з другими, гадаю, не можемо інакше, як тими дорогами і стежками, якими вибивали ся на верх другі, а що послужило другим, послужить і нам. Як ніхто не поставив хати починаючи від вершка, іно від основ, так іншої штуки не можемо доказати і ми — не відразу все порядкує ся, а на все приходить свій час.

Кінцеве слово моє може бути лиш те: робім не понад люди, а як люди, то і у нас буде як в людий і що організація, до якої споводували нас радикали, єсть нічим іншим як підставленем нам ноги — нехай буде се їм упіменем до направи зла а для нас на будуче осторогою при організаціях, що від організації залежать відносини суспільні, а від них доля народа. Досьвіди поки що суть страшні!

Невідрадни ті відносини дали повід до заснованя нової партії „Християнсько-суспільної“. Партія та здаєсь відповідати в цілости духови нашого часу, та ба, по проводирю, котрий стає на чолі партії здаєсь заходити обава, що за партією тою стоїть хтось, о яким пословиця несе, де двох бе ся, третій користає. Той, що став на чолі єсть тим самим, що свого часу втяв ту штуку, що втяли пізнійше радикали. З огляду на то є обава о єще більше розбите і зважаючи на дату народження сеї партії, а то по дрогобицких виборах і по виступленю Ексцеленції нашого Митрополита в справі університета, здає ся повисша партія мати значіне протиділаня против нашим висшим духовним кругам на свій лад і се єсть причина, для чого не зсолідаризовало ся з нею духовєньство, хотячи доходити лучшого кінця в теперішній організації, котра по посліднім зїзді дала задаток на лучшу надію, як видно по „Ділі“ до лучшого іде.

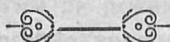
Забудьмо за се, що було, а памятаймо о будучности, то зійдемо ся всі і дїпнемо чогось після пословиці: concordia minima crescunt, discordia maxima dilabuntur — і уступить ся з помежи нас вежа вавилонська. Коби іно скорше!

Поступовим нехай називає ся той, хто зробить крок вперед, а не в зад, хто буде будувати, а не валити.

АНДРІЙ ШАК.

Чи Христос жив?

(К о н е ц ь).

III.

Переходим до другого елемента Дреусової тези. Се знаний вже віддавна напрям представити Євангеліє і о скільки можливе ціле сьв. Письмо, як зліпок ріжних орієнтальних передань і фабул. Спеціально що до особи Христа висилює ся протикатолицька наука вишукати в нїм як найбільше мітольоґічних черт, властивих старовавилонським, староіндійським і староарійським оповіданням про богів. Вичислюване всіх теорій сего мітольоґієсу, якого горячим представителем є Дреус, завелоби за далеко поза межі теми. Що дотичить „Христових мігів“ то Дреус не тримає ся одної сталої теорії, але є синкретистою в найповнійшійм того слова значіню т. зв. приймає зарівно добре впливи старовавилонські, як також індійські або арійські відповідно до сего, що вигіднійше. Подібно вигідно змінює Дреус нині ті погляди, за які вчера давби ся був розпяти. Так пр. ап. Павло, якого еще в сьговорюваних „Христових мітах“ вважає історичною особою, творцем властивої нинішньої християнської науки, є після єго найновійших дослідів також мітичною особою.

Звідки походить ся непостійність? Відповідь проста. Дреус як представитель філософічного пантеїстичного монїзму не числить ся цілковито з історичними фактами. Він представляє філософічний напрям спровадити все до одного, тому хоче всі існуючі реліґії від найдавійших часів аж до нині звести до одної ідеї, якої від віків шукає людська думка бажаючи вирівнати прогалину між сьвітом змісловим і сьвітом ідей, між сим

і другим світом. Задача дуже висока і нею нераз хвалить ся монізм, однак в самій річі є логічним абсурдом основаним на фалшивій суппозиції, що все рівнає ся одному а одно є всім.

Сеж чистий пантеїзм. На тій фалшивій суппозиції також оперте зарозуміле тверджене моністичної філософії, що всі релігії дадуть спровадатись до одної ідеї, яка вдовольнить відвічне бажане людської душі. Добре каже схолястична засада: *disputa et distingue et bene docebis*. Все в порядку річий відповідає одному в порядку логічним і все в порядку логічним відповідає одному в порядку річий, бо тут помагає нам абстракція, однак без абстракції все в порядку річий ніколи не рівнає ся одному порядку річий. Се абсурд. А власне той абсурд поповнює моністична філософія, коли хоче всі релігії спровадити до одної, яка вдовольнила би всіх. Тому не дивниця, що Древе нічо не числить ся ні з фактичними даними ні з науковим методом. Історичні докази, наукові дані, несумнівну дійсність все те готов він пожертвувати для логічного абсурду, для ідеалістичного монізму, для релігійного пантеїзму, для молоха власної фантазії. Для него готов він знищити все і релігію католицьку і ліберальне протестанцтво, бо вірить, що неможливий до здійснення абсурд дасть ся здійснити, що на місце поваленої релігії дасть ся нову релігію впровадити в житє. „Нема нині иньшої можливости — каже Древе*) — як або спокійно дивити ся, що все змагаюча натуралістична філя забирає вже останки релігійної думки, або поставити погасаючий релігійний огонь на пантеїстичний ґрунт, сотворити независиму від церковної установи релігію“. Се средство може на думку Древе „відвернути еще в час цілковите замуленє релігійної свідомости і вратувати європейську культурну людскість від страти духового пункту тяжкостя, яка нині грозить зі всіх сторін“.

На жаль дорога, котрою вибрав ся Древе ратувати людскість не туди веде. Підчеркуючи сю сторону Древе, нам інтереснійше єї блище пізнати і лиш в звязи з нею трактувати мітольоґієс автора. Бо в самій річі Древе не відкрив нам жадних нових мітольоґічних впливів, він вибрав для своєї ціли найбільше єму потрібні приміри з ліберальної протестанцької теолоґії. Зате відкрив нам цілу тайну змагань ідеалістичного монізму до релігійної реформи. Сі змаганя пантеїстично-моністичної філософії суть для нас тим більшої ваги і представляють тим ціннійший апольоґетичний момент, що прояви єго вже від давна суть звістні в нашій літературі. Крім переводів Дрепера, Фаєрбаха, що служать пропаґанді матеріалістичного монізму, крім оповідань „про заздрих богів“, „рай і посту“, крім „поєм про сотворенє свѣта“, що пересаджують на наш ґрунт західно-європейський релігійний лібералізм і радикалізм, крім „наукових

*) Christumythe 1910, 238.

листків“ поміщуваних на сторінках нашої літературно наукової часописи, стрічаємо і в нашій поезії пісні, котрої „дотик із терня рожі родить і по серцях мов чар солодкий ходить“, пантеїстичну проповідь моністичного світогляду. Устами поета о виробленім філософічнім світогляді, що скромно називає себе „рекрутом“ музи говорить она до молодих серць:

Я гадав, що ти підняв ся
Духом понад ту худобу,
Що собі і Бога й чорта
Творить на свою подобу;
Що скрізь часове й тілесне
Ти проник в духове й вічне
Що відкинув шкарлупяне,
Грубо — антропоморфічне..

Підіймись, напруж всі сили
Безмір обіймай душею
І в найвисшій тій екстазі
Змиє ся з сутністю моєю!

Відкинувши „грубо антропоморфічне шкарлупяне“ правдивої філософії стараєсь пантеїстичний мовізм а з ним також Древе воскресити ціле людське єство в „сутности“ пантеїстичного бога. Дорогою пантеїзму хоче моністична філософія і єї речник Древе доконати „спасеня“ людської думки, яка від початку свого істнованя даремно висилює ся вирівнати ріжницю між матерією і духом, між сутністю незмінною і духовою а сутністю часовою і тілесною. „Передовсім була би вирівнана разяча ріжниця межи натурою і духом. Тут один член протить ся в безчисленних випадках другому як непроходима темнота, як вороже Ні. Уняте сеї ріжниці далоби щось рівноважного між натурою і духом, щось позитивного, одного, правдивого, невідмінно ущасливливого“.

Плято творець метафізичного ідеалізму — каже дальше Древе — усвідомив колись грецькій філософії а через неї цілому пізнійшому культурному світові сю ріжницю між натурою і духом. Вирівнати прогалину пробував він при помочи „ідеї“. Ідея є у Плятона щось правдиво існуюче в своїй сутности; ми єї можем уняти, коли подумаєм собі суть не лише як позірну підпадаючу під змісли*), але коли в самій річи подумаєм собі саме нутро сути. Тоді унимаю я ідею пр. красного коли не лиш беру єї так, як она в натурі представляє ся, але коли ся ідея красного є в моїй думці докладно в той сам спо-

*) Се фалшивий погляд ідеалістичної філософії впровадженій Кантом, що суть річи є незнає х а се, що підпадає під змісли є лиш позір, феномен, позірна суть.

сіб, в якій є сама в собі. В своїм „Єросі“ висказав Плято погляд, що при унятю ідеї суб'єктивний образ в душі філософа сходить ся з об'єктивною дійсністю, з метафізичною ідеєю, лучить ся з нею і стоплюєсь в одно.

Для того є філософія унятєм властивого, незмінного і у всіх річах собі рівного чогось, є дорогою, на котрій чоловік ідучи за вказівкою Плятона приходить до пізнання правдиво дійсного, до єдності з Богом, підставою всего. Але дорога ся трудна, ідуть нею скінчені філософи, люди о надзвичайній силі пізнання.

Лекшою дорогою до цілі є релігійне відчуване людскости. Оно заступає трудну дорогу філософічного пізнання ідеально-реальної єдності. Се пізнанє єдності між натурою і духом представляє пр. проарійський, індоіранський культ огня. Культ виражає ідею, що в жертві, яку приносить чоловік богови Агні, сам бог себе жертвує, нищить себе для людей. Коли отже чоловік споживаючи посвячений хліб і нашії, в якім утілене є єство боже, бере участь в жертві бога-огня, тоді стає ся одним з богом. Святий жар нищить в нім людський гріх і в обмитім з вини, відродженім чоловіці плине нова сила, яка є єго житєм-подуvom самого бога. Доводить се Древе з Рігведи, де находить ся слідуєчий гимн до бога Агні:

О сильний Огню вірно
лучиш ти на правду все.
Розложений на святім місци
принеси нам все добро!

Разом ходіть, разом говоріть,
най ваші серця будуть одно,
як однодушно засідають
старі боги до свого паю.
Один їх замір і одно їх зібранє
Одна їх думка лучить всі думки.

Тож і я молю вас одною просьбою
і приношу в жертву вилив один.

Однакі заміри маєте ви
І серця ваші злучені
Най злучене буде ваше думанє
щобисьте були всі гарно звязані.

В тій пісні бачить Древе бажанє релігійного чутя злити ся в одно з богом. Чоловік затоплений в глубини божества одержує практичне єго обявленє.

Правда туга і шуканє, посіданє і уживанє релігійного чутя не була так для людскости як і для поодиноких людей з початку ясна і означена. Але ап. Павло — каже Древе з натиском — є чоловіком, що в історії релігій пошукуване релігійности, тугу думки і серця людского за злукою з непроминаю-

чим усвідомив в собі в найвишій степені, хотій остатнього слова не сказав, не знайшов розвязки, що принцип відкуплення мусить бути чимсь неособовим. Після Дрекса має Павло учти, що чоловік має злучити ся через віру в одно з умираючим і воскресим Христом. Значить чоловік мусить стреміти до того, щоб умирав під взглядом змісового і тілесним а вставав відроджений до жита духа. Тоді доконеане его спасене, тоді він змітий від гріха стає ся новим сотворінем, тоді Христос прийняв его постать або віп став живим членом Христового тіла. Надприродний божий дух, що мешкає в відкупленім, робить в нім правдиве ідеальне пізнає, побуджає его до доброго діланя, підносить понятя чоловіка понад границі тілесної натури, зміцнює его сили, провадить его до побіди і дозволяє ему в новім сьвітлі чути вже в тім житю передемає правдивого остатнього спасеня.

На думку Дрекса бувби Павло дав вираз найглубшого ества релігії, колиби був уняв принцип відкуплення в неособову ідею і виложив її мовою модерною відчуваня. Пророк нової релігії кладе за Едв. Гартманом і его школою натиск „на основну думку Христової релігії і її метафізичної науки про спасене“ та хоче її перетворити „в спосіб відповідаючий нинішній сьвідомості“. Поняте одного особового Бога, втіленого Слова, що колись уможливило оглядати в богочоловіці ідею людского божества, треба усунути як мітичну злуду, на її місци треба поставити ідею боголюдскости. Що то значить? Що хоче сказати формула: Бог мусить стати чоловіком, щоби чоловік міг стати богом, спасти себе від границь скінчености? Відповідь звучить: В сьвітї, в історії людскости здійснена ідея чоловіка є божою ідеєю. Бог є одним спільним коренем, ідеально-реальним еством поодиноких людей і всіх річий. Коли ми се знаєм тоді пізнаєм ми в нашім я наше власне божеске ество і в той спосіб освободжуєм себе від сьвіта і всіх его недосконалостей. Наша сьвідомість правдивого нашого внішнього ества є божою сьвідомістю, яка говорить, що кождий чоловік є скінченим явищем, є індивідуальним ограниченим, є учоловіченим Бога. Через усвідомлене і моральне вироблене сего „я“ через самовиховане стає ся чоловік „відродженим“ сам в собі існуючим „богочоловіком“, „іманентним Христом“*).

Але лишім вже сі пантеїстичні „метаморфози“ ідеї божої в чоловіка і чоловіка в богочоловіка через усвідомлене сеї божої ідеї. Всі ті виводи ідеалістичного монїзму і практичного пантеїзму мають одну ваду, про яку вже була згадка. Се логічний абсурд, перескок з порядку логічного до реального і на відворот. Добре назвав Вільман сю ваду ідеалістичної філософії іменно геглівської „гіпостазованем абстрактів“. Бо справ-

*) Katholik 1911, 179 - 81.

ді моністична логіка нічого іншого не робить лиш надає особового значіння абстрактам, коли після неї подумати собі якусь річ значить те саме, що дати річи подуманій реальне істноване (*das Denken des Seins ist zugleich ein Selbstdenken des Seins*). Коли се правда, то кождий чоловік є правдивим богом-творцем всіх річий, які лиш може собі подумати. Але що се абсурд, то і ціла логіка ідеалістичного монізму є абсурдом, ілюзією, брехнею. На сій брехни основані всі філософічні виводи Дрекса про культ бога-агні, як мало еще усвідомлену в людській душі ідею відкуплення чоловіка з власної скінченности; на сій ілюзії основана філософічна інтерпретація науки ап. Павла про воскресене і відкуплене чоловіка з пут тілесности і змисловости; на тім абсурді збудована врешті пантеїстична наука Дрекса про ідею боголюдскости, яка усвідомлена в чоловіці робить его богочоловіком імманентним Христом.

Друга хиба сего логічного абсурду, що подумати якусь річ значить признавати сю річ як напrawdę існуючу саму в собі, є голословність. Звідки я про се знаю, що подумати якусь річ значить вже признати єї реальне істноване? Мігбим се знати лиш тогди, коли потрафивбим перенести себе в подуманий мною предмет. Тоді доперва мігбим розвідати, чи річ сама в собі так має ся, як я єї собі думаю. Алеж се не можливе, отже звідки має право моністична філософія стверджувати тотожність мого думаня з обектом. Як она докаже правдивість того твердження?

Практична сторона сего твердження ідеалістичного монізму є пантеїзм, який утотожнює Бога зі свѣтом, дух з матерією, конечність зі свободою, добро зі злим, правду з фалшом, справедливість з несправедливістю, бо все є одною сутністю. *Nullum supremum sapientissimum providentissimumque Numen divinum existit ab hac rerum universitate distinctum et Deus idem est ac rerum natura et ideo immitationibus obnoxius, Deusque reapse fit in homine et mundo atque omnia Deus sunt et ipsissimam Dei habent substantiam; ac una eademque res est Deus cum mundo et proinde spiritus cum materia, necessitas cum libertate, verum eum falso, bonum cum malo et iustum cum iniusto* (Pius IX. Syllab. 1.).

Отже є вайбільшим нонсенсом, коли Дрекс своему „богочоловікови“ поручає задачу „виобразованя виішнього Христа“. Коли одна і та сама сутність виобразуєсь в однім як злочинник, вдругім як мученик, в третім як ангел, може моніст першому перешкодити, другому і третьому що помочи? Чи не стоїть моніст, коли приймає свій принцип перед нерозвизаним питанням: що є особа? що є моральна особа? чого сутність злочинника є гірша від сутности ангела, наколи один і другий одну творять сутність?

На такі і подібні питання не дасть монізм ніколи відповіді. Зі свого становища він ніколи не розв'яже загадки в чім ле-

жить різниця між добром а злом, між правдою а фалшом, між скінченостию а нескінченостию; він ніколи не заспокоїть людського бажання зрівноважити матерію з духом, вирівнати різницю, що заходить між часовим і вічним. Розв'язку сих питань дала наука Того, що сказав: моє оу́чіннє нїсть моє, но поглякшого мѣ (Ів. 7, 16.).

Інсбрук 8/12, 1911.

о. Іван Сендецкий.

Про церковні відносини в Америці.

◀□□□▶

(Дальше).

Якеж отже є відношенє нашої гр. кат. Церкви до рим. кат. і до держави? Таке, як і конституції. Під рубрику Greeks не йде, під all others також ні, отже під Roman catholic.

Із сего виходить, що у виду „рамкових“ конституцій, з самого початку підпала наша Церква під рубрику римокатоликів, та єпископи тїїж зовсім правно викозували над нею нагляд і судовласть, їх погляд перед судами свїтськими був рішаючий, помимо навіть того, що є тепер свїй єпископ руский, то, що не має дієзедї, о стїльки его голос має силу, о скїльки він єсть вікарієм генеральним єпископа лат. обр. Тому з самих початків основуваня наших парохій, понеже заряд маетками церковними через самі конституції давав парохіям автономію і независимість від єпископів рим. кат., котрі суть майже без виїмку айрішами (Irish — Ірландець), наставляли єпископи тїї о записуванє наших церков і їх майна на себе. Се самій вірі stricte не поткодилоби, але колиб так загально було зроблено перед приходом нашого єпископа, то хто знає, чи не співалиби ми нашому обрядови „вічна пам'ять“. Айріши нас не люблять. Вони взагалі нікого не люблять, помимо сего, що суть ревними католиками. Вони уважають всі інші народи, не виключаючи Німців, Французів, Італійців, а о Славянах — то навіть не згадувати, за католиків гіршого сорта, а щож доперва нас, „іріків“! Нас уважають вони о стїльки католиками, є скїльки ми борше, як прочі „єретики“, приймемо обр. лат. Оповідано менї такий случай:

Сирійці католики (з St. Louis мабуть) вибудували собі ков та записали на єпископа айріша — тамже. Кличе він

їх священника і наказує ему правити Літургію по сирійски і в питомих обрядови ризах. На замітку, що вониж суть преці обряду сирійско-халдейского, відповів: All right, ви можете бути обр. того, як кажете, але мусите мати Літургію і все богослуженне, як у римокатоликів! — Спротивити ся годі. „Go out“ (йди проч) з церкви, а ні то і викляте!

Або инший випадок:

До одного з наших священників прийшов раз єпископ айрїшский, а коли ему представлено наші рускі діти, тішив ся ними дуже. Пестив їх, а вкінци сказав: „О то будучі католики!“ На замітку священника, що їх предки від кількох століть суть католиками, відрік: „Е, то ні! Будуть доперва правдивими, коли будуть в обр. лат.“ Такі отже ще й нині суть єпископи айрїшкі в відношеню до нашого обряду.

По многих соблазняючих борбах, прийшов єпископ Преосвященный Сотер Ортиньский, бо Столиця Апостольська, помимо противного напору айрїшских єпископів, переконала ся, що Русини „пасені“ сими, опиняєть ся вкінци майже всі у схізматиків, коли не дасть їм єпископа руского. Але коли Айрїші приходови єпископа руского не могли перешкодити, то постарали ся его „спутати“ і за їх старанем вийшла звісна „bulla“, що поставила нашого єпископа в ролі Vicarius generalis дієцезального лат. єпископа в кожній дієцезії з осібна, если его ординарій хотів таким мати, а если не хотів, то без жадних прав. Заборонено було руским священникам миропомазувати діти, мішані супружя вінчати і взагалі брати згоду від рогоchus rrogrius, яким є все лат. священник, на вінчане і т. д. і т. д. Відразу постарали ся айрїшскі єпископи поставити нашого єпископа низше від себе, а через се і наш обряд понизити, чого Столиця Апостольська ніколи навіть в намірі не мала, а если зробила, що видала було, то улягаючи напорови айрїшских єпископів.

Ті єпископи йдуть еще дальше. Підпомагають, ба навіть стають на чолі фронди проти нашого єпископа Ортиньского. З угорськими священниками пішла справа гладко. Вони з нами ніяк не ладять. Ми є Русини, а вони суть на ділі, з малими виїмками, найпідлійшого сорта мадяронами. Єпископ Ортиньский, хоч греко-католик, а всеж таки руский, „галіцмон“ „Українець“ — і гайда на него! Аж вірити ся не хоче, що ті угорскі священники не виробляють, борючись проти нашого єпископа, підпомагані єпископами айрїшскими з Trentau, N. Y, і з Scranton, Pa. Єпископи ті і деякі инші, коли нашого єпископа еще не було, вимогли від наших церков „дітів“ (записів на себе), а коли наш єпископ прийшов і домагає ся сего самого то тепер ті єпископи вже від тих громад церковних, що вирвали ся з під послуху єп. Ортиньского, „дітів“ не домагають ся; вони вдоволяють ся звичайними статуатами (Constitution and

by Law), або і без них приймають священників упорствуючих під свою виску руку, даючи їм юрисдикцію; давнійше опорнійших, що не хотіли Церков на них інтабулювати, як прим. о. Ардана, Грушку, екскомунікували, а тепер всьо all right. Так поступають єпископи деякі айрїшські.

А як роблять деякі священники угорські?

Щоб було за що добре вхопити єпископа Ортинського, висилає хтось священника угорського до него з прошенем о св. миро, котре звїсна була закаує роздавати. Єпископ, як все і всїм, дав єму св. миро, а „Pan prevelebný uherski“ почимчикував чим скорше з ним з Філядельфії до Вашингтону на скаргу до Ап. Делеґата!

Або і таке:

В маю 1910 р. приїхав єп. Ортинський до Olyphant, Pa де я душпастирював, святити нову величаву Церкву, вибудувану коштом до 40.000 долярів. Айрїшський єпископ Hobon (Гобен) їде того самого дня посвячувати Церков і цминтар до Taylor, Pa (в віддаленю 8 миль, наших понад 2) при таких обставинах: В Olyphant Pa є другий гр. кат. священник о. Обушкевич, але зависимий не від єпископа нашого, тільки від айрїшського Гобена. Той священник вибирає ся підчас побуту єп. Ортинського демонстративно з хором з Olyphant Pa, їде до Taylor, Pa, благословить престол, служить св. Літурґію і т. д., а єп. Hobon приїжджає під вечір, промовляє, бере кропило і другий раз кропить — благословить Церков!

І до чого своєю нетерпимостию, недопускаючи нашого єпископа до власти, доробили ся єпископи айрїшські? Коли увидимо, до чого доробили ся, того зовсім не наміряючи, пізнаємо, що буде дальше, коли будуть підспирати фрєнду.

З угорських священників повстав корифей схізма, покійний о. Николай Товт з Wilkeshare, Pa; він перший „возсоединив ся“ з схізмою; ек-унїят, ек-ксьондз обр. лат., схізматиє, унїят і знов схізматиє — всьо в одній особі — Ольшевський; дальше Гумецкий, Сїчяньский, Крохмальний і т. д. пішли в схізму і повели спору громадку народу. Варто сказати, що то за чоловік був сей пок. первоапостольний схізма в Америці — о. Товт. Був се чоловік дуже спосібний, професор богослова в ліцею унїварскім чи прїшївскім, а при тїм директор якогось там заведеня. Але якось там рахунки в завеленю не „годили ся“, тож утік до „прибїжища грїшних“ — до Америки. Тут пізнав вартість гроша — доляра і рубля, та все якось рахунки не годили ся... В величезній парохії Wilkeshare, Pa лишив він на Церкві довгу 40.000 долярів. Кажу — в величезній — за єго часу, бо тепер скапала ся до 70 родин разом з Hudson, Pa. Перейшов отже о. Товт на схізму. Страшно мучив ся перед смартию, як оповїдають... До відвідуючого єго священника з Scranton, Pa, о. Яцковича, мав сказати: „Не мав Бог хїсна

з мене за життя, не буде мати і по смерті". Просив і молив о сьвященника католицького руского перед смертю, та однак, поставлений схизматиками на варті схизматичкй дяк — не допустив з них жадного, а в нагороду за се дістав сей дяк посьвячений в греї.

До таких відносин гр. кат. обряду до лат. і з такими наслідками доводять зовсім не знаючі наших обставин, а впрост не розуміючі права канонічного айрїшскї епископи.

Примітити годить ся, що в тій ненависти айрїшів до нас яко греко-католиків і Русинів, Поляки зовсім невинні, якби де-хто з нас подумав. Завсїгди, де я, або котрий з наших сьвященників з польськими стрїнув ся то як з рідними братами. Вони, себто Поляки, самі бідні і переслїдувані. І вони терплять упослїджене від айрїшів, не могучи добити ся епископа своєї народности. Представили вони на епископа вправді Кашубу, Wasser-поляка, але не є він ординарієм, лише суффраганом. Так само з загально звїсним проповідником еп Koudelk-ою. Був він суффраганом епископа в Cleveland, O, а коли ординарїй умер, він позїстав дальше суффраганом, будучи чоловіком старим а молоденький айрїш зїстав ординарієм. Таке отже поступоване з нашим обрядом, Церквою, сьвященством, ба навіть самим епископом, многих від Уїїї відстрашувало так, що многі стали ся апостатами, а деякі і нинї при вірі не стоять сильно.

(Далї буде).

Церковна літопись.

Причинки до мартирологїї Русинів-уїятів в Галичинї.
Кождий, хто здорово слїдить теперїшний протикатолицкй релїгїйний рух на галицкїй Українї, мусить безперечно застановити ся над причиною тогож.

Одно мене вражає, що перед кількома роками була сильна агїтація за переходом Русинів на латиньскй обряд, вона і до тепер в повній силї, як докажу низше, тепор-же сильна агїтація і перетягане наших вірних на схизму.

Одно і друге вимїрене на загладу руского обряду і народу. Одно і друге впливає не із почувань любови до нашого народу, лишень із вузкоглядного національного шовїнізму.

В теперішній хвилі всі і приятелі і вороги руского народу кричать, що все робить Росія, що сильно агітує за відорванем Галичини від Австрії. Я есьм иншого погляду, а іменно, що Росія збирає лишень овочі по праці Поляків.

Поляки виділи зріст націовальної сили Русинів на церковнім і народнім поли, а се їм не на руку. По що Русин з раба має стати свободним чоловіком? Він має бути погноєм для національної сили Польщи. Переслідують Русинів всі, зовсім як за часів бл. п. Польщи, а іменно колятори, власта політичні і автономічні, а особливо польське духовенство.

Звідси походить реакція проти нахабности Поляків, витворює ся явна ненависть до них, реакція проти латинізації обряду, а на жаль за сим іде апостазія віри католицької. Однак сему винно лишень передовсім польське духовенство, і воно буде мати на сумління ті душі, котрі відпали від віри католицької.

Я мав нагоду ділати в сусідстві з польськими парохами і видів нераз такі їх діла, що мене зворушували до крайности.

Кожде їх діло ціхує велика ненависть до Русинів і руского обряду, та кождий навіть сотрудник цінить себе висше від найстаршого руского пароха, а латинський парох ставить себе на рівні з найвисшими духовними рускими властями.

Така неоправдана зарозумілість зміряє лишень до легковаження і пониження руского обряду.

В ділах парохияльних суть беззглядними, де лишень ходять о се, аби своє стадо побільшити о одну овечку.

Сего доказують численні приміри у східній Галичіві готовані по наших дневниках, а особливо на пограничу, де латинські парохы суть панами ситуації.

Я маю приміри, де польський парох, lumen польської консисторії безцѣремонно крестить дівчата руских матерій з мішаних обрядово супружеств.

Деякі явно не агітують, але мають тавмних наганячів, братчиків і сестриці „trzeciego zakonu“, а сі приносять до костела крестити дітий.

Коли же хто зверне увагу, що сеї дівчини мати Русинка, то він лишень відповість: „ta ja was wszystkich chciałbym do nieba zaprowadzić...“, значить ся, я лишень, recte польський парох, має право на се виключно, руский парох, хочби не знати який ревний католик, сего не потрафить. Чи се не зневажає нашого обряду і католицької віри? Чи нарід сего не видить? Я вносив на такі надужитя скарги до духовних властей, але се без найменшого успіху.

Ба що більше, лучило ся так, що один парох руский, поводуючи ся конечностию, дав делегацію польському парохови звінчати відданицю грецького обряду з застереженем, щоби сей-

час відослав акт вінчання для записання в своїх книгах метри-
кальних, але минуло кілька місяців, а акту не прислав.

На кількарарозові упімненя в сій справі навіть не відписав.
Чи се не є легковажене нашого обряду, а скрайна ексклюзив-
ність польського?

Лучило ся навіть таке, що латинський парох з Рудолович
звінчав дівицю грецького обряду без найменшого скрупулу.

Знова з парохії кривецької повиходили деякі невісти замуж
за мазурів в Воли угорській, то їх приневолено сповідати ся
і причащати ся в костелі в Тулиголовах. Розуміє ся, що дів-
чата всі там крестять, бо так мужі хочуть.

Се деморалізує нарід, а польське духовенство виразно го-
ворить: „teraz nie obowazuje żadna konkordya!“...

Коли же руский парох вписав дитину в свою метрику,
понеже по матери була грецького обряду, то польський парох так
обробив сего мазура, а сей знова свою жінку, що вона рішила
покинути грецький обряд. Що більше. Польський парох видав
дату уродження з книги оповідий і сю невісту посредством ц. к.
Староства втягнуло до обряду латинського. Таких і тим подіб-
них случаїв можна подати богато, бо сему помагають: Вла ст и
с ь в і т с к і. Особливо ц. к. Староство є дуже ревне в полага-
джуваню справ переходу Русинів на лат. обряд. Такі справи по-
лагоджують ся в протягу трех днів, коли справи конкуренційні
і другі залягають цілими роками. Суть случаї, де Староство
в Ярославі ужило дат з переписи населеня до зголошеня пере-
ходу на лат. обряд.

Коли руский парох не хоче видати метрики уродження зна-
ючи, в якій ціли она буде ужита, то Староство грозьбою гривни
200 корон вимушує такі, або грозить, що комісар приїде і сам
возьме. Коли же лучить ся, як то було в Частковичах, що ла-
тинські невісти хотіли перейти на грецький обряд, то ц. к. Ста-
роство не прийняло до відомости, та ще комісар накричав на
них. Імена їх суть в редакції „Ниви“.

Якже ц. к. Староство видить, що метрики годі дістати
з руского обряду, або треба переводити довгі короводи, тоді
подає загальну дату прим. „женщина 38-літна“ і се вже вистане.
Отже на загладу грецького обряду і народу руского ділають
також власти полігичні, польські. Русини, в котрих ще є руске
серце, видять сю кривду і мимоволі набирають ненависти до
Поляків а симпатії до Москалів, кажучи: „jak przyjdzie Moskal,
niech i was tak dusi, jak i nas a przynajmniej wy nie bedziecie
panami“. До того доводить польський шовінізм. А на жаль ав-
стрійські власти сего не добачують, що також може відбити ся
на загально австрійській ідеї.

Школ и. Народні школи на цілім пограничу служать ви-
ключно ціли польонізації руских дітей. В селах, де меншість
Русинів, не учать рускої мови, ані руских сьвят не обходять.

Не помогли всілякі протести до ц. к. Ради шк. краввої. Се суть факти, котрі кождий може провїрити в ярославскім повіті.

В селах, де людність по половині руска і польска, там не дадуть Русина учителя, щоби Боже борони не вщипив в дїтий руского духа. Суть Русини учителями, але в чисто польских селах, бо там суть певні. Одан учитель Русин в Рожнітові попровадив дїтий до церкви місцевої (до костела було йти на друге село) на інавгураційне богослуженє, то за се до тиждня був перенесений зі сталої посади до села чисто польского.

Можна собі уявити, яка то наука рускої мови в мішаній школі. Єї учить ся тільки рускі діти і то ладом надобовязковости. Учить ся єї о стілько, о скілько польский учитель уміє і хоче дещо научити. — Суть учителі, котрі слова не знають по руски прочитати, або дуже слабо.

Деякі учителі поводять ся самовільно і касують науку рускої мови, як то переконав ся сам Експ. Еп. Константин при канонічній візитації в Крамарівці.

В мішаних школах учителі Поляки не мовлять рускої молитви перед наукою, як то також переконав ся наш Владика при візитації в Полнятичах.

Одна учителька Полька в Порохнику сказала при дїтях в школі, „albo ja Rusin kusin, żebym się żegnała po rusku?“ Одна знова тому кілька літ сказала показуючи на Поляків: „Katolicy zostaną, inni wyjdą“. Се відносило ся до Русинів і Жидів. Вправді за се упімнув ся руский катехит, і учителька перепросила, але при дїтях соблазнь дала.

Проте не буде нікому дивно, що польска молодіж шкільна, зглядом чисельно меншої рускої, поводить ся визиваючо. Польскі діти безкарно висьмівають ся з грецкого обряду, як от прим.: „wasza komunja nie jest komunja, ale bułka z kiszka...“ (се навіть сенсу не має), „Rusiny gałgany, sprzedali organy, za zbanek maślanki do kukurudzianki“, „ty Rusinie, ty psie!“, а на се учитель ніби не звертає уваги. Проте не дивно, що рускі діти, доведені насьмішками польских до крайности, деколи відгризають ся і кажуть: „a wasza komunja, to przyszczerka do buta“. І питаю ся, що з такого вийде? Поляки самі вмовляють в Русинів схизму, бо що крок і старі і молоді діти, коли тільки хочуть Русинови допечи, то кажуть: „ty szyzmatyku“... А єї бідні пераз в розпунї відгризуть ся: „czekaj, czekaj, przyjdzie Moskal, to i ty musisz być szyzmatykiem“. А польске духовенство знає о сїм всїм, однако на проповіді ніколи не поучить вірних о однакій сьвятости грецкого і латиньского обряду, ніколи не назве „nasi bracia Rusini katolicy...“, бо сєй привілей має лишень польский нарид. І через се знова витворює ся у Русинів нехїть до Поляків, а ся знова у одиниць з почутем народним в ненависть, бо Русин видить таким чином, що кождий Поляк є вго ворогом. Отже нераз розпучливо вирве ся єму клич:

„jak przyjdzie Moskal, to przynajmniej i was weźmie dobrze w krupy...“

Або возьмім під розвагу: Товариske пожитє з польским духовенством.

Можна вже здогадати ся, яке то пожитє руского духовенства з польским в таких обставинах. Польске духовенство не радо видить у себе руского пароха, а коли вже коли єго запросить, то і зараз видко, що ціле польске товариство вяже ся руским. Весіда тоді пливе не щира, вимушена. Бо і якже можна доглянути тут щирости, коли задушевним бажанем польского клиру є здавити руский обряд і народність.

Раз на празнику у руского пароха розмовляло двох польских ксьондзів о своїй ревности, один з них вже небіщик Пцт., сказав: „ja już swoją wieś oczyścił zupełnie...“ розуміє ся, що вже аві одного Русина там нема.

Другий знова дискутуючи з руским парохом о католицизмі між Русинами сказав: „to wszystko dobrze, ale ja Rusinom nie wierzę, prędzej czy później przyjdzie Moskal i przeciągnie naszycmę, dlatego ja spieszę się, co się da biorę do kościoła katolickiego zawczasu...“ Sapienti sat!

І дійсно свою ідею доводять до досконалости, бо вже є много сел на пограничу, де Русинів майже нема, а давнійше були там церкви прим. Хлопичі, Челятичі, Рокітниця, Розвинця, Рудоловичі, Вистревичі, Кашичі, Ловці, Острів, Тучапи, Іодлівка, Сєппів, Заріче і много иньших.

Раз їхав пишучий сї замітки з двома польскими сьвященниками з польского королівства з Росії, то між иньшим сказали: „cieszymy się bardzo, żeśmy księdza unickiego poznali, gdybyśmy mieli w Rosyi, tobyśmy go rozcałowali...“ Але тут нас добре цілують польскі братя..!

Коли лучило ся, що одного руского пароха запрошено до участи в польским похороні, то польскі ксьондзи з гордостю Каафи дивили ся на него, наче би хотіли сказати: „proco siebie tutaj?...“ Як то противно дїє ся, коли руска парохія запросить польского пароха! Там польский парох майже провадить похорон.

Таку ненависть впокують польскі ксьондзи і в простий мазурский нарід, признаючи лишень єму привилей католицизму, та тим способом причучують дивити ся на руский обряд яко на щось гіршого.

В мішаних обрядово супружествах рідко лучає ся, щоби Поляк пійшов до церкви, противно Русини скорше пійдуть до костела. А вже чистий Поляк, то справді білий крук в церкві. Хоч деякі розумні і тверезі мазури признають красу нашого обряду і зрозумілу відправу Служби Вожої, одначе вмовлена від дитинства ненависть до рускости не дає їм переступити

порога католицької св'ятині.

Одного разу на відпусті в Хлопичах сказав один польський св'ященик до невісти, котра признала ся, що нераз ходить в неділю до церкви, бо до костела далеко: „wolisz leżeć na piachu, niż iść do cerkwi...“.

На місіях ніколи не просять руских парохів, а явно заохочують греко-католиків, щоби причащали ся в латинським обряді.

І так вічно і вічно настоюють на се, щоби як найбільше ширити латинізацію.

Колятори: Коли же возьмемо під розвагу ще послідну загладу Русинів польських коляторів, то будемо мати повний образ невиносимого і гіркого положення Русинів уніятів в Галичині. Кождий руский св'ященик доперва тоді відчуває грозу коляторства, коли здасть конкуре і зачне старати ся о парохію.

Він тоді зачинає їздити по всіляких „wielmożnych, jasnych i jaśnie oświeconych panach...“. Ох! як нераз розчарує ся, коли хоче подибати в них хоть крихітку співчуття. Правда, що лучає ся так, що деякі колятори, особливо з висшої аристократії приймуть руского св'ященика чемно про людске око, але співчуття не мають. Они уважають руского пароха як свого офіціаліста, котрий має сповняти те, що панам сподобає ся. І сейчас зачинає ся другий ієспит: „ile lat ksiądz w służbie, ile rodziny, do jakiej partyi ksiądz należy? bo ja lubię spokój“... Значить ся такий спокій, щоби руский парох на поли національним нічого не робив. То що у польського ксьондза є заслугою, у руского пароха гайдамацтвом. Се вже крайне понижене руского пароха в Галичині. Сего всего навіть в Росії нема!

Ба що більше, польський колятор ставить себе висше від рускої духовної власти. Її не вільно вибирати кандидатів на парохію. Навіть такий поважний колятор, як князь Влад. Сапіга сказав раз до руского кандидата о презенту: „ale cóż, kiedy wasz konsystorz nie weźmie tego do propozycji, któremu ja myślę podpisać prezente“. Якже противно діє ся у Поляків. Нехайби щось подібного відважив ся сказати колятор на польську духовну власть, хоть би і князь, дістав би від свого Єпископа!

Польські консисторії подають нераз трех, а навіть одного кандидата, бо так собі жєлає Єпископ і колятор нічого не скаже. Ба що більше, польський ксьондз канонік нераз насварить на ясьне паню, ся навіть не погніває ся на него, навіть ще в руку поцілує і зробить то, що хоче ксьондз канонік.

Нам би се нічого не шкодило, що там виробляють польські ксьондзи у польських коляторів, однако на се треба звернути увагу, що таке негідне поступоване з рускими парохами не причиває ся до зросту взаємин католицьких!

А вжеж вилазить „католицьке“ почуване у польського коля-

тора, як шило з мішка, при всілякого рода розправах конкурентційних. На сей темат можна писати цілі томи.

Нераз польский колятор без обиняків говорить при будові нової церкви: „*ja jestem obowiazany do ponoszenia siezagow na gerartycyuе tylko w dawnуch granicach*“. Иньший більше чемний, признає конечність будови, але до розправи конкурентційної прише делегата, а сему йде то само сказати. А щож доперва говорити о добровільних будовах!

Коли же вкінци згодить ся колятор на будову, то як зачнуть ему відчисляти піші і тяглі роботи і др. —, то на него вийде не шеста, але може яка десята частина конкурентції. Коли же прийде ся будувати що польському парохови, то він нічим не журить ся, бо всі ему допоможуть і колятор, і староство, бо не прийме таких, котрі задля конкурентції хотіли би виступити з латиньского обряду.

А на руску конкурентцію чигають всі, як гайворони на падини. Польські ксьондзи страшать руских хлопів великими видатками, та вказують на готовий костел, колятор відрожує ся, що нічого не дасть, староство не спішить ся з полагодженем розправи і чиж можна тепер дивувати ся, що простий нарід видячи у всіх таку ненависть до руского обряду, вискаже розлучливо: воліли бисьмо бути під Москалем, бо там так тяжко не приходить ся жити. Чиж така нехить до руского обряду з польської сторони не в роджує відрази до католицизму?!

Отже зібравши цілу агресивність і шовінізм польского духовенства і польської інтелігенції, а на се кождий руский парох міг би подати сотки доказів, наберемо упевненя, що се все пособляє лишень ширеню схизми між руским народом. І коли не вдасть ся в сю справу римска курія, а польский епископат не спинить нахабности польского клиру, то будуть сумні наслідки для католицкої справи.

То правда, що слабші одиниці позискає ся для латиньского, а зглядно для польского табору, але величезна більшість відчуває обрядові кривди заподіювані рускому народови Поляками, а се їх в рішучій хвили відтрутить від католицизму.

Давби то Бог, щоби мое пророцтво не сповнило ся, одначе се тверда дійсність. Не допоможуть тут проповіданя найревнійших руских католицких проповідників, хлоп все буде закидати кривди, котрі діє нам польске духовенство.

Проте в імя ідеї католицизму прошу польский Епископат застановити ся над сим важним питанем, доки час.

Нехай погамує в нахабности польске духовенство, зверне его увагу на рівновартність грецког обряду з латиньским в вірі католицкій, нехай в посланяях пастирских поучить об сїм підчинену паству, а нарід руский буде католицкій. Тоді лишень справдить ся пророцтво папи Урбана VІІІ. „*o mei Rutheni — spero per vos orientem convertere ad fidem catholicam*“.

Католик.

Православна пропаганда. — Польські часописи пишуть, що православна пропаганда ширить ся в деяких громадах жовківського повіта. В першій риді стоять Мацошин і Сопошин, де останніми часами русофільська агітація між селянами обіймає що раз ширші круги. Слідно православну пропаганду також в жовківських Винниках. Читальні Общества Качковського спроважують для своїх членів часописи, овіяні російським духом; поза тим увивають ся в повіті платні агенти російського правительства, яких завданєм вщиплювати в уми селянства любов до російської державної ідеї і православної віри.

— Терен під православну пропаганду підготовляють русофіли в повіті яворівськім, закладаючи читальні Качковського, ставляючи бурсу, основуючи дружини, та заливаючи прямо села своїми брошурами та часописями.

— Те саме робить ся також в повіті львівськім, між иншим також в Яричеві новім. Тут, в повіті, пропаганда заточує чим раз більші круги. Сьвященство в більшості русофільське, народ їздить до Почаєва, читає „Голосъ Народа“ і стає русофільським фанатиком.

— Якими стежками ішло до нас русофільство, а за тим і православне? Таке питанє поставив собі дописуватель „Руслана“ і відповідає на него в обширній дописі (чч. 54 і 55). Вперед на вступі згадує про з'їзд деканів перемискої єпархії, скликаний на д. 24. січня с. р. Преосв. Ординаріатом, якого цілю було застановити ся над способами спинення православної пропаганди між нашим народом „В своїм докладно і старанно обробленім рефераті — читаємо в дописі — о. мітрат, сам причастен русофільській партії, признав, що між нашим простим людом особливо на Лемківщині подибує ся наклін до православя, що наклін той піддержують деякі несовісні сьвященники... Думкам тим навіть не дуже противили ся „русскіі“ декани, а один з них (дуклянський) намагав ся сю дьявольську роботу оправдати местію виміреною супроти церковної єрархії за неприймане русофілів до духовної семінарії“... Після сего переходить дописуватель ті „стежки“, якими ішло до нас православне. І так на першій місці стоїть вороже становище Поляків до Унії, які в ній добачували лише політичну ціль, завсїгди нею поневіряли і тепер еще уважають її як *malum necessarium*. Се болять Русанів і склонює деяких до схізма. Дальшою „стежкою“, головно в перемискій єпархії, було русофільство перемискої капітули, деканів і гімназіяльних самі Поляки, надаючи презенти тільки русофілам і заключаючи з ними різні пакта, а дальше субвенціонуючи з кравчих фондів Товариство ім. Качковського, в якого читальнях розпихає ся брошури, часописи, летучі письма, яких цілю підірвати основи католицької церкви. Вкінці послідною „стежкою“ се незнане у

інтелігенції своєї історії і літератури, спричинене недостатчею будьто руских гімназій, будьто недостатчею науки тих предметів в польских гімназіях. (Приміром — Лемківщина).

Рускі кольонії в Парані. Найбільшою кольонією, де осієсь наш нарід, се кольонія Прудентополіс. Ся кольонія основана в р. 1896. Головне місто кольонії має ту саму назву Прудентополіс, а зачислене до менших міст. Місто Прудентополіс має цілковито характер руского міста. На 31 склепів в місті є 18 в руках руских, 7 польских, 4 німецких, 2 бразилійских і 1 турецкий. Найліпші промисловці в місті се Русини. В місті самім є 3 школи, руска, ведена СС. Служебницями, польска і бразилійска. В рускій школі сего року в перший день науки явилось 105 дітей. В руских руках є 2 броварі. Церков є 3, руска, польска і німецко-бразилійска. Сьвящеників є 4: 2 руских, 2 польских. Сего року, позаяк скінчено цілковито іконостас в церкві, та коли вложено образи, сталась руска церква подивом Бразиліян, бо іконостасу вони еше ніколи не видали. Вже від дверей кождий йдучи цмокає і в голос говорить; „о, що за краса“. Справді іконостас амбуївий, образи мальовані в Монахові. Іконостас, се робота невсипуща брата Гавриїла.

— З прибутем нових емігрантів, що від 3 літ осілись поріжних кольоніях, зросла потреба будувати нові церкви. І так на кольонії Ітанара, в муніципіум Прудентополя, де є 200 руских родин, виставили кольоністи хорошу церкву. Так само будуєсь церкву на кольонії Ірати, де осілось над 100 родин руских. — На кольонії Жангаді реставруєсь церква, і так само в Марешаль Маллет.

Щасливий зворот для Поляків в Росії. Так виражаєсь „Kath. Kirchenzeitung“ (зальцбургска) про ухвалу російської думи, силою котрої холмска дієцезія полишаєсь і на далі при Польскім королівстві. Чому се щасливий зворот? Бо: „Велика небезпека, щоби католицких Поляків (!) всякими шиканами змушувано до схізма, бодай на якийсь час значно зменшила ся“. Отже населенє Холмщини — польске. І пиши тут спеціально для Німців історію рускої Церкви (Д-р. Пелеш)!

Всячина.

XXIII. міжнародний Конгрес Евхаристійний у Відні 13—15 вересня 1912.

Ріжними способами почитало християнство утаєного в Найсв. Тайні Евхаристії Ісуса Христа. Католицька церква, найвірнійший сторож Евхаристії, почитає її пам'ятку через найкрасші свята, а через Жертву Нового Завіта зробила Найсв. Евхаристію серцем цілого свого культу.

В останніх часах розширила ся передовсім почесть Найсв. Евхаристії через світові конгреси Евхаристійні. Таких конгресів уладжено доси 22; перший з них відбув ся в французьким місті Ліль, восьмий в Єрусалимі, 16. в Римі, 19. в Лондоні, 20. в Кольонії, 21. в Монреаль (в Америці північній), а 22. в р. 1911 в столиці Іспанії в Мадриті. Передовсім чотири послідні конгреси відзначали ся і величавостию обходів і числом учасників, тож цілий католицький світ може на них глядіти з гордостію, бо вони найліпшим свідомством нашої віри в присугність Ісуса Христа в Найсв. Евхаристії.

На посліднім конгресі в Мадриті постановлено урядити слідуєчий конгрес в р. 1912 в столиці Австрії у Відні. Треба признати, що сей вибір був дуже щасливий; жаден еще конгрес Евхаристійний не відбув ся доси в границях Австрії, котра преці більше може навіть, як інші держави надає ся до таких обходів і по причині свого виразно католицького характеру і з'огляду на свою династію, яка так вірно завсїгда служила Церкві. А епоеред міст Австро-Угорщини найліпше безперечно до такого торжества надає ся Відень, де релігійне жите так гарно процвітає.

Еще в р. 1911 розпочато приготування до конгресу, а в жовтні тогож року утворив ся в тій цілі комітет зложений з визначних духовних і свіцких католиків, з Віденьским архієпископом о. Д-р. Францом Наглем на чолі. Щоби як слід перевести претяжкі приготуєчі роботи, а передовсім, щоби перевести пропаганду на найширшу можливо скалю, доконано, річ природна, відповідного поділу праці. В тій цілі установлено ріжні комісії. Серцем цілої праці є бюро президіяльне, в котрім засідають начальники поодиноких секцій під проводом о. кардинала Нагля. Пропагандою займає ся кореспонденційне бюро з о. єпископом Д-р. Германом Чоке-им на чолі. Виказ інших комісій і їх презесів представляє ся так: Секція літургічна — о. пралат Д-р. Густав Міллер; секція декораційна — о. опат Д-р. Йосиф Зайвальд; секція кватерункова — о. пралат Д-р. Фердинанд Віммер;

секція дневникарска — гр. Франц Вальтерскірхен (презес „Союза Пія“); секція відчитова — радник Двору о. пралат Д-р. Генрик Свобода; секція подорожничка — о. Йосиф Морд; секція артистична — о. Д-р. Кароль Шнабль; секція організації пань — о. крилош. Антія Шипфлентнер.

На численних своїх засіданнях означили вже ті комісії програму своєї діяльності і полагодили вже неодноразово щасливо. Побіч катедри уряджено центральну канцелярію Конгресу (Wien, St. Stefanspl. 5). Генеральним секретарем конгресу є о. Енгельберт Міллер.

Хто є причиною схизми?

Від довшого часу поміщує б. посол Глібовицький свої статі в „Галичанині“, одні з „деревні“, другі з „Віни“, а ще інші аж з „Риму“, де ходив шукати за причиною схизми, але властивої причини не подав, чи властиво не хотів подати!

І так госп. Глібов, наводить, що причиною схизми є накидане „мазепинських“ священників руским селам, бруталне обходжене ся „мазепинських Владик“ з духовними русско-народної партії, а вже найважнійше, то непринимане „русских“ до духовної семинарії. Що там Владикам всипав господин б. депутат то если би се їм стало ся — то певно і сліду по них не булоби. Але „Бог не дитина“, каже народна приповідка, тому і ті погрози депутата та товаришів руских до тепер не пошкодили їм. — Господин Гліб. нарікає на наших Владик, що вони важуть ся напаминати руских священників за те, що дають своїх синів до духовних семинарій, а доньки до пансіонів в Росію, — щоби опісля вийшли „батьошками“ для Галичини і розсадниками схизми — і цареслава, що самі час від часу їдуть в гостину — за те все мазепинські Владики місто їх похвалити, дати пелеринку, заіменувати їх совітниками Консисторскими — за те що руский священник явно голосить, що пішов би до Росії, если би там духовенство було троха в більшим поважаню — за те, що руский священник маючи в своїй парохії три села — через повних одинайцять літ ані разу не був в школі на релігії — за ті всі заслуги руских, Владики не хочять їх принимати в пропозицію на найліпші парохії! — Нарікає госп. депутат, що Владики не хочять принимати до семинара та святити тих, що явно агітували, намовляли наших селян, щоби їхали на прощу до Почаєва, що в часі виборів засипують очи піском селянам, що не голосували на руских кандидатів. — За ті заслуги, місто як найскооше післати їх на масненське місце (парохії), вони не хочуть їх святити. Та ті так ревні католики нараз ідуть в Житомир та вертають як найревнійші схизматицькі священники в Галичину! Чиж не кривда руских?

Дальше нарікає госп. Глібовицький в „Галичанині“ та о. Д-р. Дорожинський — в „Przeglądzie“, що як в інших селах так і в Теляжи сокальського повіта, є причиною схизми українські священники.

Обізнаний як найдокладнійше з тою справою, можу впевнити обидвох господинів, що як раз противно, не українець, але руский і то приклонник партії госп. Глібовицького і о. Д-р. Дорожинського є парохом в Теляжи, що є дочерним селом парохії Ульвівок. — Сей отець старенький — до того неміцний, бо терпить від 10. літ на ревматизм, а від 7. літ не встає з ліжка — сам чесна людина — поступав, як всі рускі священники, піддержував наряд в москвофільстві. Сам є довголітнім передплатником „Галичанина“, членом Общ. Качковского, — довголітній голова місцевих русофільських читалень.

До парохії Ульвівок, належать еще села — Теляж і Городиловичі, Парохія одна з найбільших в Сокальськім повіті.

В школах по дочерних селах учили релігії учителі, а парох сам майже ніколи не бував в школі, а приїхав хиба що трета неділя, щоби відправити Богослужене. — Нарід не маючи належитої опіки духовної, почав поволи відвикати від церкви — приходить конкуренція на будинки парохіяльні — наступає як звичайно непорозуміне межі парохом а парохіянами. В кінці мешканці Теляжа зражені до пароха задля конкуренції, бо платять майже половину, а дають парохови около 60 моргів поля, обурені ворогами сьв. віри, зачинають домагатись власного священника (вилученя хотли) — а що консистория не може так скоро того полагодити, бо і парох не хотів зрезигнувати з Теляжа — тай задля браку священників — повстає рух — негодоване на Консисторию. — З сего користають рускі з під стягу Дудикевича, тз засипають ціле село „Голосомъ Народа“ — „Прикарпацкою Русію“! В тих часописях головно, а також в „Галичанині“ і в „Рускім Слові“ повно лайок на наших Владик та священників — всюди заохота, щоби гонити мазепинських попикив палицею з села — кожде майже число згаданих часописий висьміває наш сьв. обряд — наші звичаї церковні, шьогавить сьв. сьвящ. муч. Йосафата, а виносить під небеса „єдину правдиву православну віру, віру, котру приняли наші батьки, а до котрої ми чимскорше повинні вернути“, величають та кажуть почитати зрадника сьв. віри і народу Наумовича, яко сьвятого.

Так підготовивши ґрунт зсилають Ілечка, вислуженого капраля в Боснії, піддячого в Мокротині і Скваряві жовківського і Гільчу сокальського повіта до Теляжа, купують ему хату, город, тай вже є готова схизматичка парохія. — Ілечко — спронує до себе селян, дає їм гроші в виді позички, учить їх сьпівати з горівкою на столі, голосить, що нич не буде брати за треби, вибудує їм церкву за 300 000 рублів, купить дзвін, що буде его чути на цілу Галичину, не будуть давати конкуренції і т. д. — Такими обіцянками збаламучені селяни почали зголошувати перехід до російської церкви. Ілечко сам заохочений проводирами зі Львова, зачинає думати на разі, як не про церкву за 300.000, то хотяй про капличку. Свій старий шпихлір перебудовує на

капличку — скидає соломяний дах, покриває бляхою, прибиває з заду (?) трираменний хрест і вже каплиця готова! Агітатори Ілечка, про котрих явно в селі говорять, що дістали рубли — голосять, що Ілечко на Різдество відчиняє капличку і вже від того часу буде правити Богослужене. —

І дійсно того дня досвіта зібрало ся около 60—80 людей з Теляжа і з доколичних русофільських сіл — більше з цїкавости, як побожности, але комісар староства заборонив ему відправляти, бо Ілечко на жадане староства, щоби виказав ся, що покінчив фахові школи поза границею, виказує ся „аж сьвідомством дяківства“! Комісар опечатав комірку, а що Ілечко казав, що має в ній майна на 30.000 рублів, стоїть день і ніч варта з місцевих селян коло шпихіра, щоби сороки хиба не вкрали старостиньскої печатки, котрою опечатано комірку, бо в дійсности в комірці нема нічого. — Люди на візване комісара розійшли ся! На Різдество церква була битком наповнена, як звичайно! Селяни упали на дусі, бачать що Ілечко не є таким чоловіком, як видавало ся, тому поволі почали відкликати свій перехід. Коли се побачив Ілечко, боячись, щоби самі парохіяни его не прогнали з села, шукає помочи в можних сего світа! І так наступає виміна депеш межи Ілечком а депутатом Марковом у Відни — та львівским „штабом“. —

Ілечка завзивають до Львова, щоби здав звіт з своєї місії. Починає ся конференция! Вкінци Ілечко вертає покріплений на дусі, що туй туй заїде всемогучий депутат Марков до Теляжа — прийде ему в поміч кількасот козаків, котрі збирають ся над границею — отворить капличку, а відтак при помочи козаків заберуть церков, та аж тепер буде вже все правитись Богослужене (так говорив Ілечко селянам). І знов нарід віруючи у всемогучість Маркова — зачинає думати про сю хвилю приїзду їх месії. І дійсно 17. лютого с. р. господин Марков заїхав до села. І сей католицький колись сьвященик — іде насамперід до Ілечка — хотяй в місци є сьвященик певно ему добре знакомий, бо тих самих переконань, — віденьский доктор (Д-р. Решетило) — конференує з ним більше як 1½ години, а тим часом агітатори кинули ся стягати збаламучених селян так з Теляжа як і сусідних сіл. Марков певний себе, що буде міг відбути віче, на котрім переїде ся до схочу на мазепиньских Владиках і сьвящениках, та задурить селян про отворене каплички — нараз посумнів, побачивши комісара староства з жандармами; хитрий малорос бересь на хитрощі та зачинає віче за запрошеннями, але так необережно — хотяй всемогучий, що давав картки селянам з чужими іменами. Та комісар показав ся еще хитрійшим; зачав питатись селян про їх імена, а пізнавши, що вони мають чужі картки, розвязав збори і візвав нарід, щоби розійшов ся! Господ. депутат зачав викрикати, що то за конституция, як сьміє комісар ему депутативи забороняти віче і т. д. та своїм криком став підбурювати народ.

Ще кілька хвиль, а була би проляла ся кров невинних збаламучених селян, бо жандарми кинулись до багнетів, та лише завдяки тактові комісара до сего не дійшло! Марков видячи на що заносить ся, удав ся до одного з селян на прийняте, викрикуючи по дорозі, що він іншим разом приїде та доконає сего, в чім тим разом перешкодив ему „малий чоловік“, яким є комісар староства. — Вечером відїхав! Селяни видячи, що і Марков не є всемогучий, коли мусів уступити комісарови, почали знов упадати на душі, та є в Бозі надія, що в короткім часі все покінчить ся добре.

З того може переконати ся Д-р. Глібовицкий і о. Д-р. Дорожинський, що не мазипинські Владики і святиники, але русофіли не менше старокурсники як новокурсники з своїми органами на скрізь пересяклими схизмою, з депутатом Марковом на чолі, суть причиною схизми. — Вкінци можу впевнити о. Д-р. Дорожинського, що відколи прийшли до Ульвівка (а тим самим і до Теляжа) українські святиники (сотрудники), почало вже бути інше жите. За них повстає каса Райфазена для цілої парохії, заложено чит. „Просвіта“, „Сільський Господар“, „Брацтво тверезости“ — та роблено заходи, щоби заложити склеп на уділах. Видно, що вони не є причиною схизми, коли то все удало ся їм зробити. Вороги бачучи, що під ними зачинає ся усувати ґрунт використали непорозуміне, яке було довший час межі парохом, а вкінци і консисторією, та довели до того збаламучених селян, що до зради свого народу додали еще зраду св. католицької віри.

Як селяни розуміють ріжницю межі католицькою а схизматичною (вірою) релігією, та про дальший хід справи подам іншим разом. — *Сусід католик.*

Православна пропаґанда в львівскім повіті. Переважно за рускими дневниками подаємо від якогось часу вісти про православу пропаґанду між нашим народом; відвічальність за ті вісти, з всякими подробицями, спадає, розумієсь, не на нас, а на жерела, звідки ми їх беремо. В ч. 4 „Ниви“ подали ми між иншим в той самий спосіб вість про православу пропаґанду в Запитові і Миклашеві. Дивним дивом інтересовані особи, передовсім що до Запитова, замість вилити свою злість і простувати піднесені річи в „Ділі“ чи „Руслані“, звідки ми повстурили дотичну нотатку, чують жаль тільки до „Ниви“ і тільки до „Ниви“ шлють спростованя. Таке спростованє Вп. о. Семкова помістили ми в ч. 5 „Ниви“ тепер знов присилає нам свою „заяву“ парох Запитова, Вп. о. Курманович. Хоч ми зовсім не обовязані містити отсеї заяви, бож повторяємо, її місце булоби в „Ділі“ або „Руслані“, та для уни кнення всяких жалів даємо їй місце. Вона звучить :

Заява. З огляду на дописи поміщені в часописи „Нива“ ч. 4, стр. 135 про парохію Заптів і в часописи „Галичанинъ“

ч. 41 с. р. під заголовком „Хамство Ниви“ прошу уклінно ВЧ. Редакцію о ласкаве уміщене в найблизшій числі „Ниви“, що слідує :

Заявляю, що не єсьм автором згаданої дописи про парохію Запитів в часописи „Нива“ ч. 4 стр 135 аві інспіратором, аві інформатором незвісного мені впрочім дописувателя. Рішучо заявляю, що мені невідомо, немовби Впр. о. декан І. Пачовский і Веч. со. Вилинкевич і Пилипець уживали в який небудь спосіб свого впливу на моїх парохіян і заявляю, що они мені в дуп-пастирській праці ніколи не мішали з поважанем *о. Лев Курманович*, парох в Запитові.

Еще про „Устав церковний.“ Нарешті діждалисьмо ся вида-ня „Уставу церковного“, як подає допись з еп. Перем. в ч. 5 „Ниви“, а то уставу невиданого свьіцким яким товариством, „Просвьітою“ або товариством Качковського, а комісією свьіщеників знатоків, апробованого всіми трема Ординаріятами. Факт се дуже потішающий, бо усунено дуже сумну і понижаючу нас появу, що свьіцкі товариства подавали цілому клирови трох диецезий норму, як має тойже в церкві богослуженя від-правляти — факт потішающий тим більше, що всі три Ордина-ріяти згідно дають сему уставу свою санкцію.

Но щоби такий устав відповідав своїй ціли — належалоби его видавати віддільно від шематизму, за чим промовляють важні причини. І так устав повинен находитись в руках духо-венства завчасу перед початком року — що при шематизмах неможливе. Як бачимо, в Перем. диецезії дістали свьіщеники шематизм при кінци лютня, а в львівській і станиславівській ди-ецезії до тепер, т. є. до половини марта про появу шематизму не чувати. Дальше устав повинен находитись не йно в руках кожного свьіщеника, но також і у дяка а дальше в кожній церкві.

Тому повинен він бути невеликий і не дорогий (но на кожний случай точний). Дуже догідний що до форми був устав видаваний „Просвьітою“ і що до змісту був доволі точний — тож комісія занимаюча ся уложенем „уставу“ могла би запро-сити свьіщеника, котрий устав „Просвьітою“ видаваний укладав.

А можеби тою справою заняло ся за згодою Ординаріятів Тов. свь. Ап. Павла, котре могло би приспорити собі через тоє троха фондів на инші видавництва, бо такий „устав“ в 5—6 тисячів по 30 сот. приніс би вже гарну суму.

Православє а католицизм. Рада (ч. 5 з 1912) пише : В С. Петерб. Вьд. д. Соборянин згадує цікаву розмову між покійним оберпрокуром св. Синоду Побідоносцевим і теж покійним І. Л. Янишовим. Раз Побідоносцев з приводу звісток з Франції про боротьбу там з церквою почав палко вихвалювати російські порядки :

„В нас церква і держава не знають ніякої боротьби, ніяких сварок. Ми живемо в тісних обіймах.“ Мовчки з суворим поглядом слухав це покійний Янишов. Але Побідоносцев захотів таки почути його думку про це і звернувся до о. Янишева з відповідним запитанєм. О. Янишев підвівся з місця і відповів на це історичною фразою :

„Ми задихаємось, ваше високопревосходительство, в ваших обіймах. Там, в Франції, ще борються, бо католики ще розуміють церковне життя — а в нас лишилися тільки ці одні обійми, без всякого життя.“ Побідоносцев закусив губу...

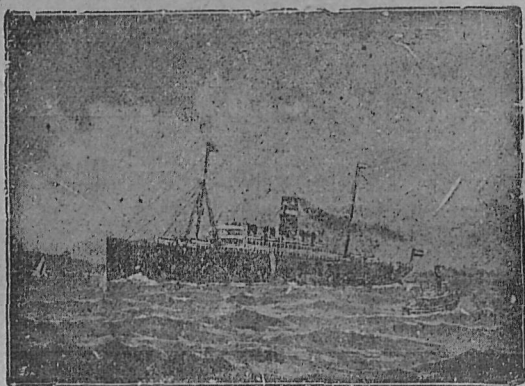
Справлене ошибок.

В ч. 5 „Ниви“ в статі „Про церковні відносини в Америці“ зайшли деякі важніші ошибки, котрі отсим справляємо. І так на ст. 161, послідна стрічка з долу, має бути замість : „сельвітів“ — „сельвішів“; ст. 162 по середині замість „Hungaricus“ — має бути „Hungarians“; ст. 163, стрічка 1 і 7 з долу має бути замість „deed infrust“ — deed in trust.“

Видає „Редакційний Комітет“. — Редагує і за редакцію відповідає
свьящ. Ярослав Левицкий.

З друкарні Ставропигійської під упр. М. Рефца.

ДО АМЕРИКИ

Канади, Тексасу, Гальвестону, Куби, Аргентини, взагалі до всіх місцевостей північної і південної Америки, Австралії, Япану, Хін і т. д.

Білету залізничні до кожної місцевости північно, і південної Америки.

З Галичини і Буковини
найдешевше перевозить
ПЕРЕВОЗОВЕ ТОВАРИСТВО ПАРОХОДІВ
NORDDEUTSCHER LLOYD
в Бремї.

В Бремї се товариство удержує руского священника, котрий виконує душпастирські обовязки і опікує ся емігрантами.

Хто хоче їхати до Америки, нехай пише по шіф-карту до:

Генеральна Агентаура Північно-Нїмецького LLOYD'a
у ЛЬВОВІ, Городецька 93.

Одинока руська робітня
різьбярсько-столярська і позолотнича
ДМИТРА СТАЩИШИНА
у Львові, ул. Рицарська ч. 18. — Телефон 1707
поручає ся Всч. Духовенству.

Церковна Торговля

„ДОСТАВА“

спровадила нові матерії на ризи і розширила значно їх робітню, постарала ся о всякі металеві вироби (чаші, монстранці, ліхтарі, крести і др.) і о різні різби (кивоти, процес. олтарі і др.)

Поручає церквам певних і випробованих різьбярів
для виготовлення іконостасів і престолів, — і приймає замовлення на образи.

Позолоченя чаш і направи риз

просить висилати до Львова, де є їх робітня.

За гроші, складані на вкладковій книжці, дає 6°/_o,
уважаючи вкладчиків спільниками свого інтересу.

Склади: у Львові, ул. Руска 20; в Станіславові
ул. Смольки 1; в Перемишлі, Ринок 26.

Канцелярії дирекції: у Львові, ул. Домініканська 4.

ПЕРШЕ І ОДИНОКЕ РУСКЕ ТОВАРИСТВО ВЗАЇМНИХ ОБЕЗПЕЧЕНЬ
НА ЖИТТЄ І РЕНТИ

„КАРПАТИЯ”

Почетний президент: Ексцеленція митрополит
Андрей граф Шептицький.

„Карпатія” вибудована на найсолідніших основах.

„Карпатія” приймає обезпечення на життє у всіх найдогідніших комбінаціях при найкористніших умовах: на дожиттє, посмертні капітали, посаги і ренти.

„Карпатія” дає обезпеченим всякі користи, які може дати нинішний стан техніки обезпечення і солідне, оглядне діловодство.

„Карпатія” основана на взаємності і має на увазі лиш хосен своїх членів. Чисті зиски вертають ся яко дивіденди членам.

„Карпатія” видає поліси, які по трилітнім тривку стають неоспоримими і незападальними.

Нема жадного иншого руского асекураційного товариства на життє лиш одна, однієнька „КАРПАТИЯ”.

Обовязком кожного щирого Русина є підпирати лиш своє власне асекураційне товариство і обезпечатись лиш в „КАРПАТИЇ”.

„Карпатія” передає всюди спосібним і ретельним людям по містах і селах свою агентуру.

Блисші інфрмациї що до обезпечень і агенцій уділяє дирекція товариства в Чернівцях, ул. Кохановского ч. 12. Дирекція приймає також зголошеня внесків на обезпечення на життя і ренти.

Одинока радикальна поміч для терплячих на пропуклину.

М. ФРАЙЛІХ

у Львові, ул. Городецька ч. 35.

Винахідник бандажів припуклинових, патентованих ц. к. Міністерством торгівлі і промислу на багато виставах краєвих і заграничних, а передовсім у Відні на гігієнічній виставі „Das Kind“, в році 1907 під протекторатом архикнязя Фердинанда Карла. Яко спеціаліст лічення недуг пропуклинових відзначений в Римі крестом заслуги на виставі в році 1908, рівнож властитель диплому почесного „Societe hygienique“ в Падуї (Італія) — зеднав собі уже світову славу своєю методою цілковитого усуваня пропуклин без жадної операції, лишень при помочи ужитя бандажа власного винаходу.

Тисячі людей терплячих на пропуклину видічив М. ФРАЙЛІХ цілковито, так, що вповні заслугує на загальне признание та імя добродія терплячої людскости.

Сьвітле ц. к. Міністерство торгівлі у Відні розпорядженем з дня 25. червня 1895 до Ч. 2297, уділяло М. Фрайліхови, яко спеціалістови бандажів пропуклинових власного винаходу привілей на виключне виконуванє тихже, а ц. к. Намісництво у Львові дозволило ему уживати Цісарского Орла. Сотки листів з подякою та признання не тільки від хорих пацієнтів зі всіх частий сьвіта, але і від багато лікарів потверджують ту опінію, що

бандажі М. Фрайліха

єуть безуслівно певним средством до цілковитого усуваня терпінь пропуклинових.

Поручаємо кождому з наших читатів зажадати від М. Фрайліха у Львові ул. Городецька ч. 35 книжки під заголовком Пропуклина і наслідки ново-винайдених бандажів через М. ФРАЙЛІХА, Львів, ул. Городецька 35., котру то книжку на жаданє franko кождий може одержати. — Кождий хорий мусить явитись безуслівно в заведеню М. Фрайліха в цілі збаданя, де мусить позістати через кілька днів. .